Biekorf. Jaargang 18

bron
Biekorf. Jaargang 18. L. De Plancke, Brugge 1907

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_bie001190701_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m. BIEKORF

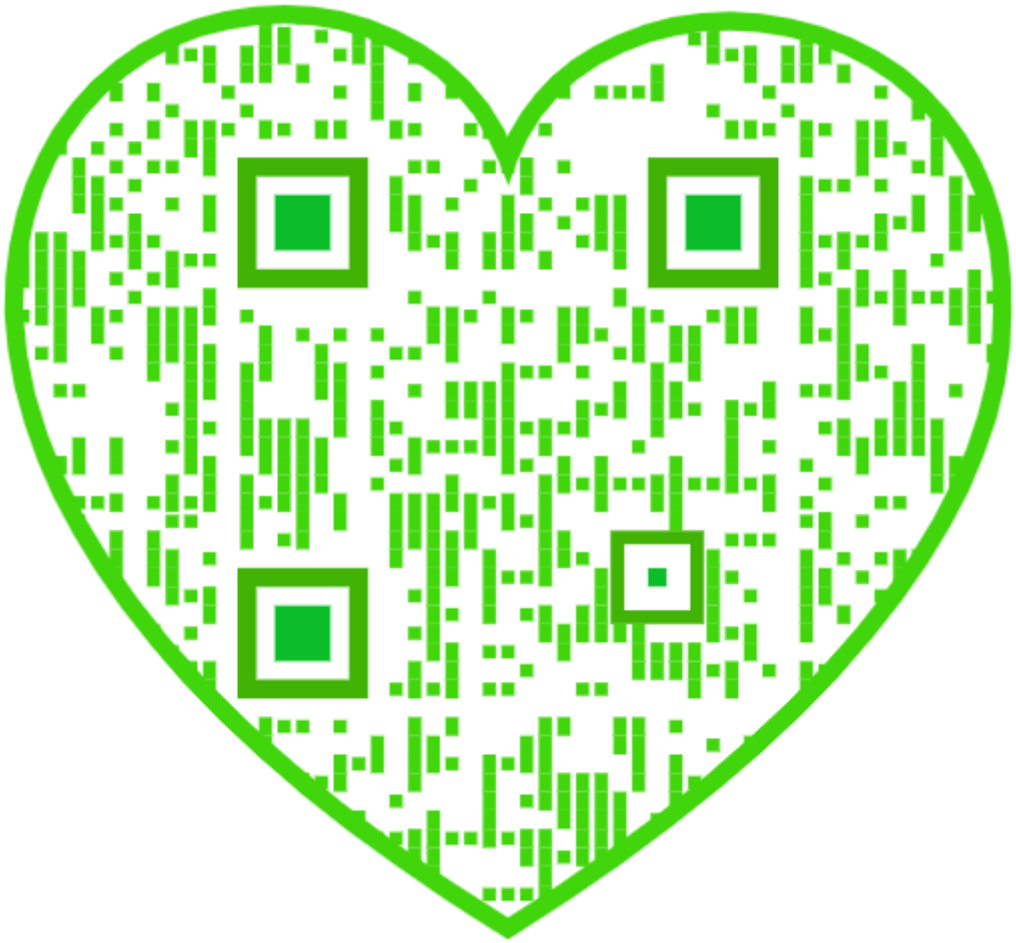

[Nummer 1]

't Steêkerkhof op Allerzielen

IS de doodenakker in 't leven gekomen? Zijn 't de doodenschimmen die elkaar bezoeken, en rondwemelen?

De lucht kijkt ziek; hij zit toegedoffeld in een grijsgrauwe dampigheid. Aan de bruinroste rozelaarstwijgen van 't kerkhof, bingelen doorgebrokene en betraande taktoppen met kleine zwarte dorre doornen. Boven de rouwgroene bekobbenettene sperren hangt er een reeuwsche reuke van verdossemde eerde en verpulverend gebeente. De natharige treurwilgen heffen lamweg aan hun slap gewaai, als om erdoor dien plakkenden doodgeur weg te wiegen; doch staan doorvlogen, ze zijn versteven geworden van den eeuwigen onbewaaiden zonneloozen dauw, en laten vanher hunnen leeglutsen moed zinken. Al zakkende, omwaaien ze, teêrzeerig zoet en met den veegen streel van de oude schooister op haar omslunste kind, de schuchtere Sinte-Katrijnebloemen, die streuvelkelkte, bleek en kreesch, lijk levende koortsen, aan hun voeten staan te bibberen.

Om een steen te vermurwen!... En in het matte geluwgroene gras, met roestachtige sperrenassels bezaaid, liggen, hukken, staan stijf en staalstarende, om end om recht- en scheef- en hoekigopgaande, overklauterd soms en overklampt door hertelooze onverzaadbare ijfte, doodstille ijsziende grafzerken.

Daar is 't dat 't wemelt almedeens, wemelt, wemelt...; daarbuiten en daarbinnen en daartusschen, in dien treurhof, dat 't slepende wemelt van sprakelooze treurwezens! Wacharme 't krielt er van honderden lieden die treuren; niet van dooden, ach neen! maar van levenden die treuren, die komen treuren, van levenden die de levenden vluchten, en die droomen van liever een keer - alzoo allen jare een keer, - dat verlaten-zijn-op-'t-kerkhof te komen beleven.

De wilgen in 't gedrang rechten verwonderd hun lijdenden kop... maar de steenen blijven liggen, koele, zwaar en dichte.

't Krielt:

Aan den bekeukenverfden ingang: van volk, dat, langgezichtig, bloemen en kronen verkoopt,... en wafels.

In de wegels: van volk, dat, dobbeltoe van verdriet, wandelt en bezien wordt; en nochtans zedig zijn kinders vermaant van ‘hen niet te doen bemerken’.

Tusschen de graven: van volk - nog een ander slag van volk, breed van gebaar, doch rap van steke, - volk dat zoekt naar een struiksken: te weten, 't was een struikske bij eenen put; en ze zwoeren eens: nooit noch dat struiksken, noch bijgevolge dien put, noch bijgevolge ‘hem die erin lag’ te vergeten... en ze zoeken 't struiksken. Maar Heere! nu ligt dat struikske lange verstorven!

't Krielt boven op de zerken: van altijd nog ander volk, 't eerste 't gereedste niet, dat (ingetogenweg vernesteld en heffend aan zijn rouwkleederen - de ongezochtheid zelve, - en jammer! verraân vanonder door een wit strieptje kostelijken onderrok) vurigrood staat en opgeblazen van met zijn rijkemansvingers op den steen te scharten;

trouwens om te zien of 't nog niet uitgesleten 'n is, dat het ‘Hem... nimmer vergeten zal!’

Verder liggen in de eerde nieuwe putten open: gapende wijd en donker en wak, onverschillig beidende met een wreê roerlooze overtuiginge van weldra verzadigd te worden. Daar ook is er volk, dat zwijgend tegengaapt, en vol medelijden neêreziet in de kuilen... naar dien honger van de eerde, waar dat er geen paaien aan en is!

't Zijn weinig bloote nog onomgewoelde plekken op 't kerkhof. Twee drie maar, brake en drooge, onbewegelijk stuur, onbewogen blekkende tusschen de verveerlijke grafdeininge... lijk, na den storm, hardvochtige banken in een zee, waarin dat er velen vergongen. De grond ligt er stijde en stomp, hij 'n geeft niet op, omdat de dood er niet onder 'n leeft. Het wasdom boent er meer als elders: want 't kerkhofland is een levensdief, en om het vei en voldaan te krijgen, moet de mensch er eerst zijn eigen lijf gaan onder beulen. Zwicht u van die aantrekkende plekken, gij die leeft en die ook doodgaan kunt! Zwicht u! Zwicht u! Doch treurgierige lieden en zien geen gevaar. Hier ook is er volk; volk dat er stille staat, moê van dolen; volk dat af- en toekomt, lijk in een kerke al schaars malkander ziende, zooniet al groetende met een dudderlijken kijk en de lippen gespannen.... allen droevig, zelfs ook dezen die nauw hoorbaar fluisteren ‘dat 't hier goed is!’ De kinderen gaan dichte tegen hunne moeder, en kijken met groote oogen.

Welk een hemelplechtige treurnisse!

Waarom gaat daarop de lucht aan 't huiveren? Waarom sliert er een ademlicht loovetje in zijdelijze golvingen door het stille ruim heen? De wilgen wiegen weêrom neêrwaards, en de rozelaars trillen en tranen, terwijl dat uit het wrikkelende gras en de opgevende sperren, uit de betrappelde en gezwollen eerde, de geur der dood opwabbert. Maar daar stijgt nu medeen een stoorende geur onderin, vanuit het tegeneenwrijvende volk, een geur die den anderen verwrongelt... al hem verteeuwende door

een gulpe ‘kostbare’ winkelreuken. - De kreuninge van alle die... zwijgende... levenden zindert daartusschen, als een zucht van 't kerkhof naar versche lucht, naar de lucht die 't gewoon is, naar zijn alledaagsche kerkhoflucht... of zeide het: ‘Mocht het allichte stilavond zijn!’

Maar 't ebt en 't vloedt en dwarrelt en kuilt altijd voort, op-en-af trageweg statig en stijf, 't wiegt en 't waagt er van een lamme macht donkerbonte schuivende schaduwen. Geen derf en duurzaam groen meer, geen kwijnend bruin of geluwgrijsde oneffendheid; de zoete dooreenwevinge der schaarslevende kerkhofkleuren vergrondt en vergrauwt en vergruwt lijk, daar ze zoo wild diepe overwoeld wordt: 't golven menschengevaarten over met ertsachtig wit-en-zwarte beschavingskleuren, zelve doorscheurd met hoog rood-en-groen, wit-en-blauw geschreeuwsel... wat u ijzen doet! Ontleefde bloemen worden hier end daar neêrgestoken met ijzerdraadden steerten aan, kronen worden gehangen met glazenen gewaggel om; ook kransen, vlechten, strekken in 't zwart met kostelijke en dikke... drooge tranen. Allengerhand, - o mensch, is 't het ‘Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra...’? - allengerhand uit die donkere rauwsche roeringe ontwipt er rechts en links een wapperlaaiend keersevlamken. En 't is wonder! Bij dat verschijnen valt zoetjes de drijf van 't volk wat stiller... Is aldus de koude losse menigtalligheid van 's volks breê rouwgebaren overgevonkt in een meer geslotene krachtvolheid van een klein klein warm vuurgeklap? De kronen hongen te peersch, te koud, te sprooi; de bloemen stonden te kreesch en te krijpte. Een vuurspranke! dát zou het heet beminnen zijn, het helder aandenken, het aandoenlijk hertejagen! dàt: de eeuwige liefde, die vanbinnen... en vanbuiten branden moest voor hem, wiens dood - eens - ‘een smertelijk en onherstelbaar verlies’ was! Hoe jammer dat 't keerske algauw gaat uit- en afgetraand zijn, en ijskoud daar op 't veld opengeklijsterd liggen.

Aleen dof, aleen koele tusschen alle dat nudderachtig

getutter, tusschen die bloemen, en die keersen, en die lanterens met rouwgoed om, liggen de zerken, staan de kruisen verpletterend grootsch in hun naakte eigenzelfschheid: steenhard, ijzerhard. Wie is er den dooden-vriend als een schermer bijgebleven? Wien was het ‘eeuwig vergund’ daar onwrikbaar zijn ‘dierbare gedachtenis’ uit het stof opwaard te tillen? Wie weêrstond er met stomme razernij, om spijts het rukken van de vlagen, en het bijten van den vorst, den eed te houden van den vriend eeuwig te vrijwaren? Den eed dien zij, ijzer of steen, en mensch te zamen uitbrachten? Wie? Boomen, gij waart getuigen als de eed gezworen wierd! Wilgen, sperren? Waarom knikken uwe wakke takken neder, als diezelfde mensch, bij deze vrage, bedeesd naar u opziet?

't Wordt stille....

't Einden uit, op een berg, rijst 't kerkhofkruise: groot, machtig, wreed! 't Heerscht boven die doodenwereld, stom als die steenen, razendruw als dat ijzer. Daarbachten is de hemel, de grauwe oneindigheid, zonder toevlucht erin of schuiloord, zonder vogel erbinnen of leven. En ervoren, en eraan, hoogop, weg van de eerde, nagelvaste toch als een die er niet af mag, opwaardziende als een die er wel af zou willen, de Gekruiste! Met de armen open, wijd rekwijd open, den gebroken blik ten hemel, en de lippen los, als riep Hij tot den hemelschen Vader: ‘Heere! Ik heb de wereld willen opheffen tot U! Mij stak men toen op, voort van de wereld af! Ik wilde de wereld geheel! En hier is alles wat ik ervan kreeg: dezen hoek gronds, en met deze dooden in! Den grond omdat 't er woei en buischte; de dooden, omdat ze toch niet meer op- en tegenweren kunnen. En ziet! nog komen de levenden het mijne en de mijnen storen, om dezen nogeenmaal van uit Uw oneindigheid te halen, en ze weêrom hun menschennietigheid voor een oogenblik te doen meêleven!’ O strenge en gevaarlijke getuige! En zoo Hij eens weg kon!... Kunnen? Maar kunnen! De Joden riepen ook weleer: ‘Dat Hij dale van dat kruise... zoo Hij het kan!’ Neen

Joden! Neen Joden, neen! Zwijgt! Hij kon, Hij kan, maar Hij wil niet! Goddank! Hij blijft er! En Hij blijve er! Hij is de eenige troost van dit kerkhof. Hij ook is van ijzer of steen: van de eenige wezens die den dooden, door weêr en onweêr getrouw blijven; de eenige levende die ze voort ‘indachtig blijft en nimmer zal vergeten’; de eenige waarbij de boomen, ook zijn getuigen, gerust en rechtop en onbetreurd mogen opwassen;... de eenige waarbij juist thans een bekriepte weduwe daar en twee kinders zijn mogen hoopvol hunnen nood gaan klagen.

Blijft hier Heere, met het ijzervast openblijven uwer armen, onroerbaar aansprekelijk vooraan die grauwe oneindigheid.

Bachten den berm ligt de zee. Men hoort ze tot hier, met haren doffen tragen wederkeerenden plomp. Zij ze 'n vervalt niet, ze 'n dubt op haren plicht niet en volbrengt hem zonder waanzin; ze is gerust, stille, breed, machtig, altijd dezelfde, immer de weêrsplete van Gods alonveranderlijkheid; immer grootsch omdat ze immer oprecht is; immer hoogheerlijk omdat ze immer is en geren is: een eenvoudig schepsel Gods... zij, ocharme! onredelijk schepsel slechts!

Ik sta daar in het kerkhof, en
ik hoor dat zingen aan
en voel, bij elken waterplons
mijn hert omhooge gaan.
Daar stroomt oneindigheid in mij
met lange lijze baren
die heel mijn lijf en heel mijn ziel
doorwellen en doorvaren[1].

JAN HAGEL

(1) A. WALGRAVE, *Stille Stonden*, op bl. 88.

Voor mijn venster

NU ligt mijn lentehoveke ál
in 't late licht gebaad,
dat uitgolft over 't blankgebloei
van bloemen en van boomen,
en met een lucht van rozen komt
mijn venster binnenstroomen,
hel-lichtende om mijn hoofd en om
mijn droomend-stil gelaat.

Zoo roerloos staan de boomen met
hun meische kleeren aan,
of ze als gekapte paters stil
hunne avondbeden baden;
zoo schoon met al hun takken wit -
bebloesemd volbeladen,
die in wijd-doorlichte lucht
breed-kruinend opengaan.

In donzig-zachte weemling, die
dees schoonheid nog vermooit,
licht dwarrelt uit het boomgewelf
een blanke bloesemregen,
als geurend-bonte bloemen die,
op groen-bemeide wegen,
bij 's Heeren plecht'gen ommegang
een kinderhandje strooit.

Zoo vol onuitgesproken vreugd
ligt alles nu en stil
in 't witte waas der avondvree
die spreidt om alle dingen;
en 'k hoore door de stilte alleen
een vogelken aan 't zingen,
dat in die broze, meische pracht
geen stonde slapen wil.

Nu zie ik 't al van kleur en tint
verteedren om mij heen;
ik voele mij zoo blij te moe
in al die weidsche vrede,

en 't wordt me, of uit den lentenacht,
met maagdlijk-ranke leden,
en stillen stap, me een zusterziel
zal komen toegetreden...

AUG. VAN CAUWELAERT

Turf-moeras

HOOG over de heide weg, vloog eene oude, verstandige rave.

Zij wilde nog vele mijlen verder westwaarts, dicht aan het zeestrand, om een zwijnsoor uit te graven, 't welk zij daar in den goeden tijd ingedolven had. Nu was het laat in den herfst en de beet was knap.

Als er ééne raaf afkomt - placht vader Brehm te zeggen - dan moet gij maar achter u kijken, om ook de andere te ontdekken.

Doch nu kon men lange en scherp naar den kant kijken, van waar de oude verstandige rave gevlogen kwam - zij was en bleef alleen. En zonder de minste welkdanige kommernis, gleed zij op hare zware, koolzwarte vlerken door de dikke regenlucht heen, pijlrecht naar den westen toe, zonder het minste gerucht te laten hooren.

Maar lijk zij alzoo langzaam en bedenkelijk voortschoot, volgden hare scherpe oogen het landschap daar beneden, en de oude vogel was waarlijk verergerd.

Van jaar tot jaar werden de groene en gele striepen in 't landschap van langs om talrijker en grooter; stuk voor stuk staken zij uit het heideland vooruit; dan ontstonden kleine huizen, met roode tegeldaken, en nederige schoorsteenen en dikken turfrook - overal menschen en menschenwerk!

Van uit hare ravenjeugd - dat kon nu wel eenige winters geleden zijn - herinnerde zij zich hoe het hier juist eene plaats was voor eene deugdzame raaf met haar huisgezin: lange, eindelooze heidestreken, jonge hazen en

kleine vogeltjes bij gansche benden, dieper aan 't strand eiderganzen met groote, schoone eieren, - vele genoeg; en bovendien allerhande sneukelgoed, om raven te doen waterbekken.

Nu echter waren het huizen, goudgele akkerlanden en groene vlakten, en de beten waren zoo karig dat eene oude, eerbiedweerde raaf mijlenverre vliegen moest omdeswille van een vuil en lomp zwijnsoortje.

De menschen! - Ja, de menschen! - De oude vogel kende ze!

Die raaf was onder de menschen grootgekweekt, en dat nog onder de fijnsten van dat slag. Op het groot gedoe dicht bij de stad, had zij hare kindsheid en hare jeugd verleefd.

Maar iedermaal dat de oude raaf nu over dat heerengoed voorbij moest, steeg ze hoog hoog in de lucht, om niet herkend te worden. Want, als 't gebeurde dat zij beneden in den hof eene vrouwengestalte zag, meende zij altijd het jonge meisje te zien met gepoederde haarlokken en fransche binders aan 't hoedje: en in de werkelijkheid, helaas! was het hare dochter met sneeuwwitte stressen en een weduwenhoed...

Of de raaf het bij die fijne lieden goed had? Nu - zoo, zoo - lijk men het nemen wil. Voedsel in overvloed en veel te leeren; maar het was toch immer gevangenschap: de eerste jaren met afgesneden pennen van den linkeren vleugel, en later op ‘eerewoord’, lijk de oude heer te zeggen placht.

En dat eerewoord had de vogel gebroken, en dat was gebeurd op eenen gelukzaligen wonnigen lentemorgen - toen een jong, glimmend zwart raafswijfje over den hof voortvloog.

Eenigen tijd nadien - 't kon wel ettelijke winters later zijn - kwam de rave op het heerengoed terug. Maar eene bende wilde jongens wierp met steenen naar haar; want de oude heer en het jonge meisje waren niet te huis.

‘Zij zijn voorzeker in de stad’, dacht de raaf en zij

kwam naderhand nog eens zien. Doch men bereidde juist het zelfde onthaal.

Nu was de oude, eerbiedweerde vogel - want intusschen was de raaf inderdaad oud geworden - uitermate beleedigd, en nu vloog hij hoog over het huis voort. Van nu voort wilde hij met de menschen geen uitstaans meer, en de oude heer en het jonge meisje mochten nu zoo lang zij wilden naar hem uitzien - en zij deden 't ook - daarvan was hij nu vast overtuigd.

En alles wat de oude raaf geleerd had, vergat zij naderhand; zoowel de zware fransche woorden, die zij in den salon van het jonge meisje gehoord had, als de merkelijk lichtere krachtspreuken, die zij op eigen vuist daarbuiten bij de dienstboden geleerd had.

Slechts twee menschelijke geluiden bleven in hare herinnering over, als de twee uiteinden harer weggedwaalde geleerdheid. Bij waarlijk goede stemming, scheen zij nog te roepen: ‘Bonjour-Madame!’ Maar als haar toorn voor goed uitbrak, dan was het: ‘Loop naar den bliksem!’

Vlijtig en zeker gleed ze nu door de dikke regenlucht; in de verte kon zij reeds den witten krans der branding langs de kust gewaar worden.

Opeens zag zij eene groote zwarte vlakte, die daar beneden wijd uitgestrekt lag.

Het was een turf-moeras.

De boerenhoven lagen daar rondom, op de hellingen. Maar op die donkervuile effente - voorzeker wel eene groote mijl verre - was er geen menschenspoor te vinden; slechts een paar turfhuizen op den boord, en zwarte heuveltjes met blinkende waterplassen daartusschen.

‘Bonjour, Madame!’ riep de oude raaf en zij begon in wijde kringen rond het turfmoeras te ramen. Het zag er zoo gemoedelijk, zoo uitnoodigend uit dat zij langzaam en voorzichtig nederdaalde en op eenen boomwortel midden in 't turf-moeras zitten ging.

Hier was het bijna nog zoo lijk in den ouden tijd - eenzaam en stille.

Hier en daar, waar de grond nog droog was, groeiden sommige bieshutjes en eene handsvol kort heidekruid. Anders was er niets dan fijne, zwarte, uitgemergelde eerde - vochtig en vol waterzompel; grauwe, afgeknotte boomwortels staken daarboven uit, wanordelijk dooreengevlochten, lijk een vernesteld net.

De oude raaf verstond geheel wel wat zij zag. Hier hadden er eens boomen gestaan - maar dat was toch lange, lange geleden.

Het woud was weg, de struiken, de stammen, het bladerloof - dat alles was lange weg - wortels alleen waren er nog overgebleven: diep daar beneden in de weeke massa van zwarte vuilnis en water dooreengegroeid.

En verder kon het met de verandering ook niet meer komen: zóó moest het blijven, en dit moeras moesten de menschen liggen laten, lijk het was.

De oude vogel rechtte zijn hoofd op. De boerenhoven lagen zoo verre af; hier te midden dat onbegrensde moeras was het zoo huiselijk zeker. Ja, iets ouds moesten ze toch in vrede rusten laten! De rave streek hare glimmende zwarte pluimen en pennen effen, en riep meermaals: ‘Bonjour, Madame! - Bonjour - Madame!’

Maar nu kwamen van het naastgelegene hof eenige mannen met peerd en karre herwaarts; twee kleine jongens liepen daar achter. Zij volgden eenen nauwen, krommen weg, die tusschen de heuveltjes voortliep, maar toch te wege naar het moeras.

‘Zij zullen haast stilhouden’ dacht de raaf.

Doch zij kwamen immer nader; onrustig draaide de raaf haren zwarten kop weg en weder. Het was toch wonderlijk: hoe dorst dat volk zoo verre komen!

Eindelijk bleven zij staan, en de mannen grepen hunne spaden en bijlen. De raaf kon zien, dat zij met eenen grooten zwaren boomwortel te doen hadden, dien zij wilden los hebben.

‘Ze zullen 't haast moê worden’, dacht de raaf.

Maar ze werden 't niet; ze hieuwen met hunne bijlen -

de scherpste, die de rave ooit gezien had - ze groeven, en trokken, en dolven... en ten slotte gelukte 't hun waarlijk, den zwaren stam op zijde te trekken, zoo dat het geheele wortelwerk in de lucht draaide en beefde.

De kleine jongens waren 't nu moede geworden, kanaaltjes tusschen de waterplassen te graven. ‘Kijk toch, die groote kraai daar zitten’ - riep er een.-

Seffens raapten zij steenen bij steenen op en sloopen dan tusschen de kleine eerdheuveltjes vooruit.

Maar de oude rave zag ze wel. Van haar leven had ze nog meer gezien!

Alzoo hier ook te midden dit plompig turf-moeras was er noch vrede noch zekerheid voor al wat oud was! Nu had zij gezien dat zelfs de grauwe boomwortels, die ouder waren dan de oudste rave, en zoo vast met de diepe, onbegrensde slijkbrokken inééngegroeid, toch voor de scherpe bijlen wijken moesten.

En toen de slimme jongens juist zoo dicht gekomen waren, dat ze hunne steenen werpen wilden, dan wipte de oude raaf op hare zware vlerken op en vloog omhoog.

En lijk zij daar in de lucht zweefde en op die lastigwerkende mannen nederzag, en ook op die domme jongens, die daar stonden en haar met eenen steen in elke hand nagaapten, dan steeg de toorn van de oude, eerbiedweerde rave ten toppunt.

Als een adelaar, zoo schoot ze op de jongens neêrwaarts, en wijl ze met hare groote zwarte vlerken rond hunne ooren sloeg, riep ze met schorre, schrikkelijke stem: ‘Loop naar den bliksem! Loop naar den bliksem!’

De jongens schreeuwden van schrik en vielen op den grond... En toen zij eenige oogenblikken later het wagen dorsten op te kijken, dan was alles weder stil en eenzaam en verlaten; - en hooge in de verte vloog een zwarte, eenzame vogel den westen in.....

Maar toen zij volgroeide mannen geworden waren, - ja, tot aan hunnen stervensdag, behielden zij de vaste overtuiging, dat de duivel hen - daarbuiten op het

zwarte moeras - onder de gedaante van eenen uitermate grooten en zwarten vogel met vuuroogen aangekeken had.

En toch was het maar eene eerlijke, oude, verstandige raaf geweest, die westwaarts vloog om een zwijnsoor uit te graven, dat ze in den goeden tijd weggedolven had.

Uit de '*Nieuwe Novelletten*' vertaald van A.L. KIELLAND[1].

MANUËL MATTE

Mengelmaren

Voor onze Taal
naar het Italiaansch[2]

IN een der laatstverschenen talmerken der 'Civilta Cattolica' lezen we een uitgebreide verhandeling over het indringen van Fransche woorden en wendingen in de Italiaansche taal. De schrijver ervan toont ons aan hoe de rechthebbende volkstaal in haar gebied ondermijnd wordt, en hoe de vreemde taalinvloed in alle vakken breede en diepe voren gemaakt heeft; hij sluit met eenige gedachten die wij ter overweging opdisschen aan de vlaamschminnende lezers van Biekorf. Hier immers is de toestand wel even dezelfde:

'... Klaarblijkend lijden wij inval, en ingevolge dienstbaarheid. Daarom hier en vooral hardnekkig gewerkt om ons dit schandjuk af te werpen.

... Ja, daar is slaafsheid in de taal, niemand durft het ontkennen. Wat beteekent anders dit veelvuldig gebruik van vreemde klanken in onze dagelijksche omgangstaal? Schande alzoo de valsche juweelen boven de echte te verkiezen om reden van hun uitwendigen glans. Dit was steeds eene groote onbezonnenheid, voor ons is het eene lafheid. Bestaan er verschooningsredenen? Men moge opwerpen dat de innerlijke reden berust in de meerdere macht en adel van 't uitheemsche woord tegenover het Italiaansche. Doch alzoo vreemde zaken en woorden geestdriftig onthalen ten nadeele van eigen goed, verraadt maar al te wel eene overoude dienstbaarheid, wat geenszins in ons

(1) Alexander Lange Kielland is te Stavanger (Noorwegen) in 1849 geboren. Hij werd burgmeester zijner geboortestad in 1891. Eerst navolger der fransche schrijvers, dan bewonderaar der deensche realisten, meest beinvloed door Ibsen, is Kielland nadien een der meesten geworden onder de beoefenaars der hedendaagsche letteren in Noorwegen. Zijne Novelletten en Nieuwe Novelletten behaalden nogal bijval.

(2) *La Civiltá Cattolica*, T^{k} 1344, 1906. '*Per la nostra Lingua*'. (Tweewekelijksch Roomsch tijdschrift, het gezaghebbendst van gansch Italie, meermalen begunstigd en gezegend door Z.H. Pius X).

voordeel pleit. Alwie waarlijk bewust is van eigen waarde en kracht, moet natuurlijker wijze afschuw hebben zich zóó te vernederen, en waar ook de noodzakelijkheid het vordere, doet het met tegenzin en zoo schaars mogelijk.

Die toestand ware eenigzins nog uithoudbaar, indien men bleef bij de enkele woordopnoeming, maar ingezien het woord rechtstreeksche tolk is der gedachte, zoo kan men gemakkelijk de gevolgen voorzien. “Alle volk dat een ander door zijn geesteskracht overheerscht, dwingt zijne taal op,” zoo schreef onze Settembrini, waaruit volgt dat taalverdrukking voorbode is van geestesdwang, maar ons schijnt het ook wel *de reden* daartoe. Niets natuurlijker dan dat door dien inval van vreemde woorden en zegswijzen, de spreektaal verkracht en mishandeld, het Italiaansch gedacht erdoor lijde in oorspronkelijke helderheid en reinheid, zich vertoone onder gebrekkige onduidelijke gedaante, waardoor mettertijd én aard, én wezen, én ziel van een volk gewijzigd worden. Daarom ook werd de moedertaal steeds aanzien als het eerste bestanddeel van het leven, het behoud, de eenheid eener natie!..... Ten strijde dus tegen die uitheemsche woorden!

Een deel, eilaas! doen wij op bij onze dagelijksche immer aangroeiende betrekkingen, doch het overgroot getal door onze ijdelheid, onze lichtzinnigheid, onze werkloosheid, hetgeen volstrekt geen reden is om die verderfelijke waar, onwettig den lande binnen gevoerd, alzoo maar eenvoudig weg te dulden.

Weze de tegenstand zwaar in het eerste geval, in het tweede is daar geen schijn van, 't is maar zake van “willen”. Wie van ons gevoelt in zich geen sprankeltje edel vaderlandsch vuur, waardoor wij in de moedertaal de samenvatting zien van de geschiedenis, het oorbeeld, den roem van onzen stam? Alsdan moet het misbruik van vreemde zegswijzen ons voorkomen als een gruwel, eene ellendige naäperij van slaafsche dwaashoofden.

... Daar zijne strenge staatswetten uitgevaardigd tegen de versjachelaars van 's lands kunstschatten. Waarom geene maatregels genomen tegen de aangroeiende verbastering van 's lands taaleigen dom? Er bestaat een vaderlandsch taalverbond “Dante Aleghieri”[1] dat voor doel heeft de moedertaal te verdedigen en te verspreiden in het buitenland. Waarom geen taalverbond gesticht voor het binnenland, om te ijveren voor haar behoud. Het inzicht is zóó edel en vaderlandslievend dat men gemakkelijk alle hinderpalen zou te boven komen. Zonder nieuwe genootschappen te stichten ware 't genoeg dit oorbeeld in de vlaggen aller thans bestaande maatschappijen te schrijven.

... Is de moedertaal de grondslag en de tolk niet van 's lands ontwikkeling! Bederf en verbastering der taal, instede van beschaving, brengen barbaarschheid en onwetendheid voort.

... Zijne moedertaal vorenstaan is wat anders dan eene lofbare liefhebberij. Die haar verdedigt, verdedigt *onze eer*, *ons leven*, *de over-*

(1) Iets als ons onzijdig “Algem. Nederlandsch Verbond”, doch 't schijnt dat de Italiaansche vrijmetselaars onderduims woekeren om er zich meester van te maken, gelijk eertijds gebeurde met ons Willemsfonds.

leveringen van ons geslacht, *ons volksbestaan*, tegenover de vreemde volken. Waarom zou de ijver die ons bezielt om haar te doen eeren en toejuichen in den vreemde, ons niet aansporen om haar te beschermen in het binnenland. Heerlijk ongetwijfeld was de strijd in vroegere tijden voor de zuiverheid, de eenheid, de volmaaktheid der tale, doch dringender en gewichtiger is de huidige strijd voor haar behoud.

Verdedigen wij onze moedertaal, want zij is *de eerste schat van het vaderland!*'
REMO.

Oud en nieuw

Keus van nederlandsche leesstukken, bijeengebracht door Joris Delaere, leeraar aan de normaalschool te Thorhout, Roeselaere, J. De Meester.

Men kan een bloemlezing saamstellen op verschillende wijzen. Van een schrijver kan men zijn mooiste stukken opnemen en alles wat hem eenigzins zou kunnen oneer aandoen aan kant schuiven; men kan ook op 't zonderling denkbeeld komen in iemands letter-warande de gewoonste bloemen te lezen: zoo is Em. de Bom, geloof ik, nu aan 't opzoeken van de onbeduidendste voortbrengselen onzer letterkundigen; men kan nog den gulden (?) middenweg inslaan en u het schoone met het minder schoone aanbieden. In het eerste geval wordt alleen het ware, het blijvend werk van een man en een kunst genoten; in het tweede, wordt er een grove onbeleefdheid begaan; in het derde, leert men iemand kennen zooals hij is. J. Delaere heeft door zijn bloemlezing getoond dat hij de derde meening aankleeft en toch wensch ik hem met zijn daad geluk. Onderstel b.v. iemand die met zijn gedachten zoo in oudere tijden leeft dat hij niets afweet van de modernen en steek deze drie lijvige boekdeelen onder zijn oogen: als hij om 't even van welken schrijver de opgenomen proza of poëzie doorlezen heeft, dan zal hij - ofschoon noodzakelijk onvolmaakt - over de karakteristiek van dezen schrijver ingelicht zijn. Dat is de hoofdverdienste dezer bloemlezing.

Wanneer ik zooeven sprak van ‘drie lijvige boekdeelen’ zullen sommigen misschien verwonderd het hoofd opgericht hebben. Ik wil hun derhalve zeggen wat deze keus van nederlandsche leesstukken zoo al bevat. Om het niet te moeten herhalen zeg ik dat - de hoofding ‘Oud en nieuw’ wijst het overigens aan - èn de ouderen èn de jongeren hier al dooreen optreden: dat bewijst dat de opsteller het met allen wel meent, en daarom loof ik hem nogmaals, want we mogen de ouderen niet boosaardig uit het kunstcenakel drijven en er de modernen alleen laten tronen, maar ook niet... omgekeerd. Elk het zijne.

Het eerste boek - 350 bl. - geeft ons verhalen en beschrijvingen. Er komen zelfs fabels in voór. En dan een heele reeks vertellingen in proza of poëzie, veelal door schrijvers die leefden vóór de ‘generatie van '80’; de jongeren krijgen echter het leeuwenaandeel in de beschrijvingen. Men heeft gezegd dat de voorkeur de West-Vlamingen geschonken werd: ik moet bekennen dat die beschuldiging niet ongegrond is.

J. Delaere heeft met deze opmerking rekening gehouden voor het tweede deel zijner bloemlezing, dat 316 bl. beslaat en als onderhoofding biedt: ‘Lyrische en didactische stukken’. Dit is bepaald een voortreffelijk deel. Verschillende, soms talrijke stukken werden opgenomen, o.a. van Vondel, Bilderdijk, Da Costa, Tollens, Beets, Ten Kate, Van Duyse, Ledeganck, van Beers, Daems, de Koninck, Schaepman, Gezelle, Rodenbach, Van Langendonck, De Mont, Klaas, Perk, Swarth, Van Eeden, Verwey, Cuppens, De Clercq, Dosfel, Van de Woestyne, Rutten, enz.

Ten derde: 392 bl. verhandelingen, redevoeringen, en een overzicht der nederlandsche lettergeschiedenis. Hier kan men de welsprekendheid van gevierde nederlandsche redenaren bewonderen; ik noem slechts eenige namen: Van der Palm, Schrant, David, Broere, Conscience, de Vries, Multatuli, Schaepman, enz.; hier kan men eveneens onze jongere sprekers en critici met hun prachtige taal in verrukking aanhooren en om hun diep doordachte gezegden prijzen: Verriest, De Groot, Ariëns, Binnewiertz, Vermeylen, Belpaire, van Cauwelaert, van Puyvelde, Poelhekke, Linnebank e.a. - Het tamelijk uitgebreid bijvoegsel deelt dan nog wetenswaardigheden mede over het leven en de werken der aangehaalde woord-kunstenaren.

Ik hoef wel niet te beweren dat deze bloemlezing het bewijs aflegt van groote belezenheid en groote werkzaamheid. Edoch, hier en daar ligt er tusschen al dat stralend diamant een ruw keisteentje, omdat J. Delaere het in de toepassing althans houdt met de derde meening waarvan ik hierboven sprak; ook werden te veel mannen van beteekenis vergeten. Ik wil het niemand misgunnen dat hij in deze kunsthal mag staan pronken en niemand noemen van de minder verdienstelijke leden uit het ‘genus irritabile vatum’, die hier voorgesteld worden, maar ik zoek vruchteloos Buysse, Verhulst, Teirlinck, Vermeersch, J. Persyn, J. De Cock, Van Nouhuys, Querido, Van Looy, Emants, Couperus, Koster, Aletrino, Hilda Ram, Van Deyssel... doch ik houd op, want men zou gaan denken dat ‘Oud en nieuw’ geen mooie bloemlezing is, en zulk een opvatting moet ik van mijn lezers afweren. Alleen hoop ik dat er aldra een tweede uitgaaf zal komen, die volledíger zal zijn.

G.V.

G. Kurth. *De wording der hedendaagsche beschaving,* vertaald door Osw. Robyns, pr. Roeselare, J. De Meester.

De vertaling van G. Kurth's meesterwerk: ‘Les origines de la civilisation moderne’ werd in Noord-Nederland met lof besproken en hoogst aanbevolen. Waarom zou deze nederlandsche bewerking ook in Vlaanderen geen gul onthaal mogen genieten bij de beoefenaars der geschiedenis? Het gehalte van dit gewrocht is reeds lang bekend; de vertaling is - onze noorderbroederen bevestigen het zelf - zeer goed geslaagd: wie het beter zou doen, steke zijn vinger op. Daarbij is het papier en de druk goed.

G.V.

[Nummer 2]

Menscheneters op den spoortrein

ONLANGS bezocht ik St-Louis. Toen ik er heenreisde moest ik te Terre Haute, Indiana, op een anderen trein stappen; aan een der statiën langs den weg kwam een heer van omtrent vijf en veertig jaar of misschien vijftig met een vriendelijken zachtaardigen blik zich nevens mij zetten op den trein. Wij spraken ongeveer eéne uur lang heel gezellig over allerhande dingen en ik bevond dat hij zeer verstandig en klapperachtig was. Als hij vernam dat ik uit Washington was, begon hij mij seffens verschillige vragen te stellen over de gekendste mijner stadgenooten en over bestuurszaken; ik bemerkte aldra dat die man het staatkundig leven der hoofdstad met kanten en bouten kende en dat de handelwijze, de doening en gebruiken der Senaatheeren en Volksvertegenwoordigers hem niet het minste vreemd waren. De twee mannen die nevens ons zaten zwegen plotselings en de eene zei tot den andere:

‘Harris, wilt ge dat doen voor mij, ik zal u nooit vergeten, jongen.’

Een lichte glimlach plooide de lippen van mijn gezel. Ik meende dat die woorden eene aangename herinnering bij hem opgeroepen hadden. Ik zag op zijn wezen dat hij nadacht; zijne gelaatsuitdrukking scheen er bijna droef uit. Hij keerde zich tot mij en sprak:

‘Laat mij u eene geschiedenis vertellen; laat mij u een geheim hoofdstuk van mijn leven uiteenzetten - een hoofdstuk dat, sedert het gebeurde, ik nog nooit iemand medegedeeld heb. Luister aandachtig en beloof mij dat ge mijne rede niet zult onderbreken.’

Ik beloofde het hem en hij vertelde mij het volgend wonderbaar verhaal nu eens driftig, dan eens eentonig, maar altijd overtuigend en ernstig.

Het verhaal van den vreemdeling

Qp 19^{n} December 1853 vertrok ik 's avonds uit St-Louis met den trein naar Chicago. We waren met slechts vier en twintig reizigers. Er zaten geene vrouwen en geene kinderen op den trein. We waren allen opgeruimd, men miek met elkander kennis, men praatte en loech. De reis lei aan om heerlijk te zijn, en niet eén uit het gezelschap, peis ik, vermoedde eenigszins al het ijselijke dat ons afwachtte.

Om elf uur 's nachts begon het geweldig te sneeuwen. Een weinig nadat wij het dorpje Welden voorbij waren, stoomde de trein die eindelooze, eenzame vlakte in die uren en uren ver strekt zonder dat er een enkel huis staat tot aan de jubilee-huizen. De wind werd niet tegengehouden door bosschen of heuvelen of wilde rotsen maar hij huilde dol-razend over de effene vlakte en joeg de sneeuw vóór zich gelijk hij de schuimende baren der woedende zee vóór zich opzweept. De sneeuw lag steeds dikker en wij gevoelden dat de trein vertraagde omdat de machien steeds moeilijker en moeilijker erdoor ploegen kon. Dikwijls hield hij bijna stil midden groote sneeuw-

barmen die langs den spoorweg als reusachtige grafzerken oprezen. Het gesprek verslapte. Weldra hielden alle samenspraken op en iedereen werd verlegen. Het was mogelijk dat we hier welhaast in de sneeuw zouden gevangen zitten midden deze wijde vlakte vijftig uren van alle menschenwoning verwijderd: dit gedacht beangstigde iedereens geest en spreidde zijn noodlottigen invloed op elk gemoed.

Toen het twee uur 's morgens was ontwekte ik uit een lastigen slaap. De trein bewoog niet meer: we zaten vast. Ik vatte seffens de verpletterende waarheid: we zaten gevangen in eene sneeuwlawien!

‘Alleman aan de sneeuw!’

Ze waren allen dadelijk aan 't werk. Ze sprongen allen buiten in dien wilden nacht, in de sombere duisternis, in de dwarrelende sneeuwbuien, in den loeienden wervelwind, en zij gevoelden allen dat ze geen tijd mochten verliezen: anders waren zij allen onvermijdelijk dood. Schuppen, handen, planken - kortom, alles wat sneeuw uit den weg kon ruimen werd gebezigd. Het was het schilderen waard dat hoopje angstige mannen dat daar woelde in de sneeuwbarmen half in de zwarte duisternis en half in het spookend licht van de lantaarns der locomotief.

Na een uur werkens ondervonden wij dat onze pogingen volstrekt vruchteloos waren. Als we een barm wegruimden van den spoorweg zweepte de storm er seffens eene dozijn andere op. En het slechtste van al nog was dat de locomotief in haar laatsten aanval tegen den vijand, geheel den as van het stoomwiel gebroken had! Ware de baan nu zelf nog onbelemmerd geweest, we hadden ons algelijk niet meer kuunen verhelpen. We kropen wederom in den trein dood-moe van het werk en uiterst moedeloos. We schaarden ons rond de kachels en bespraken ernstig onzen toestand. Wij hadden geen den minsten voorraad: dit was het ergste. Wij konden niet vervriezen omdat er veel hout in de locomotief lag: dit was onze eenigste troost. De beraadslaging viel eindelijk stil en wij stemden allen in met de treurige

meening van den machinist, kaartjesknipper, enz. die zeiden dat we door zulke sneeuwvlagen geen vijftig uren te voet konden gaan zonder er allen den dood bij te laten. Wij konden om geene hulp zenden, en hadden wij zelfs gekunnen wij zouden er geene gekregen hebben. Wij moesten ons onderwerpen en met zooveel geduld mogelijk den dood of de redding verbeiden! Ik denk dat de stoutmoedigste onder de reizigers een oogenblik angst gevoelde toen hij die woorden hoorde uitspreken.

Na de beraadslaging die een uur geduurd had volgde nu hier en daar in den trein een dof gezucht dat men kon vernemen tusschen het vallen en het rijzen van den storm; de lampen wierpen nog slechts eene vale schemering en het meeste deel der ellendige gevangenen schoven dichter waar de flikkerende gloed op hun voorhoofd danste - om den tegenwoordigen toestand te vergeten, indien het mogelijk was - en om te slapen, indien zij konden.

De eeuwige nacht - hij scheen ons waarlijk eeuwig te zijn - begon eindelijk te keeren. Zijne slepende uren gerochten af. Eene kille grijze klaarte daagde op in het Oosten. Naarmate het klaarder werd, begonnen de reizigers zich te bewegen en teeken van leven te geven; de een na den andere schoof zijn hoed wat hooger op van zijn voorhoofd, strekte zijne stijve leden uit en staarde door het venster naar het droevig landschap. En of het droevig was! geen levend wezen was ergens te zien; nergens eene menschelijke woning; niets dan eene wijde, eindelooze woestijn; sneeuwhoopen die de storm opjoeg en hier en daar heenstuwde; eene streek vol dwarrelende sneeuwvlokken die de lucht verduisterden.

Geheel den dag bleven wij op den trein zitten. We zeiden weinig maar we dachten veel. Dan kwam een andere vervelende, traagheentrekkende nacht en we kregen honger.

Een andere dag - een nieuw stilzwijgen, eene nieuwe moedeloosheid, een aangroeiende honger, een hopeloos wachten naar hulp die niet komen kon. Een nacht heel

slapeloos, vol droomen over het vasten en hongerknagiRgen.

De vierde dag brak aan en trok heen - en de vijfde! Vijf dagen opgesloten op zoo eene ijzelijke manier! Een dolle honger was op ieder gelaat te bespeuren. In elken geest kwam er langzamerhand een vreeselijk gedacht - de voorbode van een dringend eischen op, van iets dat de lippen nog met geene woorden dierven zeggen.

De zesde dag was ook voorbij. De zevende brak aan voor dat neerslachtig, verwilderd en troosteloos troepje dat reeds in de schaduw van den dood scheen te staan. Nu moest het van de lippen af! Dat gedacht was bij iedereen sterker en sterker opgekomen en nu moest het uitgebracht worden! Men had het zoolang mogelijk verzwegen: nu kon het niet meer zijn. Richard H. Gaston, uit Minnesota, een lange, magere, bleeke kerel stond recht. Iedereen begreep wat er ging geschieden. Zij waren allen gereed; op niet een gelaat was er een straal van opgeruimdheid of leven te bespeuren; uit de oogen die voor eenige dagen zoo helder straalden, glimde kalme, droeve ernst.

‘Mijne Heeren, wij kunnen het niet langer meer uitstellen! 't Is hoog tijd! We moeten vaststellen wie onder ons moet sterven om voedsel te verschaffen voor de andere!’

Mijnheer Jan Williams, uit Illinois, stond recht en zei: ‘Mijne Heeren, ik noem dominé Jaak Sawyer uit Tennessee.’

Mijnheer W. Adams, uit Indiana, zei: ‘Ik noem mijnheer Daniel Slote, uit New-York.’

Mijnheer Karel Langdon zei: ‘Ik noem mijnheer Samuel Bowen, uit St-Louis.’

Mijnheer Slote zei: ‘Mijne meening helt over ten gunste van mijnheer Jan van Nostrand uit Nieuw-Jersey.’

Mijnheer Gaston antwoordde hierop: ‘Indien er niemand tegenspreekt, zal het verlangen van mijnheer Slote vervuld worden.’

Maar mijnheer van Nostrand zelf kwam er tegen op en

zoo werd het voorstel van mijnheer Slote verworpen. Men kwam nog weder met het voorstel over mijnheer Sawyer en mijnheer Bowen voor den dag maar het werd op dezelfde wijze verworpen.

Nu sprak mijnheer Bascom uit Ohio: ‘Laat het nu gedaan zijn met namen op te geven; ik stel voor dat ons Senaat hier zou stemmen.’

Maar mijnheer Sawyer sprak: ‘Mijne Heeren, hiertegen teeken ik hevig verzet aan. Dat gaat altijd onregelmatig en het is zeer onbetamelijk. Ik zou er liever seffens mede gedaan maken: daarom zouden we best uit onze bende een voorzitter kiezen en eenige raadsleden om hem te helpen en zoo kunnen wij de zaak afmaken zooals het behoort.’

Doch mijnheer Bell uit Iowa riep: ‘Mijne Heeren, ik teeken verzet aan. Het is nu het oogenblik niet om de gewone rechtsformulen en geplogendheden te onderhouden. Reeds meer dan zeven dagen leven wij zonder eten. Iedere minuut die wij in nutteloos redekavelen verliezen vergroot onze ellende. Ik houd het met de namen die zooeven voorgesteld geweest zijn: al de heeren zijn hier tegenwoordig geloof ik en ik zie niet in waarom we nu niet dadelijk den een of den andere onder hen zouden nemen. Ik zou willen den naam voorstellen van....’

Maar mijnheer Gaston viel hem heftig in de rede: ‘Men zou hier ook tegen opkomen en het voorstel zou ten minste een dag moeten blijven liggen en zoo zou het nog langer duren. De heer uit Nieuw-Jersey...’

Mijnheer van Nostrand schoot op: ‘Mijne Heeren, ik ben een vreemdeling; ik heb de eerebenoeming niet gezocht die gij mij wilt schenken en ik voel een afschrik...’

Nu viel mijnheer Morgan uit Alabama hem in de rede: ‘Ik ben voor het voorstel van mijnheer Bascom.’

Dit werd aangenomen en zoo hield alle verdere redetwist op. Men koos het bureel uit: mijnheer Gaston werd voorzitter, mijnheer Blake geheimschrijver, mijne heeren Holcomb, Dyer en Boudewijn werden uitvoerende comiteits-

leden gekozen. Mijnheer Howland werd aangeduid om het comiteit te helpen in het uitkiezen der slachtoffers.

Men bleef nog eene halve uur stil en men sprak een weinig ondereen. Nadat men gebeld had kwam het bureel samen om te beraadslagen en het stelde als kandidaten voor de heeren Joris Ferguson uit Kentucky, Luciaan Herrman uit Louisiana en W. Messick uit Colorado. Het werd aanvaard.

Mijnheer Rogers uit Missouri sprak: ‘Heer voorzitter, daar het voorstel nu eigenlijk voor den Senaat komt, zou ik begeren dat er eene kleine wijziging aan toegebracht worde. In plaats van mijnheer Herrman zou ik willen mijnheer Lucius Harris uit St-Louis stellen, omdat we dezen laatste toch allen als een waardig en verdienstvol man kennen. Dit wil geenszins beduiden dat ik zelfs het minste vermoeden leg op het edel karakter en de hooge verdienste van den heer uit Louisiania - ver van daar. Ik eerbiedig en acht hem zoowel als gelijk welke heer, hier tegenwoordig; maar we zouden moeten blind zijn om niet te zien dat hij binst deze hongersnoodsweek meest vleesch verloren heeft van allen, en we zouden ook moeten blind zijn om niet te begrijpen dat het comiteit 't zij door onachtzaamheid, 't zij door eene groote dwaling gemist heeft met alzoo aan onzen keus een man voor te stellen die, hoe verheven ook zijne inzichten mogen zijn, inderdaad toch weinig onzen honger zou kunnen stillen.’

De voorzitter antwoordde: ‘De heer uit Missouri gelieve neder te zitten. De voorzitter mag niet toelaten dat het comiteit ondervraagd worde buiten de gewone plichtplegingen. Wat zegt de Senaat over het voorstel van dien heer?’

Mijnheer Halliday uit Virginia sprak: ‘Ik begeer ook eene wijziging: ik zou willen mijnheer Harvey Davis uit Oregon in mijnheer Messick's plaats stellen. Er zouden wel is waar kunnen heeren zijn die zeggen dat de ontberingen en de arbeid mijnheer Davis taai gemaakt hebben; maar, mijne heeren, is het nu een stond om te

vitten over de taaiheid of niet van het vleesch? Is het nu een stond om ons met kleinigheden bezig te houden? Is het nu een stond om te blijven haperen aan zaken die zoo weinig belangrijk zijn? Neen, mijne heeren, we behoeven hoeveelheid - grootte, gewicht, hoeveelheid - dat alleen moeten we nu betrachten en wij moeten niet letten op het talent, het verstand of den rang van het slachtoffer. Hierop dring ik hevig aan.'

Nu sprak mijnheer Morgan driftig: 'Heer voorzitter, ik kom allerkrachtigst op tegen deze wijziging. De heer uit Oregon is oud en hij heeft alleenlijk veel beenderen maar weinig vleesch. Ik vraag het aan den heer uit Virginia indien wij misschien soep noodig hebben in plaats van sterk en vast voedsel? Wil hij ons eene schaduw geven misschien? Wil hij misschien spotten met onze ellende als hij zoo voorstelt een geraamte uit Oregon te laten opdisschen? Ik bid hem een blik te slaan op al de verwilderde wezens rondom hem, eens te bemerken hoe droef en doodsch onze oogen zijn, eens te luisteren in welke verwachting ons hart klopt: ik ben zeker dat hij ons dan met zulk een bedrog niet meer zal willen paaien. Ik bid hem na te denken hoe akelig onze toestand is, hoe bitter wij geleden hebben deze dagen, hoe treurig onze toekomst zich voordoet: dan zal hij ongetwijfeld zoo onmenschelijk niet zijn ons dit wrak, deze puin, dit sukkelding, dien beenderigen, beroesten, droogen rondzwerver van Oregon's ongastvrij strand te kunnen als gastmaal opdienen. Nooit!' (Toejuichingen.)

Men stemde voor de wijziging en met weinige stemmen meerderheid werd ze verworpen. Mijnheer Harris moest nu ook nog gestemd worden voor de eerste wijziging. Er was herstemming, tot vijfmaal toe. Den zesden keer werd hij gekozen: iedereen, hij alleen uitgezonderd, had voor hem gestemd. Die keus diende ook door handgeklap begroet te worden maar men deed het niet omdat hij voor zich zelven niet gestemd had.

Mijnheer Radway stelde nu voor dat de Senaat de

kandidaten zou opnemen en bepalen welke dienen moest als ontbijt. Zij werden opgenomen.

De stemming leidde tot geen uitslag omdat de eene helft der kiezers een kandidaat begunstigde om reden zijner jonge jaren en de andere helft een anderen om reden zijner lichaamsgrootte. Doch de voorzitter stemde voor mijnheer Messick. Deze uitslag bracht veel misnoegdheid teweeg onder de vrienden van mijnheer Ferguson, den verslagen kandidaat en men sprak van eene andere stemming aan te gaan, maar er werd plotselings voorgesteld deze herstemming te verdagen en men bedaarde.

De toebereidsels tot het eetmaal keerde nu de aandacht van Ferguson's vrienden van hunne klacht af en als zij wederom met een voorstel van herstemming vóór den dag kwamen sloeg de gelukkige aankondiging dat mijnheer Harris gereed was, het wederom in den wind.

We mieken tafels. We keerden de banken om en de rugleuning diende daarvoor. We zetten ons aan tafel vóór het lekkerste voedsel dat we in zeven dagen gezien hadden. Ons hart was vol dankbaarheid. Hoe waren wij veranderd sedert eenige uren: dan was alles moedeloosheid, droefheid, ellende, honger, koortsachtige angst, wanhoop, nu was er dankbaarheid, opgeruimdheid, vreugde die door woorden niet kon geuit worden. Ik mag verzekeren dat dit het gelukkigste oogenblik was uit mijn veelbewogen leven. De wind huilde, en zweepte de sneeuw stormachtig tegen ons gevang, maar hij kon ons geene angstvalligheid meer op het lijf jagen. Ik at Harris gaarn. Misschien had men hem beter kunnen gereed maken, maar ik neem de vrijheid te zeggen dat nog nooit menschenvleesch mij zoo goed gesmaakt had als dat van Harris en dat nog nooit menschenvleesch mij zoo wel bevallen had. Messick was ook zeer goed maar beter gereed gedaan, doch geef mij Harris voor de onvervalschte voedzaamheid en de malschheid van het vleesch. Messick smaakte in zekere opzichten oprecht goed - dat wil ik niet ontkennen en tracht het niet te ontkennen ook -

maar hij was niet beter geschikt om als eetmaal opgedischt te worden dan eene egyptische mommie, mijnheer, neen, geen beetje beter. En mager! och, zoo mager! en taai! ha, hij was zeer taai! Dat zoudt gij u niet kunnen inbeelden hebben, zulks zoudt gij u nooit kunnen inbeelden.'

'Denkt gij mij te vertellen dat...'.

'Val mij in de rede niet, bid ik u. Na het ontbijt kozen wij een zekeren Walker uit Detroit om als avondmaal opgedischt te worden. Hij smaakte zeer goed. Ik heb zijne vrouw nadien een brief geschreven. Hij verdiende allen lof. Nooit zal ik Walker vergeten. Hij smaakte een beetje aardig, maar toch goed. 's Anderdaags kregen wij Morgan uit Alabama als ontbijt. Deze was een van de fijnste mannen die ik ooit geëten heb - statig, geleerd, beleefd; sprak vloeiend verschillige talen, kortom een volmaakte heer, en bevatte buitengewoon veel sap. Als avondmaal werd ons die oude patriark uit Oregon opgediend, en men moet het niet betwijfelen, hij was vol bedrog - oud, stekelig, taai - niemand kan dat met woorden beschrijven. Na eene poos zei ik: "Mijne heeren, gij moogt doen wat gij wilt, maar ik ga een anderen keus afwachten". En Grimes uit Illinois zei: "Mijne heeren, ik ga ook wachten. Als gij iemand zult uitgekozen hebben die het verdient, dan voeg ik mij wederom bij u." Men bemerkte aldra dat allen mistevreden waren over Davis uit Oregon; om de opgeruimdheid, die sedert het opeten van Harris bijgebleven was, te houden, koos men een andere: Baker uit Georgia. Prachtig! Wel, wel - daarna hebben wij Doolittle opgeëten, daarna Hawkins, daarna Mac Elroy (men kloeg over Mac Elroy omdat hij buitengewoon kort en dik was), daarna Penrod en de twee Smiths, daarna Bailey (Bailey had een houten been, hetgeen een groot verlies was, doch anders smaakte hij voortreffelijk), daarna den jongen Indiaan en een orgeldraaier, daarna een heer met naam Bockminster - een armen zwerver die onaangenaam was in gezelschap en even onaangenaam als

ontbijt. We waren blijde hem opgeëten te hebben vooraleer er hulp kwam.'

'En de lang verwachte hulp kwam eindelijk?'

'Ja, zij kwam op een klaren, zonnigen morgen, juist na eene stemming. Wij hadden Jan Murphy gekozen en deze was de beste van allen: dat durf ik verzekeren; maar Jan Murphy stoomde samen met ons naar huis in den trein die ons was komen redden en huwde de weduwe van Harris.'

'Slachtoffer van...'

'Slachtoffer van onzen eersten keus. Hij huwde haar: hij is thans gelukkig, voorspoedig en geëerd. Ah, het was als eene novel, het was als een roman, mijnheer. Hier moet ik afstappen, mijnheer; ik moet u vaarwel zeggen. Als gij eens een dag of twee met mij wilt overbrengen zal het mij een genoegen zijn u te ontvangen. Ik bemin u, mijnheer; ik heb genegenheid opgevat voor u. Ik bemin u zoo zeer als ik Harris zelven beminde, mijnheer. Goeden dag, mijnheer, en eene aangename reis!'

Hij was weg. Nooit in mijn leven was ik zoo onthutst, zoo verbaasd, zoo verstomd geweest. Maar inwendig was ik toch blij dat die man heen was. Zijne gebaren schenen mij zoo gemaakt en zijne stem zoo fleemend dat ik sidderde als hij zijne hongerige blikken op mij sloeg, en toen ik vernam dat ik zijne diepe genegenheid gewonnen had en bijna zoo hoog in zijne achting stond als de arme Harris, hield mijn hart uit vrees bijna op van kloppen!

Onmogelijk te zeggen hoe verwonderd ik was. Ik betwijfelde zijne woorden niet; het ware overigens onredelijk geweest slecht vermoeden te hebben nopens een verhaal dat met zulken ernst en waarheidschijn uiteengezet geweest was; ik voelde mij toch overweldigd door de gedachte aan die afgrijselijk-wreede tooneelen en het werd een ordelooze warboel in mijn geest. Ik bemerkte dat de kaartjesknipper mij bezag. 'Wie is die man?' vroeg ik hem.

Hij antwoordde mij:

'Hij is nog Kamerheer geweest, en een goede, zulle. Toen hij eens op reis was in een postwagen, is hij eens

overvallen geworden door een sneeuwstorm en heeft er bijna zijn dood aan gehaald. Dan heeft hij veel geleden van den vorst, is bijna geheel vervrozen geweest en heeft dan - omdat hij niets te eten had - zoodanig veel uitgestaan van den honger dat hij twee of drie maanden lang ziek en krankzinnig gebleven is. Nu is hij genezen maar is nog waanzinnig over één punt: als hij op die gebeurtenis denkt, begint hij maar te vertellen en houdt niet op vooraleer hij heel de vracht reizigers, waarvan hij spreekt, opgeëten heeft. Ware hij nog verder medegereisd, hij had de overblijvenden ook nog opgeëten. Hij kent hunne namen zoo goed als zijn a b c. Wanneer hij ze allen opgeëten heeft en hij alleen nog overblijft, zegt hij altijd:

'Als de tijd nu gekomen was om te kiezen wie er als ontbijt moest opgedischt worden, werd ik eindelijk gekozen: niemand kwam hiertegen op en daar er niemand tegen opkwam, aanvaardde ik. Zoo ben ik hier.'

Ik voelde mij veel kalmer zoohaast ik wist dat ik slechts den argeloozen rimram van een krankzinnige gehoord had en geenszins het huiveringwekkend verhaal van een bloeddorstigen menscheneter.

MARK TWAIN[1]

De Weduwe

VADERKE was jonk en sterk,
zoete kind,
en hij zong bij 't zwaarste werk
welgezind.
Ging naar 't Fransch maar kwam niet weer.
Ach, de zonne stak hem neer;
in het veld op zijne pik
gaf hij zijnen laatsten snik.

(1) Mark Twain (eigenlijk: Samuel Langhorne Clemens) werd op 3^{n} November 1835 te Hannibal, in Missouri (Noord-Amerika) geboren. Hij schreef veel geestige verhalen: hij is een der grootste - zooniet de grootste humorist uit onzen tijd.

Daarom zinkt de zon bebloed,
zoete kind,
daarom, als hij hierlangs moet
huilt de wind!
Daarom schreit de regenlucht
en de jonge weduw zucht.
Hoort ge niet die bange klacht,
gij alleen, mijn kindje lacht.

Hoe ge lachend mij beziet,
zoete kind,
zijn dat vaders oogskes niet,
zoo bemind?
O, ze melden hoop en vreugd
uit de verte van uw jeugd.
Kindje mijn, 'k bemerk het nu,
vaderken herleeft in u.

THEO BRAKELS

‘Mysterium Solitudinis’

WAT is 't dat om de boomen waart
der bosschen? Wat om 't licht geblaart'
der beuken, wat om de eikenkroon,
om 't berkenloof zoo nederig schoon?
Wat uit de pijnboomreken
komt, donker, nederleken?
Wat roert daar, door het stille bosch,
dat opgaat uit het geurend mos?
Wat lispelt er in 't onderwoud
om 't roerloos rankend kreupelhout.
Wat rust er, neergezegen
op varens, allerwegen?
Noch boom, noch blad, die tale voert.
Noch kruid dat ooit een tonge roert,

en toch spreekt daar onzeggelijk zacht
ongrondelijk diep een stemmenmacht
uit boom en blaren mede
van heimelijken vrede.
Het is mij, zoo 't mij nievers el
en was, hier bin' de bosschen wel,
en 'k voel, bij de' eersten voet gezet
op hunnen zoom, mijn wezen, met
hun gunsten begenadigd,
zoo heel en al verzadigd.
Wat is, o bosschen, uwe macht
daarmeê gij 't menschelijk hert zoo zacht
ontbunselt uit den kouden bast
der aafschheid, en de ziele ontlast
en boordevol kunt gieten
met onvervalscht genieten?
Wat is 't dat uit uw diepten straalt
dat om en op ons nederdaalt?
Waarom, o bosschen, zegt het mij,
bedauwt gij ons met vrede, als wij
uw stille looversteden
met onvreê binnentreden?

CAES. GEZELLE

Mengelmaren

V. Fris. *Het Groot-Vastenavondfeest te Geeraardsbergen.* Volkskunde. 18de Jaargang bl. 136-150.

‘Op Groot-Vastenavond, den eersten zondag van den vasten, vertoont de stad Geeraardsbergen eene buitengewone levendigheid... 't Is op dien dag het feest van het krakelingwerpen en van den Tonnekenbrand.’

‘Naarmate het uur der plechtigheid nadert, stroomt de volksmenigte naar de wijde groote markt toe en schoolt samen voor het Stadhuis. Daar slaat het twee uur;... de gemeenteraad, met de geestelijke overheid... voorafgegaan en gevolgd door de krioelende volksmassa... klimt... naar den top van den honderd meter hoogen Ouden-Berg.’

‘Nadat men aan de kapel de litanieën van O.L. Vrouw gelezen heeft,... biedt de burgemeester den deken der christenheid den eerewijn aan; doch in den breeden, maar ondiepen ouden beker werpt men ook een klein beekvischje, dat de stadspastoor moet inzwelgen bij 't uitdrinken. Na hem komt de beurt aan den burgemeester, de schepenen en de raadsleden...’

Op den berg staan ook ‘korven met krakelingen, drogen haring, appelsienen, pakjes lekkergoed en zoo meer.’ Dit alles wordt nu geworpen ‘te midden der grabbelende, vallende, krakeelende en joelende’ menigte.

‘'s Avonds wordt op den Ouden Berg eene ton met vet, pek en brandbare stoffen aangestoken.’

Dit feest is eeuwenoud, als blijkt uit de stadsrekeningen, die er reeds over spreken in 1398.

Welk is de oorsprong en de beteekenis van dit eigenaardig gebruik?

Schrijver verwerpt als onvoldoende en ongegrond de geschiedkundige beteekenis, eraan toegekend eerst door Jan van Waesberghe († 1639) den oudsten geschiedschrijver van Geeraardsbergen - en later door eene volkslegende.

De Geeraardbergsche latijnsche dichter Joos Schollaert († 1608) zocht den oorsprong van dit feest in heidensche plechtigheden ter eere van Ceres en ook van Bacchus.

Volgens schrijver, stond dichter Schollaert niet ver van de waarheid af: de oorsprong van dit feest ligt in het heidendom, en deze zonderlinge overlevering heeft haar ontstaan te danken aan twee gewoonten en voorstellingen, die ook bij Kelten en Franken in zwang waren: te weten ‘het vereeren van het Water en inzonderheid van de Bronnen’ en dan nog het vieren ‘van den terugkeer der Lente... namelijk door het aanleggen van vreugdevuren’.

Vroeger zal men dus op den Ouden-Berg feestvuren ontstoken hebben, om de aankomst van het nieuwe jaargetijde te vieren, en vandaar heeft men nu nog den ‘Tonnekenbrand op Groot-Vastenavond’. Moeilijk immers, kan men volksgewoonten afschaffen.

Vroeger ook zal men de bron op den Ouden-Berg vereerd hebben, door er allerlei voorwerpen in te smijten, zooals het meermalen gebeurde en nog gebeurt bij heidensche volken: Hier ‘zal men in den vijver broodjes, visch en gebak geworpen hebben, terwijl de (heidensche) priester wijn plengde en daarna den wijnbeker ledigde waarin een vischje zwom, waarschijnlijk als een symbool der bron’. Welnu, waar de H. Kerk de heidensche gewoonten niet kon uitroeien, daar trachtte Zij die gewoonten te zuiveren en er een christelijk karakter aan te geven. Hetzelfde middel werd hier wellicht toegepast: ‘De priester deed vooreerst het heidensch feest met Groot-Vastenavond samenvallen; op de boorden van den vijver stichtte hij eene kapel der H. Maagd, en nu stelde hij zich zelf aan het hoofd van den jaarlijkschen stoet... dronk den beker wijn met het vischje uit en wierp toen de gebruikelijke spijzen aan het volk in den naam van Christus. 's Avonds stak het volk zijn vreugdevuur aan.’

‘Een doorslaand bewijs van den bij uitstek godsdienstigen oorsprong van het feest ligt in den voorrang, dien de kerkelijke overheid bij de plechtigheid neemt’.

Heeft schrijver den waren uitleg van het feest gevonden? Daarop durf ik niet beslissend antwoorden: hij heeft echter zijne stelling als heel waarschijnlijk weten voor te dragen.

L. GH.

Oude plaatsnamen in Vlaanderen

EEN lezer vraagt naderen uitleg over de volgende namen:

1. CERSARIAS, *in Flandris*, in 't jaar 847, aangegeven bij Mabillon, Annales ordinis Sancti Benedicti.
2. FRAZERIAS, *in Flandris*, in 838, bij Guérard, Cartulaire de Saint-Bertin.
3. MANTINGALANDA, *in pago curtracense sea gandense*, tusschen 811 en 870, vermeld bij Van de Putte in de Annales abbatiae Sancti Petri en bij Van Lokeren in: Chartes et documents de l'abbaye de Saint-Pierre, à Gand.
4. ODAGRI AGRUM, *in Flandria*, die bij Miraeus, opera diplomatica, te berde komt in 1072.
5. SAUSELE, *in pago curtracense*, in 964 en 965, bij Van Lokeren, voormeld.
6. SCHELDEHOLT bij Waereghem en Vive-St-Eloy, in 1037 bij Van Lokeren, voormeld.
7. SCHELFLETA *in pago flandrensi*, 't jaar 1003, bij Vande Putte en Van Lokeren, voormeld.
8. SELMETRODHA, *in pago curtracensi*, 811-870, *ibid.*
9. STENBECA, onder Desselghem *ibid.*
10. STRALLANT, 1065, in *Gallia christiana*, III, 83.
11. TIPPINGEHIM, TEPPENGIHEM, in 964 en 965 bij Vande Putte en Van Lokeren. - Zou dit *Tieghem* niet zijn?
12. VINPINGA ACCARA *in pago curtracensi* 811-870, *ibid.*
13. WESTERACCRA, WESTACCARA *in pago curtracensi*, 811-870, *Ibid.*
14. WINAU, *in pago flandrensi*, Vande Putte voormeld.
15. WISSANT, (XVe eeuw) bij R. de Petersbourg, Gesta Henrici secundi, 1, 158.

Daarbij nog:

CLAROET, POELVOORDE, MEIRELENBEKE, en WATENE, (deze vier onder 't Thieltsche).

OUDERSCHUERE en BAVENDAMME (in Veurne-ambacht); DODENKERKE (ook in 't Veurnsche), REMBOUDSKERKE of EREMBALDI CAPELLA, SAEFTINGHE, LORINGHACAPELLA, COUDESCURE, CRUNINCHIE, ZEVENBERGHE.

In 1477 overstroomde de zee Ste Kruis, St Laureyns. HEYLE, St Baafs, O.L.V. BENOORDEN, O.L.V. BEZUIDEN, STE CATHELYNE, TRABETEN, HENNEBENNE, O.L.V. BIJ SLUYS, Oostkerke, Lapscheure, West-Capelle.

[Nummer 3]

Antwoord op: ‘Aardige dingen’

BLADZ. 346 haalt mijnheer Eghels een merkweerdig voorbeeld aan, van telepathie. In ‘De nieuwe tijd’ bladz. 278 heb ik er ook over gesproken. Dat geval wordt algemeen aanveerd, en is wel in staat om klaarheid in de zaak te brengen.

Ludovic X... een manneke van zeven jaar oud, kon al de gedachten van zijne moeder zeggen. Hij was in staat de moeielijkste vraagstukken op te lossen, op voorwaarde, dat zijne moeder de oplossing kende. Miste deze laatste, Ludovic miste ook. Eene scherm geplaatst tusschen beide, verhinderde het verschijnsel, zonder het evenwel te beletten.

Hoe kan dit geschieden?

Niet door middel van een der vijf zintuigen. Ludovic kon zijn moeders gedachten niet zien, want het was zelfs niet noodig dat hij haar in 't oog had om klaar te komen. Hij kon ze evenmin hooren, rieken, smaken of voelen.

Heer Eghels wijst op eene rechtstreeksche werking van ziel tot ziel, zonder tusschenkomst van het lichaam. Dus te spreken is strijdig met de leering van Mgr Mercier, die zeker wel thuis is in zake van zielkunde. Hij zegt bladz. 191 (*cours de philosophie*, volume III; psychologie): 'la dépendance des actes intellectuels à l'égard de la sensibilité ne peut plus faire de doute'. Bladz. 219, sprekende over de telepathische gewaarwordingen: 'la seule explication qui soit plus ou moins plausible est celle que nous avons supposée pour rendre compte de la suggestion mentale'. Welnu twee bladzijden vroeger, zegt hij daarover: 'En supposant les faits (de suggestion mentale) incontestables, comment les expliquer? *Nous ne nous arrêterons pas à la supposition d'une communication directe entre les esprits.* Une influence matérielle de l'imagination de l'opérateur sur celle du sujet est-elle possible? Elle ne peut l'être que moyennant trois conditions: que l'imagination de l'opérateur produise une action cérébrale transmissible; que cette action se propage en dehors du cerveau de l'opérateur jusqu'au cerveau du sujet; qu'elle excite efficacement dans le cerveau du sujet l'image correspondante à celle formée par l'opérateur.

Assurément il n'est pas démontré que ces conditions se vérifient, mais serait-on en droit de déclarer cette vérification impossible? Nous ne le pensons pas.'

Een mijner vrienden die ook ervaren is in deze zaak, deelt geheel in de zienswijze van onzen aartsbisschop. Het is, zegt hij, ten eenen male in strijd met de leering over den oorsprong der gedachten tot wier ontstaan altijd iets stoffelijks noodig is; van daar de gekende spreuk bij den H. Thomas: '*nihil in intellectu nisi quod prius fuerit in sensu*.'

Ten anderen, het voorbeeld zelf doogt zulke uitlegging niet. Immers, een scherm geplaatst tusschen moeder en kind verhinderde eenigszins het verschijnsel. Een scherm is niet in staat om zuivere geesteswerking te beinvloeden.

Men moet bijgevolg aannemen *dat de verhinderde overzet-*

tingen van moeder tot kind, *geen zuivere werking der geesten waren. Met telepathie is dus stoffelijke werking bemoeid.*

De moeder ziet een getal. Met der daad komt daar eene verbeelding van in hare hersenen. Deze wordt bij middel van stoffelijke uitstroomingen door vel en been overgezet, tot een zeker gedeelte der hersens van het kind, dat er alzoo kennis van krijgt.

Dat mag eene soort van weerspiegeling genoemd worden. De groote afstand kan niet aanzien worden als een onoverwinbaar beletsel; nu vooral, dat telegrafmaren in de wijde ruimte, zonder draad, uren en uren verre verzonden worden.

Het volgende voorbeeld getrokken uit de *phantasms of the living*, vertaald door Marillier, blz. 236, geeft daar ook een goed denkbeeld over.

Eene dienstmeid, Helena Alexander, valt erg ziek ver van haar huis, en wordt opgepast door de meid van het gezin waar zij bedlegerig is, zekere jufvrouw Reddell.

Rond vier ure 's morgens, toen deze op het punt was de zieke drinken te geven, hoorde zij de bel klinken (deze bel klonk somtijds alleen, door vernesteling van den draad.) Een oogenblik daarna scheen het haar dat de kamerdeur openging. Zij zag een bejaarde dikke vrouw binnen komen, met een ouderwetschen koperen kandelaar in de hand en gekleed met een slaaphemde en een roode flanellen rok die op eene plaats door en door versleten en gaterig was. Zij meende te doen te hebben met de moeder van de zieke. Niettemin deed zij voort met het drinken te geven en keerde haar alsdan om, met het voornemen de reizigster te verwelkomen. Zij keek verbaasd de kamer rond: de deur was toe en vrouw en kandelaar waren verdwenen zonder het minste spoor achter te laten.

Ondertusschen verergerde de ziekte met wondere raschheid. De bezorgster gaf er kennis van aan hare meesteres, en er werd zonder uitstel om den geneesheer gezonden. Deze kwam te laat; Helena was reeds bezweken toen hij het huis bereikte.

Een uur nadien vertelde Reddell haar visioen aan de huisvrouw. Noch meid noch meesteres kenden de moeder van de overledene, zij hadden ze nooit gezien, en meer wisten zij er niets over dan hetgeen het visioen van Reddell hun had geleerd.

Op de begrafenis herkenden zij oogenblikkelijk de moeder. Zonder de minste aarzeling, beweerden zij dat het wel die vrouw was die in den nacht verschenen was.

Deze wist niets van het verschijnsel. De zuster van Helena vertelde dat in hun huis zulk een oude kandelaar bestond en dat haar moeder zeker de beschrevene kleeding zou aangehad hebben, indien zij 's nachts had moeten opstaan. Er was inderdaad een gat in haren rok. Dit viel te wijten aan de eigenaardige manier die zij had hem te dragen.

Ziehier de uitlegging die, volgens mijne meening, van dit verschijnsel mag gegeven worden.

De overledene kende natuurlijk zoowel als hare zuster den koperen kandelaar, de kleeding en gewoonten van hare moeder. Zij moest waarschijnlijk dikwijls op haar peinzen; zij verlangde zeker wel haar te zien. De klank der bel deed gemakkelijk het denkbeeld van een bezoek ontkiemen, en eerst en vooral het bezoek harer moeder. Met op deze laatste te denken, droomde zij wellicht t' huis te zijn; en zoo kwam het dat zij zich verbeeldde dat de oude vrouw op de kamer kwam in haar slaapgewaad met den welgekenden kandelaar in de hand. Al drinkende veranderden de gedachten.

De verbeelding der doodstrijdende zette over tot de verzorgster gelijk het geschiedt in de lichtdrukken of liever nog in de spiegelingen.

Een woord over den magnetometer.

Met te spreken over dit tuig heb ik niet willen doen verstaan, dat de kracht, die de naald doet bewegen, dezelfde is die telepatische overzettingen bij den mensch voortbrengt. Ik heb enkel willen bewijzen, dat de werkingen van onzen geest uitstroomingen baren die, buiten het

lichaam, stoffelijke veranderingen kunnen teweegbrengen.

De beschrijving van het tuig heb ik in een hoofdartikel van ‘Le Patriote’ gelezen, en haar gegeven, zooals ik ze gevonden had, zonder verdere opzoekingen.

Aangezien geachte tegenspreker zoodanig op dat punt steunt, heb ik willen weten, wat er mag geloofd worden van de beweeglijkheid der naald. Daarom heb ik aan het gewelf van eene hooge glazene klok een haar vastgemaakt, voorzien aan zijn onderste gedeelte van eene naald in aluminium.

De proefneming was voldoende, want meer dan eens heb ik de naald doen bewegen in tegenwoordigheid van getuigen. De laatste maal lei zij een centimeter weg af naar den kant dien ik vooraf aangeduid had.

Om rechtuit te spreken, heb ik veel meer betrouwen in proefnemingen en in gebeurtenissen dan in lezingen. Ware 'k in de plaats van den heer Eghels, ik zou eens ondernomen hebben het molentje van die gevoelige Crookesbuize te doen draaien, liever dan al die redeneeringen te maken, om te bewijzen dat het niet roeren zou. Dat ware, mijns erachtens, tijd gewonnen in plaats van verloren.

En moesten naald en molentje roerloos blijven, dat zou geen ernstig bewijs zijn tegen de echtheid van vreemde gewaarwordingen. Het is immers niet vastgesteld dat de eigenste en dezelfde uitstroomingen in de twee gevallen werkzaam zijn. Ware dit bewezen, nog zou de onbeweeglijkheid van naald en molentje geen gewichtige opwerping zijn tegen de gevoeligheid van den mensch. Immers de teergevoeligheid van levende schepsels is zoo buitengewoon verschillend in fijnheid van deze der doode stoffen dat het bijna ongeloofbaar is.

Ik heb duizendmaal en nog meer met eigen oogen vastgesteld, dat oplossingen die op verre na geen doode stoffen meer kunnen beinvloeden, nog *zeer werkzaam* zijn voor sommige menschen. Bij voorbeeld de honderste honderduitlanging van tuberculinum, conium maculatum, nux vomica en nog andere. Deze uitlanging wordt aldus in cijfers verbeeld:

0, 00 00 00

II.

Welke zijn nu de besluiten van dit boek?

Bladz. 1 der vertaling lezen wij: ‘De naam van telepathie hebben wij elders gegeven aan de overzetting van gedachten en gevoelens, en wij verhalen in dit werk de proefnemingen en gebeurtenissen *die de telepathie als waarheid zullen laten kennen*’. Bladz. 12 vinden wij: ‘De getuigenissen bewijzen dat menschen die hevig ontsteld zijn of die in doodstrijd liggen, verschijnen aan vrienden en bloedverwanten of zich door hen laten hooren, *zoo dikwijls, dat het onmogelijk is zulke gebeurtenissen als enkel toeval te beschouwen.*’

Hoe dat overeenbrengen met het schrijven van mijnheer Eghels die bladz. 295 zegt: ‘’t was het gevoelen ten anderen der engelsche Society for physical researches van Londen die in 1885 tot stand kwam om nopens die feiten te onderzoeken, en een der besluitselen neergeschreven in haar verslag (phantasms of the living) is, dat de overeenkomst van telepathische inwerkingen met de uitwendige gebeurtenissen, *misschien* wel door enkel toeval niet kan uitgelegd worden.’

Ik beweer dat geheel de strekking van het verslag tegen zulk besluit opkomt en om echt te zijn, dient, in de aanhaling van den heer Eghels, *misschien* door *zeker* vervangen te worden!

III.

Bladz. 294 in Biekorf bijna van onder staat er:

‘Alle natuurverschijnsel dat aan de gewone opzoekingswijze ontsnapt, en waar de wetten van onbepaald zooniet onvermoed blijven, dat bovendien niet naar willekeur kan beproefd en herbeproefd worden, moet tot verdere verklaring verdacht blijven. En zoo is het met de telepatische gewaarwordingen.’

Dat is overdreven. Men kan niet vereischen *dat proeven gedaan met levende schepsels*, *even klaar wezen en gemakkelijk om te herhalen*, *als deze gedaan met doode stoffen.*

Immers, leven is gedurig veranderen. Een mensch die vandaag erin gelukt is eene moeilijke taak te verrichten, zal morgen misschien en misschien nooit meer in state zijn hetzelfde nog te doen. Dat zou daarom niet bewijzen dat hij het nooit heeft kunnen klaar krijgen.

Men mag bij voorbeeld van eenen eeuwling niet vereischen nog honderd jaar te leven als bewijs dat hij het eens heeft kunnen doen!

IV.

Nu gaan wij over tot het vierde punt: het *neuronenstelsel.*

De lezers peinzen zeker wat mag wel die hedendaagsche ontdekking zijn waarop de wetenschap roemt? (Biekorf: bladz. 299 reek 13 en 14).

Ik zal trachten daar een goed denkbeeld van te geven. Dit zal ons het slaapstelsel van Mathias Duval verstaanbaar maken.

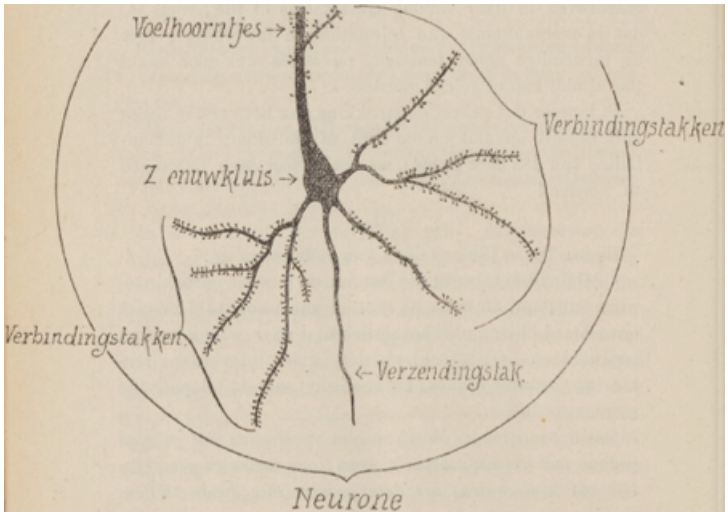

Eene zenuwkluis is voorzien van takken gelijk eene spin van pooten. Onder hen bestaat gemeenlijk een verzendingstak die zich dikwijls zeer verre uitstrekt, bij voorbeeld van het ruggemerg tot aan de teenen, en verscheidene verbindingstakken, veel korter en min of meer gespriet. Deze komen in aanraking van bijgelegen vreemde takken en zetten de trillingen aan hen over. De aanraking geschiedt bij middel van voelhoorntjes waarvan de verbindingstakken ruimschoots voorzien zijn. De verzendingstakken bezitten er geene.

Welnu sedert eenige jaren, tot gemak van schrijven en spreken, noemen de geleerden kortaf *neurone* eene zenuwkluis met al hare takken.

Dit is de naam van het kind.

En nu zijne hoedanigheden. Daar zijn er vier:

1° De takken van verschillende neuronen groeien nooit aan elkander; zij komen enkel in aanraking, daaromtrent gelijk het geschiedt met de boomen in een bosch.

2° De kluis is de eenige oorsprong van al de takken eener neurone.

3° Zij is het middenpunt der werking; al de stroomingen door de takken ontvangen moeten door haar gaan.

4° Zij is het middenpunt der voeding: een tak van haar afgesneden, vergaat.

Dat alles is niet bewezen. Er bestaat daaromtrent meer hoop dan overtuiging bij de zenuwleeraars. Neuron is voor den oogenblik hun geliefkoosd kind.

Dat het zoo weze, want dat kind kan niemand geen kwaad.

Wie daar meer uitleggingen over begeert, raadplege de: *Anatomie du système nerveux de l'homme*, van den vermaarden professor VAN GEHUCHTEN van Leuven, 4e uitgave bladz. 241-269; of de: *Journal de neurologie* van dit jaar, bladz. 313 en volgende, bevattende het verslag van Jufvrouw Stefanowska over de tegenkomsten van het neuronenstelsel gedurende de tien laatste jaren; (verkrijgbaar bij Dr Crocq, Joseph II straat, 62, Brussel.)

V.
De slaap.

'k Weet waarlijk niet waarom geachte tegenspreker zoo breedvoerig daarover handelt. Immers, 't is niet noodig dat men slape om telepathische invloeden te ondergaan. Verrevoelen gebeurt bij wakende menschen zoowel als bij slapende.

Ik spreek er ook over, om reden dat heer Eghels de slaapstelsels der geleerden niet klaar genoeg uiteen doet, en vooral, omdat hij ze misacht.

De geleerden zijn het eens om aan te nemen, dat de ontbindingstoffen bij het waken voortgebracht, den slaap doen ontstaan. Zoo het schijnt, zouden zij aan den eenen kant eene bloedarmoede te weeg brengen in het geplooid verhemelte der hersenen, dat aanzien wordt als de zetel der geestelijke werkingen, en aan den anderen eenen toeloop van bloed veroorzaken in de vloerklieren en andere zenuwdeelen, die meest belast zijn met het regelen der scheikundige veranderingen van het lichaam.

Mathias Duval heeft getracht nog verder klaar te zien in de zaak, en hij meent gevonden te hebben dat de voelhoorntjes en de verbindingstakken gedurende den slaap ingekrompen zijn. Dat zou eene verwijdering te weeg brengen tusschen de neuronen, en op die wijze, het overzetten der trillingen vermoeilijken en ten deele beletten.

Dat stelsel nu, wat de heer Eghels ook zegge, spreekt noch voor noch tegen het materialismus, niet meer dan de bewering dat de maag pepsina en chlorzuur bezigt om het vleesch te teren.

Ik beken dat Duval's stelsel niet algemeen aanveerd wordt. Op de laatste bijeenkomst van zenuwleeraren, 29 en 30 Oogst 1906 te Brussel, heeft jufvrouw Stefanowska het fel bekampt. Zij houdt staan dat het krimpen der verbindingstakken en der voelhoorntjes een ziekteteeken is.

Wie er gelijk heeft kan ik niet zeggen. Ik heb niet de minste goesting partij te trekken noch voor jufvrouw

Stefanowska noch voor heer Duval: voor mij mogen de voelhoorntjes en de verbindingstakken zelf kiezen.

Dat sommigen, van die stelsels misbruik maken, en er den godsdienst mede trachten te bekampen, is mogelijk.

Maar waarvan wordt er al geen misbruik gemaakt in de wereld? En is dat wel een genoegzame reden om die dingen te verstooten? Wat kwaad wordt er niet verricht met de messen! En nochtans, geen één van ons, zou willen vaarwel zeggen aan het scherpe lemmer, en aan tafel zijn vleesch verscheuren in plaats van het te snijden.

Bladz. 341 zegt heer Eghels:

‘De slaap immers bestaat uit eene rust of ontspanning van het spierengestel, waarvan de werking tijdelijk opgeschorst wordt, schoon het gestel toch verwekbaar blijft.’

Zulk spreken kan ik niet aannemen. Het spierengestel, is juist hetgeen minst rust in den slaap, wijl het de ademhaling en den bloedomloop in werking houdt. Alle spieren blijven eene zekere spanning behouden; en het is bekend dat men kan slapen al wandelend.

Mevrouw R... kwam over eenige dagen van een uitstapje terug, een meisje van drie jaar bij de hand houdend. Op zekeren oogenblik voelde zij dat het kind vertraagde. Zij keek, en was niet weinig verwonderd te zien dat het meisje ging al slapen.

VI.

Bladz. 388 van Biekorf vinden wij: ‘Even als een doofstomme op uwe lippen zal lezen wat gij hem zeggen wilt, zoo kan niet zelden een gehypnotiseerde iemands gedachte op diens lippen lezen. Want wij denken bij middel van woorden, en 't gedacht van 't woord stelt, buiten onzen wil en wete, op onze lippen eene lichte samentrekking die het woord kan afschetsen.’

Ik heb duizenden keeren met een steendoof mensch in gesprek geweest, en ik weet bij ondervinding, wat men van lippenlezing mag verwachten. Verzekeren durf ik, dat

het noodig is, de lippen te doen gaan nog meer dan in de gewone uitspraak, wil men zijn gedachten op die wijze kenbaar maken.

Nooit heb ik gemeend, dat iemand zou durven houden staan, dat een gehypnotiseerde de gedachten van den hypnotiseur op dezes lippen leest. Gelijk wie ooit heeft zien magnetiseeren moet bekennen dat het zoo niet is. Trouwens de aanhaling gedaan bladz. 344 door mijnheer Eghels zelf, uit Mgr Mercier, spreekt zulks tegen: ‘Het ware niet mogelijk al de gevallen van telepathie op den rug te leggen van zinsverbijstering of bedrog; nochtans daarvan eenen uitleg geven zou zeer lastig zijn. Telepathie heeft dit gemeen met mentale suggestie, dat de werkende oorzaak in verband gesteld wordt met de lijdende oorzaak *zonder het minste behulp van lichaamlijke zintuigen.*’

Eene ondervraging om te sluiten.

Ik zou willen weten welke de meening is van geachten tegenspreker over de echtheid van telepathische gebeurtenissen.

Twijfelt hij eraan in 't algemeen, en aanveerdt hij er één, min of meer uit toegevendheid, zooals hij het laat verstaan bladz. 296: ofwel zijn het de volgende woorden getrokken uit bladz. 345 die zijne meening weerschetsen:

‘Hoe dikwijls, ten anderen is het niet gebeurd, dat ge met iemand sprekend waart, en op eens hem onderbrekend toeriept: wel 't was juist wat ik u wou zeggen; 't lag reeds op mijne lippen en ge neemt mij 't woord uit den mond. En feiten die zoo dikwijls hernemen ge zoudt ze willen uitleggen door enkel toeval? De berekening der wiskundige waarschijnlijkheden spreekt zulken uitleg tegen’? waaruit men zou moeten besluiten, dat telepathie dagelijksch brood is!

D^{or} AUG. SCHEPENS

Moscroen, den 10-XII-06.

Ad Agricolam

DE gulzig-groene lindeboom,
de schoonste van de streke,
met ruigen stam en takken, is
verdwenen deze weke.

Hij stond hier lijk 'n kluizenaar,
door vrome voorgeslachten
gesteld, om ons en onze jeugd
al zeegnend af te wachten.

Zijn kruin was 't kerkgewelf, waarin
de vogelen met velen,
bij zonopgang, te lentetijd,
hun orgel kwamen spelen.

En toch heeft hem zijn ouderdom,
noch 't smeekgeruisch der blaren,
van 't heiligschennend beulenwerk
der menschen kunnen sparen.

Agricola! ik zal het gansch
de wereld rond vertellen:
Waarom heeft uw wandrochtlijkheid
dien lindeboom doen vellen?

En rustig spreekt Agricola
en eeltig wrijft zijn handen:
Gij dichters voelt dag in, dag uit,
in u het *kunstvier* branden!

Doch ik - 'n simpel boer - o wil
u mijner toch erbarmen! -
ik heb ik altijd *hout* van doen,
om mijnen heerd te warmen!

OM. K. DE LAEY

Mengelmaren

Boekenbespreking
Stijn Streuvels. *Het uitzicht der dingen.* L.J. Veen. Amsterdam.

In zijn ‘Lijsternest, te Ingoyghem blijft Stijn Streuvels niet minder bedrijvig dan in zijn bakkerij te Avelghem. Hij heeft ons in de “Wereld-bibliotheck” de slimme knepen van Reinaert den Vos verteld, een werk dat hem heel den winter bezighield; de “Beweging” kondigde onlangs aan dat Streuvels er het zaaien, het wieden en het slijten van 't vlas zou schetsen en in die afwachting krijg ik van hem een ander boek: Het uitzicht der dingen.’

Dit boek bevat het uitzicht van drie dingen: de kwade dagen, den veeprijskamp en den ommegang. In het eerste genieten we de beschrijving van de treurige, eentoonige najaarsdagen, waarop het maar aldoor waait en stormt en regent en doodsch is in de vallei zonder beweeg van menschen of dieren. Het somber herfstgetijde, dat door Streuvels zoo meesterlijk - hoe zou 't ook anders? - afgeteekend is, hebben ik en gij en iedereen ook gezien en erin geworsteld met onze verveling en gedroomd van zomer-herinnering en winter- of lentehoop. ‘De grijsblauwe boomenmassa op de kim van de heuveling kleurt zich nauwelijks af tegen de grijze blauwigheid van de lucht, en de heuvel zelf ligt als eene uitgerokken wolk, in zijn lengte over de wereld. De nabije boomen die enkel of in reken, of samen getroppeld, over de vlakte verzaaid staan, ze steken boven den mist uit en gelijken geen boomen bijkans: half ontbladerd staan hun kruinen kaal en de takken steken als knoestige armen wijduit; hun loof is verwelkerd en van blij-groen zijn hun koppen beroest en vuil geworden en bruin-geel met wreede ijle gaten in de kronen - lijk vergane ouderlingen zijn 't die te wakelen staan op hun knoestige schonken en te klutsen in 't barre, in 't ougedoevig ruischen van den wind. Op het land is alle kleur vergaan, zonder schakeering van blekkerende bloemenmaling of fijne beving van rijpe blondheid of groenen rijkdom -; éen wijdte is 't van botsbollige somberheid, de natte eerde die verzopen ligt met een vierkante vlek hier en daar of een streep waar de verachterde vrucht in vuile groenigheid te rotten ligt of te vergaan onder de eenbaarlijke watervlagen’ enz.

Nu is 't de ‘Veeprijskamp.’ De burgemeester komt op een zondagavond in 't gemeentehuis de boeren zeggen dat er een veeprijskamp zal plaats grijpen, dat er heeren zouden bepalen wie er 't schoonste kweekvee heeft, dat de Staat prijzen uitlooft voor de bekroonde beesten, en dat de slechte beesten met een letter op de hoornen zouden gebrandmerkt worden. Maar de boeren vatten 't niet zoo geestdriftig op: wat kennen die stadsche heertjes nu toch van de koeien en wat hebben zij dat geld noodig! Daar is toch een boertje, Bovinske, ‘het gierige pezeweverke,’ dat bekoord is door die prijzen en dat nieuwsgierig vraagt: ‘Burgemeester hoeveel bedragen die prijzen wel?’ en zoo wordt het een getater en een spot-gesprek over dien dommen prijskamp, tot ze overeen komen daaraan geen

deel te nemen: dat achten de boeren beneden hun waardigheid én zij moeten van al die nieuwigheden niet weten. Als 't nu veeprijskamp is, komt er ‘t halven den voormiddag een enkel oud boerke al pruttelend tegen de twee koetjes, die het met een zeel voorttrekt. Twee, drie jongens komen ook met elk een mager koetje en daarmee schijnt het uit te zijn, voorgoed.’ Andere boeren naderen echter, alhoewel zij bij hoog en laag beloofd hebben daarheen niet te gaan; zij hopen ook wel een prijs te snappen, daar de groote boeren niet meedoen en willen eens iedereen toonen hoe schoone beesten zij houden. Volgt de levendige beschrijving van den prijskamp, de bekroning, de fierheid en ook de afgunst van niet-bekroonden en de woede van de bedrogen eedgenooten...

De ‘ommegang’ is toch ver het merkwaardigste. De ommegang is de dorpskermis, deels in de kerk, deels buiten de kerk. In de kerk is 't plechtige mis, plechtig sermoen over het leven van St Antonius, den patroonheilige, innig gebed van een vroom ingetogen menigte, wemelgloed van licht rond het beeld van den goeden heilige. Buiten de kerk is kermis-vermaak. Ik weet niet wat ik zou aanhalen: alles is het aanhalen honderdvoudig waard. Neen, bepaald neen, Streuvels heeft in zijn arbeid van tien jaar niets geschreven dat zoo heerlijk is als de ‘ommegang’. Van de eerste bladzijde wordt ge, met dat tafereel der zomervallei, verrukt en ge leest, ge leest maar aldoor, en de schoonheid van dat dorper-hoogtij blijft als een prachtige droom in uw geest. Doch ik houd op: ik onderstel dat de leeslustige Biekorf-abonnent wel zelf met dit gewrocht zal kennis maken. Ik meen niet dat hij zich om iets zou moeten ergeren. Sommigen zullen er misschien hun pessimistisch denkbeeld over Streuvels' kunst bij verliezen.

G.V.

NOPENS Tippingihem, zie *Bulletin du Cercle hist. et archéol. de Courtrai*, I, bl. 53.

Zijn de andere namen door V. d. Putte wel overgeschreven? De brave man was daar niet nauw over. Hoe vindt men ze in de nieuwe uitgave van Fayen?

Saeftinghe, bij Blankenberghe is een verdronken dorp.

Coudescure moet in Fransch-Vlaanderen liggen.

Heyle of beter Heille ligt onder Sluis.

Bon JOSEPH BETHUNE

***

Wissant is in Fransch-Vlaanderen, bij Kales.

Nopens de dorpen die in 1477 overstroomd werden, zie *Annales de de la Soc. d'Émul.*, XIX, bl. 126 en vlgg.

V.

Eerw. Pater Breyne

IN Oogstmaand 1906 overleed te Soung-chou-tsoui-tseu in Oost-Mongolie (China) Eerw. Pater Albrecht Breyne.

Geboren te Yper den 8^{n} October 1878 begon en voltrok hij zijne studiën aan het college zijner geboortestad; werd aanveerd bij de Paters van het Onbevlekt Hert van Maria (Scheut), den 7 September 1896; priester gewijd den 18 Juli 1902, vertrok hij naar Oost-Mongolie den 14 September 1903.

Eerw. Pater Josef Vanderbaeghe

GEBOREN te Rousselare in 't jaar 1874, trad hij in 't gezelschap der Witte Paters van O.L. Vr. van Afrika ten jare 1898. Hij deed er zijn eed als zendeling hem toe te wijden ter dood toe, aan het beschavingswerk van Afrika den 27 Juni 1903, en werd tot Priester gewijd te Carthago den 29 Juni 1904.

Hij scheepte in naar Opper-Congoland, te Marseille den 3 September 1904. Hij verbleef in Boudewijnstad en Loesenda, en werd als Overste belast met de nieuwe stichting van Kivoe, alwaar hij, nauwelijks aangekomen, in den Heere ontsliep, in November 1906.

Op zijn doodbeeldeken lezen wij de volgende verzen van Eerw. Heer A. Mervillie:

Gods geest heeft u gedreven
Gods hand heeft u geleid,
Tot waar ge, vast en moedig
Uw Vlaanderen vaarwel zeidt.

In d'ongedoopte streken
Van 't zwarte Congoland,
Daar zweefde stil en helder
Uw kruis van Godsgezant.

Uw voeten droegen waarheid
Ze droegen vrede en vreugd,
En blonken allerwegen
Bij 't glanzen van uw deugd.

En g'hebt de dood gevonden
Alwaar ge 't leven brocht,
Ge kwaamt uw ziele schenken
Waar Jesus zielen zocht.

O God, aanveerd goedwillig
Zijn kruis en wandelstaf,
En laat zijn ziele geuren
Uit 't bloeisel van zijn graf.

J.B.

[Nummer 4]

Uit ‘Den Levene der Dieren’

X. Een strijd om 't bestaan

't **Z**OU dan toch eindelijk avond worden!

Het veel te luide lichtgeschetter was aan 't zoeten, het onherdelijke van den midzomerschen zonnebrand doofde en allenthenen neeg de dag ten ondergange. Van 's morgens al vroeg en doorheen het langzaam verloop van dien gulden zomerdag, was 't heet geweest, heet lijk in 'nen oven; nu kwam de eerste lauwheid die ontlastte en daarna de lavende verkoeling over het breede boschgebied. De boomen stonden in 't gelid, stil tegeneen, te verademen in 't opene van de lucht.

Bosschen! Al 't ommeland, uren diepe in 't ronde, 't was al hemel en bosch, eene donkere heuveling van woud op woud, en de sperrestammen stonden er zoo dikke als het haar op 'nen hond.

Te midden daarin, lag het konijnendorp, lag de wonnegaarde waar die spoeterende holbewoners het beste deel

van hunne dagen sleten, in ongestoord gespelemei en lustig verkeer, vergeten van de overige wereld.

Een barre woudvlekke was 't, eene kale openheid, kaal van boomen maar dik gevloerd met donker mos, met vlaken bloeiende heidekruid, purperrood; daartusschen, daarin en om en boven rankten de egelbramen, met schuchter bleekroode-en-witte enkelbloesem van roosjes, en de beziebramen met zerpziende onrijpe vrucht, bij een last van blinkende zwarte beziën, gespannen vol zap en zoetigheid die ze daar stonden en dragen ten onnutte en om 't genot van hunne eigene vruchtbaarheid. Overal tusschen tierden de magere pijlekes boschgers en schoten de rilde biezen met elk, half top, een truizelken haar.

Bij plaatsen groeide 't al te zamen lijk in looverhutten, en daaronder weg liep een gansche net, een doolhof van smalle wandelwegeltjes, die uitkwamen, vijf zesse bij malkaar, op opene plekken waar de grond lag onbegroeid en ongroeizaam, en de koppekeien blekten geklast tegeneen, witgeboend en gespleten, met kanten lijk rauw vleesch.

Dat was het bovendorp, de renbane, de markt en de wereld voor de konijntjes. Daaronder waren hun katakomben, eene mijne, doorkelderd lijk eene sponse; elk hield er zijn eigen hof en heerd op zijn eentje, en de holen gaapten boven uit de grond, vol geheimzinnigheid, oude en die schuins wegschoten onder de eerde, nieuwe, t'halverwegen uitgedolven, met bij de werke een hoopke verschontgraven boschgrond.

Omsingeld stond die renbane met een niet te doordringen beschutting van boomen stam aan stam, rij aan rij en tegeneen gedrukt, heffend in de lucht de kalmte van hunne wordende kroonen en latend beneên aan hun wortelteenen het lustige konijnediet maar poenderen en scharten.

***

't Was de ure!

De zonne zat al weg, geschoven bachten den boomenmuur,

en pogend te vergeefs, met hare lange goudrooden avondpriemen, om te boren door de legers van laryx en cypres en alle pijnboomsoorten; ze gerocht erin maar niet dóór en ze moest de opene boschvlakte laten liggen in eene vredige schaduwrustigheid.

't Was er stil. Het was hier altijd stil, zoo stil als roerde er noch mensch noch dier, als stond er noch huis noch stake op de geheele groote wereld; alleen de vogels lieten er vrij hunne leisen klinken die er galmden lijk in een wijde tempelstilte, of stak een fazant er ongezien zijn klinkende trompet en daverde rommelend met zijn vlerken, en 't viel dan alles weêrom eenbaarlijk stil, nog stiller dan te voren.

Al de bevolking was voor de ondragelijke hitte in hare holen gaan schuilen, en hield zich daar gesloten; 't was er immers 's winters warm maar 's zomers koel als in een kelder.

Het naken van den avond kwam nu de pijpen binnengeleekt, uitnoodigend verlokkelijk, en hier een en dáár een, wipten ze naar boven, de nijverige konijntjes, en ze reisden rond, met gezapige wipjes over de geheime wandelgangskes.

't Begon er overal te blekken, witte wipsteerten, er zaten er al in groepjes bij malkaar, te kijken overzijds, te trekken gewichtig hun neus op en neer, of te wrijven, gehurkt, met hun pootjes over hunne lepelooren.

't Zou gaan aanvang nemen al 't blijde bedrijf al 't snakige gedoe, het doellooze gerén en gestoei, de braamstruiken in en de braamstruiken uit, het spelevaren, het peuzelen en graven, zonder zorge of kommer, lange en late, tot de sterren zouden zitten en pinkelen; 't verdoen van geheel de blijde ronde nacht, al dien weerdeloozen tijd in onbezonnen nachtvertij.

***

In een van de wijdste holen, - de lucht viel erbinnen tot waar geheel 't gezin bijeen zijnen t'huis hield, - zat

en bleef zitten zonder roeren, een bolronde konijnemoêrtje, en diep, warm in den harigen nestpolk weggeborgen roerden een handvol jongskes, zwarte onziende mollekes, met grooten kop en kleine lijvekes, al in een wikkelende kloerie tegeneengeduffeld. Moeder had ze hun buikske laten voldoen, en ze zouden nu slapen in warme rustige vernoegdheid uren en uren lang. Maar ze bleef er toch bij, moedertje, en z'en kon er maar niet van weg, poezelig lijk ze daar lagen, heur bloedeigen hertelieve molletjes. Ze wist amper wat er 't zaligste was, t'huis te blijven verbeien bij haren schat, nooit genoeg beschouwd, of meê te gaan doen boven ginder in den algemeenen avondjoel. Ze overpeisde 't lange, omdat 't overpeizen haar zoet was, en ze terbinst van stede niet roeren en moest.

Ze peisde en peisde nog, en, diep overwegend ging haar neuslapken op en neer; door hare scheeve kijkers loerde ze overzijds met welgevallen naar 't woelen en het nestelen dooreen van die vieze muilekes, onder 't beschut van heur eigen haar, dat ze levend uit heur lijf had getrokken. Ze zat en bleef zitten, en ze overlegde, en ze had er heur danig beschot in, hoe die lodderlijke kriepelingskes eens zouden groote konijnen worden en draven door de bosschen, indien er geen rampe op en kwam, en ze geen waterbalgske en kweekten; maar ze zou zij wel zorgen voor drooge bete.

Zoo zat ze te genieten aan dit troostelijk vooruitzien.

Doch, 't werd al laat te zijn en 't geen daarboven ommeging in de opene lucht was haar onweerstaanbaar verleidelijk geworden. Ze hoorde de bolderende zottemaarterij en 't robbelen op den hollen grond; ze moest en ze zou haar deel hebben. Nog 'ne keer gekeken, 'nen langen lieven kijk en daarna in twee sprongen de pijpe uit en boven, in de boschlucht.

Eerst, meende ze, moest ze de eerde van haar wezen slaan, dan de jeukte wegkrabben en dan....

***

Dan kwam het vlug als een schietende straal, lijk een loopende vlammeken over den grond gereden, uit een hol de breedte van drie vingers.

Een zoekende platte otterskop in 't kleene, wit, sneeuwwit, met een paar vinnige oogskes waaruit vlamde eene razende wildheid; een lang, slank, wit lijvetje op vier leege pootjes die repten al over den grond lijk schijverende wieltjes.

Een wezel!

Al in een ommezien had hij zijn vóórlijf gewend en gekeerd weg en weer, en zijnen kop laten zoeken en snuiven de lucht in. Zijn achterlijf bleef stakestil staan. Dan stak hij zijnen rug op tot een boogde brugske, en als een lossspringende vere viel hij onbemerkt in 't moêrkonijntje zijnen hals.

Het arme diertje schrikte op als voor den bliksem. Het gaf een licht klagend gepiep en sprong met alle vier zijn pootjes van den grond recht omhoog; 't viel neder maar de wezel viel meê; 't was te laat, hij was al zijnen dorst naar bloed aan 't koelen. Zijne scherpe haaktandtjes had hij in het nekvleesch geslegen, en vast hing hij en zoog het warme bloed naar binnen; geklest met eene zotte verwoedheid vast, om niet meer los te laten, lijk een ijftepeze in eenen boom.

Het konijntje, in zijnen doodschrik, trappelde, buiten zijn zelven, met zijne achterpooten het teeken tot den aftocht en de vreeze sloeg in de stoeiende bende; elk zocht zijn hol en verdween.

Nog een oogenblik hield het beestje stil; maar 't voelde 't nijpende wee in zijnen hals, lijk 't priemen van eene naalde door zijn lijf gaan; den wezel had de zoete smaak van 't bloed razende dronken gemaakt, hij zoog, en zijne oogen stonden wijd open gesperd en gloeiend van wilde lust.

Nu sprong het op, met de wanhoop en den ijselijken schrik voor zijn leven. Als bezeten snakte het naar zijn eenig middel tot verweer, en sprong, reuzesprongen.

Het vaarde met zijnen doodelijken last op zijnen hals de bosschen door; het voelde den wezel zuigen en trek voor trek de kracht uit zijne spieren gaan.

Lastiger en lastiger werd hem iedere sprong, en 't verminderde zijn springen; het vertraagde; er begon hem lijk lood te hangen in de voegen van zijn pooten en de pezen steven lijk staaldraad.

De wezel en loste niet, de vlucht vertraagde nog; 't was geen vluchten meer, 't werd een moedeloos wippen, een lastig lijdend pooten vertrekken, een stuipachtig rekken van zijn lijf, en 't arme moedertje stond ten langen laatste en 't viel, dood, met zijnen moordenaar aan zijnen hals.

***

Verre op de opene boschplaats zonder boomen, waren de konijntjes weer lustig aan het nachtspel in de klare mane, en stoeiden holderdebolder door het bloeiende heidekruid en de rankende bramen. De tronkuiltjes riepen van verre ‘wiouw!’ en de pinkelende sterren bezagen het zotte gedoe. Zilvere dampen omnevelden en verbonden alles tot eene ongestoorde vredigheid.

In een der wijdste holen lagen ze in den warmen nestpolk, al in een handvol bijeen, moeders lijfeigen poezelige molletjes, in 't wellige beschut van 't haar uit moeders milde lijf, en ze roerden onrustig, en ze kreunden met vieze gezichtjes en ze piepten van den kwellenden honger.

CAES. GEZELLE

Qm□ dilecta Tabernacula tua....

DE dag was om voor mij,
gelijk een droom,
geen stonde ben ik blij
geweest maar loom
en treurig ben ik langs de baan
gelijk een bedelaar gegaan.

En niemand heeft dien dag
naar mij gezien,
niet een den vriendenlach
mij komen bien;
'k was van den menschenweg gedwaald,
niet een is tot mij neêrgedaald.

Mijn hert was dor, geen dauw
geen regendrop,
maar koude viel uit grauw
geluchte er op;
wanhopend, door het barre veld
mijns weemoeds, ben ik heengesneld.

***

Uit wijde verte klonk
een lied mij toe,
een zonneschemer zonk
in bloed, en moe
heb afgebeuld ik luid geklaagd
en biddend vriendentroost gevraagd.

'k Begon mijn pelgrimsvaart,
en op mijn tocht
heb nievers ik ontwaard
den vriend dien 'k zocht;
de menschen waren koud, als 't steen
der huizen, voor mijn droef geween.

***

Ik zag een heiligdom
waar dag en nacht
een stemme zuchtte: kom,
ge zijt verwacht;
ik zag er enkelen binnengaan,
als ik, met zwaren last belaan.

Een teerwit lampje goot
zijn straalkens licht
naar mij; mijn angste vlood;
ik ging heel dicht
bij Hem die riep... 'k heb lang gebêen
geknield op harden tempelsteen.

Ik heb mijn pelgrimstok
gehangen aan
den wand; een oude klok
liet juublend gaan
haar lied... Die dag was nu voor mij
niet zonder vriendenhoop voorbij.

***

Mijn vriend is steeds alleen,
en van den drom
die komen moet, ziet een
er schaars van om:
Ik kwam tot Hem en koud en arm
miek Hij mij aan zijn boezem warm.

O ga van mij niet heen,
die naar U smacht,
die troost mij als ik ween
zoo zalvend zacht;
O laat mij bedelen dag aan dag
den schat van uwen vriendenlach.

F. DEWITTE

Wolken

AAN des hemels blauwen trans,
Grondloos zacht als lammervachten,
Wiegelt 't wolkje in purperglans
Naar het rijzend licht te smachten.

Immer vaart het wolkje voort
- Om toch nooit bij 't licht te treden; -
Tot een bui zijn varen stoort,
En het afdrijft.... naar 't verleden.

Heimwee prangt me 't hart bij 't staren
Naar de wolkjes zacht en schoon!

'k Voel ze smachtend henenvaren
Als een idealen-kroon,

Die met liefde en jonglingsjaren
Vóór het leven henenvloôn.

JEF VAN DE WOUDE

Het lied der Wanten

ALS ge wanten draagt, mijnheerke,
van violine,
Vlaamsche zijn de beste waar;
van viola.
't Is het fijnste zachtste leerke;
van violine,
Zij voorkomen veel misbaar;
van viola.

Zoekt ge een meiske rijk en schoone;
zoo 't aanzoek u soms wat grieft,
wil dan gele wanten toonen:
want die fluistren: 'k ben verliefd!

Moet ge trouwen met dien bluffer
voor den naam en voor 't profijt;
witte wanten, schoone juffer,
lachen argloos: 'k ben verblijd!

Komt ge dan een ponkje te erven,
wijl ge nichte-lief begroeft;
zwarte wanten om dat sterven
zuchten oolijk: 'k ben bedroefd!

Op uw handen staan geen weren,
rijken, dus, ge moet ginds hoog,
eer ge komt in 't huis des Heeren,
kruipen door een naaldenoog.

Doet met wanten u begraven:
want die pleiten voor u sterk:
laat ons binnen want we gaven
arme wantenmeiskes werk.

En de wantenmaaksters vele
die u daar zijn voorgegaan,
hunne schoonste vooiskes spelen
wijl de poorten openslaan.

THEO BRAKELS

Vader Jan-Ignaas de Beucker[1]

DUIZENDE menschen verdwijnen dagelijks van de baan des levens. Ze komen en ze gaan onopgemerkt voorbij. Een mensch sterft: in nauweren familiekring worden eenige tranen gestort, en nog zijn ze niet afgedroogd of reeds hebben de menschen - zegge al de andere menschen buiten dien kring - hem vergeten. Hij is dood. Een andere heeft zijn plaats ingenomen en 't leven gaat voort.... En waarom zou het anders? Om als cristen mensch een gebed te zeggen voor zijne eeuwige rust, ja, dat wel. Maar meer? Hij werd vervangen en geen volk, geen land heeft er iets bij verloren. De dooden worden gezwegen, zoo wil het de wet van 't leven.

(1) Op Zondag 10 Maart, te 11 ½ ure, zal er in Onze-Lieve-Vrouwkerk, te Brugge, eene mis gedaan worden tot zielelafenis van den afgestorvene. De leden van de Vlaamsche maatschappijen der stad worden verzocht die mis bij te wonen.

t.o. 58

† TER DANKBARE GEHEUGENIS
van den groot-geloovigen volksredenaar
Vader Jan-Ignaas de Beucker
NATUURKUNDIGE
Ridder van Leopold den Tweede en van Pius den Negende Officier van Oranje-Nassau

die geboren werd te Viersel den 1^{n} Februari 1827,
van jongsaf de natuur leerde bewonderen en liefhebben,
door werk en wilskracht veredelende wetenschap verwierf, Gods Macht en onnavolgbare Kunst in de schepping bespeurde en verheerlijkte door zijn levend woord,
tegen de vernedering der Vlaamsche taal onbaatzuchtig en rechtzinnig streed zijn leven lang,
en gesterkt door de laatste Heilige Sakramenten, zacht in den Heer ontsliep te Antwerpen den 22^{n} October 1906.
BIDT VOOR HEM GIJ DIE ZIJNE VRIENDEN WAART.

En toch die wet kent uitzonderingen. Zij moet er kennen, omdat nu en dan onder die duizenden die verdwijnen, er een man is, om wiens dood heel een volk, heel een land, het menschdom zelf te lijden heeft, een man die niet vervangen wordt en die, dood, nog leven moet omdat zijn geest nog goeddoende het volk kan bezielen. Een dier zeldzame mannen was Vader Jan-Ignaas de Beucker[(1)].

Eenvoudig arbeider, door eigen studie, onder taaie wilskracht heeft hij zijn onderwijs in de dorpschool genoten, zelf voltrokken en heeft het zoo ver gebracht dat zijne wetenschap op natuurkundig gebied overal herkend en geroemd werd.

Bij zijn hertstochtelijk beminnen van al wat schoon en goed was in Gods wondere natuur, had hij eene nooit voldane drift om dit alles aan iedereen genietbaar voor te stellen, en zóó hooger leven in 't volk te doen groeien.

***

Waarom hij Vader de Beucker genoemd wordt? Haddet gij hem sedert 30 jaar van hier gekend, die kinderlijke benoeming zou u, lijk aan zijne talrijke vrienden, ook natuurlijk uit den mond gevloeid hebben met de gelijkstaande gevoelens van betrouwen en liefde.

Beziet nu zijne beeltenis: de vastberadendheid straalt uit zijne oogen en gansch dat wezen spreekt van wijsheid en goedheid. Leest de lijkreden over zijn graf uitgesproken, of de levensbeschrijvingen te allen kante nu uitgegeven, overal ziet ge dit kenmerk vooruit komen. ‘Zoo zijn

(1) ‘Hij was medestichter en eereleeraar van de Vlaamsche afdeeling der Staats Tuin- en Landbouwschool te Vilvoorde. Gewezen provincieraadsheer, lid van den Kerkraad van St-Willibrordus te Antwerpen, bestuurlid der koninklijke maatschappij van Tuin- en Landbouw van Antwerpen, medestichter van het Landbouw-comice, bestuurlid en oud-voorzitter van den *Nederduitschen Bond* van Antwerpen, medestichter van het *Davidsfonds*, eerelid van verscheidene wetenschappelijke genootschappen van België en Nederland, ridder der Leopoldsorde, ridder der Orde van Pius IX, officier der Orde van Oranje-Nassau.’ Uit de lijkrede uitgesproken door den Heer Van Kerckhoven-Donnez, voorzitter van den Nederduitschen Bond.

toestand hem sedert jaren verwijderd hield uit de zittingen' (van den Nederduitschen Bond), schrijft het *Handelsblad van Antwerpen* (23^{en} October 1905), 'zijn raad was kostbaar gebleven aan de leiders van den bond, telkenmale een gewichtige stap, een belangrijk besluit diende genomen.' 'Een vader was hij voor al zijne medeleeraars, voor zijne leerlingen' zei M. Vanderkam, d.d. bestuurder van de Staatstuinbouwschool van Vilvoorde. En Eerw. Heer Kanonik Evers, secretaris van het Davidsfonds: 'Wij noemden den dierbaren afgestorvene: Vader de Beucker. Want "Vader" was hij ook in de Vlaamsche beweging. Immers uit zijn helderzienden geest en zijn edel voelend hart was eene overtuiging ontkiemd en opgebloeid, zóó levendig en gloeiend, dat het niet anders kon of ze moest, gedragen op den adem van een woord zoo roerend en ingrijpend als er ooit een gehoord werd, in honderden jonge Vlaamsche harten een helderklinkenden weergalm doen opdreunen van een gelijke Vlaamsche overtuiging. Hij was de zaaier en kweeker van veler overtuiging. Hij is de vader van een talrijke en vroede jongelingschap, die door zijn woord opgewekt en aangevoerd, het Vlaamsche leger met eene keurbende kwam versterken.'

Dit laatste zal hem niet minst tot roem verstrekken.

Bij 't opkomen der studentenbeweging heeft hij als te midden de studenten geleefd; zelf kwam hij tot hen in hunne vergaderingen met zijn geestdriftig woord hun jonge herten opbeuren - en wanneer ze in hun edel streven gedwarsboomd werden mochten zij naar hem gaan om troost en raad. Hoe jammer dat die wijze vaderlijke leiding zoo dikwijls ontbrak aan onze studenten! Een jongeling wil geleid worden. Hoe flauwer zijne redeneeringskracht nog is hoe gemakkelijker hij een voorbeeld volgt. Geen jongeling die een wijze raad zal weigeren als hij komt van hem die door genegenheid zijn betrouwen wist te winnen. Niets werkt zoo voldoende op het hert en den geest van eenen jongeling als het gezelschap van een groot hert en verheven geest. Daar wordt het hem gemakkelijk en natuurlijk ver-

hevene gedachten op te vatten en edelmoedige besluiten te nemen. Vader de Beucker wist - 't geen de tijd bewezen heeft en nog bewijzen zal, wat er sommige bekrompene Vlamingen ook van denken - dat 't wel gelukken der Vlaamsche beweging ten grooten deele afhangt van de studentenbeweging. Doch hij verstond ook - wat ongelukkiglijk te weinig zelfs weldenkende Vlamingen verstaan - dat men de studenten aan hun zelven niet moet overlaten. Hij vond het boven zijnen rang en zijnen ouderdom niet met die jonge maar edelmoedige herten in nauw verband te komen. Hij sprak met hen lijk een vader met zijn kind spreekt en nooit iemand zal weten hoeveel Vlaamsche strijders van heden hunne overtuiging aan hem te danken hebben.

***

Men heeft in Vader de Beucker den Leeraar geroemd die, meester in zijn vak, geen bloote wetenschap verkocht, maar eer liefde inboezemde voor Gods kunstwereld die hij zijne leerlingen moest leeren kennen. De ware weerde en vreugde van 't leven vatten wij niet door onze kennissen maar door den wil en de liefde. De schoonste en eerste waarheid is deze die ons wijzer, dit is ons moediger en heiliger maakt. Vader de Beucker's dichterlijke ziel die altijd door 't goede en 't schoone tot God op wilde heeft dat verstaan. Hij heeft geen hofbouwers gevormd wier eenigste doel zou wezen geld te winnen, omdat hij van 't leven van den mensch een hooger gedacht had. Voor hem had het stoffelijk goed geen weerde als het niet tot hooger goed strekte: eerst mensch zijn, beter mensch en dan handelaar. Zijn werk was het niet in zijn leeraarsambt jongelingen op te voeden, karakters te vormen, menschen te maken met wil en verstand genoeg om door eigene ontwikkeling hooger op te klimmen, wat het doel is - hoe dikwijls vergeten? - van de humaniora; en nochtans hij vond dat zijn leeraarsambt hem de gelegenheid bood daaraan mee te helpen; die gelegenheid heeft hij niet ongebruikt laten voorbijgaan.

Dit is ten anderen de leuze waarmee men, ons dunkens,

zijn leven kan betitelen: bij allen, in alles, door alles goed doen. Hij kende 't woord niet van die menschen die alles zouden verslinden... leefden ze maar in andere omstandigheden en hadden ze maar die en die middels ter hand. Hij had een vast doel voor oogen: de waarheid dienen waar ze is - in Gods schoone natuur - in den godsdienst - in zijne moedertaal - in de volksliefde - 't was hem om het even; en zulke menschen moeten geen gelegenheid zoeken om wel te leven en goed te doen; ze ligt hun altijd voor handen. Zij klagen niet over den tijd die voorbij is, zij wenschen niet voor den tijd die nu is, maar zij nemen den tijd lijk hij is en zij handelen. Een andere zou hem afvragen hoe kan ik in eene tuinbouwschool of als bloemist mijne moedertaal dienen al ware ze nu nog zoo veracht en bespot en al beminde ik ze nog zoo zeer. Vader de Beucker vroeg niet maar handelde; en van het Vlaamsch verslag af dat hij in 1865 tot ieders verwondering in een congres van Amsterdam voorlas, al door zijne bijdragen in tijdschriften en door een eigen tijdschrift '*Antwerpsche Flora*' tot aan de Vlaamsche leergangen die hij in de Tuinbouwschool van Vilvoorde invoerde, heeft hij aan zijne moedertaal een deel van hare gekrenkte eer teruggeschonken. Hij handelde. Bijval of niet hij wrocht voort. Het gelukken was voor hem maar eene aanmoediging om hoogere en betere zaken nog te willen - het mislukken, een spoorslag om te herbeginnen met nieuwen moed. Lijk de moedige strijders die in 't geweld van den strijd hunne wonden vergeten, zoo bleef hij onverschillig voort strijden spijts al de beproevingen die anderen zouden ontmoedigen. En men weet of hij altijd gelukt heeft en om zijn werk herkend en beloond is geworden. Men weet vooral of zijne vlaamschgezindheid hem meer voordeel dan nadeel verschaft heeft! Zwijgen we daarover, om maar een dingen te weten en luidop te herhalen: al den dank en de hulde die 't Vlaamsche volk hem om zijn onbaatzuchtig en rechtzinnig streven verschuldigd is.

***

Al heeft men Vader de Beucker soms weerzien om zijn Vlaamsch, zijne tegenwoordigheid was niet te min voldoende om in de meest verfranschte kringen den eerbied voor de taal die hij sprak op te leggen. Omdat hij een man was van karakter, van wetenschap, ze bogen het hoofd voor hem. Hij kon hem doen gelden zonder de beleefdheid te kwetsen. Hoe menig Vlaming, die dit ook zou kunnen, hoeft daarvoor niet te blozen.

Vader de Beucker sprak altijd volgens dat zijn gezond verstand en zijn edel hert het hem voorhield. Dit deed hij in de Vlaamsche beweging, dit deed hij ook in de politieke beweging. Langen tijd heeft hij als volksgezinde katholiek aan de plaatselijke en algemeene politiek deelgenomen. Maar - noch vriend noch vijand neme het euvel op - daar was hij min op zijn gebied. Onbekwaamheid? Onbevoegdheid? Neen zeker, dit te zeggen ware hem lasteren. Maar door de schuld van 't geen bij ons Belgen maar al te dikwijls met de politiek gemoeid is. Enge kleingeestige persoonlijkheden pasten niet bij het rondborstig rechtzinnig karakter van Vader de Beucker.

Veel goed toch heeft hij ook op dat gebied gedaan. De wet van 1879 heeft in hem eenen harer sterkste bekampers gevonden. Met woord en daad heeft hij aan ons katholiek volksonderwijs groote diensten bewezen. De belangen ook der kerkelijke bezittingen heeft hij met evenveel onbaatzuchtigheid tegen de knevelarijen van een tegenstrijdig ministerie waargenomen. Moge God hem in 't eeuwig rijk die diensten beloonen, die de H. Vader hier reeds met het ridderkruis der orde van Pius IX herkend heeft.

***

Bewonderaar van Gods grootsche natuur, leeraar, Vlaming, katholiek, dit alles was Vader de Beucker met evenveel liefde en overtuiging. En ten dienste van dat groot hert had God hem een groot talent geschonken; hij was een volksredenaar. Het volk hong aan zijne lippen omdat hij in ongekunstelde bewoording, gemoedelijk, uit

volle overtuiging sprak. In Nederland heeft hij niet min dan 800 wetenschappelijke voordrachten gegeven. In Antwerpen en omliggende hield zijn machtig woord nooit op al wat goed en schoon was te verspreiden. Gansch het Vlaamsche land door heeft hij zijn woord laten hooren, 'de machtige spreker', lijk Dr Hugo Verriest hem eens beschreef, 'die onverpoosd en onvermoeid de stalen muren der verfransching omverre beukte'. Met reden hebben zijne vrienden als eersten titel op zijn doodsbeeldeke geschreven: 'groot-geloovige volksredenaar'.

In Vader de Beucker hebben wij eenen dier zeldzame groote mannen verloren die verheffen en veredelen al wat onder hun bereik valt. Hij leefde onder 't Vlaamsche volk en wat al verhevene plaatsen zijne beroemdheid hem in Nederland ook verzekerde, hij wilde voort onder zijn volk leven. Aan dat volk heeft hij eenen machtigen stoot tot hooger leven gegeven en wij durven verhopen dat zijne geheugenis het voort zal begeesteren om hooger op nog naar eigen Vlaamsch leven te streven.

A. LOGGHE.

Mengelmaren

A. DE COCK en IS. TEIRLINCK. - *Kinderspel en kinderlust.*

In *Biekorf*, XIV, 269-70, maakten we onze lezers met dit werk bekend.

Het V^{e} boekdeel handelt over de *marbel-* en *topspelen* en *het speeltuig.* Dit laatste bevat de *draaiende speeltuigen* (zooals molentjes, draaitolletjes of pieskadotterkes (*De Bo; Loquela*, XII, 63) sporrewaans, knopken-draaien of hérronkere (LOQ. IV, 82) of zoeve (*De Bo*) het relleken enz.) de *hoepelen*, de *vliegende speeltuigen*, de *wapens* en het *kermisspeelgoed.*

Belangrijker nog is het VIe bd., dat ons het kind toont in betrekking met de natuur: de dieren, de planten, de natuurverschijnselen, de sneeuw- en ijsspelen. Doorloopt die honderden kinderliedjes die de vogelkens zoowel nabootsen en zoo lief zijn van mate...

Maar 't is onmogelijk alles aan te halen: die liefhebber is, moet dat lezen.

V.

[Nummer 5]

Een sluitwoord

Dr AUG. SCHEPENS heeft mij de eer gedaan, mijn artikel eens neerstig te willen onderzoeken. Daarom ben ik hem dank verschuldigd.

Tot hiertoe was ik niet veel op wederantwoord gevierd. Wetenschappelijke twist valt licht den lezer lastig; daarbij, geen tegenstrever wil doorgaans van zijne overtuiging afstand doen, en de zaak blijft wat ze was.

Doch nu, daar schrijver zelf mij vriendelijk tot antwoord verzoekt, wil ik het aan hoffelijkheid niet laten ontbreken, en vraag dus oorlof bij *Biekorf* voor dit slotwoord.

Uit ‘eerbied voor de waarheid’ toont Dr Schepens aan dat ik totaal mis ben; en daarbij nog teekent hij bij mij eenige onnauwkeurigheden vast. Met denzelfden eerbied voor waarheid zal ik bewijzen, dat hij mij niet verstaan heeft, zoowel voor 't hoofdpunt, als voor de bijzaken.

Waarom anders, na op 12 bladzijden mijne meening aangevallen te hebben, vraagt hij om te eindigen, welke mijne meening is?

***

Eerst dus in 't korte *wat ik heb staande gehouden.*

I. - *Hoofdpunt:* Een levenloos tuig, zooals de beschreven magnetometer, heeft nooit tot nu toe, en zal ook nooit werkzaam worden onder invloed enkel van iemands inwendige inzichten.

De historische schets (bl. 387-391) opgemaakt naar de ongelukkige tegenkomsten zoowel van dit tuig als van de zoogezegde ‘menschelijke uitstroomingen’ levert daar bewijs over voor 't verleden; de aangehaalde redenen (bl. 381-387) kunnen borge spreken voor de toekomst.

2. - Daar de magnetometer aanleiding had gegeven bij Dr Schepens om telepathische voorvallen aan te halen, heb ik ook over *telepathie* gehandeld... als *bijzake.* Hoe dan?

Om de bepaling klaar te maken, gaf ik een voorbeeld van eene ware (?) gebeurtenis. (Het vraagteeken staat op bl. 292). Daarna zeide ik dat zulke feiten moeilijk voor wetenschappelijk onderzoek vatbaar zijn, en weinig gunstig bij geleerden bekend stonden. Toch was ‘mijn doel niet twijfel te willen werpen op de echtheid, of ze, over 't algemeen, van kant te wijzen, alsof ze niet bestonden’ (bl. 294). Mijn doel was immers de *magnetometer;* en daarom schreef ik (bl. 295): ‘Ik wil mij echter niet moeilijker aantoonen dan het behoort... Wij zullen dus aannemen (dit was eene vrije onderstelling, *dato non concesso*) dat zulk een feit, al ware 't maar één, bestaat’; om dan op te maken, dat ik, hoe gemakkelijk men ook weze om eenen natuurlijken uitleg te willen vaststellen (bl. 295-300 en 341-347), toch ‘vijandig bleef voor den magnetometer’ omdat ik er wilde ‘klaar op wijzen, hoe het *heel anders* met den magnetometer gelegen was (bl. 347)’.

Intusschen heb ik gesproken hier en daar over *slaap*, *suggestio mentalis*, *cumberlandisme...*

***

Ziehier wat nu eigenlijk *mijne meening* is:

Wij leven in een tijdstip van toenemend geloof aan den eenen kant, van hardnekkig en strijdlustig ongeloof aan

de andere zijde. Voor wie de oogen openen wil, is 't kamp der ongeloovigen met bijgeloof deerlijk besmet. Dat moet zóó. Trouwens, geloof en bijgeloof staan tegenover elkander in omgekeerde verhouding. Men heeft geschreven: ‘l'homme est un animal mystique’. Dat is grootendeels waarheid. De mensch gevoelt zich van natuurswege geneigd om te gelooven, dat is om iets voor waar te houden, dat door zichzelf niet bewezen is. En zóó, heeft ieder eeuw haar deel in bijgeloof, dat zooveel te gretiger wordt omgeknaagd, daar geest en hert in diepere duisternissen door ongeloof gedompeld liggen. Inzonderheid onze eeuw, die wetenschap met ongeloof laat gepaard gaan, lijdt aan een onzinnigen lust tot misbruik van wetenschappelijke kennis, die ze niet zelden aan de grofste dwalingen met stevige koppigheid zich doet vastklampen.

Daartoe geeft aanleg vooral het onverpoosd najagen door geleerden van de verdoken natuurkrachten; opvorsching, die nu en dan wel is waar rijkelijk bekroond wordt, maar ook veeltijds aan zelfbedrog en teleurstelling vat geeft.

Daarom ook, dient omzichtig te werk gegaan.

Welnu, onder die vreemde gewaarwordingen, waarop in vroegere tijden misschien de wetenschap zich bot had gevierd, zijn er die ten huidigen dage zóówel beproefd werden, dat de wetenschap ze met recht op haar gebied heeft aangenomen. 't Is het geval met wat nu genoemd wordt: *psychose*, *anesthésie*, *hyperesthésie*, *somnambulisme*, *hystérie*, *hypnotisme*, *suggestion* (non mentale) en *cumberlandisme.*

De overige laat de wetenschap *buiten* voor de deur staan, te weten: *suggestion mentale*, *lecture de pensées*, *clairvoyance*, *lévitation*, *tables tournantes*, *raps*, *spiritisme*, *corps astral*, *matérialisations*, *extériorisation de la sensibilité*, en *télépathie.* De reden blijft, zooals ik zeide, omdat het *feit* van zulke gewaarwordingen nog niet is vastgesteld.

Onder deze gewaarwordingen komen sommige voor als rechtstreeks aandruischend tegen de wetenschap; andere zóó erg niet. En bij die *laatste* reken ik *télépathie* en *mentale suggestie.*

Wat inzonderheid telepathie betreft, aarzel ik niet te beweren, dat *geen enkel feit* tot nu toe wetenschappelijker wijze werd daargesteld.

Dat is dus mijne meening; en, zoolang geen feit zeker vast staat, valt het ontijdig en nutteloos theorieën te willen opbouwen.

Dat is klaar genoeg, meen ik, opdat Dr Schepens mij ditmaal zou verstaan.

Gaan we nu over tot de zoogenaamde onnauwkeurigheden in mijn vorig artikel.

***

Geleerden worden gevonden, zegt Heer Schepens, die de vreemde gewaarwordingen gunstig zijn.

't Zou mij grootendeels verwonderen, waren er geene hier of daar te vinden. Schrijver noemt er twee om zijn gezegde te staven: *Grasset* en *Richet.*

Eerst *Grasset.* - Welnu, indien men wil mijne meening, die ik hooger opgaf, in 't breede uiteengezet vinden, zoo leze men een lang artikel, 50 groote bladzijden, met als titel: 'Occultisme', dat met November 1906 verscheen in de *Revue des deux mondes.* 't Is misschien 't schoonste artikel dat over die zaak geschreven werd. Ook, deel ik volkomen in al de gedachten, die 't bevat. Voorzeker, had ik erover gesproken, maar mijn artikel lag reeds in November ter perse. Ongelukkiglijk... voor Heer Schepens, is het artikel in de *Revue des deux mondes* onderteekend: *Dr Grasset.*

Nu de beurt aan den andere.

Dat *Ch. Richet*, die een geleerde is, zich ernstig met die zake bezig houdt, is waar.

Maar hoor! Juist heb ik hier op mijn schrijftafel liggen '*Les phénomènes dits de matérialisation de la villa Carmen*' door *Ch. Richet* (Paris 1906). 't Is een critische studie der feiten. Richet verhaalt daar namelijk hoe hij weken lang de wonderlijkste voorvallen heeft willen nagaan, met behulp van de beste photographeertuigen (stéréoscope en vérascope Richard). En hij zegt bl. 23:

‘Je ne peux même pas me hasarder une affirmation définitive du phénoméne. Car, malgré toutes les preuves que je donne, malgré tout ce que j'ai vu et touché, malgré les photographies, si probantes, je ne puis me résoudre encore à admettre dans toute sa plénitude, et avec toutes les conséquences prodigieuses que cela entraîne, le fait de la matérialisation. *C'est trop demander* à un physiologiste que de lui faire accepter ainsi un fait aussi extraordinaire et *invraisemblable; et je ne me rendrai pas si facilement*, *même à l'évidence*’.

Dat heet toch niet de zaak gunstig zijn.

Ik houd eraan hier stellig te verklaren, dat mijne aanhaling *gansch juist* is. Immers moet ik verder nog over kwestie van *aanhalingen* met Dr Schepens een woordje reppen.

Een Engelsch geleerde *Sir Oliver Lodge* geeft over diezelfde voorvallen in Villa Carmen te Algiers zijn oordeel als volgt bl. 33 (l. c): Je ne puis que réserver mon opinion, d'autant plus que *je n'en ai pas une bien arrêtée*’. En nochtans, kent Lodge genoeg de vermaarde proeven van *William Crookes* met Eusapia Paladino en Katie King (Florence Cook) als medium.

De reden van hun weêrhoudendheid is 't bestaan van bedrog.

Ook in een der laatste nummers van ‘*La Revue*’ heeft juist *Flammarion*, die voor spiritist soms doorgaat, een artikel geschreven ‘*Forces naturelles inconnues*’ waarin hij 't bedrog der mediums vaststelt. Dat zou zeker met eenig nut kunnen gelezen worden; evenals de schoone bijdragen, die sedert korten tijd in ‘*Het Centrum*’ verschijnen nopens: ‘*Gedachtenlezen*, *Hypnotisme en spiritisme*’.

Dus ware 't geraadzaam voor Dr Schepens wat nader bij de gewrochten te kennen van dezen wier gezag hij inroept.

***

Laat nu onzen achtbaren tegenspreker eens gelijk hebben, wanneer hij zegt, dat ik het woord *misschien* door

zeker moet vervangen, wanneer ik, sprekende van '*Phantasms of the living*', als besluit geef dat 'die gebeurtenissen *misschien* door enkel toeval niet kunnen uitgelegd worden'. Aangenomen. Daaruit, zou toch geenszins volgen, dat dit wetenschappelijk genootschap den uitleg van telepathie gevonden heeft; ook volgt daaruit niet dat de geleerden over 't algemeen 'telepathie' als *feit* niet langer meer betwisten.

't Zelfde geldt voor die *alledaagsche kleine gebeurtenissen*, waarvan ik den uitleg moeilijk aan toeval zou kunnen toeschrijven om wille der wiskundige waarschijnlijkheden. En hier dient opgemerkt, dat die laatste feiten hoegenaamd niet komen onder naam 'telepathie'; want, Heer Schepens meent te mogen besluiten uit mijne eigene woorden, dat 'telepathie dagelijksch brood is'.

***

Dr Schepens laat mij ook verstaan, dat ik eene *physische* waarneming met eene *physiologische* niet mag verwarren.

Dat wete ik, en ofschoon ik van 'eenen eeuwling niet vereischen mag, nog 100 jaar te leven als bewijs dat hij het eens heeft kunnen doen' (!!), blijf ik toch eischen, *dat men niet telepathie als natuurlijk verschijnsel aanveerde*, *vooraleer de vaste wet van zoogezeid verschijnsel bekend sta.* Daarom moet het verschijnsel naar willekeur kunnen beproefd en herbeproefd worden.

***

Gaan wij over tot.... *het slapen.*

Heer Schepens zegt niet te weten *waarom* ik zoo breedvoerig handel over '*slapen*'.

'k Heb daarover eerst verschooning gevraagd in *Biekorf* (bl. 299); daarna, in dertig reken mijne redens aangegeven.

't Staat mijnen achtbaren tegenspreker niet aan, dat ik den lezer bekend maak, hoe de geleerden met den uitleg van den slaap niet weg kunnen. En waarom? Is 't niet

beter ootmoedig te zijn, en in zake wetenschap niet verder te willen springen, dan onze stok lang is?

Hij vindt dat ik de slaapstelsels *misacht.* Misachten, dat doe ik niet; maar, hoe zou ik aan die stelsels meer achting kunnen schenken, dan wankelende stelsels verdienen? Intusschen, om zelf aan te toonen hoe wel zij moeten geacht worden, en misschien ook om de zaak op te klaren, vat hij het aan '*t neuronestelsel* in 't kort uiteen te zetten, alsmede *het slaapstelsel van Mathias Duval.* Maar na teekening en uitleg te hebben gegeven, voegt hij erbij: 'Dat alles is *niet bewezen.* Er bestaat daaromtrent *meer hoop dan overtuiging* bij de zenuwleeraars'. Was het niet juist wat ik beweerde? Wij laten hun dus die hoop over, en blijven bij onze overtuiging.

'k Ben gelukkig dat Heer Schepens mij niet tot een wetenschappelijke twist nopens die punten heeft uitgelokt; 't is te meer gemak voor mij en ook voor hem. Enkel wil ik wijzen op *Revue des questions scientifiques* (jaar 1900, boekd. 48, blz. 57) waar *D*r *Surbled* schrijft in zijn artikel *Les théories du sommeil*: 'Certains auteurs entreprenants, en ont tiré (de la théorie du neurone) une foule de déductions hardies et invraisemblables qui ne s'y trouvent pas; ils ont imaginé toute une physiologie nouvelle, ce que nous avons appelé le *roman des neurones....* Le professeur Mathias Duval n'a pas craint de donner l'appui de son nom et de son autorité à cette *théorie mécanique du sommeil*(1); mais il ne la rendra pas scientifique et n'arrivera à lui assurer ni force ni crédit.'

Daarbij kan Dr Schepens niet aanveerden, dat de slaap een rust is of *ontspanning van het spierengestel.*

Zeker zal niemand zeggen, dat met slapen 't leven ophoudt; en daarom ook is het onnoodig hierop te steunen, dat de spieren b.v. die tot ademhaling dienen in werking blijven. Maar ik houd staande, dat 't spierengestel over 't algemeen ontspant binst den slaap, wanneer de slaap

(1) 't Is Dr Surbled die hier en hooger onderlijnt.

geen kunstmatige of hypnotische slaap is, maar wel de gewone slaap waarvan spraak was. Tegen die bewering wordt ons Mevrouw R. voorgesteld, die van een uitstapje terug komt, een meisje bij de hand houdend. Opeens voelt zij het kind vertragen en bemerkt dat het al slapen gaat. Welnu wat bewijst juist die vertraging, zoo niet een begin van ontspanning zelfs bij buitengewonen slaap?

***

Een kort woord nog over 't hoofdpunt, dat besproken werd: de *magnetometer.*

Over die zaak, waar voor mij al 't belang in lag, schrijft Dr Schepens zóó weinig en zóó koel weg, dat het mij hoogst verwondert. Toch heeft hij gelukt, zegt hij, en dan nog... bij getuigen. 't Spijt mij grootelijks dat ik onder die getuigen niet mocht gerekend worden. 'k Had nochtans, aan mijnen kant, heer Schepens vriendelijk uitgenoodigd om eens mijne Crookes' buis te komen beproeven. Waarom dit verschil? Welnu, wij zullen met veel geduld den dag afwachten, dat zijne gelukte proef in de wetenschappelijke tijdschriften zal besproken en erkend worden.

Intusschen blijf ik stellig loochenen, dat de naald aan de *inwendige inzichten* van den achtbaren proefnemer heeft kunnen beantwoorden. En mochte ik hem eene *kleine* opmerking maken, 't zou deze zijn: wanneer ik op bl. 381 duidelijk gewezen heb op de noodzakelijkheid om allen vreemden invloed van het tuig af te weren, zooals invloed van warmte, electriciteitsuitstraling of welk andere *physische* oorzaak, waarom dan voor den dag komen met eene naald, die aan een *haar* hangt? Iedereen weet immers dat een haar gevoelig is aan wakte en weêrverandering, bij zóóver dat een haar het *hoofddeel* uitmaakt van Saussure's waktemeter.

***

Nu om te eindigen... een woordje nopens de meening van Mgr Mercier.

Om rechtuit te biechten, is dit het eenigste punt van

's heeren Schepens antwoord, waar ik gevoelig voor ben. Wanneer men in redetwisten gezaghebbende woorden aanhaalt, is het hoofdzakelijk vereischt dat de aanhaling *juist* weze. 't Schijnt dat ik dit uit het oog zou verloren hebben. Laat ons dus zien.

Mijne aanhaling gaf ik aan als uit een boek van Mgr Mercier, met titel en *jaartal 1906* (zie bl. 344). Heer Schepens spreekt van een boek, dat hij ook noemt maar *zonder 't jaartal* aan te geven. En hij zegt, dat ik in strijd ben met Mgr Mercier.

Waarom?

1° Omdat ik de vrije veronderstelling heb gedaan (zonder ze voor te dragen als zijnde waar en bevestigd, bl. 346) dat eene rechtstreeksche werking van geest op geest misschien niet onmogelijk is. Terwijl Mgr Mercier zegt zonder meer: '*Nous ne nous arrêterons pas* à la supposition d'une communication directe entre les esprits'. - Welnu, wat ik stellig bevestig, is, dat die aanhaling in mijn exemplaar niet staat. Mgr Mercier kan dus iets aan zijne meening veranderd hebben, want mijn exemplaar is van 1906, dus het *laatst verschenen* werk zooals ik zei op bl. 344. Zooveel te meer dat:

2° Volgens aanhaling van Dr Schepens, Mgr Mercier sprekende over telepathische gewaarwordingen, zegt: 'La seule explication qui soit plus ou moins plausible est *celle que nous avons supposée pour rendre compte de la suggestion mentale*'. Welnu, die aanhaling wederom komt nievers voor in mijn exemplaar; integendeel zegt Mgr Mercier wel duidelijk 't volgende: 'Mais la distance parfois considérable entre l'agent et le sujet, et les formes très diverses des phénomènes télépathiques, *ne permettent pas de ramener ces phénomènes à une simple suggestion mentale*'. (Tome I Psychologie. bl. 152, n° 136, 18e regel).

De zaak is dus te klaar om daarover te willen verder twisten. Ook sluit ik en wel voor goed.

***

Omdat Heer Schepens het wel zou weten, ben ik het eens zooals hij met den H. Thomas nopens zijne gekende spreuk: ‘Nihil in intellectu, nisi quod prius fuerit in sensu’. Maar, wat ook bij vele menschen bewaarheid wordt, is 't volgende: ‘*Multa in sensu*, *quae prius in imaginatione.*’

En moest het nu Dr Schepens somwijlen behagen zich nog te verlustigen aan 't draaien van zijnen magnetometer... *ik* toch zal daar geen schuld in hebben.

Kortrijk, 25-2-07.

J. EGHELS

Onuitgegeven gedicht van Guido Gezelle

Mengelzang den Eerw. Heere Petrus Antonius Knockaert [*gestorven in 1906*, *als Pastor te Zuyenkerke*] *vereerd en toegezongen*, *bij zijn eerste plechtig Misse-doen*, *door zijne toegenegene Broeders en Zusters.*

WEG met de valscheid der wereldsche klanken,
Edeler vreugd' heeft ons herte bestraeld;
't Heil waer wij heden den hemel voor danken
Wordt maer in hemelsche zangen verhaeld:
- Eng'len die eeuwig in d'opperste hoven
Zingt, en eerbiedig den Priester bewaekt,
Leent ons, om weerdig Gods' mildheid te loven,
't Godlijke vuer dat uw boezemen blaekt! -

Het blanke licht verdween in 't blauwe wierook walmen,
De kerke dreunde vol van stem- en orgelgalmen:
Geen sterveling die leefde of die veraed'men dorst,
Elk knielde en bad, en sloeg zich biddend voor de borst:
Gods Engels lagen neder
En konden hunne veder
Van 't bang gezigt niet slaen,
Gij, gij alleen bleeft staen!...
Gij, gij alleen bleeft staen op 't altaer van den Hoogen,
Gij, Broeder, schriktet niet, noch sluijerdet uwe oogen;
Maer stondt als Moyses voor het aengezicht van God!
Ja, meer, gij spraekt Hem toe; uw priesterlijk gebod

Drong door de hemelwanden
En deed dat in uw' handen
Het vlekkelooze lam
Gewillig nederkwam.

Mogte 't een krachtlooze menschenstem zingen
Al wat een Vader in 't herte voelt dringen
Toen hij Gods Priester mag heeten: mijn kind!
Toen eene Moeder hem smeekt om een zegen
Hem dien zij zelve in heur' schoot heeft gedregen:
Hoe zij heur' zoon dan met trotscheid bemint!
Weg met de valscheid der wereldsche klanken,
Edeler vreugd' heeft ons herte bestraeld:
't Heil waer wij heden den hemel voor danken
Wordt maer in hemelsche zangen verhaeld...

Zarren, den 21 December 1856.

Drukk. Mussely-Baudewijn, Courtrai.

De Tweezak
Legende

EEN boerke wou ten hemel gaan,
hij deed zijn beste kleeren aan,
nam geld, een decoratie,
en stond te buigen in 't portaal,
te stamelen in Fransche taal
van sie-voe-plee, en gracie.
Maar Sinte Pieter zei:
ei, ei,
van lierom lare!
Voorwaar, monsieur, gij hebt abuis,
hier komt geen bluf of geld in huis.

Een boerke wou ten hemel gaan.
Hij deed dus kerkekleeren aan
en, 'lijk een vrome koster,
zoo ging hij luide zingend voort
tot aan de gulden hemelpoort:
oremus, paternoster!

Maar Sinte Pieter zei:
ei, ei,
van lierom lare!
Gij schuifelt, vogel, klaar latijn,
maar zeg waar uwe zonden zijn.

Een hoerke wou ten hemel gaan
en wist, och arm, niet wat gedaan:
daar staat een felle wachter....
Hij vulde een tweezak en ging door,
zijn deugden staken al vanvoor,
zijn zonden al vanachter;
en tot Sint Pieter zei:
ei, ei,
van lierom lare!
Hier hen ik met mijn leed en werk...
Uw beeld was 't schoonste van ons kerk!

Sint Pieter keek hem lieflijk aan
en liet het slimme ventje gaan
in 't woonhuis des Alhoogen.
Als hij den zak met zonden zag
die op den rug van 't boerke lag,
wist dat hij was bedrogen.
En Sinte Pieter zei:
ei, ei,
van lierom lare!
Sta, zondaar, eer men mij bekijft;
maar 't boerke is binnen, en hij blijft!

Voor Franschmans die aan de douaan
des hemels in benauwdheid staan
om zonden te fraudeeren;
de tweezak is de beste raad,
hij draagt hun goed en bergt hun kwaad;
men laat ze maar passeeren.
Want Sinte Pieter zei:
ei, ei,
van lierom lare!
't Is voordeel voor de werkmansklas
dat ik eens arme visscher was.

THEO BRAKELS

Guido Gezelle en ‘De Vriendschap’ van Roeselare

DE letterlievende maatschappij ‘De Vriendschap’ van Roeselare, die in 't jaar 1844 gesticht, nog wekelijks zitting houdt tot beoefening der Vlaamsche taal op gebied van letterkunde, kunst en wetenschap, mag terecht aanspraak maken op hare gedurige betrekkingen met onze Vlaamsche letterkundigen.

De dichter Frans Blieck was haar eerste eere-voorzitter daarna aanveerdde Frans De Potter, bestendige secretaris der Vlaamsche Taalvroedschap, dit eere-ambt dat thans door dokter Delbeke, letterkundige en volksvertegenwoordiger, bekleed wordt.

In de rij der briefwisselende leden, treffen wij de namen aan van priester Cracco, Snellaert, Prudens van Duyse, Frans Rens, Serrure, Vandervoort, Hendrik Conscience, Van Oye, Karel De Gheldere, enz. Uit de oorkonden der ‘Vriendschap’, - waar wij ook het lidmaatschap van Hugo Verriest en van Albrecht Rodenbach kunnen aanstippen, - zijn we gelukkig eenige gedachtenissen te verzamelen van Guido Gezelle, briefwisselend lid onzer maatschappij.

'k Schrijf hier letterlijk den brief af, volgens een oud ‘resolutie-boek’ der ‘Vriendschap’, die den E.H. Guido Gezelle zijne benoeming van briefwisselend lid meldde.

Rousselaere, 23 Maert 1855.

EERWEERDE HEER,

Het bestuer der Maetschappy van Tael- Kunst- en Letter-oefening ‘De Vriendschap’, heeft de eer Ued. te berigten dat het geschenk welk Ued. aen het genootschap gedaen hebt, met de grootste dankbaerheid is aenvaerd geworden; en dat Ued. in erkentenis der door U aen de Vlaemsche Zaek bewezen diensten, met toejuiching als briefwisselend lid der Maetschappy benoemd zyt.

Ued. het Diploma uwer aenvaerding toezendende, voeden wy de hoop, Eerweerde Heer, alhoewel de briefwisselende leden tot niets verpligt zyn, van tyd tot tyd vereerd te worden met eenige vrucht uwer pen; dit zal byzonderlyk voor de jonge leden dienen tot voorbeeld van opstel en behandeling, en zal hen bewegen om te zorgen voor het verryken van hunnen geest en het volmaken van hunnen schryfstyl.

Aenvaerd, Eerweerde Heer, de verzekering onzer byzondere hoogachting.
Namens de Maatschappy:
Door bevel:
De Geheimschryver,
(Get.) F.J. CALLEBERT.
De Voorzitter,
(Get.) H. HORRIE.

Het geschenk waarvan hierboven is melding gemaakt, bestaat uit eene reeks gelegenheidsgedichten welke Gezelle aan de boekenkas van ‘De Vriendschap’ gegeven had.

Dat Gezelle het wel meende met ons letterlievend genootschap lijdt geen twijfel. Inderdaad, na zijn aanveerding als briefwisselend lid, vereerde Gezelle ons Roeselaarsch lettergezelschap menigmaal ‘met eenige vrucht zijner pen’. In 1858, liet hij ‘bij Stock-Werbrouck en zoon, Noordstraet Rousselaere’, eene uitgave zijner gedichten verschijnen onder de hoofding: *Vlaemsche Dichtoefeningen*, door Guido Gezelle, pbr., professor in 't kleen Seminarie te Rousselaere, lid van 't genootschap ‘Tijd en Vlijt’ te Leuven, van ‘De Vriendschap’ en van ‘De Vlaemsche Jeugd’ alhier.

Van 1859 af (in dit jaar schonk Gezelle nog een dichtwerk aan ‘De Vriendschap’,) tot 1886, gewagen de archieven onzer maatschappij die op heden nog overblijven, niets meer van den priester-dichter. Misschien zijn eenige der oorkonden welke Gezelle betreffen, op den dool! Chi lo sa?

Wat er ook van zij, ik heb in onze archieven, tusschen menigvuldige briefwisselingen, ingezondene proza-en dichtstukken van werkende en briefwisselende leden, een vijftal brieven ontdekt, ons door Guido Gezelle toegezonden, toen hij onderpastor was te Kortrijk.

In 1887-1888 schreef de maatschappij ‘De Vriendschap’ eenen wedstrijd uit met 1500 frank prijs, voor dichtkunde, muziek, geschiedenis, taalkunde, dramatisch en luimig tooneel.

‘De Vriendschap’ waagde het aan Gezelle zijne aansluiting te vragen als lid van den keurraad voor drie vakken van den prijskamp, namelijk voor de dichtkunde, de geschiedenis en de taalkunde. Daarbij had haar bestier

aan den onvermoeibaren zanter van ‘Rond den Heerd’ en ‘Loquela’ het opstellen eener gepaste prijsvraag voor taalkunde gevraagd. Gezelle antwoordde volgender wijze:

(Zonder dagteekening.)

ACHTBARE HEEREN,

Ik aanveerde geheel geern den vereerenden voorstel dien gy my doet: gy zoudt herby winnen nochtans, wildet gy de goedheid hebben van my te vervangen door mannen die meer tyd over hebben als ik, b.v. in 't gene de geschiedenis aangaat door *Professor Samyn* in 't Collegie tot Meenen; in 't gene de dichtstukken betreft door den *Eerw. Heer Demonie* tot Brugge, enz.

Blyve intusschentyd
Ul. zeer toegenegen,
GUIDO GEZELLE.

Een daaropvolgende brief zet de stelling uiteen:

Kortrijk, den 20 Julij 1886.

ACHTBARE HEEREN,

Antwoordende op uwe vrage van 10 Julij des loopenden jaars, stelle ik vooren eenen prijs uit te schrijven ter belooning van hem die de volledigste en best ingerichte lijste zal leveren van ongeboekte plaatsnamen binnen West-Vlaanderen.

Onder *plaatsnamen* worden verstaan namen van water- en landwegen, huizen, hofsteden, stukken lands, enz. Als *wel ingericht* zou men eene lijste aanzien op de welke 1° al de opgezamelde namen abc wijze volgen; 2° op de welke b.v. al de namen die voor tweede deel 't w. *hof* hebben, ook abc wijze zouden opgegeven worden, enz.; 3° waarin de beste wenken zouden gegeven zijn ter vindinge van de bediedenisse, oorsprong, enz. dier namen.

Het bestaan van zulk eene lijste en van andere diergelijke, b.v. van plant- en diernamen, van woorden en spreuken die de weverije, die ziekten en krankheden aangaan, zou, na mijn inzien, van grooten dienst zijn voor de algemeene geleerdheid, volkenkunde, taalkunde, enz.

Waarom altijd zuivere *inbeeldinge*, en niet eenen keer verduldigen taaien arbeid en zoeklust aàngemoedigd, beloond en bekroond?

Ben ulieden zeer toegenegen,
GUIDO GEZELLE, pbr.
Lid van de ‘Vriendschap’ te Rousselaere.

Daarop volgt eene verdere verklaring zonder dagteekening.

Achtbare Heer en Vriend,

Danke u voor uw welwillend schrijven.

Daar wordt eene lijste verlangd van al de verschillige eigennamen die door 't volk gegeven worden, in W. Vlaanderen, aan de ver-

schillige gedaanten onder de welke de oppervlakte van W. Vlaanderen voorenkomt, 't zij behuisd, begroeid, bestraat, bestroomd of anderszins. De namen alleene worden gevraagd die niet van ambtswege geboekt en zijn, b.v.: *Deizèle*, *Osleter*, *'t Magerstratje,* enz. Men vraagt de nauwkeurigst mogelijke afbeeldinge en uitsprake van ieder woord en de verschillige gedaanten die 't aanneemt op de tonge van 't volk, b.v. *Deizle*, *Daaizle*, enz.

De woorden moeten ABC wijs geschikt, op de lijste vooren komen; van de samengestelde woorden moet het tweede lid op zijn plaatse in den ABC staan, met weerwijzinge ook ABC wijs naar al de samengestelde woorden waarin dat lid gebruikt wordt, b.v. het woord *hage*, zie *Ahage, Bhage*, *Chage*, *Dhage*, *Meerhage. Sleihage*, enz. Ander voorbeeld: *lee,* z. *Hooglee*, *Lendelee,* enz. De ligginge der plaatsen die den opgezanten name dragen moet nauwkeurig aangegeven worden. Natuurlijk die *meest* en *best* levert zou *naast* den prijs zijn; maar ik zou alle bijdragen aanveerden en houden. Geen taalkundige uitleg en wordt er gevraagd, alleenlijk de ongeboekte volkstale, binnen de bekendgemaakte palen van aardrijksche benamingen.

Zal de Vriendschap nlet een penningske doen voor 't graf van Deken De Bo? Veel kleentjes maken een groot.

Groete Ulieden van herten.

GUIDO GEZELLE.

P.S. 't Spreekt van 's zelfs dat ik *niet* meê en dinge.

Zijne beoordeeling over de ingezondene lijsten van plaatsnamen voor den prijskamp van ‘De Vriendschap’ schrijf ik geerne over.

Heer Voorzitter,

Hebbe de drie lijsten, wegens taalkunde en plaatsenamen nauwkeuriglijk geteld en vergeleken, en besluite dat n° 2 alleen en verreweg den prijs verdient.

Op den eersten oogslag mocht men denken dat n° 1 de grootste lijste is: *14832* namen tegen (n° 2) *8585*: maar onder die *14000* en meer namen, zijnder bij hoopen die niet en kunnen meêtellen, als:

1° Zijnde reeds geboekt, b.v. in den *Dictionnaire des communes*, *hameaux*, *etc. dé Belgique. Bruxelles*, *Tarlier*, *1858*, enz.

2° *Onvlaamsche*, Waalsche, Fransche namen, b.v. 2754, 2771, 2772, 2773, 2775, 2776, 4045, 12976 en ontelbare andere. 't Is een kampstrijd voor *Vlaamsche Nederlandsche* taalkunde.

3° Zijnde *twee of meermaal herhaald*, b.v. Neerbrugge (Werveke), Magenstraat (Heule), enz.

4° Zijnde geen *Volksnamen*, zoo ze 't volk gebruikt, b.v. Bergkapel, tooverhekshoek, de Nek, Pottedreef, voor '*t Bergkapelleke*, *toovereshoek, de Nekke*, *de Pottedreve*, enz.

5° Zijnde *verkeerd geschreven*, b.v. 12882. *Slyhage* (Wynghene) voor Sleihage of Sleehage, Voorge*boorte* voor Voorgeborte (Meenen), het *Bestierveld* (3045) voor het Bijstierveld, Wynen*dele* voor Wynendale, Moor*lede* voor Moorslede, enz.

6° Zijnde *teenemaal onleesbaar*, b.v. 12883 en andere meer.

Daarenboven en is bij n° 1 geen pogen waarneembaar tot een kunstmatig schikken en bij malkaar brengen der namen, 't gene een der hoedanigheden is, die de grootste en beste lijste, n° 2 onderscheiden.

Stelle dus voor den prijs van 200 fr. aan den kundigen verzamelaar der lijste n° 2 onverdeeld toe te kennen en hem tot verderen arbeid aan te moedigen.

Kortrijk, den 29 in Hooimaand 1888.

GUIDO GEZELLE.

Op Zondag 18 November 1888, uitgenoodigd tot het 44ste verjaringsfeest der 'Vriendschap' en tot de plechtige prijsuitreiking aan de bekroonden van den derden letterkundigen wedstrijd, verontschuldigde zich Gezelle volgenderwijze:

Achtbare Heer en Vriend,

Ik ben zoo danig gepakt van 't Rhumatis dat ik nauwelijks bij machte ben U te schrijven. Dank voor uw vriendelijk ontbod, maar bidde onschuld, het zal mij, om die reden en omdat het Zondag is, onmogelijk zijn te komen.

Blijve Ul. zeer dankbaar,

GUIDO GEZELLE.

Onze dichter was inderdaad 'zoo danig van 't Rhumatis (en van 't beven) gepakt', dat zijn schoon en slank geschrift in krinkels en hanepooten verandert; ditmaal durfde Gezelle zelfs niet genoeg op de leesbaarheid van zijn geschrift staat maken: op de adreszijde der postkaart, onder een misvormd 'Rousselaere', schreef hij van her een duidelijker en wijder geteekend 'Rousselaere'.

Ook ware het geen wonder moest ik 't een of 't ander woordjen mis afgeschreven hebben; namelijk de woorden: '... omdat het zondag is' komen mij niet al te duidelijk voor; een vriend die deze postkaart bezag beweerde zelfs dat die woorden moesten gelezen worden: '... omdat er zending is'.

Het krabbelschrift dezer eenvoudige postkaart van Gezelle lezen en onderzoeken is hoogst aandoenlijk.

Ter gelegenheid van zijne benoeming in de Leopoldsorde en zijne vereering met het kruis 'Pro Ecclesia et Pontifice' had 'De Vriendschap' hare gelukwenschen naar Guido Gezelle gestuurd.

Gelijk veel persoonlijke vrienden en wellicht andere letterkundige kringen, bedankte hij onze maatschappij met deze hertelijke ‘boodschap’ die hij op 29 Maart 1889, den heer Hendrik Horrie, voorzitter, en de leden van ‘De Vriendschap’ liet geworden.

> ‘Omdeswille dat het Uwer goedheid beliefd heeft, onlangs leden, zijne Heiligheid den Paus en zijne Hoogmogendheid den Koning eere te bewijzen, door de aangename gelukwenschen die ik van U ontvangen hebben, zoo is 't dat ik U deze mijne nederige boodschap terugzende, dienende om U van herten te bedanken wegens Uwe vriendelijke toegenegenheid.
> Bidde God en begere dat gij lange en voorspoediglijk moget leven, tot eer en deugd van onzen Godsdienst, van ons Vaderland en van onze dierbare Moedertale!
> GUIDO GEZELLE.’

Drie brieven, ééne postkaart en deze gedrukte bedanking - 't is al wat er van Guido Gezelle's briefwisseling met ‘De Vriendschap’ overschiet.

Het afsterven van onzen grooten Vlaamschen dichter - van wien sedert bijna eene halve eeuw, schier in iedere wekelijksche zitting, verzen werden gelezen, uitgegalmd of gezongen, - bedroefde innig onze maatschappij. Verscheidene leden van ‘De Vriendschap’ waren op de rouwplechtigheid tegenwoordig.

Het schepencollege van Roeselare, - waarvan vier leden, de Heeren Alfons Carlier, dokter Delbeke, Callebert en D'Heedene, van ‘De Vriendschap’ medelid waren, - besloot in December 1903 den naam van Guido-Gezelle-laan te geven aan de breede straat die Roeselare met Rumbeke langs den ijzerenweg zal verbinden.

Heden ten dage, prijkt in de vergaderzaal ‘De Vriendschap’ de beeltenis van Guido Gezelle onder het kruise Christi dat hij zoo dikwijls en zoo lyrisch heeft bezongen. Mocht het geheugen van Gezelle's Vlaamsch reuzenwerk, hoe langer hoe meer, onze Roeselaarsche jeugd tot Vlaamschgezindheid en taalstudie aansporen!

JOSEPH VERHELST

Transit mundus et concupiscentia ejus

OH! diepblauw azuur vol goudgele stralen,
vol licht en vol lucht, vol lachende jeugd;
't hart jubelt blijde bij 't zonnelichtlaven,
't leeft zwierend-wild, onbezonnen, verheugd.

'Oh wee! zal woeste winter reeds rijzen;
zonne waarhenen met 't blauwe der lucht?'
dra bar brengen gierend huilende winden
huivrende naaktheid en zindrend gezucht.

Geurige rozen rond lokken verwelken,
't kleur van de wangen versmelt voor de smart,
zangen die driften wild-warm deden gloeien
versterven zoo koud en vreten het hart.

Vreugde teelt smarte, de blijheid het treuren
daar zondig genot om zielen komt zweven,
voorbij vliegt de jeugd met bloeiende droomen;
lijden komt weenen om passievol leven.

10/2/07
V.v.W.

Zal de lente komen?

OH! Winter trek voorbij
voorbij met koude dagen,
met droeven weemoedsdrang
en uwe rei van klagen.

Door naakte boomenreken
dwaal ik - verlaten kind -
mistroostig gansch alleen,
in ruischende avondwind.

Ik droom van lieve zon
en bonte bloemenweiden;
van geurge boomenbloei
en zonnig-teer verblijden.

Oh! Winter trek voorbij
en laat de lente komen;
de lente met haar lied
en haar azuren droomen,

de lente met haar bloemen
en hare zoete vreugd.
Oh! Gouden zonnestralen
komt tintelend van jeugd

door vale botten boren,
en 't tenger-malsche groen
zal 't kleedjen openspreiden
lijk lieve kinders doen.

Zal nu de lente komen,
en zijden zonne zweven
om droevig harteleed?
Ah! 'k smachte naar herleven.

7/2/07.
V.v.W.

Mengelmaren

UIT de Venusban van Vossius (1624).

a) Over Blankenberghe:

Wilt u sulck gheluck niet verghen,
Daer en light in 't zant geen maeght
Die eerst Theseu had behaeght?
Al zijn 't niet dan Blanke-berghen
Om end omme die ghy siet,
Nochtans 't en is Creta niet.

***

b) Over 't aantal kloosters die te dien tijde reeds te Brugge bestonden:

Soo van cloosters, als van kercken
Boven d'ander steden al
Heeft ons Brugghe 't meest ghetal.
Ghy die eertydts plaght te spannen
Over Nederlandt de croon,
Boven alle schoonheyt schoon.

***

c) Op hetzelfde blad staan volgende aanhalingen over de schoonheid van Brugge:

Barlandus: Pulchra sunt oppida, Gandavum, Antverpia, Bruxella, Lovanium, Mechlinia; sed nihil ad Brugas.

Lipsius † 2. epist. quaest. 2 ad Bryardum oppidum vocat in Belgio pulcherrimum.

J. BERNOLET.

[Nummer 6]

Mowgli

III. Hoe de schrik inkwam

DE wet van de Jungle, die verre de oudste is onder alle wetten der wereld, is gegroeid op meest al de ongevallen die 't Jungle-volk kunnen treffen; en zoo is er een schat wetten ontstaan, zoo volmaakt als ze tijd en gelegenheid maken kunnen. Gij, die de voorgaande zeisels over *Mowgli* gelezen hebt, zult onthouden hebben dat de knaap een groot deel van zijn leven sleet met de wolvengilde van *Seconee*, onderwezen in de wet door *Baloo*, den bruinen beer; en 't was *Baloo* die uiteendeed, als het kind door dat aanhoudend heeten en gebieden ongeduldig wierd, dat de wet gelijkende was aan de Reuze-Ranke die overal dwers de wegen hangt en die niemand kan ontgaan:

‘Als gij zoo oud zult zijn als ik nu, klein broerke,’ zei *Baloo*, ‘zult gij zien dat geheel de Jungle ten minste aan aan ééne wet gehoorzaamt. En 't zal toen verre zijn van geestig.’

Die klap ging al de eene oore in, en al de andere uit; want een knaap die in zijn leven niets anders doet dan eten en slapen, heeft maar kommer voor gevaar dat vlak in de oogen dreigt. Maar 't kwam toch een jaar, dat *Baloo*'s woorden waarheid wierden, en dat *Mowgli* geheel de Jungle zag pijnen onder eene wet.

Dat jaar, waren de winter-regens bijna geheel achterwege gebleven, en *Sahi*, 't egelzwijntje, *Mowgli* ontmoetende in een bamboo-busch, vertelde hem dat de wilde yam-wortels verdroogden. Nu, iedereen weet dat *Sahi* belachelijk lekker is in 't kiezen van zijn spijze, en dat hij maar 't beste en 't rijpste en mag. Zoo dat er *Mowgli* meê loech en zei:

'Wat doet mij dat?'

'Weinig *nu*', zei *Sahi*, en 't zwijntje stak zijne egels recht omhooge dat 't ruisschte en 't en was op zijn gemak niet, om zien, 'maar wij zullen later spreken. Duikelt gij nog in den diepen waterpoel beneden de Bie-Rotsen, klein broerke?'

'Neen ik. Dat zot water zinkt al weg; en 't en lust mij niet mijnen kop te breken,' zei *Mowgli* die zeker was dat hij zooveel wist als 't is gelijk wie in de Jungle.

'Dat is uw ongeluk. Een kleine borste in uw hoofd zoo misschien wat wijsheid binnenlaten.' En *Sahi* schrobbelde haastig weg om *Mowgli* te beletten aan zijnen borstel-baard te trekken. En *Mowgli* vertelde aan *Baloo* 't geen *Sahi* gezeid had. *Baloo* keek zeer ernstig, en rulde, halflinge in zijn eigen.

'Ware ik alleen, ik zou verleggen van jacht-grond, eer dat er de andere op dachten. Maar jagen op een vreemde komt op vechten uit, en mijn manne-jongske mocht hinder lijden. Wij moeten wachten, en zien hoe de *mohwa* bloeien zal'.

Maar dat jaar en bloeide de *mohwa*-boom, daar *Baloo* zoo verlekkerd op was, in 't geheel niet. De groene, wassen bloeisels, bleek-geel van verwen, waren doodgebrand eer zij geboren wierden, en al wat er van den boom viel, als er

Baloo, op zijn achterpooten geschoord, aan schudde, was hier en daar een euvelriekend bloemblad. Duim op duim, kroop de ongenadige hitte tot in 't hert van de Jungle, die eerst geel, dan bruin en op het einde zwart wierd. De groenigheid die achter de grachten groeide brandde op tot gebrokene draadjes en opgekrulde vellekes drooge stoffe; de verdokene waterpoelen zonken in, en er kwam een korste op, waarin de laatste voetprenten langs de zoomen zoo net afgeteekend bleven, alsof ze in 't ijzer gesteven waren; de zappige slinger-ranken vielen van de boomen af, waarrond zij gevlochten waren, en lagen stervend te bodem; het bamboo-riet droogde uit, klutterende als er de warme wind in blies, en 't mos, diep in de Jungle, peelde af van de rotskoppen, die daar nu stonden zoo kaal en zoo gloeiend als de blinkende blauwe keien in 't bedde van den stroom.

De vogels en 't apenvolk trokken 't Noorden in, vroeg in 't jaar, want zij wisten wat er op gang was, De hert en 't wild zwijn drongen diep in de vernietigde akkers der dorpelingen, stervende somtijds voor de oogen der menschen, die te week waren om ze te dooden. Die bleef en vet wierd was *Chil*, de wouw-vogel, want doodaas lag er in overvloed; elken avond bracht hij aan de dieren, te zwak om op zoek te gaan en nieuwen jacht-grond met geweld te veroveren, het nieuws dat de zon de Jungle drie dagen vluchtens diep in elke richting doodgebrand had.

Mowgli, die nog niet wist wat honger eigentlijk is, moest beginnen gedoen met oudbakken zeem, drie jaar oud, geschreept uit verlaten rots-huiven, honing zoo zwart als een wilde pruime, en bestoven met verdroogde suikerpoeier. Ook ging hij op jacht achter boor-wormen, nestelend diep onder de schurse der boomen, en roofde hij de eiernesten der wespen. Alle wildvang in de Jungle had maar het vel meer over de beenen, en *Bagheera* slachtte driemaal in eene nacht, voor eene halve maaltijd. Maar 't ergste was de schaarschheid van water: 't Jungle-volk drinkt maar zelden, maar 't zijn diepe teugen.

En de hitte drong dieper en dieper en zoog alle vochtigheid op, en 't en was op een einde maar de groote *Waingunga*-stroom meer die nog een waterleie voerde tusschen zijn doodgebrande oevers; en als *Hathi*, de wilde olifant, die honderd jaar leeft en meer, een langen, scherpen, blauwen rots-barm zag uitkijken en droog worden, in 't herte van den stroom, de welbekende Vrederots te weten, dan stak hij zijn trompe in de lucht en bande 't uit, dat het Water-vrede was, zoo hij 't zijn vader, vijftig jaar te voren, weten doen had. De hert, 't wild zwijn en de buffel bauwden 't nieuws voort, met heescher stemme en *Chil*, de wouwvogel, roeiende wijds en zijds in groote kringen door de lucht, schuifelde en kakelde 't vermaan uit.

Krachtens de wet van de Jungle, verdient het de dood roof te maken rond het drinkwater, eens dat de watervrede verklaard is. De reden daarvan is dat drinken vóór eten gaat. Elk in de Jungle, als er maar schaarschheid is van wildvang, kan hem eens of anders uit den nood helpen; maar water is water, en ingezien al de voorraad in een enkelen ader gelegen is, moet alle jacht staken als de nood er het Jungle-volk naartoe dwingt. In de goe' jaren, als er water is in overvloed, is er nakend levensgevaar voor al wie naar de *Waingunga*, of 't is gelijk waar elders, komt om te drinken, en in dat levensgevaar is grootendeels de betooverende aantrekkelijkheid gelegen van de doeningen der dieren 's nachts. Komen nedergedaald zoo behendig dat geen blad en roert; ankel-diep waden in de ruisschende ondiepten die alle gerucht versmooren langs achter; drinken, al achterover kijken over een schouder en elke spier gespannen houden om, met scherpen schrik in 't lijf, den eersten, wonhopigen sprong te geven; tuimelwentelen in het zand van den oever, en terugkeeren, deugdelijk gelaafd en met lekende muil, naar de opgetogene kudde-makkers, - was een dingen waar alle jonge, glimmend-geweide reebokken hunnen deun in vonden, rechts hierom, omdat zij wist en dat *Bagheera* of *Shere Khan*

allen oogenblik kon uitspringen en ze wegvoeren. Maar nu was het uit met die kluchte om leven en dood, en 't Jungle-volk kwam af, verhongerd en lusteloos, naar den ingezonken waterloop; tijger, beer, hert, buffel en verken, al dooreen, dronken 't vervuilde water, en bleven er aan en bij, te krachteloos om heen te gaan.

Hert en verken hadden gedoold, den lijvelangen dag, op zoek achter iets beters dan drooge schurse en verslokerde bladeren. De buffels hadden geen modderpoelen gevonden om er in te wentelen en te koelen, noch geene groene vruchten om te grazen. De slangen kwamen uit de Jungle der stroom nedergekropen, hopende eenen verdoolden puid te vangen. Zij lagen rond de vochtige steenen gekruld, zonder lust om te bijten als de wroetende snuit van een verken ze kwam stooren. Sedert lang waren de rivierschildpadden weggeroofd door *Bagheera*, rapst van al in 't jagen, en de visch lag diep begraven in de gesteven en geborsten modder. En te midden de ondiepe wateren lag de vrede-rots, uitgestrekt als een slange, en de kleine, luie rimpelen verdroogden al vijsten, als zij tegen den gloeienden rots-wand kwamen aangerold.

Naar hier kwam *Mowgli* toe, 's nachts, voor de koelte en voor 't gezelschap. De meest uitgehongerde onder zijne vijanden gaven op den knaap zelfs geen acht. Met zijn naakte huid, had hij deerlijker en ellendiger uitzicht dan 't is gelijk wie van zijn makkers. Zijn haar, door de zonne gebleekt, zag er uit als werk; zijn ribben staken uit lijk de koepels van een mande; en met de wervels aan knien en ellebogen - waarop hij te vierpoote op speur kroop - zagen zijn gekrompen leden er uit als knuistige rietstalen. Maar onder 't streuvelig haar van zijn voorhoofd, keek zijn ooge koel en rustig, want *Bagheera*, die hem in die beroerde tijden raad gaf, had hem geheeten rustig te bewegen, op zijn gemak te jagen, en hem nooit door niets hoegenaamd uit zijn lood te laten slaan.

‘'t Is een lastige tijd,’ zei de zwarte panther, zekeren avond dat het heet was als in een oven, ‘maar 't zal een

einde aan komen, indien wij lang genoeg leven kunnen. Zit uw maagske vol, manneke?'

''t Zit genoeg in, maar 't en doet mij geen deugd. Meent gij, *Bagheera*, dat de regens ons vergeten hebben en nooit meer zullen wederkeeren?'

'Neen ik. Wij zullen den *mohwa* weer in bloei zien, en de kleine reekalven zien vet worden in 't jonge gers. Kom, laat ons naar de Vrede-rots het nieuws gaan vernemen. Op mijnen rug, klein broerke!'

''t En is nu geen tijd om vrachten te dragen, en ik kan nog op mijn beenen staan. Maar wij zijn waarlijk geen gevette ossen, ik end gij.'

Bagheera gaf een oogslag op haar verslensde, bestovene lanken, en vezelde: 'Verleden nacht heb ik eenen os gedood onder 't juk. Maar ik geloof waarlijk dat ik den sprong niet had gewaagd, had hij los geweest: zoo leeg was ik gebracht. *Woe!*'

Mowgli loech: 'Ja, wij zijn twee felle jagers, nu,' zeid' hij. 'Al mijn stoutheid ligt in worms te eten,' en zij gingen hun's getween door de spokkende struiken neêrwaards naar den oever en de waterleegten die gelijk een net-werk, ten allen kante, van hem uitliepen.

''t Water heeft geen lang leven meer in,' zei *Baloo*, die bijkwam. 'Kijkt van zijds! Ginder zijn speuren lijk wegen van menschen.'

Op de effene vlakte van den oever, recht over, was het stramme jungle-gers verdroogd waar het stond, op dooden stam; speur latend naar den stroom toe en trappelend door het tien-voet-hooge gers, hadden hert en verken in die kleurlooze vlakte stuivende straten gebaand, diep als grachten, en, daar het vroeg was in den morgen, liep elk van die dreven vol eerst-komenden, verlaân om water. Damhert-jongen en reekalven hoorde men hoesten van 't opgesnoven stof.

Stroom-opwaards, aan den draai van den loomen waterpoel rond de vrede-rots, stond hij, de wachthouder van de watervrede, *Hathi* te weten, de wilde olifant, met zijn

zoons, mager en grauw in 't maanlicht, wiegende met zijn lijf over end weêr, immer wiegende. Een weinig leeger, was de voorwacht van de damherten; nog leeger, 't verken en de wildbuffel; en, op den overkant van den stroom, waar 't hoog geboomte dicht bij den zoom van 't water kwam, stonden op hun eigen de Vleesch-Vreters: de tijger, de wolven, de panther, de beer en andere.

'Wij leven inderdaad onder één wet,' zei *Bagheera*, wadende in 't water, en ze keek noesch weg naar de reken notsende hoornen en schuchtere oogen der herten die, met de verkens al dooreen, malkander heen end weêr drumden. 'Goe jacht, u allen die van mijn bloed zijt,' sprak zij verders, liggende uitgestrekt, zoo lang als zij was, half in, half uit het ondiep water; en dan, tusschen haar tanden: 'Ware 't niet van die Wet, 't zou er hier *gaan* om roof te maken.'

Maar de gewarige ooren der herten kregen de laatste spreuk vast, en een angstig gevezel liep over de kudde. ''t Is vrede! Onthoud dat het vrede is!'

'Stil, daar, stil!' gorgelde *Hathi*, de wilde olifant. ''t Is vrede, *Bagheera*, en 't en past niet om van roof te spreken.'

'Wie weet het beter dan ik?' wedervoer *Bagheera*, haar gele oogen rollende vlak over 't water. 'Ik ga op jacht achter schildpadden, en op vischvangst achter puiden. *Ngaayah!* 'k Wilde dat 't mij bate deed van takken te knauwen.'

'Dat wilden wij ook, uit ganscher herten,' bleette een reejong dat, verleden lente geboren, weinig beschot vond in 't leven. Hoe ellendig 't Jungle-volk ook was, toch kon *Hathi* zelf niet laten van kakelen; en *Mowgli* liggende op zijn elbogen in 't warm water, schoot uit in een lach, en sloeg met zijn voeten 't schuim op.

'Wel gesproken, kleine bot-hoorn.' ronkte *Bagheera.* 'Als de vrede over is, wij zullen dat indachtig zijn, ten uwen beste,' en zij keek scherp door den donkeren, om zeker te zijn, later, van 't reekalf te herkennen.

Langzamerhand ging 't gesprek voort, op en neer, over de drinkwaterbedden. De verkens snorkten en drumden maalkaar uit den weg; de buffels grommelden onder hun eigen al loeren over de zandbarmen; en 't reevolk vertelde jammerlijke dingen van dat lang voetsmertend zoeken achter voedsel. Nu en dan wierd er, dwers over den stroom, een vrage gewaagd tot de vleesch-eters, maar alle nieuws was kwaad nieuws en de ruisschende warme wind uit de Jungle kwam en ging tusschen rotsen en ruttelende takken, en strooide houthalmen en stof op het water.

‘De menschen ook, ze vallen en sterven aan den ploegsteert,’ sprak een jonge *Sambhur.*’ Ik heb er drie ontmoet, met den valavond. Zij lagen doodstil, met hun stiers nevens hen. 't Zal voor ons ook sterven zijn, eerlang.’

‘De stroom is nog gezonken, sinds verleden nacht,’ zei *Baloo.* ‘O *Hathi*, hebt gij nog zulk en droogte geweten.?’

‘'t Zal overgaan, 't zal overgaan,’ zei *Hathi*, water speerzende over zijn rug en zijn lanken.

‘Ik weet hier iemand die 't niet lang en zal uitzien,’ zei *Baloo*, en hij keek naar den knaap, dien hij lief had.

Mowgli, in een dulligheid, sprong recht uit het water: ‘Ik?’ zeid'hij. ‘'k En heb ik geen dikke pels aan mijn lijf, maar - maar dat uw vel afgestroopt ware, *Baloo...*

Hathi loech dat hij hutste op dat gedacht en *Baloo* sprak, gestoord:

‘Mannejong, zulke dingen zegt men niet tot den leeraar van de wet. Nooit en heeft er mij iemand gezien met mijn vel af.’

‘'t En is maar, zonder uw kwalijk nemen, *Baloo*, dat gij om zoo te zeggen een coco-note zijt met haar hulse aan, en ik die eigenste coco-note van haar hulse ontbloot. Nu, dat de bruine hulse die gij aan hebt..’ Zoo taterende zat *Mowgli* kruisbeende, en hij deed, naar gewoonte, zijn zaken uiteen met zijn wijsvinger, toen *Bagheera* met haren voorpoot hem eenen dop gaf dat hij achterover in 't water vloog.

‘Van langs om slechter,’ zei de zwarte panther, als de knaap al broddelen uit het water opkwam. ‘Eerst moest *Baloo* gevlaad zijn, en nu is hij een coco-note. Pas maar op dat hij met u niet en doet 't gene hij met de coco-note doet als zij rijp is.’

‘En wat zoud' hij doen?’ zei *Mowgli* die voor een oogenblik van zijn weerhouden af was, vergetend daarbij een van de oudste lessen uit de Jungle.

‘Uw boos kopke breken’ zei *Bagheera*, rustig, en zij dopte hem nogmaals onder 't water.

‘'t En deugt niet den spot te drijven met uw meester,’ zei de beer, en *Mowgli* wierd voor de derde maal onder 't water getuimeld.

‘Wat en deugt er niet? 't Is uw eigen schuld. Die naakte pleute loopt over end weder en houdt ze voor den aap, deze die onlangs als goede jagers uitgingen; en dat nieweerdeke trekt de stoutste van ons bij den baard, voor de kluchte!’ 't Was *Shere Khan* die sprak, de lamme tijger, al hinkelen naar 't water beneden. Hij stond een oogenblik stil om den indruk te genieten van zijn komste onder 't reevolk al den overkant; dan dopte hij zijn vierkant, gebabbezakt hoofd neder en begon te slabberen, en hij grolde: ‘De Jungle is maar-rechts goed meer om naakte puiden te kweeken. Kijk naar mij, puide-jong!’

Mowgli keek, of hij staarde liever, zoo strak en zoo onbeschaamd dat *Shere Khan* aanstonds op zijn ongemak zijn hoofd van kante keerde. ‘Manneling alhier en puidejong aldaar,’ morde hij, en hij dronk voort. ‘Dat spook is noch man noch dier, of 't zou bevreesd geweest zijn. Ik zal weldra zijn oorlof moeten vragen om te drinken. Aurgh!’

‘'t Kan wel zijn,’ zei *Bagheera*, hem sterlinge tusschen de oogen beziende. ‘'t Kan wel zijn... Foei, *Shere Khan!* Wat voor schande brengt gij ons hier?’

De lamme tijger had zijn kin en zijn kaken in 't water gedopt, en donkere olie-striepen dreeven, stroom-af, van hem weg.

‘Een man heb ik geslacht, een ure geleden,’ zei *Shere Khan* koele weg. En hij ging zijn gangen, ronkende en grollende in zijn eigen.

't Gelid der dieren schudde en huiverde heen end weer, en 't wierd eerst gevezeld en dan geschreeuwd: ‘Man! Man! Hij heeft een man vermoord!’ En elk keek naar *Hathi*, den wilden olifant; maar hij scheen het niet te hooren. *Hathi* immers doet niets eer de tijd daar is, en dat is een van de redenen waarom hij zoo lange leeft.

‘Op zulk een getijde eenen mensch dooddoen! Was er geen ander roof te vinden?’ sprak *Bagheera* vol smaad, uit het bevlekt water stappende, en elken poot schuttende, gelijk een katte, zoo zij plag.

‘'t Was uit keus, en niet uit nood!’

En 't afgruwend vezelen begon van her, en *Hathi*'s wakker, wit, klein oogske draaide naar *Shere Khan* toe.

‘Ja, uit keus!’ draalde *Shere Khan.* ‘Nu kom ik om te drinken en mij zuiver te maken. Zal mij dat iemand verbiên?’

Bagheera's rug ging boogwijs op, gelijk een bamboostaal als 't fel waait; maar *Hathi* stak zijn trompe omhoog en sprak rustig:

‘Die moord geschiedde uit keus, zegt gij?’ En als *Hathi* iets vraagt, 't is best van te antwoorden.

‘Ja wel. 't Was mijn recht en mijne nacht. Gij verstaat mij, o *Hathi.*’ *Shere Khan* was bijkans beleefd geworden.

‘Ja, 'k weet wel’, antwoordde *Hathi;* en, na een oogenblik zwijgens: ‘Hebt gij uw bekomste gedronken?’

‘Ja, voor deze nacht.’

‘Ga heen, dan. De stroom dient om te drinken en niet om besmeurd te worden. Niemand buiten gij, Lamme-Poot, zou willen boffen hebben op zijn recht in zulk getijde, als wij al te gader, mensch en Jungle-volk, noodlijden. Zuiver of onzuiver, ga naar uw leger, *Shere Khan!*’

Deze laatste woorden weerklonken lijk bazuingeschal,

en *Hathi*'s drie zoons kwamen wiegend eenen stap vooruit, ofschoon er geen nood was. Want *Shere Khan* sloop weg, zonder te durven grollen. Hij wist immers zoo wel als 't is gelijk wie dat, als het op het laatste aankomt, *Hathi* de meester is van de Jungle.

'Wat is dat recht waarvan *Shere Khan* zoo even sprak?' vezelde *Mowyli* in *Bagheera*'s oore. 'Een mensch vermoorden is altijd schande. Zoo spreekt de wet. En toch zegt *Hathi* dat....'

'Vraag het hem, klein broerke. Ik weet het niet. Met recht of zonder, zeker is het dat, indien *Hathi* niet gesproken had, ik dien lammen slachter zijn lesse zou gespeld hebben. Naar de Vrede-Rots komen, versch na menschen-moord, en daarmêe boffen is een jakhalzenstreek. Wat meer is, heeft hij 't goed water bevlekt.'

Mowgli toefde een oogenblik om zijnen moed bijeen te scharten, want niemand waagde 't geerne *Hathi* vlak aan te spreken, en dan riep hij: 'Wat recht heeft *Shere Khan*, o *Hathi?*' De vraag weerklonk op beide oevers, want het Jungle-volk is danig benieuwd, en zij kwamen zooeven iets te zien dat niemand - uitgenomen *Baloo* die bezorgd stond te kijken - scheen te verstaan.

''t Is een oud vertelsel,' zei *Hathi*, 'ja, ouder dan de Jungle zelf. Houdt u stil, langs beide banken, en 'k zal u 't vertelsel uiteendoen.'

('*t Vervolgt*).

Lentelied

DE lente komt,
de winter bromt
zijn laatste bitsigheid uit,
en van een boom,
als uit een droom
ontwaakt, een vogelken fluit.

De beke bloeit,
een struiksken groeit,
een blinkend bloemeken lacht,
en einde en wijd
de zon schalmeit
haar komst zoo lange verwacht.

Langs hage en kant
gaan over 't land
de winterwasemen weg,
nu staat begroend,
bezonnezoend
het veld in lentebeleg.

De duiven slaan
met licht belaân
door lauwe blauwende lucht,
in 't stralennet
der zon gezet
aldoor hun stijgende vlucht.

Staat op, ontkooid!
De lente ontplooit
haar vlag op weiden en veld,
daar stapt, wachei!
naar ons de Mei
met zonne en bloemengeweld.

F. DEWITTE

Coronemus nos Rosis

ALS goden gingen zij de wilde zee bevaren;
de baren dansten licht en kusten hunne voeten;
als waternymfen in de zwanenblanke zeilen
de windjes zongen zoel, en brachten blijde groeten.

De zonne liet haar licht op volle bekers wiegelen;
het hoofd met myrt gekroond, in d'hand de gouden schalen,
omgeurd van wierookwalm, gevoelden ze in hun herte
een stroom van levensvreugd in dolle weelde dalen.

Zij zongen levenszat onzuivere jubelzangen;
De zee werd hun te nauw, het heimvol barenklotsen
te stil aan 't stormend hert, zij zochten nieuwe stranden,
en voeren vreugdedol op diamanten rotsen.

Een eindloos wee weerklonk. Een akelig-droeve doodzang
doemt uit het diep der wrakken op. De myrthenkransen
verslensen om hun hoofd; doodtreurige trofeën,
de gouden schalen in hun bevende handen dansen.

Door 't jonge leven gaan ze als afgetobde wroeters;
zij sleuren vloekend voort door wanhoopvolle nachten
d'onmenschelijken last van bittere zielewroeging
en zaaien hopeloos hun dorre zieleklachten.

F. DEWITTE

Terugkeer

LICHT was uw juk, o Heer, en zoet om dragen,
en, dwaze, 'k heb het nog te zwaar gevonden
en 'k heb het van mijn schouders afgeworpen.
Ik heb verwaand den rug U toegekeerd,
en 'k ben gevlucht, de vrijheid te gemoet.

Uw vijand kwam, en zijne stralende oogen
blikten zoo wonder in de mijne! 'k Meende
- verblinde die ik was - in zijne blikken
een heele wereld van genot te ontwaren;
en 'k zei hem: ‘Ga mij vóór, ik zal u volgen.’
Toen heeft hij valsch gegrijnsd, maar 'k zag het niet.

Hij kuste mij, en van zijn lippen vloeide
lijk godendrank die zoen mij in den mond.
Dan heeft hij mij in de armen opgetild
en, vliegend door de lucht, terwijl ik slapend
't hoofd op zijn schouder leunde, heeft hij mij
gebracht in 't zalig oord, waar zijne vrienden
in stroomen van geluk en vreugde baden.

'k Ontwaakte. Tusschen geurig kruid en bloemen
had hij me neêrgelegd. Ik voelde 't aaien
van zoelen adem langs mijn leden glijden;
en 'k lachte, denkend aan de vrome woorden,
mij vroeger ál te dikwijls in het oor
gefluisterd: ‘Kind, vermijd des boozen wegen!’
Was hij zoo bóós dan, hij die in dit oord
mij had gebracht, waar frissche mirten bloeiden,
waar blijde vlieten lokkend henenstoeiden?

Ik daalde neêr in 't water dat lijk zilver
blonk tusschen bonte bloeiende oevers; 'k voelde
mij stil bedwelmen door het luwe vocht
dat al mijn leden streelde met genoegten,
en 'k liet mij op zijn deining mededrijven.
Dan wierd ik door de wogen uitgeworpen,
en 'k lag weêr tusschen geurig kruid en bloemen,
en heel mijn lichaam schokte omhoog van wellust.
Doch, als 't gestild was, voelde ik in mij zelven
gelijk een eindlooze ijlheid opwaarts stijgen;
maar 'k dwong mijn bevend herte voort te voelen
wat ik te voren in het lijf gesmaakt had,
en 'k troostte mij: 't zou morgen beter wezen.
Lang heb ik daar verbleven; en mijn vriend
- Uw vijand, Heer! - heeft mij gekroond met rozen.
Ik schaterlachte omdat, wanneer ik baadde
in 't zilveren water van den stroom, die kroon
mij van het hoofd niet viel. Hij heeft me dan
frisch opgesmukt, met groote rozenkransen

heel 't roze lijf omstrengelend; zacht streelden
die bloemen borst en schouders, en ik speelde
met roode voetjes in de zware rozen.

Eens, na een van die lange vreugdedagen,
terwijl ik, op mijn bloemenbed den slaap
afwachtend, speelde met den geurigen krans
die mij omgordde, viel er eene roos uit;
en 't was alsof er druppels bloed op kleefden.
Dan, later, zijn er meer en meer gevallen,
en 'k zag nu duidelijk een ijzren keten
die zwaar- en zwaarder op mijn schouders woog.
Ik schrikte. 'k Hoorde de anderen ruchtig joelen,
en 'k zag ze lachend duikelen in het water
dat mij nu donker scheen, waar vroeger 't zonlicht
de klaarste diamanten vóór mijn oog
geschapen had. En zij, ze zagen niet
hetgeen ik zag: hoe van den diepen bodem.
des strooms een vuile wasem op kwam borrelen
en uitbrak in verstikkend-zwaren rook.
Ik hadde weggewild en nooit meer, nooit meer
daar weêrgekeerd; en 'k haatte hem die mij
erheen gebracht had. Schreiend sliep ik in.

Maar 's morgends, toen 'k ontwaakte, stond hij daar,
zoo schoon als toen ik hem voor 't eerste zag.
Ik dook mijn wezen in mijn beide handen
en 'k weende, want ik voelde dat ik hem
nog altijd, spijts mijn eigen wil, beminde.
Hij nam me weder in zijn armen op
en droeg me bij den stroom; die lag daar effen
gelijk een spiegel in het morgendrood;
geen zwarte brobbels kwamen meer naar boven;
maar 'k beefde toen hij traag me neêr liet zinken.
Ik wilde tegenspartlen, maar ik kon niet:
zijn handen hielden mij lijk ijzeren schroeven.
Toen ik het water raakte en zijne blikken

diep in mijne oogen drongen, door den angst
wijd opgespalkt, heb ik hem laten doen,
en 'k baadde, lijk bewustloos, in den stroom.

Zoo kwam hij iederen dag en 'k liet hem doen;
maar mijn geluk was heen: de blinddoek was
van vóór mijn oogen weggevallen,
en 'k liet hem stil begaan omdat 'k niet wist
hoe of het mooglijk was daar weg te komen.

Toch heb ik 't eens beproefd. Aleer uw vijand
gekomen was, heb ik mijn spond verlaten
en ben ik heengegaan.
Lang was de baan,
en niemand had ik om den weg te wijzen.
In woestenijen ben ik soms verdoold,
waar ik geen levend wezen kon bespeuren;
langs diepe afgronden heb ik ver gedwaald
binst lange donkere nachten zonder sterren;
op ruwe rotsen heb ik mijne voeten
in bloed geloopen; 'k heb aan scherpe doornen
mijn handen wreed gekwetst, wanneer ik gulzig
een vrucht wou plukken om mijn' dorst te lesschen.
Hoe ben ik op dat doolpad niet bezweken?

Nu eindlijk, als ontwakend uit een' droom,
heb ik U weêrgevonden, toen mijn krachten
mij heel begeven gingen. Zie, ik kom,
de moegekreten oogen opgeheven,
en kruipend in het stof, U om erbarming,
U om vergeving smeeken. Zie mij hier
vernietigd vóór Uw aanschijn lijk een aardworm:
mijn zwakke handen zijn gekwetst, lijk de Uwe,
mijn teere voeten zijn doorwond, lijk de Uwe,
mijn schamel hert doorstoken, lijk het Uwe,
mijn mond, lijk de Uwe, vol gal, mijn hoofd,
lijk 't Uwe, omkranst met doornen, want de rozen

zijn één vóór één verslenst en afgevallen;
mijn schouders zijn, lijk de Uwe, heel vermorzeld
door 't drukken van Uws vijands haatlijk juk...
Mijn Meester, zie, erken Uw beeld....
Kom, hang mij
met U aan 't kruis. 'k Wil met de zelfde nagels
als Gij aan 't schandhout, ook aan U gehecht zijn,
om nooit meer van U af te kunnen...
'k Voel U
mij op Uw schouders tillen; 'k hoor U zeggen:
'Komt, mijne vrienden, weest verheugd met mij:
het schaapken dat 'k verloor is weêrgevonden.'

En stil zijgt balsem op mijn bloedend herte.

Brugge.
FR. PLACIDUS,
Ord. Min. Cap.

Körner - An den Frühling

So ist es auch Frühling in meinen Träumen,
So wird auch mein Herz wieder jung und grün.

DE lieve lente komt zoo zacht zoo zoet,
onhoorbaar schier, met haar fluweelen stralen
ons buiten drijven in een vredig smachten.
De blijheid lacht en rolt in zonnig pralen.

Langs boomentakken die als zware staven,
zoo zwart-belijnen 't blinkend blauw azuur,
deint weemlend-blij, lijk trillend bloemendons,
't zachte aaien van het jonge zonnevuur.

En 'k slenter rond langs doomende akkerwegen,
de winter is 't die tot de lent versmelt
en geurig 't hart bestraalt, wen mij de leden
een ongekende zaligheid omwelt.

Een feest voor d'oogen 't groen dat schuchter-lief,
een bloempje bergt verlaten in de weide.
Zoo breekt mijn hart bij lent-herwordend leven
de weemoed door van 't weeig wintertijde.

2/2/07
V.v.W.

Sitio!

DE kruisberg ligt met zware duisternis bedekt.
Op 't donkere van den hemel, teekent af en vlekt
Het doodbleek lijf des Heeren, aan het kruis geheven.
Hij sterft de schandedood, de gever van het leven:
Zijn lichaam is één wonde, en eindelooze smert
Weêrspiegelt op 't gelaat de droefheid van het hert.
Zijn handen zijn doorboord, zijn voorhoofd is doorsteken,
En 't bloed komt uit de wonden, zijpelend, nederleken.
Hij hangt als waar' hij dood en slaakt geen enkelen zucht,
En duistere wolken drijven dóór de volle lucht;
En 't volk dat op den berg krielt, boven en van onder,
Bestaart in doodsche stilte en diep ontroerd dat wonder,
Dat eenig schouwspel: God, die worstelt met de dood.
En uit 't gemarteld lijf, van alle kracht ontbloot,
Uit 't diepste van de ziel, die 't lichaam zal ontglippen,
Uit de verdorde keel, uit de uitgedroogde lippen,
Ontsnapt een enkele kreet, een enkel woord: 'k heb dorst.
Zijn arms zijn uitgestrekt, als of hij op zijn borst
Het schuldig menschdom, 't goddeloos, zou drukken willen
En op zijn minnend hert zijn dorst naar liefde stillen.
Maar 't menschdom en verstaat dien dorst naar zielen niet,
En biedt azijn en gal, gesteken op een riet.

E.L.

Mengelmaren

Coudescure

WAAR ligt Coudescure?

Vrijheer Joseph Bethune, zegt dat ze in Fransch Vlaanderen *moet* liggen. (Biekorf, 18de jg., blz. 47.)

Dat kan wel zijn, en 't ware 't weten weerd in welke streke of gemeente ze gelegen was.

Zijn er misschien niet verschillige hofsteden of wijken die, in Fransch- of Vlaamsch Vlaanderen, dezen naam gedregen hebben?

Althans ligt er te Mannekensvere, in den uitersten Noordwesthoek van die gemeente eene hofstede, voortijds van 8 peerden, die bij het volk den name draagt van de koudescheure. Zij ligt dicht bij de sterkte van Nieuwendamme, oostwaard van den rechteren arm van den Ouden Iser, en dus in 't oude Brugsche Vrije.

Deze hofstede behoort sedert 3-4 jaar toe aan den Heer Claeyssens, nijveraar te Wambrechies in Fransch Vlaanderen, en is thans bewoond door den landbouwer Vermeersch.

Een oud gebeur van die hofstede, waarmede ik over dien name sprak, vertelde mij, dat hij in zijn tijd, die hofstede tweemaal had weten verkoopen en dat er telkens op de plakkaten gedrukt stond *de Coeterscheur.*

Welk is nu de ware naam?

Het volk van geheel de streke, van verre en van bij, noemt die hofstede altijd de *Coudescheure* en dat zonder ooit te aarzelen.

Nochtans op de landafteekening, gemaakt door den staf van het leger, staat er: hofstede *de Coeterscheur*; zoude deze opgave de oorzaak niet zijn, waarom de notaris op de plakkaten dien naam heeft doen overdrukken?

Te Nieuwpoort bij den dienst van Bruggen en Wegen heb ik een afdruksel van bovenvermelde landafteekening gezien, waarop, Mr Bourgonie, voortijds ingenieur alhier, met zijn potlood het woord *Coeter* vervangen had door *Koude.*

Ik moet hier nochtans bijvoegen, dat ik zooeven op de laatste uitgave van deze landafteekening nu de *Koude Schuur* gelezen heb. De opstellers dezer uitgave zullen de vergissing bemerkt en verbeterd hebben.

Daarbij las ik op eene andere beperkte landafdeeling bewaard in den zelfden dienst te Nieuwpoort, de *Koude Scheur.*

En wat zei men voortijds?

Onder de menigvuldige oorkonden die berusten op het Stadhuis te Nieuwpoort, is er een deel dat nog niet gerangschikt en niet genummerd is, en daaronder is er een: 'Ommelooper van Mannekensvere 1663' waarin te lezen staat:

'Voorts noch een beloop.., daer d'hofstede *te Coude* Schuere inne staet.'

En verder:

‘Het beloop van den burggrave daer *de Coude Scheure* op staet’.

In de zelfde oorkonden berust:

‘Grootte ende nieuwen Leger van alle de houcken thienden aencommende de commanderie van Slype (Afschrift van 1677),’ waarin te lezen staat. In den molenhouck... liggende by het Guese-gat noortzyde van Mannekensvere,’ (lag) d'ofstede genaemd de *Coude-Scheure* ende deel van het fort van Nieuwen Damme.

Uit deze aanhalingen, die ik aan de welwillendheid van Eerw. Heer R. Dupont leeraar in St Bernards alhier, te danken heb, en uit hetgeen voorngaat blijkt het genoegzaam dat er te Mannekensvere eene hofstede ligt die met recht den naam van de Coudescure draagt. Liggen er geene andere coudescuren in Vlaanderen.

Eene gissing.

Heeft die hofstede misschien haar ontstaan niet te danken aan het oprichten van eene stapelschuur eener abdij en was zij niet eene bergplaats van de templiers van Slype?

Zoo lezen wij in V. FRIS, A. HEYNS, *Les Granges monumentales. Gand, 1905*, bl. 11 en volgende, dat de abdij ten Duinen 2 scheuren bouwde te Zande, eene te Oostduinkerke, eene ook in de hofsteden De Hemme (bij Pervyse)[1] de Allaertshuizen (Wulpen) en elders.

In den omtrek, bezaten de Duinheeren uitgestrekte landerijen, waarvan zij de graangewassen en ander kweeknote in die bergscheuren opeenstapelden.

Verders verzekert men mij dat het land dat met die hofstede medegaat, koud en stijf land is, dat vele zorge vereischt van wie het bebouwt.

Zoude deze gissing den naam van Coudescure misschien niet kunnen uitleggen?

C. DELAERE

Uit Nieuwpoort den 7 in Lentemaand 1907.

(1) De hofstede De Hemme, of gelijk het volk der streke zegt, De Remme, ligt eigentlijk op het grondgebied van de Gemeente Ramscappel, dicht bij het gehuchte genoemd Schoorbakke, en op eene uur afstand van het dorp Pervyse.

[Nummer 7]

Uit ‘Den Levene der Dieren’

IX. Reigers
(*Vervolg van bladz. 272, 1906*)

MAAR de bete 'n kwam niet, ook niet de geringste mondsvolle visch: noch bliek noch baars noch zelf een schamele grondeling; hoe gevaarlijk het ook was en schadelijk voor zijne kele, dat stekelvimde goedje, en hoe hij 't anders ook versmaadde, nu zou het toch gewild hebben, 't is scherp wel, maar honger en kwelling in de dermen is nog veel, veel scherper!

‘'t Komt ervan dat men ten onder gaat, met huis en erve en vrouwe en kinders,’ mijmerde hij.

De plaatse waar hij stond scheen van alle zwemgedierte voor eeuwig verlaten. Geen rimpeling, geen het minste speur van iets: de rieten stonden onmeedoogend stil en 't water lag strak in ongevoelige wrekkigheid. De treurige vogel droomde met de tranen in zijn kele, van vette paling dien hij hier vroeger ten overvloede en gulzig had verorberd. Hij

voelde ze nog roeren, levend, in zijn mage, hij droomde van glimmige tinken met glibberige huid die hij met moeite naar binnen kreeg, zoo dikke waren ze en zoo malsch gevleeschd.

Een otter was er komen zijn leger ouden, dáár op het drijvend eiland, en hij was 't die de schrik in de onderwereld van den vijver hield. De visschen schuilden hun vel, de reiger wist het en zoo was 't dat de bete weg bleef. Uit zijne ijdele dermen welde met den honger de weemoed naar zijnen kop, die donkere stiltreurige, die weeke weemoedigheid die hij telkens geware werd na dagen lang staan en verbeiden en bateloos hunkeren langs eenzame vaarten of stille meren, en wachten in groeienden honger, vertijloos, en waken. Alles rondom hem, stond wreed ongevoelig, te voldoen zijn eigen lust aan 't leven; al 't groente dronk de kracht uit de lavende lucht, en 't zoop zijn eigen zat aan 't voedsel uit water en goor, de bladeren blonken, de bloemstammen stonden gespannen vol zap en de bloemen in volheid en kleur schetterden 't genoegen uit en de pret van de overvoldaanheid, de bieën voerden den laatsten buit naar huis, jonge vogels fladderden nog om de avondkost uit moeder's bek en de waterhoentjes snoepten lijk kwistekinders hier end' daar lekker aan een slekke of een worm.

En hij alleen leed honger!

- ‘Waken! Veel geduldig waken en med'een veel gedwongen vasten!’ kloeg de vogel triestig. ‘De nood is immer nieuw; lijden en taai geduld zijn immer ons verweer tegen dien nood; stekken wat voor den voet komt, en 't er komt al weinig door 't lamme verloop van de lange dagen. Kweekt daarmeê wijf en jongens! Die waren er eigenlijk ook nog te kort, maar wat doe-je!’

Hij keerde daarbij meêwarig zijnen snavelpunt den oosten in, het dorp toe, naar een bosselke populiers geschaard al dichte bij malkaar.

Dáár woonden zijn wijf met zijn vier nooit te verzaden afstammelingen, zijn vier onziende verslinders, al bek en buik; daar was de reigerij.

De geheele stam lag er gehuisvest en genesteld in de hooge boomkruinen. Dertig, veertig reigersgezinnen al bijeen, in veiligheid ongenaakbaar.

Hij zag er de moertjes die op en neere wiegewaagden met statige vlucht en deftig tragen wiekslag. Hij zag er om de boomen stoeien en weg en weder varen al spelemeien, de groote de goêlooze vogels en beeten veel te groot en te zwaar op de neergaande takken, in 't genieten van de streelende avondgenuchten.

***

Ze waren hier aangekomen, de reigers, lijk een zwervende bende gipten toevalt op een dorp, God weet waar vandaan, en alles verteert en platwoont, en dan weer verdwijnt den onbekenden in. Hun kamp hadden ze hier opgeslagen, hun alles verterende, alles uitlevende kamp, en de schoone boomen moesten 't boeten met den algeheelen ondergang en de vernieling van hun schoone loovergetooi; het rijshout en het struikgewas en de bramen en tot het gers beneên, alles lag besmeurd en beklijsterd, geschoeperd en verbrand, versleten en doodgewoond door die bende weemoedige langpooters die hier hunne horrie met een verschen broed waren komen vermeêren.

Elk had liggen bouwen aan een eigen nest en iedere boom stond met in zijn haar, vijf, zesse van die groote klessen, en 't bosselke donkerde van 't slaan der groote reigerwieken.

Met het vallen van den laten avond kwam er in de reigerij, zonder dat er daar iets aanleiding toe gaf en als tot den opsluit van den dag, eene geheimzinnige onruste, eene gejaagdheid, een moedwillig vlerkenreppen en ramen in eenen gedurigen ommezwaai rond de boomen, elk voor eigene rekening. Gerezen werd er en gedaald, uitgezet lijk bekommerd en weêrgekeerd met onrust, onvoldaan gewend en gewaagd, en almaardoor werd er van de eene tot de andere eene tale gevoerd, een treurig roepen, schor uit de keel, dat wegvaarde over 't water en de stilte van den avond verre en bij liep stooren.

Een voor een dan beetten ze, de moêrkens op hun nest, de mannekens op eenen sperel bij der hand; ze gunden hunne wieken thans rust, kuischten en kamden nog wat, streken hunnen klapperenden bek door hunne slagpennen en vielen dan eindelijk stil.

Hier end' daar gaapte nog een wijde keel naar eene laatste vulling en bij plaatsen zaten er die hunnen hals hadden in zijnen wrong geplooid, en met hun bek in hun vlerken, sliepen.

***

- 'Daar liggen ze nu met zen vieren!' overwoog de wakende reigerman aan den vijverboord. 'Met zen vieren! En die bek is nooit toe en die mage is lijk een mande zonder gat. Zoo gauw ze u in de ooge krijgen gapen ze lijk een afgrond. Maar 't doet me genoegen eens na te gaan hoe geerne hunne moeder ze ziet; ze bedijgen en ze groeien dat men 't ziet bij der ooge en moeder de vrouw heeft daar heur danig beschot in. 't Zal iets gaan zijn, dien eersten dag, als we, geheel de familie en ik voorop, uit den nest en in den blauwen hemel zullen hangen voor den eersten keer, boven den vijver. 'k Mag er niet op peizen!'

Hij neep zijne oogen dicht om 't vooruitzicht te genieten van zulk een heerlijk vogelgeluk en schudde genoegelijk zijnen kop.

- ''t Is lang visschen en lastig, maar men doet 't geern als men weet voor wie, en daarbij, Mevrouwe en moet ook niet lange peizen om te vinden waar ze 't eerst zal aanvliegen en die sloore en kan 't toch al alleene niet doen!'

- 'Krêk! krêk! krêk! alléène! Zeker neen z'waarachtig, ze'n kan 't alléène niet doen, 't ware om erbij te vallen, en daarbij, men moet dan in geen echt gaan, als 't is om te werken voor twee!'

Dat kwam van uit het dichte riet, nevens hem, en, daar hij ommekeek, zag hij 't vijvergroen dat roerde op zes, zeven plaatsen te gelijk.

't Was 't waterhoentje, dat afkwam op zijne fijne vuilgroene pootjes, met zijn lijveke plat en zijn kopke vooruit.

't Had hem afgeluisterd, en 't was er bij verontweerdigd, zóó overtuigd was 't van 't geen het beweerde, dat het bij elke twee drie woorden, zijn steertje wipte, rechte omhoog, en knikte om zijn eigen zelven gelijk te geven. Ja, 't meende 't, want zijn mannetje had het laten zitten met een wriemelende bende kiekskes om te kweeken, geheel alléène; hij leefde lijk 'ne vorst dag uit dag in, hij at en hij sliep en hij vischte en hij ving maar, hij ging zijn eigen gezin voorbij als had hij ze nooit gekend, en dat waren nu zijne bloedeigen kinders en zij zijn eigen wijf.

- ‘Alleene is alleene, en m'en heeft toch maar 'nen bek en twee pooten, wat doe je daar al vele meê!’ 't Had zijne kiekskes allegare zoo schoone al en warm toegedekt onder het liefderijk beschut van haar veel te kleine moedervlerken. Maar die ongedurige liefelijke spertelaars waren weêr uit en voor den dag gekropen; en, wat wilt ge, als men moeder is, tenzij dat men toch maar achterga, hoe vermoeid ook, en zorge dat ze aan geen rampe en komen.

't Kwam nu buiten zijn rieten verschansing getorden, op zijn schuinsche pootjes, voetje voor voetje, omzichtig, altijd wild en schuw. 't Knikte met zijn kopke bij elken zet en met zijn hagelwitte kodde wipte 't op mate van zijnen stap al wandelen over de ronde schijven der waterlelieblaren, die liefelijk begaven onder 't duwen van die bezettige pootjes en vol water stroomden. Ze wendden en keerden in speelsche ongewilligheid, als 't hoentje zijn teentjes hief en naar een ander blad overbeende.

Het liep alzoo, al happen achter vliegskes, al zanten naar wormen en slekskes en ongroei allerhande, zoo er wast en woekert aan de waterboorden. Het liep lijk op een veerenbedde en 't deed de geele en de witte waterleliën naar hem toe knikken en 't water lag te glimlachen, daar het zorgde en aasde en med'een nog tijd vond om te tateren lijk een bezorgd moedertje.

't Roerde en het wikkelde in het vlotgers en tusschen de dokkeblaars van eene heele broed waterkiekskes in 't kleene, die deden juist als de groote en stierden over

't water weg en weêr met korte kriepkes, binnen 't groen en 't groen weêr uit, al duikelen en boven komen, al knikken en wipsteerten, net lijk zij 't de groote zagen doen ginder verre op den vijver.

't Waren lijk zwarte duiveltjes elk met een roode bekske voorzien, en ze aasden zonder vare of vreeze, elk aan zijnen kant, immers daar ze wisten dat moedertje waakte.

Dat duurde tot dat er een te naâr den reiger zijne hooge stelten roeide en den grooten droomer onverwachts in de ooge kreeg. Dan was 't een verschieten om dood, elk koos den kortsten weg en dook onder water recht naar den hoop lischwortels waar moeder op te wachten stond.

'Krêk! krêk!' zei ze, 'alhier, gij schamele puidjes, alhier, krêk!' en ze zette al wat ze had van vlerken open. 't Was zoo weinig, doch heur moederlijke minnen meende dat het veel was en voor hen was 't alles. De kleintjes scharrelden alle bijeen eronder, en zaten van uit hun pluimen versterking den ontzaggelijken vogel aan te staren, verschrikt en met groote benieuwde oogen.

De reiger zou gelachen hebben om zulk verlegen gedoe van die waterkiekskes, maar om te lachen was hem 't leven veel te treurig en al te onweerd dat men 't leefde, een akelige sleep van eentoonige nooddagen, de eene niet minder onlustig dan de andere.

Hij roerde zijnen kop en bezag de schuchtere snaakskes van uit moeders vlerke kijken.

- 'De navond is eerbaarlijk stil, en 't gierige water en roert niet,' kreunde hij, 'de puiden liggen ginder verre te ratelkelen, buiten grepe en geen visch die vimme roert! De sterren zitten en pinken al even gevoelloos en de nacht komt lijk alle nachten.'

Hij verwisselde van poot, liet zijnen kop hangen, en vischte voort.

- 'Elk het zijne op de wereld' meende 't henneke, 'slekken en wormen zijn een kermisse voor mij en mijnen kweek; éénmaal weelde is niet altijd armoê. 'k Getrooste mij in de kwade dagen met te peizen op de goede. Maar

't en is waarachtig uit ons vrije keus en goeste niet dat we zooveel genstegraan of klaverzaad in onzen krop steken, 't smaakt slecht en 't en verteert niet. Maar we moeten van den nood eene deugd maken, en alles nemen zoo het komt, 't zou nog slechter kunnen gaan.

Het aaide, al dat zeggen, zijn roerende kiekskes zachtjes meer naar binnen.

- 'Gij zijt een werkzame en oppassende hoofd van familie, gij, en moeder de vrouw moet genot hebben aan zulk'nen man. Maar de mijne zegt voor zijn eigen: "Mijn buik vol alle buiken vol", en hij laat mij scharten voor 't dagelijksch brood, voor mij en geheel den kluts.'

Maar als ze hem nu voelde roeren onder haar, en de tastelijke aanwezigheid, dicht bij haar, den schat van al die kleine lieve lijvetjes, haar eigen aanminnige dutskes, was ze zoo innig blij, moederke, dat ze hem voor haar alléén had, gansch alléén, dien kluts waarover ze klaagde.

***

De lucht hing zwanger vol zomeravondgeuren van 't water en den bloei en den lichten rook van brandend eerdappelloof die vaarde al storen over 't stille land, en rijzen deed de dauw; de gansche wereld zou gaan insluimeren onder den wijdbeschermenden boge van den duisterenden hemel.

Hier en daar piepten lichtend meer en meer sterren door de lucht.

- 'Neen maar,' kloeg de reiger, 'wij, ik en al mijn geslacht, wij zijn veronrecht en misdeeld.'

Hij tord wat dieper in het water om nu met zijne lange teenen te visschen achter paling diep in het goor.

- 't Geluk is al wonder verdeeld op de wereld, moedertje. De beste brokken worden ons van voor den bek weggesnapt, en wij leven met wat er overschiet.'

- 'Weggesnapt? Door mij toch niet!' opperde 't henneke.

- 'Neen, door u niet, maar bijvoorbeeld door dien wilden alvernieler, dien onverzadelijken slokker van een

otter die sedert een paar maanden ons rustig eiland betrokken heeft; zou men niet zeggen dat hij den vijver in pachte heeft of gekocht in zuiveren eigendom; alles wijkt voor hem, alles vlucht verschuwd en verschrikt; hij moordt en hij slacht voor 't genot van moorden en slachten, en wat kracht, wat verweer hebben ik en mijns gelijken tegen zulk eenen herteloozen roover? Sedert hij hier is hebben mijn jongens al wat magere dagen beleefd!'

Lijk een schicht schoot ineens zijn snavel recht tusschen zijn pooten onder water. Een onvoorzichtige paling had den reiger zijn teenen voor wormen genomen, hij had gebeten en zat al met zijn gletse leên in de nijpers van den reigerbek. Al krinkelen met kop en eers, verdween hij, en in twee drie slokken zat hij bij den puid in den vogel zijnen diepen keelzak.

- 'Inderdaad,' deed het waterhoentje dat daar zijn beziens in had, 'uw leven is een trage, een zeer trage hongerdood. Maar 'k zou weten te kiezen tusschen 't uwe en dat van dien armen paling, om maar een voorbeeld te geven.'

- 'Elk is weerd dat hij leeft,' antwoordde de reiger, 'en zoo gaat het, dat de schamele bete ons nog wordt beneden.'

Hij haalde zijnen tweeden paling van tusschen zijne teenen.

- 'Maar laat het 'ne keer winter worden, wat zal 't dan zijn?'

- 'Dan! Ik bevinde mij hier wel binst den winter; ik zaaie naar den zak. Maar als ge 't niet en kunt uitzien, g'en hebt geen vlerken te kort, gaat en reist.'

- 'Gaan en reizen! En waar naartoe?' vroeg de reiger.

- 'Ge moet dat zelve best weten! Waar gaan al de andere naartoe?'

- 'Weet gij het? 'k Wenschte dat gij 't mij wildet wijsmaken, maar bij ons komt de gedachte nooit om te verhuizen: men peist daarop of men peist er niet op.

Men gaat of men blijft. Gij blijft, maar zoudt ge kunnen zeggen waarom?'

- 'Ge moet verstand genoeg hebben om de eerste te durven zijn, wanneer ge den nood voelt. Ik gevoel zulk geenen nood.'

- 'En als ge dat verstand nu niet en hebt!'

- 'Wel dan zijt ge te beklagen, man!' zei 't waterhoentje, en 't kuischte voort aan zijnen pluimen rok.

- 'Ja! te beklagen! te beklagen! Verhuizen van moere tot moere totdat ze al toevriezen, dat kan ik; en dan van stil naar stroomende water, totdat 't ook vast ligt en wanneer het al versteven is en toe, dan wachten en vasten en hopen dat 't niet te lange en duurt of dan.... 'k en wete niet wat er dan gebeuren zou.'

- 'Ik wel! Ik wel! Ik wete 't' proestte ineens eene heesche stemme van verre, boven water, 'dan zouden de eerdewormen veel rotte reigers eten!'

Bij 't brobbelen en 't spoelen van gestoorde water dompelde een bruine olieachtig vette balg boven en weêr naar den diepen.

Het waterhoentje rees op en zijn wemelende kiekskesbende mede en 't boorde omzichtig zijne wegen door het riet naar zijn nachtverblijf. De reiger zette zijn groote waaiers, wipte omhoog en grijpend op de lucht, stak hij zijne lange beenen achter hem uit en stierde langs het watervlak tot boven waar de otter aangespoeld kwam.

- 'Een geldloon is uitgeschreven in de stad, voor uw leelijk vel, weet ge 't, gulzige broodrover?' riep hij.

- 'Voor mijn vel niet, uitgewoonde langbeen!' kuchte het ondier, 'voor een van mijn pooten, puidejager, ge ziet dat ik ingelicht ben, maar z'en hebben hem nog niet!'

De vogel rees hoog de lucht in en verdween in het groepje populiers; hij kon het nooit lange uithouden tegen 't onbebeschaamde muileroeren van den vratigen otter. Het stille leven was hier uit en de goê dagen, sedert hij alhier was ingevallen als een havelooze roover.

Alle drie vier meters ver, zwalpte en brobbelde en wer-

veldraaide het water rondom zijn bruinharig blinkend lichaam dat telkens bovenrees en onder duikelde in een nijdig op en neer zwemmen.

Lenig en plooibaar als een snakenlijf, stak hij zijnen kop boven, een platten glimmigen kop, met kleine wilde oogskes en lange kattebaarden, door zijne neusgaten blies hij de lucht met het stuivende water uit, hij plooide zijn ruggegraat intweën lijk over een stok en sleepte dan geheel de lengte van zijnen achterlijf eerst boven en dan weêr onder.

Zoo rees en zoo daalde hij altijd voort, en zoo kwam hij alle navonde t'huis van zijne late jacht zat en vol gegeten. Maar al zwemmend onder water voort, naar zijn eiland toe, snapte hij uit wreede lust om te dooden nog naar alles wat onder zijnen tand viel, doorbeet het verwoed, slingerde het en liet het drijven, dood, op het water, of sleepte 't met hem naar zijn leger.

Uit een laatste brobbeling aan den boord van zijn eilandje rees hij op, eene lange zwarte gedaante op leege pooten en een slepende steert de dikte van een kinderarm.

Hij haalde zijn zelven boven al leken lijk'nen dweil, en langs zijn duistere wegeltjes ging hij hem gaan nedervlijen te wege, op zijn leger, te midden gebleekte graten en platgetreden lisch.

Niets en roerde er meer, tenzij dat eene rietmussche wakker schoot en opvloog; ‘korre! korre! 't jiep!’ deed en verhuisde uit voorzichtigheid om te gaan hangen roepen aan eenen rietstaf een einde verder.

Alle de sterren zaten uit en de zwijgende mane en de nacht was zoo stil, tenzij dat heel verre er puiden kwaakten en af en toe de nachtuilen riepen en over den vijver uit het lisch ging het nachtelijk geroep van onzichtbaar waterwild.

***

's Morgens vaarde de reiger al vroeg weêr over 't eiland, maar hij vond het otterleger verwoest en bebloed; en geen otter was meer te zien.

't Sloeg den vogel aan zijn herte en hij kwam neer.

Het lisch lag er met bloed besmeurd en doorwoeld lijk na een verwoede gevecht.

De reiger liet zijn noodschreeuw en 't waterhoentje kwam buiten gekropen om te kijken, uit zijn schuilhoek.

- ‘Z'en hadden hem gister nog niet, maar, 'k geloove, z'hebben hem nu!’ riep het in blijdschap. 'k Heb hem zien vluchten al hinkepooten op drie, zijn andere zit in de trape, kijk maar wat dichterbij, hij zal u geen schâ meer doen, zijn eigen poot heeft hij zelve afgeknaagd, al blazen en leelijk doen, en woelen en vechten, da'k er mijnen slaap moest voor laten en beefde van klare ontsteltenis. Maar afgeknaagd heeft hij toch, zijn eigen poot, anders liet hij zijn vel en heel zijn ribbekasse in hunne handen; nu hij is de gaten uit, laat ons hopen, voor goed!’

- ‘Waar naartoe?’ vroeg de reiger.

- ‘'k En ben 't niet wijs’, zei 't hoentje, ‘misschien houdt hij ervan om zijnen pels zelve af te gaan leveren in stad!’

De reiger rees rechte opwaart in den smoor en ging het nieuws vermonden aan vrouwe en kroost en naastbestaanden, ginder hoog in top der populiers.

CAES. GEZELLE

Over 't ontstaan van 't Ambacht der bakkers te Brugge

WAAROM ik dien dag zoo blijgezind was, was licht om raden. Men had mij iets verteld, iets gewichtigs, iets wonderbaars, iets dat zoo alle dagen niet verteld wordt, maar alleen beschoren is aan gelukkige stervelingen zooals ik op dien frisschen zomerdag er een dacht te zijn. En waarlijk de bakkers van Brugge hadden diepe diepe in oude verrompelde boeken een stuk ontdekt..... een echt stuk nog waarbij het nu eenmaal zeker vastgesteld was als zou de verheffing van hun ambacht tot corpora opklimmen tot de jaren 1125, onder de regeering van *Karel den Goeden.* Dit was het dat men mij verteld had en wat mij

zoo blijde maakte; maar lacy, zooeven overtrok de tot hier toe zoo helder blauwe lucht met sombere loodzware wolken en 't was als een voorteeken van 't geen mij te wachten stond. Toen ik op 't archief der bakkers, 't beroemde stuk in handen kreeg, 't was mij alsof ik met koud water overgoten werd. Ik had gehoopt een oud stuk te vinden, vuil en half afgeknaagd, bijgevolg, door muizen en ratten die heel veel bij bakkers 't huis zijn, een stuk waaraan de beroemde stempel van Karel den Goeden te zwinkelen lag.... niet te doen, 't was een stukje briefpapier, een heel klein stukje, de spelling was zoo wat die uit 't einde der 17^{e} of begin der 18^{e} eeuw en wat de inhoud betreft, die laat ik best hier volgen.... later zal mij tijd genoeg overblijven om ook te zeggen wat ik daarover denk.

'In het jaer 1125 den 17 slag-maend wierd Marcellus *Florentii*, als deken van het backersambacht aengestelt, op welken dag, door Carel den Goeden graeve van Vlaender hetzelfde Backers ambacht, in het kasteel van *Loven* (als nu, het 's landshuys van den Vryen) ter presentie van geheel den hofstoet, ende myn heeren van den collegien dezer stad Brugge, met alle toehnegen den *Zwarten Mantel*, aen den zelven respectiven deken backers wierd aengedaen, benevens een octroy van versekeringe gegunt wierd, dat het backers ambacht van heden, tot, ende voor eeuwig voor Corp□ra wierd gepromoveert: omdat den voorseyden deken backers had uytgeschenen, in alle voorzorge om zyne medebackers dezer stad, hunne winkel nooit ledig te laeten van brood, niettegenstaende, *de groote opkooperie*, *en versteken der graenen* door de *Verstraeten;...* welken boven gemelden deken overleden is, den 9 April 1131 en ligt begraeven in de capelle van Sinte Christoffel; waer van dags naer den ses weken rouwtyd, eenen ziel dienst in de zelve capelle door den Heer proost der zelve capelle geselibereert is, door de toestellinge van het voorzeyde backer ambagt ter presentie van vier baenderheeren toegezonden door het hof van *Loven.*'

Hoef ik te zeggen dat op 't eerste zicht reeds het mij heel duidelijk voorkwam dat ik hier met geen echt stuk kon te doen hebben. De tekst was Vlaamsch, 't papier was modern en in plaats van eenig oude traditioneele formuul zooals: 'Wy Carel den Goeden graeve enz.' 't eerste

dat vermeld werd was een *slagmaend.* Eene enkele veronderstelling scheen mij nog eenige kans van bestaan te hebben nl. dat wij hier te doen hadden met een afschrift of vertaling van een later stuk waarin beide acten, te weten, die van de verheffing tot corpora en die der instelling ‘van eene zielmis voor de overleden confraters na den ses weken rouwtyd’ versmolten werden.

Eene korte bespreking over de verscheidene feiten die in dit stuk voorkomen zal ook de ongerijmdheid van deze veronderstelling laten uitkomen. Nooit zou bij mij de gedachte binnengekomen zijn als zou Karel de Goede ooit grave van Vlaanderen en Loven geweest zijn, iets wat hier toch aangeduid wordt, daar de schrijver zegt: verblijvende in 't kasteel van *Loven.* Ik geloof echter dat de verlichting die de schrijver er bijvoegde *als nu het 's landshuis van den Vryen*, ons 't raadsel oplost. Loven zou enkel en alleen eene fout zijn van den copist, geschreven in plaats van *Loove.*

Loove nu was de naam gegeven aan een soort van gaanderij van 's graven kasteel te Brugge. Aldus vinden wij in Galbert van Brugge: ‘..... ad dedecus et ignominiam illorum traditorum, qui obsessi stabant *ad lobium* comitis et ad propugnacula, inspectantes hoc fieri sibi ipsis in opprobrium.’

Vandaar zou men den naam van die gaanderij aan heel 't kasteel gegeven hebben. Dit is dan ook 't gedacht van Mr H. Pirenne, alswanneer hij schrijft: ‘Le Lobium était une espèce de balcon ou de galerie, en flamand *loof.* Au XIVe siècle, la maison du comte dans le bourg de Bruges s'appelait *de Loove.*’

En aldus ook E.H. Duclos in zijn Geschiedenis van Karel den Goede: ‘De Loove is de naam van het kasteel des Graven van Vlaanderen te Brugge, in den burg. Dien name geven de schrijvers van Karel den Goede's tijd aan zijn paleis; dien naam droeg die heerlijke verblijfplaats nog in de jaren 1400, wanneer ze afgebroken wierd.’

Wanneer ik die enkele regels afschrijf, dan is het niet om 't genoegen van ze af te schrijven of om wat meer druk te hebben, maar alleen om de volgende gevolgtrekking daaruit te kunnen afleiden; te weten: vermits aan den eenen kant wij hier te doen hebben met eene copiefout en dat die fout alleen kon begaan worden nadat het kasteel

van de Loove afgebroken was en de gedachtenis er aan, ja de naam er van heel en al uit het geheugen van den schrijver verdwenen was; en vermits aan den anderen kant het kasteel eerst vermeld werd in de jaren 1400; dus, dat dit stuk alleen kon opgemaakt worden hoogst waarschijnlijk na 1400, namelijk tusschen 1425 en 1500.

Het is de eenige copiefout niet die in dit stuk voorkomt; een ander is: *de opkooperie en versteken der graenen door de Verstraeten.*

Eerst een woord over de naam Verstraeten!

Dat de afschrijver zich hier weer verkeken en Verstraeten in plaats van *Van Strate* gelezen heeft, behoeft geen betoog. Wie die Van Straten zijn leeren ons de Commentarius Praevius (Henschenius) en *Galbert van Brugge.* Volgens de eerste nl. Henschenius: Strate of Straethem was eene heerlijkheid bij Brugge, gelegen ter plaatse zelve waar sedert de abdij van St Andries gesticht werd, die een deel van den grond der oude villa besloeg.

En de kronycke van Despars (alhoewel kronyken zeker tot een der 10 plagen van de geschiedenisschrijvers mogen gerekend worden), zegt ook:... ‘in zulcker wyze dat jonckeer Bosschaert ghezeit van Straeten, naer zyn goed ter Straeten by Brugghe, daer hy hem gemeenlich hielt.’ 't Slot van dit alles is dus dat Straete of beter St Anna ter Straeten het tegenwoordig St Andries is by Brugge, aldus luidt het bij Galbert: ‘.... sexto kal. Aprilis, feria tertia, in mane, Thancmarus et nepotes ipsius domum et mansiones proprias in Straten combusserunt, quia, si hoc non fecissent, Daniel et Iwan cum suo Theodorico combussissent..... Eodem pridie idus Junii, audientes milites consulis Willelmi qui in Oldenburg et Jacbecca et Straten jacuerant ..... Eodem die excursum fecerunt traditores illi in hostes suos, scilicet contra Thangmarum et suos apud Straten et repererunt oppida eorum vacua et curtes desertas.’

Men leze dus in plaats van Verstraeten... Van Strate (Thancmarus, Tancmarus, Thangmarus, enz.).

Wat nu die groote opkooperie en versteken der graenen betreft, dit heeft meer redens van bestaan, daar aan den eenen kant het niet te betwijfelen valt of er te dien tijde alhier hongersnood heerschte en daar aan den anderen kant E.H. Duclos bevestigt:

‘Karel gebood dat men brood zou bakken van haver, opdat de arme lieden ten minste water en brood zouden hebben. De bakkers moesten hun stuiverbrooden in mindere verdeelen, zoodat deze die geen stuiver en hadden toch een oordjebrood konden koopen’.

De woorden van E.H. Duclos wil ik niet het minst in twijfel trekken, verre van daar, maar of we nu eigenlijk uit de acte mogen besluiten dat de Van Straten meel opkochten, dat is heel verschillend.

Despars, in zijn beroemde kronycke weet daar over ook mede te klappen en schrijft uitdrukkelijk: ‘Ende dit vernemende heer Bertolf, die Proost van Ste Donaes te Brugghe, ende zyn broedere Mer Lambrecht Nappe, met jonckeer Bosschaert van Straeten, zynen zeune, cochten tzamen secreetelick niet alleene aldat voornoemde coorne dat uyt oostlandt ghecommen was, maer bovendien ooc al tghuene dat zy voort yeivers binnen den lande wisten te ghecryghene, vercoopende tzelve allincx weder ter marct by Haerlieden pachters ende andere, al zo diere als zy zelve wilden.’

Ik geloof dat Despars hier weer aan 't dolen is, want Galbert van Brugge schrijft enkele regels over sommige opkoopers te Gent, maar over Van Straten, die toch Bruggelingen waren daar over geen woord en toch is het waarschijnlijk dat hij juist voor de Van Straten niet veel liefde over had lijk ten anderen al de Bruggelingen te dien tijde. Hier volgt die tekst: ‘....Similiter per omnem comitatum suum preceperat, per hoc in futuro consulens pauperibus quantum poterat. Illos etiam *ex Gandavo turpiter redarguit*, qui passi sunt ante ostium domus suae mori pauperes fame, quos maxime poterant.’ Dat Mer Lambrecht Nappe van de familie van Bertulf was, dit bewijst Galbert alswanneer sprekende van Erembaldus, hij zegt:

‘De qua uxore genuit prepositum Bertulfum, Haket, Wulfricum Cnop, Lambertum Nappin, patrem Borsiardi, Robertum quoque castellanum post ipsum secundo loco.’ Maar valsch is het dat Bertulf van de familie van de Van Straten was; dit ook ten andere bekent zoo Mr H. Pirenne: ‘La tradition populaire a faussement attribué le meurtre de Charles à la famille de Straeten, dans laquelle elle range Bertulf, Hacket, etc...’

Eindelijk in den stamboom van Bertulf door Galbert opgegeven komen de Van Straeten ook niet voor:

'Unus prepositus, Bertulfus ille Brugensis, et frater ejus castellanus in Brugis cum nepotibus suis Bordsiardo, Roberto, Alberto et ceteris de illa cognatione precipuis, elaborabat omni astutia et ingenio quomodo a servitute et pertinentia comitis sese absentaret et subterfugeret; nam et ipsi de comitis, pertinentia erant conditione servili.

Het feit is dus zeker en vast, we hebben hier niet alleen met een valsch stuk te doen, maar zelfs de feiten daarin aangehaald zijn ten deele valsch. Ik had dus wel redens genoeg om treurig te zijn toen ik het stuk in handen kreeg, om mij te vroeg verzwonden droom.

Een enkele vraag nog: welke is nu eigenlijk de waarde van dit stuk? Is het een afschrift of een oorspronkelijk stuk? Naar mijn zeer bescheiden oordeel moeten wij hier te doen hebben met een afschrift uit ergens eene kronijke en dit zooveel te meer gezien de feiten die er in voorkomen veel overeenkomst hebben met die vermeld in andere kronyken zooals die van Jo^{r} Nicolaes Despars (405 tot 1432)[1] en de kronycke van Vlaenderen enz.

Indien nu wij daarentegen waarlijk te doen hadden met ergens eene vertaling van eenig officieel stuk, vast beweren durf ik niet maar toch denk ik dat de datum niet 1125 maar wel 1425 of 't einde der 14de eeuw zijn moet.

Wie daar meer over weet of beters op te zeggen heeft.... weze welkom.

JAN BERNOLET

(1) De kronycke van Despars gaat verder nog en beweert als zouden de bakkers reeds als nering bestaan in 991; den nieuwsgierigen laat ik dit stuk hier volgen:
'Uit de geschiedenis van Boudewijn met den schoonen Baerd 991: Ende te Brugghe, ordonneerde hy XIII erfachtighe scepenen, ende al zo veel raeden uyt die neghen leden vander stede te wetene: die vyf eerste uyter poorterie, ende die naervolghende uyter vier groote neeringhen, uyter vleeschauwers, vischcoopers, uyter XVII *smalle* neeringhen, uyten hamere enz... uyten backers; nemende uyt elc let een, met expressen privilegie dat die voorseyde XIII scepenen zouden vermeughen alle jaeren onder hemlieden eenen burchmeestere te kiesene.'

t.o. 121

[Nummer 8]

ALBRECHT RODENBACH door KAREL LATEUR

Bij het Beeld van Albrecht Rodenbach

LIEVER dan een kritisch-theoretisch woord te zeggen over de kunst door Albrecht Rodenbach geschapen, ontwerp ik hier, naast dit beeld van zijn uiterlijk wezen, een schets van zijn innerlijke zooals het zich in zijn leven en werken openbaarde. Dat doe ik in de eerste plaats voor hen die den jongen dichter niet persoonlijk kenden: zij die al was 't maar eenmaal met hem in aanraking kwamen kunnen volledig begrijpen en hebben genoeg met de uitstekende kenschetsing, die H. Verriest van hem gaf in *De Nieuwe Tijd*, en die door anderen ten onrechte beschouwd wordt als een al te luidruchtige lofbazuining van een meester voor zijn geliefden leerling.

Reeds in zijn prille jeugd kwam in Rodenbach een hooge en buitengewone begaafde persoonlijkheid voor den dag: onwillekeurig boezemde hij zijn broeders, zusters, makkertjes, ontzag in en ook wel eens zijn ouders, die verbaasd stonden over de wilskracht en den schranderen

geest van hun kind. Onlangs vertelde me nog een gebuur van zijn ouders: de kleine Rodenbach stak pas in zijn eerste broek, toen hij, bij ons binnenkomend in den huisgang waarvan de zoldering ongeveer vier meters hoog was, aan mijn moeder zei: ‘Vrouwe, die voute hangt te laag, dat maakt den gang te benepen’; en mijn moeder fluisterde mij in 't oor: ‘daar groeit nog een groot man uit.’

Vóór hij iets van de woordkunst afkende, vond zijn drang om de voorstellingen van zijn scheppende fantasie uit te drukken, alleen uiting door teekeningen en schilderingen op papier. Later bleef hij dit doen: meestal teekende hij het onderwerp van een verhaal of een beschrijving, vóór hij het in woorden omzette(1).

Wanneer hij naderhand op het klein seminarie van zijn geboortestad kennis gekregen had van de letterkunst en reeds in de vijfde klasse aan 't dichten ging, zijn 't meestal plastische tafereelen die hij schiep en zelfs in de lyriek blijft hij nog teekenen.

Hij schiep met het woord in zijn gedichten als met de pen of de houtskool in zijn teekeningen, snel en gejaagd, doch treffend-juist: met één trek ligt de kenschetsende lijn, daar, juist die lijn, waarmee en onzen geest al de andere lijnen van het heele beeld verbonden zijn, en al dadelijk rijst de personnage te voeten uit, rijst het beeld in zijn volledigheid in onze verbeelding op.

Al de gedichten van vóór 1876 - uitgezonderd de studentenliederen - dragen dit kenmerk van het eerste ontwikkelingstijdstip van dezen vroegrijpen geest. De meeste hebben alleen inlichtende waarde, maar de gedichten uit 1875-76, door hem opgenomen in zijn bundeltje

(1) Nog zijn veel van die teekeningen bewaard: ik ken er die hij teekende op zijn schrijfboeken, gedurende de lessen, en die in hun aard meesterstukjes zijn van rake neerpenning van 't echt, bewegende leven. Teekeningen uit zijn jeugd en jongelingsjaren zijn verschenen in ‘De Vlaamsche School’ 1896, bl. 59-71, en in *Jos. Vandenberghe. - Albrecht Rodenbach*, J. De Meester, Roeselare, 1905.

‘Eerste Gedichten’ als *Zondag*, *Op het slagveld*, het zangerig lyrisch-beschrijvend *Minnezangers Meilied*, *Die Beke*, *Regendag*, *De laatste Storm*, het homerische *Na den Slag*, *Mozes verlost*, in proza nog beter dan in dicht, *Weelde*, *Fierheid* - alle, plastische voorstellingen van zijn fantasie - staan nu nog onder de beste voortbrengsels van onze letterkunde.

In het kalme en regelmatige leven op het klein seminarie, rijpte stilaan zijn geest. Met een immer stijgend genot studeerde hij de groote klassieken uit Griekenland, Italië, Frankrijk, Nederland en aan weet- en werklust ontbrak het hem niet om, op eigen hand, de studie aan te vatten van de duitsche, engelsche en italiaansche taal en letterkunde.

Onder dien veelzijdigen en weldoenden invloed en met de toegenegen zorg van leeraars als H. Verriest en E. Demonie, groeide zijn oordeel- en verbeeldingsvermogen wijduit, en verkloekte de aanleg van zijn geest om scherp-afgelijnde begrippen in samengedrongen en evenwichtigmannelijken stijl om te zetten.

De jonge dichter dweepte met Shakespeare en Heine en Goethe en Oehlenschlaeger en de Musset: wel onderging hij - 't was onvermijdelijk - hun invloed, maar toch was hij niet, zooals ongelukkig vele onder onze hedendaagsche schrijvers en dichters, het produkt van de onderscheidene invloeden die hij onderging. Bij Rodenbach was het ingeschapene, het eigene, het zuiver-oorspronkelijke, bij hem was genie.

Dat hij meer was dan degenen die hem omringden, dat werd hij wel gewaar met sterk zelfbewustzijn: maar waarheen en hoe hij zijn krachten zou richten wist hij vooreerst niet.

Een licht oproer dat onder de studenten in het kollege losbrak, ten voordeele van onze taal in het onderwijs, zou voor Rodenbach de aanleiding zijn om weg en doel te vinden. Het wijdde hem voorloopig tot dichter van de vlaamsche studenten. Hij was zich bewust geworden van

zijn roeping. Hij werd gewaar dat hij vergroeid was in het vlaamsche volk, levend het leven van dat volk, sprekend en voelend als zij die rond hem waren. Dat vroeger groote volk, waar hij van las en studeerde, leefde daar nu laag tegen den grond. Hij zou het omhoog tillen! Hij zou een wekker worden van zijn vervallen volk. Hij begon met zijn ‘Blauwvoet, het lied der vlaamsche zonen’ te zingen en werd en bleef de zanger van het jonge volk van Vlaanderen. In een adem had hij een menigte strijdliederen gedicht, die nog altijd, met een wonderbare kracht, de jongens van Vlaanderen moed en geestdrift inblazen om nuttige mannen van hun eigen volk te worden.

Toen Rodenbach, van 1876 af, aan de Leuvensche hoogeschool studeerde deinde zijn gezichtseinder wijd-uit. Zijn handeling geraakte los van allen band, zijn eigen wilskracht en zijn schranderen geest bestuurde hij nu zelf en in die zoo bont geschakeerde omgeving en in zijn lezing die hij nu naar hartelust kon uitbreiden, vond hij gelegenheid te over om menschenkennis op te doen. Daarenboven was dat verstandelijk midden een voortdurende prikkel voor zijn koortsachtige bedrijvigheid.

Veel blokte hij niet op zijn verplichte vakken: juist genoeg een paar maanden vóór 't examen om doorgelaten te worden tot in de eerste kandidatuur in de rechten. Maar daarbuiten studeerde hij uitermate veel de talen en de letterkunde, las voortdurend al wat hij in handen krijgen kon, onderhield aanhoudend betrekkingen met de meeste vlaamsche letterkundigen en met de stichters van de *Jeune Belgique* - toen eveneens te Leuven -, was de leidende kracht van de vlaamsche studentenwereld en dichtte en schreef, aangemoedigd door het genegen woord van Prof. Dr G. Verriest, Alberdingk Thijm en van Hugo Verriest.

Terwijl Rodenbach daar zijn geest voelde ontwikkelen in wijdte, hoogte en diepte, ging het aan het roeren in hetgeen hij placht te noemen zijn ‘tweede wezen’ - in de onbewuste diepten van zijn ziel: de opwellende ont-

roeringen stuwden de stemmingen en gevoelens omhoog in 't bewuste, waar ze openloken in beelden en gratielijke beweging van rythmen, als de verzinnelijkte wezenlijkheid van innerlijke schoonheid.

Wonderbare stemmingen waren het, stemmingen van eindeloosheid, ijlheid, onvermogen, angst, stille kalmte en zielevrede, die bij het dichten, bleven zweven over de beeldachtige begrippen, over de deining van den rythme en de rimpeling van de woorden. *(Abyssus Abyssum invocat*, *Vrede*, *Koning Freier III*, *De Arend*, *O Nacht).*

Zelfs dan als hij zijn ontroering uitzingt

> bij 't lijzig, vluchtig zingen
> der poësie die schuilend leeft in de alledaagsche dingen,

zelfs dan als hij droomt bij een beek, en met stilruischende woorden zijn beelden uitzingt; bij een droomerige zwaan die sliert over het water, dat haar maagdelijke blankheid niet schendt; bij het kalm avondgenot van den landman; bij de duistere oneindigheid van den nacht; bij de wolkige fantasiebeelden die wegspoeden naar de Lethe, - zelfs dan strekt gedachte en verbeeld gevoel nog wijder, wijder dan wat hier eigenlijk verbeeld of verklankt wordt. (*De Zwane*, *Avond*, *Fantasia*).

Tot in zijn gelegenheidsgedichten toe - meestal van minder letterkundige waarde - slaat zijn fantasie een omvademenden blik over 't heelal en zijn eeuwige orde. Hierbij reken ik naast. *Huwelijkslied* en *Trouwlied*, ook *Geschiedenisse*, het wederwoord tegen Lodewijk de Koninck.

Met kalmeren, meer beredeneerenden geest overweegt hij nu ook zijn eerste driftig en voortvarend streven naar het opnieuw-vlaamsch-worden van zijn volk.

Bij de meerderen onder zijn volk ontbrak het zoozeer aan besef van eigenwaarde dat ze vrijwillig de taal en de gebruiken van een vreemd volk overnamen; de minderen zagen dat en wilden nadoen wat ze boven hen zagen; millioenen onder dat volk hadden, met de achting voor

hun eigen taal, alle eigenaardigheid van doen en laten, van gebruiken en beleefdheid verloren, en liepen onverschillig, hun eigen ondergang als volk te gemoet. De kern, de bijna onverdelgbare kern van het vlaamschzijn stak nog wel in hen, maar in onderwijs en omgeving vond hij geen warmvruchtbare aarde.

De gevoelige en waarheidslievende jongeling, die zoozeer dweepte met de vroegere grootheid van Vlaanderen, werd pijnlijk ontroerd bij 't overwegen van zulk een toestand.

Doch er werkte een te stoute wilskracht in zijn tenger lichaam, dan dat hij daarover zou blijven zuchten.

‘Slechts een krachtig en gedurig wederwerk kan nog redden wat ons van eigenschappen overblijft, en het volledig herbloeien onzer eigenaardigheid bereiden en bezorgen voor de toekomst.’ (*Gudrun*, Voorrede, v.)

En, zelf nog jong, begon hij op de jeugd in te werken en verwekte hij, tegen het verfranschte en verfranschend onderwijs in, de werking van vlaamsche jongens, die, op eigen krachtig steunend, het vlaamsch-zijn bij zichzelf en bij elkaar wilden opwekken en die zoozeer het aanschijn van een deel van de vlaamsche bevolking van België heeft gewijzigd in de laatste jaren.

Hij bedenkt een heel plan om zijn makkers, van heel Vlaanderen - zoo wilde hij het - te doen aanrukken tegen den muur der verfransching die hen van hun eigenaardigheid verstoken houdt: hij zal

in onze knapenschap
het zaad (*te*) *strooien van der toekomst mannenschap.*

Aanhoudend doet hij het in zijn toespraken tot zijn makkers, in zijn artikels en gedichten in *De Vlaamsche Vlagge* en *Het Pennoen.* Hij zingt het treuren, verlangen, eischen, hopen, streven uit van hen die zich van hun eigen aard bewust worden en met hem meewillen (*De Vlaamsche Zonen*, *De Knape*, *Het Lied der Knapenschap*).

Ondertusschen leefde zijn fantasie voortdurend in de

wereld van beelden uit het grootsch verleden van zijn volk en voor de oogen van zijn volk schept hij de helden weder: Breydel en de Coninc, den eersten martelaar in den Guldensporenslag, Artevelde en Yoens, Sneyssens.

Op kunstgebied breekt hij het levenloos rhetorikaal kraam af in zijn ‘Waarheid’ en zijn kritische opstellen in *De Vlaamsche Vlagge*, *Het Pennoen* en de voorrede tot *Gudrun* en verkondigt hij, met een verbazende oorspronkelijkheid en rijkdom van gedachten, gezeid in gespierden stijl, een vernieuwde frischgezonde vlaamsche kunstopvatting.

En hij begint het grootsch modern apostelwerk: door het tooneel zijn volk opnieuw besef te geven van eigen aard en waarde.

Hij dicht voor de studentenspelersgilden vaderlandsche tooneelstukken *De Kerels van Vlaanderen*, *De Ondergang der Kerels*, *De Brugsche Metten*, *De Studenten van Warschau*, hij werkt een tiental bekende stukken om en gaat ze met vrienden opvoeren heel West-Vlaanderen door.

Nog voldeed dit hem niet. Onstuimig bleef dat verlangen naar het zich-zelf-worden van zijn volk omhoog stuwen en het praamde naar buiten.

In zijn plastisch-verwerkende verbeelding groeit dat verlangen tot beelden, tot levende personnages, die hem voor een deel kwamen uit de geschiedenis en de epiek van zijn alouden stam: 't wordt stilaan een grootsch spel van helden en heldinnen, dat een polyfonie is van melodische liefdeklanken en tegen elkaar botsende haatgalmen, waarboven aanhoudend uitklinkt het hoofdmotief der vrijwording van het Moerenvolk uit de macht der Romeinen, immeraan stijgend, hooger, krachtiger, dan plots gedempt en stil voortklagend en eindelijk opjuichend in jubelend geschater.

Een paar onbeholpen uitdrukkingen, een enkele zwakheid in den bouw, een wat al te groote breedsprakigheid, en een, bij de eerste lezing opvallende doch niet werkelijke,

verzwakking in de handeling van de laatste twee bedrijven: die zwakheden nemen niet weg dat, naar het oordeel der beste moderne critici, dit spel het klassiekste kunstdrama is dat in onze taal sedert Vondel is voortgebracht.

Hij zelf kon niet eens zijn spel uitgeven, dat hem bij het verschijnen plotseling in de achting van de ontwikkelde Vlamingen op die hoogte bracht waar hij nu nog staat.

Pas had hij de eerste drie bedrijven verbeterd en hier en daar omgewerkt, pas had hij de drukproeven nagezien van de allereerste tooneelen, of hij viel ziek in Oktober 1879, kwijnde stilaan weg, en stierf in zijn ouderlijk huis te Roeselare in Juni 1880.

Zijn plaats is eenig in onze letterkunde. De techniek van zijn taal en van zijn poëzie is misschien niet teenemaal modern: hij kon niet vijlen aan zijn zinnen, hij vereerde het woord niet om het woord. En toch bleef zijn poëzie, omdat ons geslacht er nog klaar en frisch in vindt hetgeen het sterkste kenmerk is van de dichtkunst: de stoute verbeeldingskracht en het diep gevoel gezongen in een passende uitdrukking.

Nog altijd wordt hij beschouwd door *alle* ontwikkelde Vlamingen - iets wat bij ons niet dikwijls gebeurt - als een brenger van jeugdige schoonheid, als een werker voor de heropbeuring van zijn volk, en als de belofte van een kunnenden durver die veel ten goede zou veranderd hebben in Vlaanderen, ook nog elders dan op kunstgebied.

D^{r} LEO VAN PUYVELDE

Eerappels

GROENE, meien, negewekers,
waaiers, kruipers, - wijd en zijd
hieten onze Vaderlanders
in den goeden ouden tijd.

Later wierden 't muizen, nieren,
Walen, puiden, witteblom:
al uit eigenlandsche keesten,
en ze meelden in den kom.

Onlangs nu, de grenzen over,
kwam 'n knol van duitsch'hoorie,
heel verwalscht in 't ommereizen.
En dat heet nu *Industrie!*[1].

H. PERSIJN

Wiegelied

Wat zal ons kindeke worden?
Een pater-kapucien;
met baard en bloote voetjes,
en bidden zal hij zoetjes
maar moederke nooit meer zien!
Do, do, paterke mijn,
'k zou liever krijgsman zijn.

Wat zal ons kindeke worden?
Een krijgsman met een peerd;
met pluimen op zijn mutske,
maar och, dat brave dutske,
van vechten is 't zoo verveerd!
Do, do, soldaatje mijn,
'k zou liever zeeman zijn.

Wat zal ons kindeke worden
Een zeeman met zijn boot;
alop de zee van 't leven
zal varen zonder beven,
maar 't water is diep en groot.
Do, do, schipperke mijn,
'k zou liefst bij moeder zijn.

(1) *Industrie*, wel te verstaan, is de name van dien eerappel.

Wat zal ons kindeke krijgen
als 't zoet me dat belooft?
Een belleke en een koekske
twee strepen langs zijn broekske
veel krollekes op zijn hoofd.
Do, do, deugnietje mijn,
zult ge mij dankbaar zijn?

THEO BRAKELS

Begrafenis

'The air is full of farewells to the dying and mournings for the dead.'
LONGFELLOW

KINDERS klein met zuiver hart,
Zoo onschuldig zonder smart,
Stonden rond het lijk van 't kijndtje,
Englen rond een Cherubijntje,
Die een perel, waard te pralen
In de gouden hemelzalen,
Droegen vóór Gods troon tevreên,
Latend 't schelptje hier beneên.

Ik verstond des priesters beê,
Die om 's Heeren gunst en vreê
Naar de woon des Allerhoogen
Was, als wierook, opgevlogen:
'De engelen ten paradijze.....'
Zalvend bad de goede grijze
Priester: dat dit bloempje schoon
Bloeien mocht in de englen kroon.

Zachtjes rees de witte baar
In de hand der kinderschaar;
Wat de priester daar zooeven
Smeekte, zouden zij volbrengen!
Naar het rijk van 't eeuwig leven
- Waar ze in liefdelicht zal drenken -

Droegen zij dien lieven engel
Lenteroze zonder stengel.

Moeder volgt het hart verscheurd,
Weedom heeft haar wang verkleurd,
't Ooge blind van bitt're tranen
Staart zij op de blanke wade
Van het lijkje: ‘Wie zou 't wanen!
Een maal moeder saam en gade,
En nu zelfs geen moeder meer!
Wie schenkt 't doode heil mij weer?’

Zij had recht de droeve vrouw
Tot onmetelijken rouw.
Was de hemel ginds zoo blijde
Om den engel hem geschonken,
om hem was het dat zij schreide
om diens engels minnelonken
Haar zoo ruw van 't hart gerukt
Waar zijn beeld nog stond gedrukt:

‘Waar was liever knaap als hij?
Gister nog..... wie was als zij
Door de levensvreugd zoo rijke?
Konden moeders haar gelijken?...
Gister nog was 't al genuchten
Nimmer wee, noch rouw, noch zuchten,
't Leven was haar lief en schoon:
Leven, lieven, voor haar zoon!’

Daar slaapt nu in de arm des doods
't Beeld haars lieven echtgenoots.
Vroeger hief die lentebloem
- 's Gaardes liefste en hoogste roem -
't Jonge kruintje nog omhooge
Bloeiend onder moeder's oogen;
En nu prijkt ze lelieschoon
Vóór haar Scheppers liefdetroon.

JEF VAN DE WOUDE

Mowgli
(Vervolg van bladz. 85.)

III. Hoe de Schrik inkwam.

DAAR wierd een stonde of twee gedrumd en gestootschouderd onder verkens en buffels. Dan grommelden de leiders der kudden, de eene na de andere: ‘Wij zijn veerdig!’

En *Hathi* kwam vooruitgeschreden, tot hij bijkans kniediep in den poel stond, bij de Vrederots. Hij was mager en gerimpeld en geel van slagtanden; maar nog bleek hij te zijn, 't gene waar hij ook door alle dieren voor aanzien werd: hun meester.

‘Zoo als gij 't wel weet, kinderen,’ begon hij, ‘'t geen waaraf gij, onder alle dingen, meest schrik hebt is: de mensch.’ En de dieren prevelden ‘van ja!’

‘'t Vertelsel gaat u aan, klein broerke,’ zei *Bagheera* tot *Mowgli.*

‘Mij? Ik ben van de Gilde -, een jager van het vrije volk,’ antwoordde *Mowgli.* ‘Wat gemeens heb ik met de menschen?’

‘En weet gij waarom gij schrik hebt van den mensch?’ sprak *Hathi* verder. ‘Hier is de reden. In den beginne, maar niemand weet hoe lang het geleên is, wandelden wijlieden van de Jungle al ondereen, zonder schrik van malkander. Te dien tijde ontstond er geen droogte, en bladeren en bloemen en ooft groeiden op denzelfden stam, en wij en aten niets med al, 't en zij bladeren en bloemen en gras en ooft en boomschurse.’

‘'k Ben alsaan blij dat ik in dien tijd niet geboren werd,’ zei *Bagheera.* ‘Schurse en deugt maar om eens klauwen te scherpen.’

‘En de Heer der Jungle was *Tha*, de Eerste der Olifanten. Met zijnen snuiter zoop hij de Jungle los, uit de diepe wateren; en waar hij voren boorde met zijn slagtanden, vloeiden waterloopen; en waar hij stampte met

den voet, kwamen vijvers gezond water uitgerezen; en de boomen vlogen omverre als hij lucht joeg door zijnen snuiter -, alzoo, zie! Op zulke wijze heeft *Tha* de Jungle geschapen; zoo werd mij 't vertelsel verteld.'

''t En heeft, met 't vertellen, zijn vet niet verloren,' zei *Bagheera*, en *Mowgli* zat te lachen in den duik.

'Te dien tijde was er noch koorn, noch meloen, noch peper, noch suiker-riet, en 't en waren ook geene van die hutten die wij al gezien hebben; en 't Jungle-volk kende den mensch niet, maar 't leefde in de Jungle eendrachtig, als één volk. Maar zekeren dag ontstond er geschil over 't voedsel, hoewel er genoeg voor elk te grazen viel. 't Was uit luiheid. Elk wilde eten waar hij lag, zoo 't nu nog geschiedt met ons somtijds, als de lenteregens vei zijn. *Tha*, de Eerste der Olifanten, was doende nieuwe jungels te maken en de stroomen in hun bedde te jagen. Hij kon niet overal gaan, en zoo gaf hij 't bevel en 't recht van uitspraak aan den Eerste van de Tijgers, die alle geding onder 't Jungle-volk moest vonnissen.'

'Ge moet weten dat de Eerste van de Tijgers dan nog gers at en ooft, gelijk al de andere. Hij was zoo groot als ik, en hij was prachtig om aanschouwen, zoo geel van verwen over gansch zijn lijf als de gele ranke. Op zijne huid lag er noch streep noch schreef tijdens die goede dagen dat de Jungle nog jong was. Al het Jungle-volk kwam zonder schrik tot hem genaderd, en zijn woord was Wet voor gheel de Jungle. Onthoudt het wel, wij waren dan één volk. Nu, zekeren nacht, ontstond er twist tusschen twee reebokken, een van die oneenigheden om een bete gers, die gij nu pleegt te slechten met kop en voorpooten. En daar zij beide aan 't redenen waren voor den Eerste der Tijgers, die te midden de bloemen lag, gebeurde 't - werd er mij verteld - dat een van de twee reebokken hem eenen stoot gaf met zijne hoornen; en de Eerste der Tijgers vergat dat hij Heer en Rechter was van de Jungle, en hij sprong op den reebok en kraakte hem den nek.'

'Vóór dezen nacht, was er nog nooit iemand van ons

gestorven; en ziende wat hij gedaan had, en razend gemaakt door den geur van 't bloed, liep de Eerste der Tijgers de zompen in van 't Noorden, en wijlieden van de Jungle, zonder rechter voortaan, vielen aan 't vechten onder elkander. Maar *Tha* wierd dat leven gewaar, en hij kwam terug; en de eenen zeiden hem dit, en de anderen vertelden hem dat; maar hij zag den reebok dood liggen tusschen de bloemen, en hij vroeg wie den moord gedaan had. Maar wijlieden uit de Jungle verzwegen de waarheid, omdat de geur van 't bloed ons razende miek, en die zeltste geur maakt ons nu nog razende, den dag van heden. En wij liepen rond, over end weder, al springen en schreeuwen en ons hoofd al schudden. En daarom gaf *Tha* bevel aan de boomen die neêrhangen, en aan de slepende ranken, van den moordenaar te teekenen, opdat hij hem mocht herkennen.'

'En dan sprak *Tha:* "Wie zal nu meester zijn over de Jungle?"

En de grauwe aap, die in de takken woont, kwam bijgesprongen en zei: "Ik zal over de Jungle gebieden!" En *Tha* loeg en sprak: "'t zij zoo!" en hij ging heen, vol gramschap.

Kinderen, gij kent den grauwen aap. Hij was dan, 't geen hij nu is. In 't eerste zette hij een wijs gezichte op, maar 't en leed niet lang of hij begon te scharten en sprongen te maken, op en neêr; en als *Tha* terugkwam, vond hij den aap hangen, kop omleeg, aan eenen boomtak en muilen maken naar dezen die beneên waren en die loegen met hem. En zoo was er geen Wet in de Jungle meer: 't was al domme klap en onnoozele praat.

Dan riep ons *Tha* al bijeen en sprak: "Die eerst uw meester was, heeft dood in de Jungle gebracht; die tweeds, schande. 't Is tijd nu dat er een wet weze, en een wet die gij niet breken zult. Gij zult Schrik leeren kennen, en, eens door u gevonden, zal Schrik uw meester zijn, en 't overige zal volgen". En wijlieden uit de Jungle vroegen: "Wat is Schrik?" En *Tha* sprak: "Die zoekt, die vindt!" Zoo, wij

liepen de Jungle af, op en neer, op zoek achter Schrik. En de buffels.....

Ugh!' zei *Mysa*, de leider der buffels te weten, van op den zandbank.

'Ja, *Mysa*, 't waren de buffels die thuis kwamen, met de mare dat Schrik in een krochte zat, in de Jungle, en dat hij geen haar en had, en op zijne achterpooten ging. En wij volgden de buffelbende tot dat wij aan de krochte kwamen, en Schrik stond aan 't gat van de krochte, zoo 't de buffels verteld hadden, zonder haar, wandelende op zijne achterpooten. En als hij ons zag, gaf hij eenen schreeuw, en zijne stem vervulde ons, gelijk nu nog, met schrik, en wij liepen weg, en doolden rond en verscheurden elkander omdat wij bevreesd waren. Die nacht, werd er mij verteld, en lagen wij niet meer ondereen, zoo wij plachten, maar elke stam trok heen op zijn eigen - verken met verken, damhert met damhert; hoorn tegen hoorn, hoef tegen hoef, - elk bij zijns gelijken, en wij lagen te beven in de Jungle.

Maar de Eerste der Tijgers was dan met ons niet, daar hij nog altijd verdoken zat in de zompen van 't Noorden. Als hij mare kreeg van dat Ding dat wij in de krochte gezien hadden, sprak hij: "Ik zal er dawaard gaan, naar dat Ding, en zijnen nekke kraken." En hij liep geheel den nacht, tot dat hij bij de krochte kwam. Maar langs den weg, boomen en ranken, 't bevel van *Tha* indachtig, droopen hun takken neêr en teekenden hem daar hij liep, en prentten hun vingers dwers over zijnen rug, zijn lanken, zijn voorhoofd en kaken. En waar zij hem genaakten, lag er een striepe geteekend op zijn gele huid. *En tot op heden liggen die striepen op de huid van zijn kinders!* Als hij aan de krochte kwam, stak Schrik, het *Blootvel*, zijn hand uit, en hiet hem: "*Striepe*, de nacht-doolaard", en de Eerste der Tijgers had schrik van Blootvel, en liep al huilen terug naar de zompen.'

Mowgli lag hierom rustig te lachen met zijnen kin gedopt in 't water.

‘En hij huilde zoo luid, dat *Tha* hem hoorde en zei: “Wat bediedt dat verdriet?” En de Eerste der Tijgers, zijne muil opheffend naar 't nieuwgeboren luchtgewelf, dat nu zoo oud is, sprak: “Geef mij mijn gezag weêr, o *Tha.* Ik ben beschaamd gemaakt, voor gheel de Jungle, en Blootvel heeft mij doen wegloopen en hij heeft mij een smadelijken naam gegeven.” - “Waarom?” vroeg *Tha.* - “Omdat ik met de modder der zompen bevlekt ben,” antwoordde de Eerste der Tijgers. “Ga zet u aan 't zwemmen, en wentel u in 't nat gers, en is 't dat 't modder is, 't zal voorzeker uitgaan,” zei *Tha.* En de Eerste der Tijgers zwom, en wentelde, en wentelde tot dat de Jungle rond zijn verbijsterde oogen rondspon; maar geen enkel striepke ging uit zijne huid, en *Tha*, die stond te kijken, loeg. En de Eerste der Tijgers vroeg: “Wat heb ik gedaan, dat die schande over mij komt?” *Tha* sprak: “Gij hebt den reebok vermoord en de Dood in de Jungle losgelaten, en met de Dood is Schrik gekomen, zoo dat 't volk van de Jungle onder elkander verschrikt is, gelijk gij verschrikt zijt van Blootvel.” En de Eerste der Tijgers zei: “Nooit zal 't Jungle-volk verschrikt zijn van mij, want 't is mij bekend van den beginne af.” En *Tha* sprak: “Ga kijk.” En de Eerste der Tijgers liep over end weder, damhert en verken en *sambhur* en egelzwijn en al 't Jungle-volk luide tot hem roepende. Maar geen een die kwam: elk liep weg van hem, die voortijds hun Rechter was, omdat elk den schrik op 't lijf had.

En de Eerste der Tijgers keerde terug: zijn trots was bin hem gebroken, en hij sloeg zijnen kop op den grond, en hij ruifelde met zijn pooten de aarde uit, en zei: “Onthoud dat ik voormaals de meester der Jungle was! Vergeet mij niet, o *Tha!* Laat mijn kinders indachtig zijn dat ik eens zonder schande of schrik was!” En *Tha* sprak: “Dit wil ik doen, omdat wij beide, ik end gij, de Jungle zagen geboren worden: op een nacht, in elk jaar, zal het zijn zoo 't was, eer gij den reebok vermoord hebt - voor u en voor uw kinderen. Op dien nacht, zoo

gij Blootvel ontmoet - en zijn naam is Man - zult gij niet verschrikt zijn van hem, maar hij van u, alsof gij nog Rechters der Jungle waart, en Meesters over alle dingen. Wees hem genadig, op die nacht van schrik voor hem; want gij ook, gij weet wat Schrik is."

En de Eerste der Tijgers antwoordde: "'t Is goed." Maar als hij eerstmaals dronk, zag hij in 't water de zwarte striepen op zijn lanken, en de spotnaam viel hem te binnen dien Blootvel hem gegeven had, en hij was gram. Een jaar lang bleef hij in de zompen, wachtend dat *Tha* van zijn woord zou zijn. En, zekeren nacht dat de avondster - de Jakhals van de Maan - helder over de Jungle blonk, werd hij gewaar dat zijne nacht over hem lag, en hij ging naar de krochte om Blootvel te ontmoeten. En 't geschiedde zoo 't *Tha* beloofd had, want Blootvel viel neêr voor hem en bleef te bodem liggen; en de Eerste der Tijgers sprong er op en brak zijnen rug, wel meenende dat er maar een zulk Ding in de Jungle was, en dat hij Schrik vermoord had. Dan, snuivende boven zijn roof, hoorde hij *Tha* afkomen uit de bosschen van 't Noorden; en nu klonk de stem van *Tha*, en 't is die stem die wij nu hooren.....'

De donder rommelde op en neêr de drooge, verschoeperde heuvelen, maar hij bracht geen regen bij; 't en was maar zoelte die speelde, van de hitte, achter de hoogten; en *Hathi* sprak verder:

'Ja, *dat* was de stem van *Tha*, en zij sprak: "Heet dat genadig zijn?" En de Eerste der Tijgers lekte zijn lippen en zei: "Wat geeft dat? Ik hebbe Schrik gedood." En *Tha* sprak: "O, gij blind- en zothoofd! De voeten der Dood hebt gij ontbonden, en zij zal op uw speur zitten totdat gij sterft. Den man hebt gij 't moorden geleerd!"

En de Eerste der Tijgers, die koppig bij zijn roof bleef staan, zei: "Schrik ligt daar, zoo de reebok lag. Schrik is weg. Nu wil ik op nieuw de Jungle vonnissen."

En *Tha* sprak: "Nooit meer zal het Jungle-volk tot u komen. Nooit meer zullen zij tot uw speur naderen, noch bij u slapen, noch achter u komen, noch om uw leger

grazen. Schrik alleen zal u achtervolgen, u treffen zonder dat gij 't ziet, met u doen naar beliefte. Hij zal den grond doen gapen onder uw voeten, met de ranken een strop leggen om uwen hals, de boomstammen doen samengroeien rond u, hooger dan gij springen kunt, en ten laatste zal hij uwe huid afstroppen om er zijn telgen in te draaien als zij verkoud zijn. Ongenadig waart gij tot hem; ongenadig zal hij wezen tot u."

De Eerste der Tijgers was trotsch te moede, daar zijne nacht nog over hem lag, en hij zei: "De belofte van *Tha* is de belofte van *Tha.* Zal hij mij ooit mijne nacht ontrooven?" En *Tha* sprak: "Eene nacht is uw, en blijft uw, zoo ik gezeid heb, maar daar is schuid te betalen. Den man hebt gij 't moorden geleerd, en in 't leeren valt hij niet slap."

De Eerste der Tijgers zei: "Hier ligt hij, onder mijnen voet, met den rug gebroken. Verneme't de Jungle dat ik Schrik gedood heb."

Dan loeg *Tha*, en hij sprak: "Eenen hebt gij gedood van velen; ga vertel het, gij zelf, tot de Jungle -, want uwe nacht is voorbij!"

't Werd dag; en uit den mond van de krochte kwam een ander Blootvel te voorschijn, en hij zag het lijk langs de baan, en den Eersten der Tijgers die er boven op stond, en hij greep een scherpen schacht...'

'Nu werpen zij dingen die snijden,' zei *Sahi*, komende afgerutteld van den zandbank; *Sahi* immers was door de *Gonds* aanzien als eene allerlekkerste bete; en 't wist te spreken, 't egelzwijnte, van dat klein vervloekt handmes, dat door de kale boschruimten gevlogen komt, lijk een draak-vliege.

''t Was een scherpe stok, zoo als zij er steken in den grond hunner valgroeve,' sprak *Hathi;* 'en hij wierp hem en trof den Eersten der Tijgers diep in zijn lanke. 't Geschiedde zoo 't *Tha* gezeid had, want de Eerste der Tijgers liep huilend de Jungle op en neêr, tot dat hij den stok uitrukte; en geheel de Jungle wist dat Blootwel treffen

kon van verre, en meer schrik gaf dan te vooren. Zoo kwam het dat de Eerste der Tijgers aan Blootvel 't moorden leerde, en gij weet wat voor kwaad al, sedertdien, ons volk daardoor te lijden had: 't zij van het strop, 't zij van de valgroeve, of van de valdeure, of van den vliegenden schacht, of van het straal dat uit witten rook springt - *Hathi* meende 't vuur-roer - 't zij van 't Rood Bloeisel dat ons op de vlucht zet. En toch, een nacht in 't jaar, heeft Blootvel schrik van den Tijger, zoo 't *Tha* beloofd heeft, en nooit heeft de Tijger hem reden gegeven min verschrikt te zijn. Waar hij hem vindt, daar doet hij hem dood, indachtig zijnde hoe de Eerste der Tijgers in schande kwam. Voor 't overige wandelt Schrik de Jungle op en neêr, bij dage en bij nachte.'

'*Ahi! Aoo!*' zuchtten de herten, die daar 't bedied van wisten.

''t En is maar als er een groote Schrik over elk ligt, zooals nu, dat wijlieden van de Jungle ons kleine verschriktheden van kante leggen, en malkaar ontmoeten ter zelfder stede, zooals wij nu doen.'

'Zoo dat de mensch maar op een enkelen nacht schrik heeft van den tijger?' vroeg *Mowgli.*

'Op eene enkele nacht,' zei *Hathi.*

'Maar ik, maar wij, maar elk in de Jungle weet dat *Shere Khan* menschenmoord doet, twee-, driemaal te maan.'

'Recht zoo. Maar dan springt hij langs achter, en keert hij zijn hoofd van kante als hij grijpt, want hij is vol schrik; moest de mensch hem in zijne oogen zien, hij zou vluchten. Maar als 't zijne nacht is, gaat hij openlijk naar 't dorp, en wandelt hij tusschen de huizen, en steekt hij zijn hoofd door de deuren; en de menschen vallen op hun aangezicht, en dan geeft hij zijnen doodslag. Eenmaal in dien nacht.'

'O!' zei *Mowgli* in zijn eigen, achterover tuimelende in 't water. '*Nu* weet ik waarom *Shere Khan* mij gebood naar hem te kijken. Hij kwam er deerlijk van af, want hij kon zijne oogen niet strak houden, en zeker is 't dat ik

hem te voete niet viel. Maar 't moet zijn dan, dat ik geen mensch ben, maar een kerel van 't Vrije Volk.'

'*Umm!*' ronkte 't, uit *Bagheera*'s pelsen hals. 'Kent de Tijger dien nacht op voorhand?'

'Hij weet er maar van, als de Jakhals van de Maan helder uit den avondmist oprijst. 't Kan in 't droogste van den zomer, 't kan ten volle in de winterregens zijn dat hij valt - die eene nacht der Tijgers. Ware 't van den Eersten der Tijgers niet geweest, nooit zou dit gebeurd zijn, en Schrik ware elk van ons onbekend gebleven.'

De damherten grommelden vol droefheid, en *Bagheera* krulde haar lippen tot een boozen lach.

'Kennen de menschen dat - vertelsel?' vroeg zij.

'Niemand weet het, buiten de tijgers, en wij, de olifanten, - kinderen van *Tha.* Nu kent gij het ook, gij daar, bij de waterpoelen, en ik hebbe gesproken.'

En *Hathi* dopte zijn snuiter in 't water, om te beteekenen dat 't nu zwijgen was.

'En toch, en toch, en toch,' zei *Mowgli*, tot *Baloo* gekeerd, 'waarom deed de Eerste der Tijgers niet voort met gers en loof en takken te eten? Hij brak den bok zijnen nek, maar hij *at* er niet van. Wat praamde hem warm vleesch te nutten?'

'Door boomen en ranken werd hij geteekend, en vol striepen geprint, zoo wij hem zien, en nooit wilde hij van hunne vrucht meer eten; maar van dan af, nam hij wraak op de damherten, en op de andere, de Gers-Eters,' zei *Baloo.*

'*Gij* kendet dat vertelsel, nietwaar? Waarom heb ik het nooit mogen hooren?'

'Omdat de Jungle vol zulke zeiselen zit. Dat ik daar aan begon, er ware geen einde aan. Laat mijne oore stil, klein broerke!'

(*'t Vervolgt*)

Dr E. LAUWERS

[Nummer 9]

Uit ‘Den Levene der Dieren’

XI. 's Levens Lust en 's Levens Wijsheid
Veniet ecce rex!

't **W**AS eindelijk uit met de grauwe dagen.

Voor goed nu zaten bachten de kimme de winter, de maartsche vlagen, de roste mane, 't was alles over en voorbij.

Weken achtereen had het gegierd en geschommeld en gebuischt; de wind hield hem koppig in 't noorden en dreef de lucht aanhoudend vol varende bucht en vuiligheid. De regen striemde, koud en zonder einde. 't Was zoo treurig overal, zoo derf en zoo verlaten, geen kleur noch blank ievers, geen leven noch blijheid, de zonne scheen voor goed weggedoekt en begraven.

Allenthenen zat het ontwaken en de nieuwe groei gereed onder den gezwollen bast, van weken her ongeduldig gereed in scheurende botten; in den grond en op stal, in kot en in kevie trappelden verveeld het vee en het

vogelvolk om uit te breken op 't eerste geschetter van het nieuwe zonnelicht der lente.

Maar 't was eeuwig elken morgen dezelfde bedroevende eentoonigheid, om bij te wanhopen: 't zelfde onbermhertig norsche wanweêr. De wind hield, tergend, met al dat verlangen feestelijk den zot. Hij hoepte en hij wipte tegen de staldeuren en hij klutterde met de deurklinken dat de beesten schrikten op hun strooleger. Hij voer gaan ronken onder 't lekende pannedak, daar de duiven zaten, met hun pluimen recht, ineengekrompen en weemoedig te mijmeren voor de gerren van de beete. Hij gispte met de schuinsche regenstriempjes tegen de groenende boomstammen en joelde voort al over de armtierigheid van de vereenzaamde landen.

't Verlangen om de lente, om open lucht, om zonneschijn, werd een zuchtigheid, een ziekte op den duur.

Maarte had twee of drie van de twaalf zomersche dagen gegeven die ze schuldig is. De boomen en al 't stamgewas hadden hen laten bedriegen door een paar zonnelonken en tendenuit hun takken hadden ze 't nieuwjaarsche groen laten buitenleken! Maar hoe of 't hun nu deerde, te laat was 't! de wilde wind zou ze doen boeten voor die haaste en hij greep de boomen om hunne leên en schudde ze dat ze zoefden, hij werveldraaide om hunnen kop, en dwong ze met hun kroone omneerewaart, dat ze rilden erbij en tranen weenden die kletsten tegen den natten grond.

Ten langen, ten heel langen laatste was hij het toch beu geworden.

Matgejoeld en moegetreiterd, had hij 't laten liggen en was met de kraaien verhuisd, nadat hij geheel onverwacht de bliksem had doen slaan doorheen de stortende vlagen, en met een ratelenden donderslag had hij voor goed zijn afscheid genomen.

Een tijdeke lang nog had het er allemale gestaan lijk bluts en dwaas geslegen, streuvelig en verborsteld, met den ijsigen daver op het lijf lijk na eene duchtige takeling, blij dat het over is maar met de vreeze of 't herbeginnen mocht.

Doch 't kwaad dat voorbij is vergeet men gauw.

Neen, 't was wel degelijk uit en voor goed gedaan, dezen keer, de lucht stond in 't nieuw gewasschen, eenmalig blauw. De zonne was heur renbane ingeschoten, en als bij tooverslag, alles wat open kon gaapte, wat blinken kon blonk, wat lachen kon monkelde gelukkig, en al wat stemme had floot de zonne eenen driemaal blijden welkom toe.

* * *

't Was boven vooral, boven, in de vrije hoogten van 't gebied der boomen, die thans wiegden in eene zee van zonneluister, dat uitgelaten weelde en zotte blijdschap heerschten.

De spreeuwen en hadden dat sture noorderweer in 't geheel niet noode; ze hielden van die wilde rukken, die onstuimige sprongen van den wind, dat geeselde hun bloed, en terwijl hij alzoo uitzinnig aan het zwepen was, hingen ze en taterden en ratelbekten, al rennen op nen hoogen populierentop. Maar dat ze op geen zonne verlekkerd en waren en verzot op de lente en dronken van 't leven dat borrelde overal uit, dat en is geen waarheid. Ze blonken nu groenwendig zwart lijk edelgesteente; hun zwerversleven zou een einde nemen, ze braken hunne winterbenden en trokken, bij paren, alhier, aldaar, elk aan zijnen kant, hen vast gaan zetten in hun zomerverblijf.

En musschen! musschen! 't vloog overal vol met die eeuwig krakeelende rakkers. Evenmin als de spreeuwen en al 't ander echt inlandsche volk wilden ze 's winters van geen voortgaan weten. Landgetrouw en huisvaste bleven ze hier om te dieven en te plunderen, in vluchten zonder tal, op hof en schelf en schuren.

Ze hadden hen ook in Maarte laten beetnemen door 't liegen van de zon, en gemeend al dat het zomerde. Veel hadden ze ten anderen niet vandoen om hun klein klutske musschenverstand kwijt te geraken, daar sloeg hun zoo med'een het zotte in den kop. Bot vierden ze hunne ongemanierde schurdigheid van straatgoedje dat ze zijn. En 't was een koersen geweest, al vechten door de lucht,

zesse zeven bij malkaar, al scheren door hagen en heesters, al tieren en zweren en schelden de eene op de andere en vechten dat er pluimen stoven. Maar dan was die wind gekomen, dat ongenadig blazen en dien harrie. Ze zaten weggeschuild en 't was met moeite hier of daar dat er een door den regen flodderde, die nievers plaats en vond.

De meerlhaans ook, in hun geheimzinnige doening hadden alhier den winter doorgezien, dolende achter iepen en averessche, al weemoedig piepen eenzaam in den scherpen vorst. Maar met het keeren van 't jaargetijde waren ze begonnen werven om elk hunne eegâ, en slaan deden ze met hunne helle tonge hunnen schuwen metaalslag, dat men 't vernemen mocht, verre en bij, hoe het paartijd was en hoe neerstig ze hunnen tijd te bate namen. Als eens de echt gezegeld was en 't akkoord geklonken, dan reisden ze van boom te boom al schelle schaterlachen of van vroeg in den dauwenden morgen dichtten ze splenternieuwe waterdeuntjes.

De raven waren 't land uit en de wereld in, maar al 't mindere diet, 't gemeender volk van vlaamschen stamme bleven hier den winter lang.

De pover en de meeze, de wipsteert en de boomklemmer en de kobleeuwerken die doolden verarmoed achter wegen, en de ijspauw en de steenduive; het winterkoningske had gezongen dag uit dag in, dat geheel zijn lijveken erbij daverde.

De eksters zelve en waren niet verre verhuisd, want men zag ze, bij dage, varen getween, lijk kruiskes op de lucht, of blekten ze witte stipjes, op verschgekeerde land.

Ze herleefden nu al, en ze wachtten tot hij, de koning, tot zij, de grootedelen, komen zouden.

***

De Lente was met de jonge zonne en de lauwe lucht begonnen aan haar tooverwerk; ze hadden het breed aangeleid, het bouwen van de nieuwe loovergroendiepten, en z'en spaarden geen pracht bij 't behangen van 't heerlijke zomerpaleis. Ze borstelden met milde trekken een

zuiver, een nog kriekversch groen op 't hout en op den grond, en 't fruitgeboomte bestrooiden ze met wit en rozerood, strooien maar, strooien altijd voort, totdat ieder takske een arm dikke gelaân stond met lichten bloesem, en ieder boom een wolke scheen op een stam, een watten wolke, die de lucht bereukwerkte om end'omme. De meirozen en de geurige seringas en de zoete jasmijnen en 't warme vleeschkleur van den bloei der appeltjes-over-de-zee, en de lekende trossen van den ranken goudregen, 't wierd alles in overvloed uit zijn schrijnen gehaald, en de lieve lente tooverde maar, altijd voort tooveren met eene kunste! en van boven tot beneên hing de boomenwereld vol wisselende kleurweelde en schoonheid, van boven tot beneên geurde het met de fijnste, met de diepste bloesemgeuren.

Hij mocht dus komen de koning, en zij mochten komen zijn edele hofgevolg, de meesters van het lentelied, de prachtigen van stemme, hunner overweerd was het edele verblijf.

De zwaluwen kwamen 't eerst en ze gingen hangen op zekeren dag hoog in de blauwe lucht schrijvende aan hunne nooitvolschreven kringen; later nog kwamen de groote schaarzwaluwen die wiekten leeg tegen den grond en vaarden al gieren over water en veld.

Van 's morgens voor dag en dauw hingen de zangleeuwerken al hoog te tierelieren; het weverke spon aan zijn liedjes tend de tijd kwam dat 't aan zijn nest en aan zijn geluk zou gaan weven. De grasjonkers, als de zonne ten beste was en het alom begon te bakelen, zouden van af een olm of een eikentop langs eenzame dreven hun klaarheldere weemoedige wijzekes laten vallen hebben. Te boschwaarde in, sloegen de vinken met een frischheid lijk van water uit een beschaduwde bronne, en ze flodderden lijk vlammetjes met al hun levendige kleuren over 't groen, om 't overal te gaan uitklinken hoe nieuw dat alles was weêropgestaan en hoe lustig weêr aan 't leven. Hoog op zijnen sperel, voor God en alwie 't hooren wilde, heerschend over land en woud zat de lijster, de grootste was hij, zoo

daar geen meerdere 'n kwam, de felste zanger; hij ook liet uit zijn krachtige keel de diepe volle tonen vallen op de lucht, zoet en zwierig, zoo rond en zoo rijk zijn orgelende lied.

Er waren er zelfs die beweerden, dat ze 't vernomen hadden, heel uit de verte, heel zacht nog maar zoo verblijdend, met de belofte erin van al de wonne des komenden zomers, het reizend geroep van den koekoek.

Doch 't bleef nog ongezongen, het hooge lied, de gulden klank uit de keel van den zangkoning bleef onvernomen: die stem waarvoor alle andere stemmen zwijgen.

***

..... *Love and Art united*
Are twin mysteries.....
AA. PROCTER. Legends and Lyries.

De nacht was gevallen en 't hing duisternis overal.

Lang nog hadden in de verte hier end daar, uit de landwoonsten de oogskes zitten lonken van laat wakende lamplicht, maar ook die oogskes waren geloken, ze vielen allengerhand toe, 't eene voor, 't andere na, en 't was nu eenbaarlijk al in de ruste: het sliep.

Alleen een ongetal van sterren pinkelden ongeduldig over geheel de uitgestrektheid van het hemelgewelf. De mane rees en deelde 't werk met de duisternis, om den nachtelijken tempel en al 't vertoog heerlijk te behangen. Zij lichtte zoo vriendelijk; overal waar ze aan of bij kon, streek ze haar zilverlicht op. Al 't geboomte en al 't loovergetooi, ze stonden, ten deele, lijk loovers en boomen uit gesteven metaal. De zwarte nacht wierp schaduwlijnen van den voet der boomen weg, hij teekende op den grond het donkerbeeld van alles wat de mane wees dat in heur weg stond; binnen 't rijshout in hoeken en in kanten, bachten heesters en struikgewas stak hij 't vol met potzwarte duisternis.

't En roerde geen adem, maar daar ging, als in een zoete vezelen, het toovergeheim van den nacht lispelend van blad

tot blad, daar ze allen hingen stil en luisteren bedwelmd in zachte genieten.

De reuzeboomen, eiken en olmen en esschen en beuken, reekten hunne stammen omhoog gansch onbewogen; ze stonden er om ter stilst te dragen aan hun sluimerende kronen, stomme wezens in dien kalmen nacht, schenen ze te vreezen dat met niet stil te staan zij de sluimering zouden storen van de boschgenooten rondom hen.

Omleege stond het rijshout half gekleed in zijn wordende groen, het rankte wijd van hem weg zijne takken in de ijlte tusschen de groote stammen.

Het gers en het mos en de overjaarsche blaren op den grond het lag al stil; 't was alsof daar elk benieuwd was en in verwachting om te weten wanneer hij komen zou, wie verkoren was om hem te dragen.

't Was ineens beslist.

Een jonge notelaar had gerild, en zijne uiterste twijgjes wiegden op en neer in een wisseling van klaarte en donkerheid.

Ze hadden 't gezien allemale, en ze hielden hen, zoo mogelijk, nog stiller.

Het zweeg alommentom, en de nacht zelf bleef ingetogen beluisteren hoe zijn stemme in haren schoot zou vallen.

***

Hij kwam toe als in een kring van hertgenegen vrienden; hij keerde hem en hij wendde links en rechts om te betoonen hoe 't hem lief was dat ze luisterden: dan ging hij aan 't denken en hij neuriede stil voor zijn eigen zelven alleen:

> ‘Wat scheelt mij, ten anderen, zoo ik maar zingen mag, de heele wereld? Dat ik leve is mij genoeg: God schenkt mij de milde gunst van zijne lucht en zijn licht. Hij weigert mij mijn nooddruft niet en hij laat me helder water vinden om mijnen dorst te lesschen en mijn kleed te spoelen. Dat is me genoeg. Maar ik heb lust aan 't leven want binnen mij daar drage ik iets waarvan ik nooit verzadigd ben; het

lied, het machtig roerende lied en de volheid ervan en de diepe diepe oerbron, de gloei, o die gloei! van mijn hert; daar welt het uit naar boven en stort het neder in 't wijde van de vriendelijke lentenachten.
De merel schuifelt wel en de vinken slaan; de lijsters orgelen zoet, zoo zoet, maar ik schuifel en ik sla en ik orgel, neen, ik zing! Mij alleen werd de gave Gods gegeven, ik heb ze van mijn eigen niet, noch ben ik er verwaand meê; daarom, uit ermeê, 'k gebruike ze als een kwistekind, en eerder zal de nacht van luisteren zijn moe, dan mijn schelle keel wordt wers van storten; hebt daar allen nu in 't ronde en luistert.'

Eerst, uit de diepte van zijn borst, haalt hij boven tiene twaalf langgerekte sleeptonen en zendt ze de bevende lucht in, den eenen te midden in het golvende trillen van den anderen, en ze vallen in malkaar lijk leken vocht, de eene in 't herte van den nog uitwijdenden rimpelkring der voorgaande. Hij laat ze los en gaan, sneller en dapperder, totdat er al de ommelucht meê vol hangt en het helmt heinde en verre lijk 't ronken van stalen reuzeveren al over het land. Hij zaait ze rondom hem, met zijn kop naar de sterren en zijn kele wijd, als moest er geheel zijn ziele door inééns, rekwijd open; alhier aldaar gewend, werpt hij zijn rollende schatten, gooiend van hebt daar en vangt ze, te bodem al zijn schatkisten uit.

Dan zweeg hij, de groote kunstenaar, omdat hij wist dat zijn zwijgen zou verdiepen nog de machtige schoonheid van zijn hymne.

'Smaakt nu,' zoo dacht hij weer, 'hier alles mij rondom, laat zinken stil in u, ik late u tijd, en geniet al 't vervoerlijke van mijn zang die me zelf vervoert, al 't heerlijke dat ge komt te vernemen. Hoort, het beeft nog op de lucht, het zweeft nog om de stammen en 't beeft nog om 't luisterend gelooverte. Ja, lentelucht en manelicht en loovergroen, voor wie is 't dat ik zing? luistert, en 'k zal wachten van u te over-

gieten met nieuwe klankgenot en u tijd laten om t'overwegen en op te zuigen al het zoete van dezen mijnen eersten zangstroom. Daarna verlangt ge en begeert ge weer nieuw, en misschien zal 't u dezen keer geheel voldoen, zooniet wil ik u iets schenken dat even schoon is als 't voorgaande en dat uw verlangen weer zal rekken om nieuw.
O dat lied, en dat brandend verlangen, zoo sterk dat 't mij wee doet somtijds, om te zingen!
Gij goede boomen gij hebt uw kalme geruisch, gij blijde beken babbelt om den kei die in uw schoot ligt, de wind die weent woe! woe! en hij ruischt in het treurige riet. Klokken bangelen op de lucht en de menschen laten hun geluid gaan over 't veld. Het vee loeit in den avond en de krekels kriepen: dat komt alles t'huis bij mij, hier binnen; ik grijpe het al bijeen, en 'k rijge 't aan een band, aan een gouden band uit mijn liefde en levenslust geweven en 'k werpe 't voor uw voeten, daar, en ik werpe 't in gouden ranken voor den troon van Hem die alles zoo schoon miek en mij leven laat daarbij en lieven'.

Nu springt hem uit zijn keel een slingerende stortvloed van gorgelende, haastige slagen, lijk 't snorren van een jachtwiel, die hij afknoopt met een knetterenden slag weêrklinkend als 't breken van 't zuiverste staal.

De nacht blijft in vervoering stil, 't geboomte staat in zijn stilte vertooverd, de sterren lichten en de mane houdt de zilveren lampe hoe langer zoo liever en zoo schooner.

Nooit komt hij op een van zijn strophen weêr; maar hij voelt zich opeens zoo geroerd en aan zijn eigen ontvoerd door alles wat blinkt en blomt rondom hem, hij begrijpt al 't zachte en al de kracht, al het frissche en al de zoetheid al het weerd-beminde van alles wat leeft, van alles wat klapt en rapt en roert en tonge roert, van alles wat murmelt en zingt in Gods lieve natuur, en hij vertolkt het in een begeesterden tonendans, eerst zacht, dan feller en dan zoo fel, dat zijn kele dreigt te scheuren en

't klinkt als sloegen ze met hamers op 't lijf van het aambeeld, ontwikkelend in zijn menigvuldigheid al den rijkdom van zijn liederschat; hij wisselt er den maatgang van en loopt, dat 't nauw te merken is, van den dapperdansenden perelval tot in langerekte orgelklachten, naar willekeur verloopend door een wereldwijde klankengebied.

> ‘Ik weet het liefelijk geheim van de stille nachten, de nacht is eene dood, maar geen zonder genade, de nacht is een dood maar met belofte van nieuw leven, zij sust den kommer zacht in slaap en de droefheid en den haat en den wrok, en al de wonden waaraan het herte bloedt, maar één wonde sust hij niet, eene heel zoete, eene heel smertelijke wonde, mijn heel zacht wonnig wee, sust hij nooit.
> Ik weet de blijdzame hoop van den morgen en 't vernieuwend genot aan het leven, ik weet den kalmen gang van den vollen dag, ik weet den vrede en de ruste van den vallenden avond. Ik weet den angst en het blijde betrouwen, ik weet de vreugde en den weedom, dat ik weet alles dat en nog meer, ik weet het al een taal te geven en te laten jubelen, te laten kreunen, te laten schrijnen in mijn lied....’

Hij zingt weêr naar de sterren maar zijn tonen worden warmer, weêrom is dat onvoldaan verlangen in hem wakker, altijd datzelfde en meer ziel steekt in zijn liefdelied. Klagend, stil klagend zuchten de tonen vol met gedrukten weemoed; hij duwt op iederen klank en houdt hem uit om hem dan eerst los te laten als hij er zijn onbestemde heimwee heeft in meêgezonden. Hij murmelt eerst ingehouden stil, maar laat dan aan zijn stem weêr al heur kracht om aan alles wat luistert rondom hem zijn verlangen en zijn onrust meê te deelen in dieproerende trilling. In hem kwam de begeerte op, de onbepaalde begeerte, eerst gezapig en zoet, later sterker en warm en nog later geweldig, thans onweêrstaanbaar. En het wee van 't onvoldane ervan werd gevoed door al 't blij levende rondom hem:

> ‘Wat is 't in mij, dat verlangen dat groeit en uitzet lijk een vier daar de wind in blaast; die drift die ik niet temmen kan, om alles wat ik rijkst en edelst en best en kostelijkst in mij heb, al de schatten van mijn vorstelijk keelmuziek uit te storten in nederige hulde, tot pand van stille maar volledige overgave aan... wie! Ja! aan wie!’

Dat juist en wist hij nog niet, dat was 't dat hem voor 't overige van den nacht uit de keel een lied dwong waar de weemoed in weende, omdat alles zoo schoon is, en hij dit alles genieten moet, alleen, - en dat alles uitspreken voor hem - alléén!

Zoo verleed de lentenacht op 't verloopen van zijn lied en ging zijnen prachtigen gang.

('*t Vervolgt*)

CAES. GEZELLE

Een laatste woord

TWEE zaken wil ik, in mijn antwoord aan mijnheer Eghels[1] in 't kort behandelen: telepathie en magnetometer.

I. Telepathie.

Eerst en vooral, een woord nopens de meening van *Mgr Mercier.* Klaarheidshalve, geef ik hier geheel den tekst zooals hij te lezen staat in zijn laatste werk: ‘Traité élémentaire de philosophie: édit. A, T. I, pp. 151 enz. Louvain 1906’[2].

(1) Zie *Biekorf*, bl. 65, 66 enz. 1907.

(2) *Biekorf*, bl. 73, wordt er verzonden door Mr Eghels naar ‘Tome I Psychologie’. Dat zou de lezers kunnen in de meening brengen dat er in 't jaar 1906 door Mgr Mercier een werk van Psychol. in twee boekdeelen uitgegeven werd. Dat is mis. Zulk werk verscheen laatst in 1905, en eene nieuwe uitgave is thans onder druk. Opdat de aanhaling *juist* weze, moet zij luiden als volgt: ‘*Traité élémentaire de philosophie*, *T I*’ en de psychologie beslaat daar maar eenige bladzijden in, verre van een heel boekdeel.

‘136. La suggestion mentale. - La télépathie. - Un agent imagine un mouvement que le patient doit exécuter; il imagine par exemple, de lever le bras gauche: sans être en contact avec l'opérateur, le sujet imagine et exécute le mouvement que l'opérateur veut lui imposer.
Il va de soi que ce sujet de ces suggestions mentales doit être d'une sensibilité nerveuse très fine, sinon anormale, et se trouver le plus possible à l'abri des excitations ordinaires. EN SUPPOSANT LES FAITS INCONTESTABLES - ET ILS SEMBLENT BIEN L'ÊTRE - ils ne peuvent s'expliquer que moyennant ces trois conditions: *que l'imagination de l'opérateur produise une action cérébrale transmissible; que cette action se propage en dehors du cerveau de l'opérateur jusqu'au cerveau du sujet; qu'elle excite efficacement dans le cerveau du sujet l'image correspondante à celle formée par l'opérateur.*

P. 152. *Une explication analogue pourrait rendre compte peut-être de la télépathie.* ou - étymologiquement - de la vision à distance.
On en rapporte des faits nombreux: citons en un à titre d'échantillon: un jeune homme se baigne et se noie; au même moment sa soeur, qu'une distance de plusieurs lieues sépare de lui, est prise d'une émotion qu'elle ne peut dominer, et elle voit dans un étang, aux bords duquel elle s'assied, la scène de la mort de son frère.
Il serait difficile d'attribuer tous les cas de télépathie à la supercherie ou à l'hallucination; l'explication en est pourtant très difficile. Elle a ceci de commun avec la suggestion mentale que la communication entre l'agent et le sujet s'établit sans le secours des organes, qu'à un même moment, l'agent déploie une grande énergie, tandis que le sujet est dans un état d'excitabilité extrême. Mais la distance parfois considérable entre l'agent et le sujet, et les formes très-diverses des phénomènes télépathiques ne permettent pas de ramener ces phénomènes à une *simple* suggestion mentale.
Intervient-il dans ces faits des facteurs naturels jusqu'à présent inconnus? Ou sont ils dus en tout ou en partie à des agents préternaturels? - Le problème se pose, il n'est point résolu.’

Uit deze aanhaling mag men besluiten:

1° Dat Mgr Mercier de werking van hersens tot hersens, zonder tusschenkomst der zintuigen, m.a.w. de menschelijke uitstroomingen, zooniet als *zeker*, ten minste als *mogelijk en waarschijnlijk* aanveerdt.

't Is voor hem de eenige uitleg die mogelijk is voor de

feiten der ‘suggestio mentalis’, feiten die onbetwistbaar schijnen. Voor de télépathie is deze uitleg ook mogelijk: ‘zulkdanige uitleg zou misschien kunnen rekening geven van de télépathie’, en in zijne uitgave der Psychol. in II vol. 1905, had hij dien uitleg genoemd ‘la seule explication qui soit plus ou moins plausible’.

Welnu, was het dat niet dat ik beoogde: de mogelijkheid en de hoogste waarschijnlijkheid zulker uitstroomingen?...

2° Daar Mgr Mercier zulken uitleg eertijds aanveerd heeft in 1905, daar hij hem nu nog aanneemt voor de ‘suggestio mentalis’ en als mogelijk voor de ‘télépathie’, besluit ik ook met recht dat er daar hoegenaamd *geen materialismus mede gemengd is*, zooals er aan dit stelsel verweten werd in *Biekorf* 1906, blz. 383. Een man als onze Aartsbisschop zou zeker toch nooit materialistische stelsels zelfs maar als mogelijk aannemen!

3° Het is stellig zeker dat in zijne groote uitgave van psychologie 1905, Mgr Mercier de *rechtstreeksche werking van geest op geest uitsloot* ‘*nous ne nous arrêterons pas à la supposition d'une communication directe entre les esprits*’. Zou hij van gedacht veranderd zijn, en nu als mogelijk aanveerden wat hij eertijds als onmogelijk aanzag? Dat zal niet bewezen worden uit bovengemelde aanhaling. Daar spreekt hij in 't korte: de psychologie behandelt hij gansch in enkele bladzijden, daar hij in 1905 er twee boekdeelen aan besteedde. Het en is dus niet te verwonderen dat hij zekere kanten der zaak achterlaat, en zoo hij alleenlijk zegt ‘que la distance parfois considérable entre l'agent et le sujet, et les formes très-diverses des phénomènes télépathiques, ne permettent pas de ramener ces phénomènes à une *simple* suggestion mentale’; dat kan alleenlijk beteekenen dat er in zake van telepahie iets meer vereischt wordt dan voor suggestio mentalis, ofwel iets buitennatuurlijks, ofwel *onbekende natuurlijke oorzaken.*

Maar wie zal zeggen dat deze onbekende natuurlijke oorzaken die de gedachten moeten overzetten ook van geen *stoffelijken aard* moeten zijn?

Dat komt immers overeen met de gansche leering van Mgr Mercier over den oorsprong der gedachten. En zou hij zelf hier *eene uitneming* aanveerden aan de *algemeene wet* die hij zelf stelt?

Daarbij blijft deze rechtstreeksche werking van geest op geest ook nog altijd tegengesproken door het feit dat de gedachtenoverzetting tusschen moeder en kind belemmerd kon worden door eenen scherm tusschen beiden geplaatst(1).

Ik had ten volle gelijk toen ik in *Biekorf*, 1907, blz. 38, schreef 'dat menig geleerde zich ernstig om zulke zaken BEKOMMERT'. Het voorgaande bewijst dat *Mgr Mercier* onder hen moet gerekend worden. *Grasset* ook: van hem staat er in de *Revue des deux mondes*, XI, 1906, een artikel van meer dan vijftig bladzijden over telepathie en soortgelijke verschijnsels. Daarom schrijft hij bladz. 124: 'Je pose en principe qu'aucune doctrine philosophique ou religieuse n'a intérêt au succès ou à l'insuccès de ces recherches'. Daar en op nog andere punten komt hij in strijd met den heer Eghels die zegt (*Biekorf*, 1906, blz. 391): 'Daarenboven in geheel die zaak, liggen gedachten gewikkeld, die op philosophisch gebied te verderfelijk zijn, om ze te laten voordragen zonder eenige tegenspraak'.

De '*Society for psychical rechearches*' die verscheidene honderde gevallen van telepathie verzameld heeft en ze als echt voordraagt, heeft als voorzitter: *Henry Sidwick*, professor aan de hoogschool van Cambridge en als leden onder ander: *William Croakes*, *Gladstone*, *Watts...;* en in Frankrijk: de professors: CH. RICHET, *Th. Ribot*, *Féri* en *Pierre Janet* van Parijs, de professors *Beaunis*, *Bernheim* en *Liebault* van Nancy enz.

De volledige lijst dier merkweerdige mannen staat in de voorrede van: 'les hallucinations télépathiques' (vertaling en verkorting der 'Phantasms of the living' blz. XVI, Paris, 1891, Félix Alcan, uitgever).

(1) Zie *Biekorf,* 1906, blz. 345 en 1907, blz. 34.

II. De magnetometer.

Kunnen die stoffelijke uitstroomingen die bij de werking onzer hersenen voortgebracht worden, ook physische tuigen beinvloeden?[1].

Om daar klaarder in te zien keer ik terug naar het geval van Ludovic X...[2] dat algemeen aanveerd wordt. *De gedachtenoverzettingen van moeder tot kind werden verhinderd door eenen scherm.*

Dit bewijst de stoffelijkheid der uitstroomingen.

Een ander besluit dat daaruit moet getrokken worden, is, dat de scherm door de stroomingen die hij tegenhoudt, *beinvloed wordt*, *en dat hij daardoor zekere veranderingen moet ondergaan.* Ik aanveerd dat die veranderingen tot nu toe onbemerkt en misschien onzichtbaar gebleven zijn; maar, aangezien zij bestaan, mogen wij hopen van door zekere verbeteringen aan den scherm, ze in de toekomst te kunnen vaststellen. *Op die wijze*, *zou dat tuig eene ware magnetometer worden*[3].

Eene bemerking om te sluiten. Vooraleer te eindigen begeer ik eens de aandacht der lezers te trekken op de eigenaardige manier van redetwisten van mijnheer Eghels.

Hij verdedigt zijne zienswijze door aanhalingen uit Mgr Mercier: en alles wel onderzocht zijne zienswijze wordt er inderdaad door bekampt.

Om de telepathische gebeurtenissen over 't algemeen in twijfel te trekken steunt hij op de *phantasms of the living*, *die geschreven waren om er de echtheid van te bewijzen.* En hoe is dat wel mogelijk? Geachte tegenspreker heeft dat klaar gekregen met uit dat boek eene aanhaling te doen waarin hij *zeker* in *misschien* veranderd heeft!

(1) Zie *Biekorf* 1906, bladz. 390 van onder.
(2) Zie bladz. 345 van onder: *Biekorf* 1906.
(3) Ik wil niet meer steunen op de beweeglijkheid van mijnen magnetometer om reden dat ik niet durf beweren, dat, de wil alléen, oorspronkelijk de oorzaak der beweging is. Iets dat ik nochtans durf staande houden is, dat de *wakte* de oorzaak niet is van het draaien. Want om aan de wakte zeer gevoelig te zijn, moet een haar *ontvet* wezen zooals Saussure het deed voor zijnen waktemeter.

Ik had ook, zoo het schijnt, Grasset niet mogen tellen onder de geleerden die hun ernstig om telepathie bekommeren[1]. Als bewijs daartegen wordt gezeid dat deze geleerde in de *Revue des Deux Mondes* een lang artikel van 50 groote bladzijden[2] geschreven heeft over ‘occultisme’, 't is te zeggen over telepathie en andere geheimzinnige gebeurtenissen: *Dat staaft hetgeen tegenspreker wilt omver werpen.* Ik heb nooit beweerd dat Grasset van mijn gedacht was. Tegenspreker beweert dat hij geheel en gansch van het zijne is: daarin is hij mis; mijne bovengemelde aanhaling[3] is daar een bewijs van.

Ik mocht ook *Ch. Richet* niet noemen volgens mijnheer Eghels. Hij aanveerdt nochtans dat die professor hem ernstig om die zaak bekommert, maar beweert dat hij ze niet gunstig is. Hoe is dat mogelijk aangezien Ch. Richet een voorwoord schreef aan de ‘phantasms of the living’ waarin hij onder andere zegt: ‘*ik ben tot de overtuiging gekomen dat het meerendeel der verhalen echt waren*’?[4].

Hewel, goede lezer, heer Eghels toont eenvoudiglijk dat Ch. Richet de echtheid niet durft verzekeren van de ‘*phénomènes de matérialisation de la villa Carmen*’ en gebaart dat *die spiritische verschijnsels en telepathie maar één uitmaken:* iets dat door en door *valsch* is.

Dus, met volle recht, stuur ik aan heer Eghels den raad terug dien hij mij in *Biekorf*, blz. 69, 1907, gegeven heeft: ‘Het ware geraadzaam wat naderbij de gewrochten te kennen (*en te eerbiedigen*) van dezen wier gezag hij inroept’[5].

Moscroen, den 4-5-07.

D^{r} AUG. SCHEPENS

(1) Zie *Biekorf*, 1907, blz. 38.
(2) Zie *Biekorf*, 1907, blz. 68.
(3) Zie *Revue des Deux Mondes*, 1906, 1^{n} November, blz. 115.
(4) Zie *Biekorf*, 1907, blz. 38.
(5) Zie *Biekorf*, 1907, blz. 69.

[Nummer 10]

Kerels en Blauvoeten

III. Blauvoeten
(*Vervolg van* Biekorf, *1906*, *bladz. 409.*)

SEDERT lang woedden in den Westhoek van Vlaanderen en meer bepaald in Veurne-Ambacht bloedige burgertwisten. De meestbekende en geweldigste is deze die, in de XII^{de} en XIII^{de} eeuw, heerschte tusschen de Blauvoeten aan de eene zijde en de Ingherkins of Isengrins aan de andere. In 1201 verging het tot een openlijken oorlog. De Blauvoeten hadden hun vijandschap gekeerd tegen koningin Mathilde, die te dien tijde lijftochtenares was van dit gewest; zij zelf poogde te vergeefs den opstand te onderdrukken; de Ingherkins schaarden zich al den kant van de Koningin en vijf jaar lang was het van weerskanten een verwoed strijden, een gestadig moorden en branden. Na de verzoening met koningin Mathilde, bleef de twist tusschen beide vijandelijke gezindheden voortduren tot omstreeks het jaar 1215.

Ziedaar de hoofdtrekken van den strijd. Maar het tijdstip waarop en de reden waarom de strijd ontstond, de feiten zelf met hunne volgorde en hun bepaling van tijd en plaats zijn moeilijk om vast te stellen.

Zeer verschillend ook zijn de meeningen nopens de beteekenis van de benamingen: Blauvoet en Isengrin. Volgens de eenen zijn het enkel familienamen, die naderhand overgingen tot de wederzijdsche aanhangers der twee maagschappen, tusschen welke in het begin de veete zou ontstaan zijn. Volgens anderen zijn het schimpnamen: *Isengrin* = wolf, wijst op de partijgangers van een schrap en hebzuchtig bestuur; *Blauvoet* is vos (met blinkende, blauwendige pooten?) als tegenstelling met den naam wolf aan de tegenstrevers gegeven. Deze namen zouden ontleend zijn aan oude Noorsche sagen en sommigen zelfs weten de Isengrins uit de jaren 1200 in verband te brengen met het dierenepos *Reinaart de Vos.* Andere beteekenissen worden nog gegeven aan 't woord Blauvoet. Voor Jan-Frans Willems is 't ook een schimpnaam, maar met den zin van roofzuchtige, immers de blauwvoeten zijn roofvogels. Kervyn is gekomen en heeft er *zeeroofvogel* van gemaakt, een soort zeesperwer of zeevalk, en in die benaming zag hij een krachtige zinspeling op het oude zeeschuimersleven van de opstandelingen uit dien tijd.

Een niet minder ingewikkelde zaak is het te bepalen welke de aard en de dracht is van den strijd. Sommigen stellen hem voor als een familieveete, een burgertwist; volgens anderen was 't een opstand van het kleinvolk, - boeren en visschers - tegen de verdrukking der edelen en tegen de dwingelandij van koningin Mathilde. Nog verder gaat H. Van de Velde in zijn studie verschenen in 1843. *Recherches sur l'Origine flamande du Roman du Renard et sur les rapports avec les anciennes factions des Blauvoetins et des Isangrins*[1]. De Blauvoeten namen de wapenen op voor het behoud van hunne onafhankelijkheid tegenover

(1) *Annales de la Société d'Émulation de Bruges*, 2e serie, t. I, 87-123.

vreemde overheersching. 't Gold dus een vrijheidsoorlog en tevens een vaderlandschen strijd, een voorspel van den machtigen kamp, die een eeuw later zou gevoerd worden door Breidel en De Coninck, Zannekin, Jacob en Philip van Artevelde. Kervyn de Lettenhove eindelijk, getrouw aan zijn opvatting van Vlaanderen's geschiedenis, maakte er een rassenstrijd van, een nieuwe uiting van het eigen bestaan der Kerels, een bedrijf uit den eeuwenouden tweekamp tusschen twee volkstammen: de Saksische Flamings en het vreemde indringende ras, beiden onderscheiden in maatschappelijk en zedelijk opzicht: de eersten, onedele vrije lieden, - Karls, - gehecht aan hun ruwe oerzeden; de anderen: edel, beschaafd, uitvoerders van het gezag of verwikkeld in de prangende netten van het Leenstelsel.

Kervyn met zijn Blauvoet = zeesperwer en zijn voorstelling van den Blauvoetenkrijg vond bijval bij de West-Vlaamsche studenten, op het oogenblik dat ze den strijd aanvingen voor 't behoud en 't herstel van eigen volksbestaan, van eigen aard en taal. Dit beantwoordde zoowel aan hun verbeelding, aan hun geestdrift en eigenliefde.

Met begeestering herdachten zij den strijd van de oude Blauvoeten, van dit ongetemde zeemansvolk, dat zoo dapper vocht voor eigenheid en vrijheid tegen vreemden dwang. Waren zij niet de zonen van die helden? Was de Vlaamsche beweging niet de vernieuwing van den ouden vrijheidskamp? De zeevogel werd hun zinnebeeld. En Rodenbach zong van Blauvoeten en Isengrins en zijn zangen weêrgalmden over geheel Vlaanderen, en van mond tot mond werd de strijdkreet herhaald: Vliegt de Blauvoet! Storm op zee!

Alzoo werd de legende, door Kervyn verwekt, belichaamd, voltooid en algemeen verspreid.

***

Wat, in dit alles, beantwoordt aan de geschiedkundige waarheid, en wat is enkel verdichtsel ontstaan in de ver-

beelding van vroegere kronijkboekers en hedendaagsche schrijvers? Sedert lang was onze nieuwsgierigheid desaangaande opgewekt en menige aanteekening hadden we bijeengebracht, toen onlangs M. Victor Fris een studie[1] in 't licht gaf over dit onderwerp, met een volledig overzicht en een critisch onderzoek van al de teksten uit de gelijktijdige bronnen en latere schrijvers. Korts daarop volgde een bijdrage van M. Leonard Willems[2], die het werk van V. Fris gekeurd en gewijzigd en over de meestbetwiste punten, nieuwe grondige meeningen heeft vooruitgezet. Aldus kunnen we - over 't algemeen althans, immers eenige bijzondere punten blijven nog onduidelijk - de geschiedenis van den Blauvoetenkrijg in haar waar daglicht stellen en tot haar echte verhouding terugbrengen.

***

Uit het voorgaande blijkt dat een tweevoudig vraagstuk te onderzoeken valt: een geschiedkundig, aangaande de gebeurtenissen van den strijd en diens aard en beteekenis; en een woord- en letterkundig: over het bedied van de benamingen Blauvoet en Isengrin en het verband met ‘Reinaart de Vos’.

Daartoe beschikken wij over een zestal kronijken uit de XIII^{de} eeuw en Jan Brando's *chronodromon* uit het begin der XIV^{de}. Deze zijn de eenige bronnen waaruit men betrouwbare inlichtingen kan putten: de eerste omdat ze opgesteld zijn door mannen die leefden tijdens of korts na den strijd en Jan Brando, omdat hij als abt ter Duinen en levend in de streek waar de gebeurtenissen plaats hadden, oude aanteekeningen uit zijn klooster alsmede plaatselijke overleveringen heeft kunnen benuttigen. Al de

(1) *Blavotins et Ingherkins. Une guerre privée dans la Flandre maritime au XIIe siècle.* Bulletijn der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent, 1906, bl. 133-185. Ziet nog het tijdschrift *Vlaanderen.* 1906, afl. van November, bl. 525 en volg.

(2) *Notes sur la querelle des Isengrins et des Blauvoets.* Aldaar, bl. 253-285.

anderen mogen onverlet gelaten worden: De oudste en ook meest ernstige: Iperius, abt van Sithiu († 1384), Adriaan de Budt († 1488), Wielant († 1520) en Jacob de Meyere († 1552) hebben zich bediend van geschiedgronden, die heden allen bekend zijn. De latere kronijkschrijvers: Oudegherst († 1592), Despars († 1597), Marchantius, Gramaye en Sanderus (XVII^{de} eeuw) hebben bijna uitsluitelijk Meyer tot leiddraad genomen; maar ongelukkig vergenoegden zij zich niet met hem te vertalen of over te schrijven; ze hebben hem verminkt en uitgelangd, en vrijen loop gevend aan hunne verbeelding, allerlei verdichtselen uitgevonden. Kervyn eindelijk heeft in zijn verhaal de gegevens van zijn voorgangers samengevat.

Het meest uitgebreid verhaal van den Blauvoetenkrijg (1201-1206) is te vinden bij Pauwel Heyndericx van Houthem-bij-Veurne, die leefde in de XVII^{de} eeuw en een handschriftelijke kronijk naliet: *Jaerboeken van Veurne en Veurne-Ambacht* in 1853 uitgegeven door E. Ronse. Wel geeft hij eenige plaatselijke bijzonderheden die kunnen van zeker belang zijn, wel heeft hij oude *geslachtboeken* geraadpleegd, maar deze zijn van lateren tijd en uit hun aard niet te betrouwen en al dadelijk springt het in 't oog dat geheel zijn verhaal zonder zorg is opgesteld en geenszins met de waarheid overeenkomt.

Het archief van het Seminarie te Brugge, t^{k} 162/87, bezit een kronijk in twee deelen, geschreven in 1712 door Anthonius de Blende, religieus der abdije van Duynen ende Hofmeestere ten Bogaerde en geheeten: '*Den speghel der Antiquiteyten van Veurne ende Veurne-Ambacht*'. Hetgeen hij mededeelt over de Blauvoeten is omtrent letterlijk het zelfde als dit van P. Heyndericx, en als hij schrijft 'Ick bevinde oock in een boeck met de handt geschreven van die tyden en tot dese tyden vervolght' dan bedoelt hij wellicht Heyndericx'handschrift. Daarnevens, heeft hij Brando en de Budt gevolgd, zoodat ook bij hem niets nieuws te zoeken is.

De goedgeldige, betrouwbare bronnen zijn dus klein in

getal; daarbij op meer dan ééne plaats spreken ze malkander tegen; en soms zijn ze zoo beknopt en zoo onduidelijk dat ze op verschillende wijze kunnen verstaan worden.

Laten we nu, steunende op de gegevens uit die bronnen, de feiten bondig samenvatten en zooveel mogelijk een nauwkeurig verhaal geven van den strijd.

In 1144 is voor de eerste maal sprake van Blauvoeten en Ingrekins. In dit jaar, zoo verhaalt Brando[1], stelden de Veurnschen in Vlaanderen een einde aan hun langdurigen bloedigen oorlog en zwoeren onderling den vrede. Deze vrede echter zal niet lang geduurd hebben. Inderdaad, Willem de Bretoen, die kapelaan was van koning Philip-August en in dien tijd leefde, verhaalt in zijn heldendicht '*Philippis*'[2] hoe tijdens den veldtocht van Philip van Elzaten tegen den Koning van Frankrijk, in 1184, beide vijandige gezindheden voor een tijd hun oude twisten staakten om, te zamen met den Graaf, de Franschen te bevechten. Van toen voort tot 1201 vernemen wij niets meer over de onlusten in 't Veurnsche. Misschien was de Graaf door zijn krachtdadige tusschenkomst erin geslaagd de ruststoorders in bedwang te houden. Eerst in 't begin der XIIIe eeuw, wordt opnieuw de strijd vermeld; maar ditmaal zoo hevig en zoo uitgebreid, dat hij een echte oorlog mag genoemd worden. Hier hebben wij het voornaamste en ook het bestbekende bedrijf van geheel den Blauvoetenkrijg.

Na den dood van Philip van Elzaten (1191) had zijne weduwe koningin Mathilde[3] een uitgestrekt deel van het graafschap, te weten Fransch-Vlaanderen met Rijsel,

(1) Aangehaald bij L. Willems, blz. 254.
(2) Aangehaald bij V. Fris, blz. 173.
(3) Na 't afsterven van zijn eerste echtgenoote Elisabeth van Vermandois († 1182) had Ph. van Elzaten een tweede huwelijk aangegaan met Theresia, dochter van Alfons I van Portugaal. Alhier droeg ze den naam van Mathilde en, daar ze een koningsdochter was, werd ze Koningin Mathilde geheeten.

Dowaai en Orchies en 't Westland, met Cassel, Broekburg, Bergen en Veurne, als lijftocht, dat is in vruchtgebruik tot haren dood ontvangen. 't Was een trotsche, praalzuchtige vrouw, die weldra hare onderdanen verbitterde. In 't begin van 1201 breekt een oproer los in de Kasselrije van Broekburg en voornamelijk in Veurne-Ambacht, waar een openlijke oorlog ontstaat, tusschen Koningtn Mathilde en hare aanhangers aan de eene zijde, die allen Ingherkins of Isengrins geheeten worden en aan de andere zijde hare tegenstrevers, de Blauvoeten. Wat was er gebeurd? Welke was de oorzaak van dezen oorlog? En hoe is het uit te leggen dat Mathilde en haar volk den naam dragen van de oude vijanden der Blauvoeten? Maar laten we liever eerst nagaan hoe de strijd verliep.

Mathilde verzamelt een leger te Rijsel en trekt in allerhaaste al door Poperinghe naar Veurne, in wier nabijheid de Blauvoeten zich bevinden. Ze slaat haar kamp op te Alveringhem en laat haar krijgslieden de omstreken rooven en plunderen. Daarna achtervolgt ze de Blauvoeten die zij bereikt nabij Houthem, en na een hevig gevecht, op de vlucht drijft. Maar zij begaat de onvoorzichtigheid de vluchtelingen te achtervolgen in de Moeren; en daar op hare beurt, wordt ze verslagen door de Blauvoeten, die strijden onder het bevel van Herbert van Wulveringhem en Walter van Hondschoote. Mathilde vlucht naar Veurne en van daar naar Duinkerke. Herbert met zijn Blauvoeten maakt zich meester van Veurne en verdelgt er den gravelijken burcht. Dit alles gebeurde van t' halven Juni tot t' halven November 1201. Vóór 1206 weten wij niets aangaande de Blauvoeten. Dit jaar treffen we ze opnieuw aan daar ze St-Winnoksbergen belegeren, waar de Isengrins zich opgesloten hebben. Deze, aangevoerd door Christiaan van Praet, vallen de Blauvoeten op het lijf en, na eene vreeselijke slachting, drijven zij hen op de vlucht. Deze gebeurtenis stond langen tijd nadien nog bekend onder den naam van ‘Rooden Maandag’.

Hier nogmaals zwijgen onze bronnen en nergens

staat vermeld hoe de oorlog tegen Koningin Mathilde eindigde.

In een oorkonde, gegeven te St. Winnoksbergen, door Mathilde, in 1207, vinden we onder de getuigen, Herbert, den leider der Blauvoeten. Een bewijs dat Mathilde en haar Veurnsche vijanden reeds verzoend waren. Doch de veete tusschen Blauvoeten en Isengrims duurde voort. Ditzelfde jaar klagen de kanoniken van Yper over de schade welke zij geleden hebben op hun goed te Watou, ten gevolge van den gedurigen krijg die woedt in 't land van Veurne.

Eenige jaren nadien breekt de oorlog los tusschen den graaf van Vlaanderen, Ferrand van Portugaal en den koning van Frankrijk, Philip-August. Blauvoeten en Isengrins vergeten voor een tijd hun wederzijdsche veete en scharen zich zijde aan zijde onder de banier van hunnen graaf om te strijden tegen den vijand van hun land, te Damme (1213) en te Bouvines (1214).

Doch, eens het gemeenschappelijk gevaar voorbij, zetten zij hun onderlinge twisten voort. Zekeren dag, staan ze tegenover malkaar te Keyhem en zijn op het punt handgemeen te worden. En zie daar verschijnt een monik, Gilles de Leeuw, die de vijfde kruisvaart aan 't prediken is. Hij treedt tot hen en zegt hun dat het schandelijk is het bloed van eigen volk te vergieten; maar dat het een rechtveerdige oorlog wezen zou en een offer aangenaam aan God, indien ze hun wapenen keerden tegen de vijanden van Christus, om vergiffenis te bekomen voor hunne misdaden[1].

Op zijn welsprekend woord leggen Blauvoeten en Isengrins de wapenen neer en herstellen den vrede. Velen namen deel aan de kruisvaart. In Egypte onderscheidden zij zich door hun dapperheid en waren de eersten om de stad Damiette te bestormen.

(1) NIKOLAAS DE MONTIGNY. *Continuatio altera historiae monasterii Viconiensis.* Aangehaald bij V. Fris, bl. 175.

Zoo eindigde deze krijg, die ongeveer eene eeuw lang in Veurne-Ambacht gewoed had.

***

De strijd tusschen Blauvoeten en Ingrekins blijkt dus te zijn geweest een plaatselijke private oorlog, ontstaan uit een *bloedveete* tusschen twee gezinnen of geslachten uit Veurne-Ambacht, de Blauvoeten en de Inghrekins. Immers beide namen zijn familienamen; de naam Blauvoet althans komt herhaaldelijk voor in de oorkonden van dien tijd. Weldra kreeg de strijd een ruimeren omvang. Beide geslachten wonnen aanhangers en van lieverlede veranderde de familieveete in burgertwist en sloeg over tot openlijken oorlog, onder de regeering van Koningin Mathilde (1201-1206). Hoe en waarom? Is het, zooals latere kronijkschrijvers het beweren, omdat de koningin haar onderdanen uit Veurne-Ambacht zware belastingen oplegde. Wij denken het niet. Vooreerst, ware het niet te begrijpen dat de Ingherkins, voor wie de toestand de zelfde was en die dus de zelfde redens tot verbittering zouden gehad hebben, met hun eigen verdrukkers zouden samengespannen hebben. Ten anderen, Lambrecht van Ardres[1] in zijn beschrijving van den strijd, zegt dat de Broekburgschen misnoegd en verbitterd waren omdat ze belastingen te betalen hadden, waaraan zij noch hun voorouders ooit gewoon geweest waren; maar dat zegt hij uitsluitelijk van de Broekburgschen; onmiddelijk daarna spreekt hij van de Blauvoeten uit het Veurnsche en de reden waarom Mathilde tegen dezen oorlog voert is *dat zij hen nooit heeft kunnen temmen noch onderwerpen.* Dit laat veronderstellen dat zij te voren gepoogd had den jarenlangen burgerstrijd in Veurne-Ambacht te dempen, doch een hevigen tegenstand had ontmoet van wege de Blauvoeten, die ongetwijfeld de sterkste en strijdzuchtigste waren - Lambrecht van Andres noemt ze *Viri fortes et bellicosi* - en van geen

(1) *Historia comitum Ghisnensium.* Aangehaald bij V. Fris, bl. 171.

vrede wilden weten. En 't is begrijpelijk dat de Inghrekins zich nu aansloten bij Mathilde, om des te gemakkelijker hun vijanden te verpletteren. De strijd tusschen de Blauvoeten en Mathilde met hare aanhangers, die allen - omdat ze de tegenstrevers der Blauvoeten waren, - met den naam van Inghekins en Isengrins bestempeld werden, is dus in den grond niets anders dan de voortzetting van de oude veete, nu eene openlijke, geregelde oorlog geworden. Ja, 't was wel de oude veete die in 1201 opvlamde, heviger dan ooit; want ziet, terstond herbeginnen van weêrskanten de gewone gewelddaden als: manslag, brandstichting, roof, diefstal[1]. En de oude veete bleef voortduren nog lang na de verzoening tusschen de Blauvoeten en Mathilde.

Dus is de strijd der Blauvoeten en Isengrims geweest een plaatselijke veete en daarna een burgerstrijd.

En niet een rassenstrijd van Saksen tegen vreemde indringers; Blauvoeten en Isengrims zijn stamgenooten of althans is van stamverschil nergens sprake.

Niet een nationale strijd tot behoud van 's lands onafhankelijkheid; integendeel, iedere maal het land bedreigd wordt door den nationalen vijand, den koning van Frankrijk, zien wij hen hun onderlinge twisten staken en zijde aan zijde ten strijde trekken.

Eindelijk niet een klassenstrijd, een strijd tusschen twee maatschappelijke standen: de edelen of Isengrins en de onedelen, boeren en visschers of Blauvoeten; de hoofdmannen der Blauvoeten als Walter van Hondschoote en Herbert van Wulveringhem, waren edele ridders; overigens wordt het uitdrukkelijk gezegd dat er al beide kanten edelen waren.

('t Vervolgt)

E.V.C.

(1) WILLEM VAN ANDRES, *Chronicon Andrense.* Zie V. Fris, bl. 172.

's Noens

STATIG gonst de bronzen klokke
't angelusgebed, en hel,
in 'n klokgat wielend, klangelt
't schelleke zijn scherp gerel.

Laaiend hangt de groote zonne in
't zuiver luchtblauw,... en ze schiet
blindend strooilicht, lijk 'n zeefde
kaf door heure gatjes giet,

Met 'n hondje nevens hem, dat
huppelend van blijheid bast,
stapt, zijne armen zwierend, haastig
over strate 'n metsersgast.

Over de kalsijde djokt 'n
marktkarre,... in de tramen trapt
moe 'n peerd met ribben: schier lijk
hoepels aan malkaar gelapt.

Vóór het oudenmanhuis, klopt 'n
oudje zijn doorsmoorden tuit
van 'n pijpke, op den top van
zijn gerookte kloefen uit.

En de koster wringt den grooten
sloter in het slotergat
van de kerkdeur... en dan sleert hij
rap naar huis langs 't kerkhofpad.

FR. BERTRAND, ord. cap.

's Avonds

DROOMERACHTIG hangt de schijve
van de mane die geen zier
schijnt te roeren... blekkend, als 'n
koopren hulle in 't zonnevier.

Onbeweeglijk staan de zwarte
boomenschimmen... stijf en stom
in de stilte, die op eens ge-
stoord wordt door 'n klokgebrom.

Driemaal drie geklepte kloppen
dreunen doodsch... en na 'nen stond
rinkelt schel 'n belle, en verre
danst 'n lichtjen op den grond.

Na 'n wijle 'n mager ventje
met 'n korten kerkrok aan, -
'n roket erop, - al lezen,
komt den steenweg opgegaan.

En na hem een oude priester
met 'n beenderig gezicht,
sukkelt lastig... de oogen liefde -
vlammend op zijn God gericht.

Eensklaps slaan ze beiden achter
'nen hoop linden in... en gaan
recht naar een der hutten die er
lijk bevangen bachten staan.

FR. BERTRAND, cap.

's Nachts

ZWARE-zwarte wolkengolven
schuiven lastig weg en weêr,
en van tijd tot tijd de mane
boort 'n gat... en kijkt 'nen keer.

Zoevend, schudt de wind de boomen,
dat hun spillen van 't geweld
huilen, als doorstoken peerden
in 't gejoel van 't oorlogsveld.

Pletsend, spuit de regen uit 'n
wolke; daavrend dof en kort
rolt de donder, lijk kalsijsteen'
uit 'n karre in eens gestort.

Aaklig dreunt van uit 'n hofstêe,
steeg 'n koegeloei, en rond
'nen hoop huizen, schettert scherp het
blaffen van 'nen bangen hond.

Op 'n hoeve 'n boerke, met 'nen
palmtak, loopt gejogen wij-
water sprenklen, opdat God van
rampe, kroost en vee bevrij.

Plettrend, berst in eens 't gewolkte, en
uit zijn zwangren boezem gaat
snel 'n lange vierstriep, die ge-
heel het zwerk in vlamme slaat.

En in schichten schiet de bliksem
naar omleege, en in 'nen stond,
peelt hij al 'nen kant 'nen boom, van
aan de kroon tot op den grond.

F. BERTRAND, Ord. Cap.

Kloostervrede

MET 't blanke kleed in 't weeldrig groen verloren,
zoo wandlen monken innig-traag al droomen,
terwijl in kloosterlanen 't lentegloren
het lieve mijmren zonnig komt vervromen.

Oh! verre weg van daar woelt jublend voort
vol valsch geluk, de loome driftenwereld;
de bloemen balsmen in dit eenzaam oord
met frisschen dauw en vrede blij ompereld.

Hier zweeft op veedren zacht van englenscharen
in zoete wierookgeur de zang der psalmen,
als 't reuzlen van de gele korenaren
versmelt in vooglenweelde en zomerwalmen.

Bij God alleen zoekt biddend rein het hart
in boet en leed een rustig welbehagen,
en legt den weemoed van zijn liefdesmart
in trillend-zoet en wëeig orgelklagen.

'k Ontvluchte soms des werelds lokkend prangen,
in d'enge cel voor Jesus Harte zoet;
en 'k waan me een kloosterling die stille zangen
bij 't ruischen zingt van rozige avondgloed.

17/3/07
V.v.W.

Afscheid

ER kwam een dag dat onze wegen scheidden,
Dan heb ik hulpeloos u nagestaard,
Geweend omdat gij gingt die in mijn lijden
Zoo vaak mijn Simon van Cyrene waart.

Ontbladerd stonden al de najaarsboomen,
En 't kale herfstland deed zoo treurig aan.....
Dan hebben u mijn mooiste liefdedroomen
Trouw vergezeld op uwe verre baan.

'k Heb u als blanke duiven nagezonden
Mijn harteboden met mijn smartverhaal
En zacht geluisterd in droeve avondstonden
Naar d'echo van uw lieve vriendentaal.

En verzen heb ik, teer als immortellen,
Bij nacht gemaakt. Die houd ik diep-vereerd;
Die zullen van mijn lijden u vertellen
En van mijn liefde, als gij eens wederkeert.

G.V.

Mengelmaren

Het *drievuldig beeld*, Karel van den Oever. - Jan Bouchery, Antwerpen.

Met een kleine wijziging roep ik uit lijk de snoode Philips van Frankrijk: ‘Men zou denken dat er Vlaamsche dichters regent’. De een na den anderen, slag om slinger vallen zij, men weet niet waaraf uit onzen Vlaamschen letterenhemel.

En wat meer onze bewondering afdwingt, 't is dat vele van die dichtsterren met een waren glans en glinstering van licht en levende schoonheid nederfonkelen.

Karel van den Oever is een onder die blinkende sterren, onder die jonge dichters, mild begaafd met inbeeldende kracht en met kracht gevend woord, begunstig met klaarziende oogen en met ernstig-denkenden geest. Is hij dus een groote dichter?

Neen, nog niet... misschien aan 't worden. Er mist iets in hem, of - hoe zal ik 't zeggen - er is iets te veel in zijne dichtwerken. Hij vergeet al te dikwijls zijn land te wieden en zijn boomen te snoeien.

Zijn dicht lijkt een van die Afrikaansche oerwouden: machtig en grootsch, zelden lieflijk, ondoordringbaar schier, allenthenen doorgroeid met bramen en slingerplanten en waar de boomen dicht tegeneen gedrongen noch lucht noch licht laten doorgaan. En van tijd tot tijd is er storm en rumoer in de hooge boomenkruinen die door elkander jagen en zwieren met groot geweld van vechtende takken.

Te veel woorden, te veel kleuren, te veel beelden, te veel klanken, te veel overloop van vers, te veel verandering van rhythme en van mate, te veel alles - en dat voornamelijk in het laatst en belangrijkst gedicht ‘het drievuldig beeld’. Iets van dit alles ware heel schoon, maar overvloed aan alles veroorzaakt een verbijstering van zin en geest.

En wanneer men kropt van al dat ‘te veel’ hoe aangenaam klinkt en smaakt dan niet een klaar en stilvlietend waterstraaltje als hier en daar een ‘avondgesprek’ of een ‘maanvaart’.

> De witte melkgebloemde boomen
> rieken in den avond, ach;
> hun stille koppen zoet verloomen
> van hun eigen reuken ach!
> .....
> Gekopernageld zit de lucht
> vol duizelige sterren
> waarin 't ros pikkemaneken
> vernepen hangt, heel verre.....

En stelt daarnevens het lastig-hortend-klinken van.....

Wie stool daar rap 't breedlachend kopken weg, weg, onder 't bruinblinkend stoelken van een duivelsbrood, dat 't stijvrig schudde en brak van 't slijmig steelken en rondrollend hollebolde?

Of.....

En naar, doodkoortsig en doodshuivrig, ik dees banglijk lijf door dit zoo luidloos, dagschuw oord zwijgzaam meêvoerde.....

Ik kies niet; goed-kome-'t-uit, neem ik hier en daar uit het doorlezen boek.

Maar ik haast mij te sluiten, uit vrees dat ievers een ‘droogscheerder’ mij den bekenden ‘Medice...’ mochte toesmijten.

Nog een klein woordeken. Dichter Karel van den Oever, wij verwachten veel van u, en nu reeds zien wij preutsch op uw deugdelijk Vlaamsch dichtwerk... alléen, ik bid u, wilt ge nog over Brugge dichten - kom eerst zien - Brugge is toch heel wat anders of gij het wel droomt.

A.D.M.

Verzen, L.J. Veen. Amsterdam. 1907.

Mejf^{w} Dr J.A. Nijland is in Vlaanderen geene onbekende meer. Zij heeft ons landeken lief omdat het een deel is, en verre niet het leelijkste, van 'Groot Nederland.'

Vroeger kwam ze alhier om 'bloemen te lezen'. Ze vergaarde er uit de werken van Guido Gezelle, uit die van Streuvels en Rodenbach en ze voerde ze het Noorden in, leerend aan hare landgenoten wat bloemen hier al bloeiden.

Niet zoozeer voor 't Noorden alleen, als voor Noord en Zuid heeft ze bovengemeld nieuw bundeltje samengesteld: eene garve uit de dichtwerken der meest bekende Nederlandsche Meesters van het Woord, van af de 14^{e} tot en met de 20^{e} eeuw. De twee laatste stukjes staan heel ootmoedig met een N.J. onderteekend, en wij, lezers van *Biekorf,* weten hoe dit bloemekes zijn van jeugdigen bloei, immers kennen wij, om ze in *Biekorf* gemoet te hebben 'Beuken' en 'Zilveren golfjes' van Neeltje Jaarsma uit Friesland.

't Is een uitstekend boekje. Wanneer men de geschiedenis van onze dichtkunde bestudeert, heeft men geerne iemand bij de hand, die ons van elken zanger een deuntje of twee laat hooren, zoo vernemen we hoe zijn stemme klinkt en we maken er beter kennis meê.

Er bestaan bloemlezingen in grooten getalle, in ongetal! Maar..... en hier laat ik Dr Nijland zelf aan het woord:

'Deze Bundel Verzen heb ik samengesteld voor leerlingen van de laagste klassen der middelbare scholen. In de leesboeken vinden ze te weinig poëzie, en de gewone Verzenbloemlezingen zijn voor hun nog niet geschikt. Ze moeten 'n ruime, vrije keuze hebben om, wat jeugd graag doet, veel uit 'thoofd te leeren. Onbewust krijgen ze bij goede leiding, oor voor klank en ritme, en nemen tot zonnige vreugde van geheel hun leven 't wezen van poëzie in zich op.'

Het bundeltje zal ook den leerlingen der hoogere klassen van onze humaniora niet onwelkom noch zonder groot nut zijn. We kunnen hier nog een en ander bijvoegen van wat 'Boekenschouw erover oordeelt:

... - dat zij (*Aleida Nijland*) wat grootere kinderen minder passen zou, heeft weggelaten, en zeer voorzichtig geeft wat niet ontbreken kon, het geuzenliedje en de katholieke klacht pleiten voor haar doorzicht, - en dat zij geleid door ernstigen eerbied voor den jongen leeftijd, ook heeft weten te zorgen voor levensleer en gulden lessen.

't Is werkelijk een der meest geschikte verzenbundels.' De uitgever, L.J. Veen, heeft er stoffelijk een 'mooi' boekje van gemaakt, wat hij ook deed met de drie andere bloemlezingen van A. Nijland. De vier te zamen bieden ons al heel wat bloemen.

C.G.

[Nummer 11]

Uit ‘Den Levene der Dieren’

XI. 's Levens Lust en 's Levens Wijsheid
(***Vervolg van bladz. 151***)

Langst eet
langst leeft.

IN eene krinkeling van schoongestreken witte zandstriepen op den rooden tichelvloer, lag, in een hoopke toegerold, Mina, de goêlooze Mina, heuren pels te bakeren onder de koesterende keukenstove.

Tok-tok! Tok-tok! telde de gezapige slinger het verlijden van de stille stonden, binnen den bak van 't ouderwetsch horlogiekraam, en tusschenin rammelde, lijk een vette regen, het kleuteren door malkaar van 't wijveken heur speldewerkstokken, in 't nevenkamertje.

Tok-tok! Tok-tok! er was geene haaste bij voor hem, hoegenaamd niet, en hij kwam keer voor keer met zijn koperen slingerschijve door 't vensterke loeren t'halver hoogte van het eekenhouten uurwerklijf.

Tok-tok! Tok-tok! Boven uit het houten huizeken op den kop, glom de zinken uurplate, wegdommelend in de donkerte van den avond en daar ging opeens in de eekenhouten lanken een dof gegrol op en een heesche rocheling lijk in de keel van een borstlijder: met een korten snak viel het vast, en er bloeiden schielijk, lijk metaalbloemen op dien stijfhouten stam, met een rijk trillende goudklank, statig zeven, acht, negen slagen door de stilte van het woonkamertje.

't Was er zoo goed in die innig lauwe kamerlucht. Mina rook er overal 't aanzijn van heur vrouwtjen en 't stoorde er van geurigen koffiedamp. 't Was er zoo goed, hier onder de stove, en Mina lag er lamlendig genoegelijk als aan den grond vergroeid met geen 't verste gedacht om op te staan. Ze wist wel dat er hier noch leven noch geroer en zou beginnen tenzij waar en wanneer zij zelve te voorschijn kwam, ze wist dat heur bestaan hier geheel het huis vervulde; ze had een verkept genoegen in dat te weten, en ze bleef liggen.

Al het haar op heur vel stond recht en de weldoende warmte drong alzoo uit eerster hand tot in heur lijf. Z'en sliep niet, maar ze lag met heure oogen genepen half toe tot twee striepkes, met heuren kop omverre op heur voorpooten en de blinkende haarpijlekes op heur gefronste lipkes, rechte de lucht in.

Zoo lag ze daar en liet ze den avond komen, den laten donkeren avond.

Neen, z'en sliep niet, wel degelijk was ze wakker; tot het kleinste vezelke van geheel heur gestel lag immers altijd, bij dage en bij nachte op de wacht en veerdig, gereed om zijn plotse werk te doen van zoo 't pas gaf. Maar dit te laten blijken en kwam in heur nature niet.

‘Ik kan wel goed zijn en zacht en rechtschapen en getrouw waar 't voordeel doet, - dat dacht Mina van heur eigenzelven, en ze meende 't, - maar dat elk zijn eigen voorenzegent, wie zal men dat te schande wijten? Mij zijn in den nood alle middelen goed, dat heb ik leeren

gelooven van mijne voorouders. Droomers zijn er wel! de wereld vliegt er vol van, die zouden hun vel uitstroopen om een ander plezier te doen. Me 'n moet niet verre gaan om er te vinden; die dwaze liedjeszangers daar bij voorbeeld.... Ik ben anders; 't is ievers voor dat ik goê oogen heb die zien door de nacht, en stalen pezen in mijn pooten en veel vinnige klauwtjes; krijgen is de kunst en langst eet langst leeft.

Ze neep de schreefkes toe over heure lodderlijke katoogskes, nog poezeliger rolde zij heur in een bolleke en heur klauwen dook ze in heur vloeren wanten.

En alleenlijk van dat te peizen waren heur groene oogen beginnen glariën lijk twee karbonkels door de duisternis.

Neen, Mina's gemoed was milder nog dan heur milden aai en gezind was ze, nog zachter dan den zachten dons op heuren pelsrok.

Juist nu weêrklonken buiten in den stillen avond de eerste slagen van den nachtegaal zijn lentelied. Zij drongen binnen, en zongen tot in 't herte van 't huis daar. Mina te sluimeren lag. Ze kreeg nen schok van blijdschap en kwaadheid al med' een. ‘Weerom al! - gromde 't in heur zacht gemoed, - ‘die kerel is zot of zoo 'n is 't niemand, om daar alzoo te zitten en tuiten en lierelauwen voor de mane en de sterren, 'k wete 's wonder hoevele hem dat wel opbrengt en of hij daarmee 't piepen van zijne mage kan stille leggen, 'k zal hem eens voor goed moeten 't zwijgen heeten, en 't en is mijne schuld niet ete ik geern vogelvleesch!’

* * *

‘Mina! Mina!’

Mina streek al heur haar en rechtte heuren kop maar bleef liggen, wellustig uitgestrekt overkant met heure vier pooten lang uit, rechte van heur weg, in 't warme zand.

‘Mina! Mina!’

Een deurtje kraakte open en uit de aangrenzende kamer viel er lamplicht binnen en wierp scherpe klaarten op de muren en den stillen huisraad.

Mina miek er eene reden van. Ze rees op heur stijve pooten, kemelrugde hoog boven heur hoofd en geeuwde wijd om heur kaken te scheuren. Met een zacht gemiauw beende ze dan op een drafke de nevenkamer binnen.

Hier zat heur vrouwtjen op 'nen leegen stoel, gebogen over 't spellewerkkussen. En kleuteren deden de schommelende klosjes.

Mina kwam omzichtig binnengetorden en dreelde langs de tafelpikkel, stak heuren steert op, recht omhoog, liet hem op en neêr en weg en weêr gaan, in sierlijke golving lijk een streelende slange.

Ze aaide de stoelsporten en streek langs den rok van heur vrouwtje, al blijmoedig ronken lijk een spinnewiel. Lange al had ze 't in de piere dat heur teeltjen er stond, zoo verlokkelijk, bijna onweêrstaanbaar met de zoete melk en de weeke, de smakelijke zopkes, maar z' en kon het in heur herte niet bevinden te gebaren dat ze 't zag. Heure oogen en zou ze al dien kant niet wenden, maar ze keek van de werke weg, onverschillig uitwendig, maar vol gloeiende begeerigheid inderdaad.

Opstaan zou 't vrouwtje van heur kussen en met zoete woordetjes het teeltjen over de tichels slepen, en dan zou ze, Mina, heur laten streelen van 't vrouwtjes warme hand, en heur ruggegraat laten plooien en meêgaan onder dat weldoende gestreel met wellustige golving. Ze zou heur eindelijk t'hoope rapen met heur pootjes onder heur, 't roode tonglapje laten slaan in de witte melk, en kneeuwelen profijtelijk naar binnen de zappige broodzoppen.

‘Alles om 't vrouwtje plezier te doen. Maar dat ze 't wiste, - overpeisde Mina, al ronken van loutere zoetaardigheid. Dat ze 't maar en wiste, van de leute van 's nachts, en van de jacht in den donkeren, en van de fijne brokskes wild! Maar 't is best dat ze 't allemale onwetend blijft, niet en weet niet en deert.’

Uit heur oogskes en straalde niets als verkepte welgezindheid, geen speur van 't gloeiende vier dat lichtte zoo duivelachtig bij nachte uit heur twee diepe karbonkels.

Dat ze wild van voeren was, sluw en medoogenloos wreed, en uitgelaten kon zijn, brat lijk een wilde straatvendel, dat hield ze nu al binnen, verre verscholen in de diepste kamertjes van heur geheimzinnig valsche kattewezen.

Ze was zoo goed als een brood!

***

't Vrouwtje was al naar bedde en in de rust, met het zoete weten dat Mina sliep lijk 'n rooze. Doch Mina wist van wat beters dan den schoonsten tijd van heur leven te verslapen.

Mina had trouwens twee vrouwtjes, 't eene dat ze geerne zag bij dage, maar 't andere, de zwarte nacht zelve zag ze verre liefst. En nog liefst van al zag ze heur eigenzelven, maar z'en peisde 't niet of en wilde ze 't niet peizen.

Ze trok dus langs heur gewone wegen de nacht en de vrijheid in en stak heur hoofd buiten 't gotegat, als juist de lucht weer vol hing met de daverende triltonen van den nachtelijken zanger.

'Onnoozelaar!' meende Mina en ze keek elders.

Heur poot had ze in een plasje gezet en ze schudde hem heel voornaam, als een nette juffer die ze was, en tord dan omzichtig vooruit.

Een geheel ander wezen voelde ze heur worden als de koude nachtlucht op heur lijf viel: heure pooten staalden, ze had ineens willen springen zonder te weten waar naartoe. 't Was heur of heur lenden weer slank bedegen, ze voelde erin de kracht wakker worden om vervaarlijke sprongen te doen; geheel heur lijf met al de pezen ervan rilden in een gevoelen van kracht en vlugheid, in een verlangen om te slaan hard en wreed, 't pakte heur aan heur herte, de zotte blijdschap omdat ze heurzelven zoo ineens geheel wedervond, met al heure jachtlust al heur sluwheid, zoo opgetogen en vervoerd werd ze door de betoovering van de wilde vrijheid dat ze ineens, ze'n wist niet hoe, van den grond hief en ommewoelde, en scharrelde al kormiauwen de eerde uit den grond.

Dat was eene eerste onbedwingbare buie van zotte levenslust en 't was al voorbij. Nu beende ze voorzichtig, voorzichtig voort, voetje voor voetje naar 't boschje toe in 't helle licht der mane en heur schaduwe liep mee met heur, overal op.

‘Noch de plaatse en is 't, noch de tijd,’ - dacht ze en te rechte, want de mane en was heur geen vriendin, en de sterren spanden meê met den nachtelijken zanger; het was alsof ze zaten en spotsgewijze pinkelden lachende om heure onmacht. 't Hout zelve hier en zou heur niet meêvallen, die notelaars zijn zoo slank en zoo rilde dat als men aan 't eene roert, al 't andere wikkelt. ‘Maar we zullen wel elders een plaatske vinden om hem te vergoeden voor al zijne schoone liedjes; die tijd heeft kan wachten, en we hebben wij tijd, ik en hij, ten minste tot morgen in de vroegte. Ik kan intusschen nog wat nuttig werk verrichten.’

Ze bekeek den dwazen vogel maar die orgelde almaardoor in zinnelooze vervoering, en ze ging dan de duistere wegen, heur alleen bekend; menig plaatske waar ze voorbij trok deed heur welbeloonde strooptochten met ongehoorde maar in de nacht verdoken gebleven wreedheden, herdenken, uit vroeger dagen.

* * *

De nacht leed voorbij en de mane bleekte weg; de sterren trokken een voor een weêr binnen voor 't aankomen van den lichtenden dag. Al 't gemeender vogelendiet zou gaan haspelen, lente- en morgenzot, aan zijn eigen deuntje, 't werd tijd dat de koning zweeg.

Mina wist het en ze zat, dicht opeen gepakt, leeg op heur pootjes, te overwegen wijl ze waakte bij den braamstruik waar hij zijn nest aanlei en zijn nederig hof hield.

‘Wat heeft hij nu aan al dat zingen, aan al dat onoozel getureluut, 't en is hem nog geen graantje wijsheid weerd. Anders zou die gek zijn nest waar elders als zoo diepe tegen den grond bouwen. Ik en mijns gelijken wij en zingen niet, maar wij zorgen voor ons vel; het schaapke verliest

zijn' bete al bleeten. En zeggen dat de menschen ook zoo zot zijn, ze hooren dat geschuifel geerne en menigeen van mijn stamverwanten hebben 't met hun kostelijk leven betaald dat ze een van die liedjeszangers te bij kwamen. Elk zijne beurt, één kan boeten voor velen, o gij dwaze lieveling van den mensch!'

Eene ronkende fladdering, de vogel viel lijk een steen in den braamstruik. Mina ging op en wilde heuren voet verzetten.

Maar de grond sloeg uiteen en de aarde sprong lijk eene ontploffing. Een doffe slag. 'Oei! mijnen poot en ook mijn herte' schrikte Mina; heur poot zat vast in de wreede stalen bete van een wolvetrape; ze huilde zoo vereend en ze blies en ze grolde lijk een duivel. Heure oogen keerden doodelijk vervaard en razende dol in haren kop, ze rolde heur lijf op den genepen poot, krinkelend als een gekwetste worm, inéen, ze smeet heur dan weer los en beet en krauwde rondom haar, doch 't en hielp niet, heur poot zat vast en 't wee vliemde heur door vleesch en merg en beenderen.

Tusschen twee pozen lijdens dacht ze in eene dolle razernij. 'Ze zijn mij allen nog te slim! is men wel ooit wijs genoeg?'

***

'Mina! Mina!' zoo riep het vrouwtjen ongerust, en ze schoof met het teeltje zoete zopjes over den tichelen vloer.

Maar het morgenmisten viel en dauwde op Mina, die ineengekrompen zat, nat en stakestijf en zeerig in al heur gewrichten, heur vel spande en deed heur wee over heur koortsbrandige lijf; met de oogen uit heuren kop zat ze en heure ooren gestreken, roerloos lijk een akelig beeld van radeloos wee en stomme razernij.

CAESAR GEZELLE

Homeros' Dood

ER togen destijds van de zee
'n bende visschers henen,
beladen met hun lastig net,
terug naar 't oude Athenen.

Homeros - want 'n dichter houdt
gewoonlijk niet van zweeten -
was rustig in de schaduw, daar,
ter groote markt gezeten.

En als de mannen met hun net,
voorbij zijn voeten kwamen,
dan vroeg hij - min of meer benieuwd -
wat zij gevangen namen.

We lieten ginder 't gene dat
we vingen, klonk hun rede,
en brachten slechts al wat we *niet*
gevangen hebben, mede.

Homeros peisde en peisde her
en keek in de ijdel korven
en vond het raadsel niet.... en is
ja, van verdriet gestorven.

Hij wist niet, hij de onnoozel bloed
- schoon knap in 't verzen maken -
dat deze grieksche visschers van
hun eigen luizen spraken.

Die sage toont dus dat er toen
al looze lui bestonden
en dat het kan gevaarlijk wor-
den *raadsels* te doorgronden.

OM. K. DE LAEY

Meiavond

EEN avond is't met sterren en muziek
En beiaardspel en blijde kinderzangen,
Ik voel mijn jonge ziel zoo moedeloos, zoo ziek,
Zoo vol verdriet en smachtend heilverlangen.

O, alles is zoo wonderschoon en blij,
Ik sla mijn armen in de Meilucht henen,
Naar 't groot geluk dat komen moet tot mij,
Doch meer dan ooit doet al die pracht me weenen.

O, alles spreekt van goedheid tot mijn hart,
Uit zoet muziek en klare sterrenluchten,
Ik fluister in den nacht mijne bange smart,
En knielend bid ik stil om troostgenuchten.

De zomernacht bezwaart mijn zielenood,
En stuwt mijn sehnsucht heen naar vredelanden,
Wie breekt mijn hongerige ziel het brood
Der liefde en reikt me teere vriendenhanden?

Ik wil als de anderen gelukkig zijn,
Mij groot gevoelen in genot en zegen,
Luid jubelen in 't lieve klankgedein,
En in verrukking gaan langs lichte wegen.

Och, mijn betrachten is al ijle waan,
De zielegrootheid ligt in 't moedig lijden,
En 't heilverlangen wordt alleen voldaan
Daar hoog in 't land van eeuwig zielsverblijden.

GABRIËL VERBORGHT

Op het Strand

ZIE de avondzon gaat onder op de zee,
Een pijnlijk sterven is ['t in bloedig stralen.
Het naadrend vuurschip brengt den avond mee
En op de golven laaien goudkoralen.

De golven klateren zoo ver, zoo zacht
In 't schemerlicht der eindloosheid verloren.
Zij klateren zoo droef en heel den nacht
Kan men op 't strand hun breede klachten hooren.

Het water gloeit, de luchten vlammen rood,
Het flonkert al in paradijschen luister,
Zeer zachtjes sterft de zon een schoonen dood
En heel de zee breekt los in rouwgefluister.

Zoo graag beluister ik uw treurig lied,
O staag-bewogen zee van groote klachten....
Neen, op uw vlakte heerscht de vrede niet:
Hoe de ongeruste baren 't strand betrachten

Om uit te rusten van den langen strijd;
Maar vruchteloos is 't eeuwig vredejagen...
Mij grijpt zoo sterk de baren-eenzaamheid,
Met hunne smart wou ik mijn lijden klagen.

En immer kreunt mijn ziel haar levenswee,
En immer zucht het wee der moede baren.
Toch lijkt het mij of uit de mooie zee
Komt heerlijk-rood 't geluk me toegevaren.

Oostende
GABRIËL VERBORGHT

Topsy

TOPSY, moet gij weten, is een dashondje, met den langsten rok van slepend haar, de zwartste oogen, en het koddigste neusje van de wereld. 't Is waarlijk een spook. Niet alleenlijk heeft het de kleine gaven van gewone honden, die wandelstokken halen, mooi staan, enz., maar het kan nog beschuiten op zijnen neus vangen, en ze met buitengewone rapheid wegsnappen, brieven en nieuwsbladen naar den post dragen, en den pander van de meid in zijnen muil houden. Het verstaat ook cijfers, en zou zelfs geen kruimel brood aanraken, vooraleer men tot twaalf geteld heeft.

Het is een vaderlanderke[1], met zijn grauw en gouden halsbandje waarover het blijkbaar preusch is. Het kan zich dood gebaren: zijn lijf uitstrekken zoo lang het is, en geheel gerust en stijf blijven liggen, totdat het geheeten wordt weder op te staan.

Topsy is de lieveling van geheel het huis, maar het is vooral mijn vriend. Ik ben doktor; en als ik 's avonds

(1) Het wapen van Ierland is immers eene goudene harp op een groen veld. En kan. Sheehan is een iersche priester.

thuis kom van mijne ziekenbezoeken, springt het, van in den tuin uit zijne mande, waarin het gewoonlijk ineengerold ligt lijk een bal, en al springen, en jappen en tuimelingen maken, komt het naar mij gevlogen om mij te verwelkomen, en dan spoutert het weder naar binnen om maar te geven dat ik daar ben. Binst het noenmaal zit het verduldig op het tapijt vóór de stoof, en aanveerdt gretig de beetjes die hem ten deele vallen; en als de kinders naar bed gaan, en ik mijnen zetel naar het vuur keer, en de lamp gereedzet, en mijn geliefkoosd boek opensla, is Topsy onveranderlijk mijn makker.

Gij zult dit gemakkelijk verstaan, als ik u zeg dat ik Topsy zekeren keer in de straten van Londen opgenomen heb. Volgens het schijnt, zou het een dief aan eene dame, die het zeer geern zag, ontstolen en medegenomen hebben. Het was vuil en beslijkt, zijpelend nat en dood van den honger, als ik het schuifelend riep. Het kwam mede, en sedert dien is het kind van den huize, en toen nog een lustig en dankbaar.

Onlangs, nochtans, begon ik te bemerken dat er iets veranderd was, en dat er iets scheef zat bij Topsy. Het kwam bij, naar gewoonte, als ik riep, maar op tragen, moedeloozen stap, een klaar bewijs dat het beestje geheel en gansch uit zijn lood was. Het begon er lust in te vinden alleen te gaan naar den stal, en daar op het hooi te liggen slapen den dag lang. Het vluchtte het huis uit, en kreeg zelfs afkeer van de kleine lekkerbeten die hem tot eten vóórgediend waren. Dit leed alzoo een dag of veertien. Ik begin te peizen dat het ziek was. Maar niet te doen! Er waren geen teekens van ziekte omtrent. Zoo ik dacht de moeilijkheid te kunnen oplossen met er hem vlak af over te spreken. Niets beters dan uitleg. Met eenige woorden kan men dikwijls een klein ongeschil effenmaken, dat zou kunnen bedijgen tot zwaren twist.

Zoo, zaterdagavond laatstleden, als de eetzaal klaar was, en de kleinen, na veel wrijvens op hunne oogen, en veel weenens omdat zij zoo vroeg naar bed moesten gaan, in

veiligheid in hunne polkskens zaten, op de kinderkamer, besloot ik de zaak met Topsy effen te klappen. Zoo, ik ontstak de lamp, draaide ze geheel omhoog, en begon:

‘Topsy!’ Het sprong op rekte zijn lijf uit, geeuwde eenen keer, en wachtte.

‘Tops’, zei ik, ‘spring hierop, mijn oud ventje,’ en ik wees op eenen stoel, dien ik dicht bij mij trok. Het wipte erop, en voor den eersten keer sedert lang wikkelde het lichtelijk zijnen steert.

‘Tops,’ zei ik alzoo, ‘er schilt iets. Wij zijn vrienden, ik en gij, dat moet veranderen. Laat ons zien of wij de zaken niet kunnen effen maken.’

‘Er is niets, mijnheer,’ sprak Topsy, en het keek geheel ernstig.

‘Tops,’ zei ik, ‘gij kunt mij niet bedriegen. Gij weet dat ik de gewoonte heb menschen ga te slaan; en eene kleinigheid is mij dikwijls genoeg om mij te doen zien dat er iets krom zit, naar ziel of lichaam. Nu, gij, die het wakkerste en het vlijtigste hondje waart van de wereld, gij zijt een onnoozelaarke geworden. Gij ziet er treurig uit, gij wilt niet meer eten; in een woord, gij gelijkt aan hetzelfde beestje niet meer. Wat schilt er?’

‘Niets, mijnheer,’ zei Topsy, en het keek omleege en bezag zijne teenen.

‘Kijk op naar mij, Tops,’ zei ik al zwart kijken, ‘er gaat u iets tegen, en de menschen zeggen het. Nu, ik ken u wel, en ik geloof niet wat de menschen van u zeggen.’

‘Wat zeggen zij?’ vroeg Topsy, kwaad weg, en mij vlak in het wezen beziende.

‘Wel Heer! Ik zeg het niet geern, Tops,’ zei ik, ‘maar, zoo gij het wilt, zij zeggen dat gij zot wordt.’ Het sprong van zijne zate vol ontsteltenis en dolheid.

‘Ik zot!’ sprak het, en het keek zoo stout en zoo gram, alsof het uitgedaagd ware geweest tot een gevecht om dood met eene rat van nietmedal.

‘Maar gij moet daar geen acht op geven,’ zei ik, geheel zoet.’ ‘De menschen zijn praatziek. Ik geloof er

geen woord van, en ik peis dat dit moet genoeg zijn voor u.'

'Wel, het is genoeg,' zei Topsy, met vast besluit. 'En nu dat de zaken zoo ver gekomen zijn, en alhoewel, het is klaar, ik geen acht neem op hetgeen men zegt - ik ben daar ver boven - zal ik het u zeggen.'

Het kwam wederom op den stoel, en begon:

'Gij moet weten, mijnheer,' sprak het, 'dat ik geen gemeene hond ben.'

Ik knikte van ja.

'Ik ben van het beste en zuiverste ras. Ik werd in een paleis geboren, en door eene prinses opgekweekt. Nu, in den verfijnden kring waarin ik leefde, leerde ik mij weerhoudend gedragen en stil zijn van manieren, zonder ooit buiten de schreef te loopen. Ik moet bekennen dat dit niet geheel in mijnen smaak viel. Als ik welgezind was, wilde ik het toonen, ook als ik kwaad was. Soms, ik beken het, zou ik de wereld gegeven hebben om mijn steertje te mogen roeren, maar het ware kwalijk geweest.

Ik was dikwijls om te versmachten, want ik was over van vreugde en ik mocht niet bassen. Het was, nochtans, groot-gemanierdheid, en ik was tevreden. Sedert ik te midden uwer familie gekomen ben, is dit al veranderd. Er is hier geen wellevendheid.'

'Topsy, vriendje,' zei ik, 'waar zijn uwe gedachten?'

'Verschooning, mijnheer, ik ben ervan overtuigd,' zei Topsy; 'maar ik wilde u niet kwetsen. Ik meende dat men hier vrij zijne gevoelens mocht uiten, en de mijne kwamen even gauw aan den dag. Ik liep en baste zooveel het mij lustte. Ik gaf mij over aan al wat mij te binnen schoot. Ik werd gemeenzaam, en ik droeg er de gevolgen van: wie acht er mij nog?'

'Het is zeker dat ik voor u veel achting heb, Topsy,' zei ik, 'en ik weet dat de knapen en meisjes u waarlijk geern zien.'

'Ah, daar is het,' zei Topsy: 'Het kan zijn dat zij mij geern zien, maar zij achten mij niet. Peis toch,' zei het,

en het keek vol kwaadheid, ‘peis toch hoe onbetamelijk die booze kok was, die mij gisteren een lang vuil been toewierp, goed om aan eenen dog te geven, aan mij die alle dage kieken en beschuit en sherry te nutten kreeg. Dan uwe vrouw, mijnheer (ik spreek natuurlijk met allen eerbied), laat mij nooit in de beste kamer binnen, als zij er is, en ligt met de vrees aan het hert als ik met de kinders speel. Uwe knapen, ook, leggen mostaard en zelfs wiskey, foei! op het brood dat zij mij dwingen op te eten. Zij strooien peper in mijne oogen en gooien mij in poelen vol slijk: en peizen dat men mijn haar alle dage wiesch met welriekende zeep en Eau-de-Cologne; wat meer is, zij zijn stout genoeg geweest om met mijne pooten op de piano te spelen en uivallige klanken te slaan, daar ik, over tijd, met wellust op de sonaten van Mozart en Beethoven geluisterd heb.’

‘Topsy,’ zei ik ernstig, ‘Topsy, is dat altemets niet een weinig overdreven?’

‘In het geheel niet, mijnheer,’ sprak Topsy. ‘In mijn vorig leven, woonde ik altijd den theater bij, vooral als men operas en hooge muziek vóórdroeg, en ik zat met de pooten op de panene kussens van de logiën, en ik luisterde met genot naar al dat gezang, en ik zag dat alle de verrekijkers op mij gericht waren.’ Het keek geheel preusch en blijde op dit oogenblik. ‘Maar ik zou dit alles nog kunnen herden,’ sprak het met bitterheid, ‘ware ik niet gedurig indachtig dat ik vernederd ben van stand, en moest ik den duim niet leggen voor dit schepsel van boven, dat men “kindeke lief” noemt! Men zou zeggen dat er nooit een kindje geweest is op de wereld, te voren. Zit er iets bijzonders in dit kindje? Eer het hier toekwam, was ik zelf de kep en de lieveling van iedereen. Nu veracht mij elkendeen. Het heeft geen haar staan; en kijk naar mij! Zijne oogen zijn den helft van den dag en geheel den nacht toe; en kijk naar de mijne! Het schreit dat het schrikkelijk is! Voorwaar, mijne zenuwen zijn er geheel en gansch van onthutst. En het heeft stout genoeg

geweest om mij te doopen, en te noemen, “Me' klei' lulleke!...” Ik kan het waarachtig niet langer meer uithouden.’

En Topsy nam een wezen op van gekrenkte weerdigheid, dat tot eer zou gestrekt hebben van eenen rechter.

‘Topsy,’ zei ik, gezapig, ‘er is veel waarheid in hetgeen gij zegt. Zeker moet ik mijne knapen bestrijden, die u zoo wreed behandelen, kinders zijn onbedacht. Maar ik weet dat Karel en Willem u zeer genegen zijn. Ik heb ze hooren boffen dat gij zoo schoon waart en zoo welgemanierd met vreemdelingen; en waarlijk, zij peizen dat er geen twee honden bestaan lijk gij, op de wereld.’

Topsy zag er geheel verblijd uit, maar hij had het nog niet opgegeven.

‘Gij moet ook weten,’ vervolgde ik, ‘dat de kok hem aan uwe historie niet verstaat, en dat hij de onderscheidingen niet vat, die gij gemaakt hebt. Maar wat het “kleinkindeke” aangaat, ik vrees wel, Topsy, dat het ons niet langer meer stooren zal.’

‘Hoe dat, mijnheer’, sprak Topsy, al opspringen van ontsteltenis. ‘Gaat het kindeke weg?’

‘Het is nog ziek’, zei ik gerust. ‘Doktor Smith was hier gisteren achternoen, en wij meenen alle twee dat het moeite zal hebben om te blijven leven. Het arme schaapke ligt in de stuipen, en lijdt veel pijn. Wij zagen het allen zoo geern! En ik ben zeker dat het u ook geern zag, Topsy’.

Topsy staarde strak op het vuur. Al zijn misnoegen en mistrouwen was verdwenen. Het keek eerst ontsteld en beschaamd, en dan, naarmaat het verleden in zijn geheugen kwam, werd het zeer bedroefd, totdat ik eenen grooten traan traagzaam in zijne oogen zag vergaderen, en over zijne behaarde wang nederrollen. Het hefte zijn pootje op en vaagde zijn oog af, in den duik.

Ik had genoeg gezeid. ‘Goeden nacht, Topsy’, riep ik, terwijl ik de tuit van mijnen cigaar in het vuur wierp, en traag de lamp uitdeed.

‘Bow-wow!’ zei Topsy zoetjes, terwijl het in stilte de kamer verliet.

's Anderendaags morgens, met het ontbijt, kwam de kindermeid binnen.

‘Hoe gaat het met 't kindeken, vrouw?’

‘Veel beter, mijnheer,’ sprak de meid. ‘Maar het hondje -’.

‘Wat is er met Topsy?’ vroeg ik, en het gesprek van den avond te voren kwam mij te binnen.

‘Hoor! mijnheer,’ zei zij, ‘het kwam gisteren, laat in den avond naar boven, als allen te bed waren, en het begon aan de deur van de kinderkamer te schrabben. Ik was er eerst van ontsteld, maar ik opende zoetjes de deur, en liet het in. Het kwam binnen, en het keek zoo diepzinnig, eerst naar mij, en dan naar het kleintje. Het legde hem neder en het begon stilzaam te weenen, en elken keer dat het kind zijne hand uit het deksel steekt, lekt het zijne hand, totdat ik het doe uitscheiden, en ik ben benauwd van het weg te jagen, en de doktor komt evengauw.’

‘Dat is niets, vrouw,’ zei ik, ‘ik versta alles; laat het gerust.’

Het kleintje herstelde, en geen ridder uit den ouden tijd was ooit zoo oplettend met zijn ‘hertelief’ als Topsy met het kindje is. Het slaapt aan het voeteinde van de wieg, het loopt vóór als het in zijn kindergespan uitgevoerd wordt, het maakt duizenden perten voor zijn vermaak, en het heeft niets liever dan ‘klêe lulleke’ genoemd te worden.

Lijk menig man, dien wij ontmoeten, had Topsy eene schie gehad van geschondene weerdigheid, en het was ongelukkig. Nu is het weder op zijn eigen, en het is gelukkig.

E.L.

(Vertaald uit ‘The Spoiled Priest’ van Kan. Sheehan).

[Nummer 12]

Pater Lucas van Mechelen

Een onbekende dichter uit de XVII^{de} eeuw

VEEL werd er over de letterkunde der zeventiende eeuw geschreven. Men heeft hoekskens en kantjes doorsnuisterd van die lettereeuw, zoo beroemd om hare groote mannen: zooals Vondel en Hooft; zoo lief om hare dichters ‘vol opgeruimde godsvrucht en godvruchtige opgeruimdheid’: zooals Pater Poirters; en zoo zangerig om hen, die zooveel mooie verzekens mieken om 't volk, deugende en gezonde liedekens te doen zingen. Ik hoef alleenlijk Justus de Harduyn, Bellemans en van Haeften te noemen.

En toch is er een dichter dien ik nog nievers tegenkwam. Zijne werkjes trof ik wel eens aan, maar altijd zonder den naam des schrijvers. P. Alberdingk Thijm, sprekende van de liederen-dichters der XVII^{de} eeuw, zegt[(1)]

(1) *Spiegel der Nederl. Letteren*, T. II, bl. 170.

‘Belgie heeft aan de liederen-dichters van de zeventiende eeuw een groot deel van haren roem in de letteren te danken. Vooreerst bezitten wij eenen overvloed van kerstliederen in echt blijden stichtenden toon. Het eene lied is nog lieflijker dan het andere, en evenwel, zijn ze bijna alle zonder naam eens dichters in 't leven getreden. Behoef ik verder van bundels liederen te spreken, als *den blijden Requiem*, *den geestelijken Nachtegael...*’ Hij noemt *den blijden Requiem*, en hij belijdt den schrijver ervan niet te kennen. Die dichter is P. Lucas van Mechelen.

't Is over Hem (die *den blijden Requiem*, *den droeven Alleluia* en *het Cloosterken der geestelycke verryssenisse*, het licht schonk), dat ik een woordje zou willen zeggen. Maar omdat die werkjes ook weinig gekend zijn, zal ik er eerst wat over spreken.

Deze gewrochten beleefden maar weinig uitgaven; de eerste van *den blijden Requiem* verscheen in 1631 en '*t Cloosterken* werd in 1639 te Antwepen gedrukt. Eene tweede uitgave dagteekent van het jaar 1674 en eene derde zag het licht in 1688 te Amsterdam[1].

Geheel anders is het er dus meê gegaan als met de gedichten van den zoetgevooisden en tevens schertsenden Pater Poirters, wiens *Masker* een zestigtal uitgaven mocht tellen[2]. Wellicht zal de oorzaak hunner niet-verspreidheid aan het behandelde onderwerp toe te wijten zijn. Iedereen behaagt eene mystieke lezing niet; het grootste deel leest liever een sprookje, een minneversje, een dicht dat de natuur daar wezenlijk vóór u legt, juist getroffen en geschilderd in eenige trekken; men vindt in 't algemeen meer lust in 'n kunststuk dat heldendaden verhaalt, en in 'n treurdicht dat troostend over 'n pas geslotene doodkist vezelt, of over 'n gapend graf suist.

Nogtans zijn die werkjes ver van geene poëtische weerde te bezitten. Ze zijn zoo lief, zoo hertroerend geschreven,

(1) Die derde uitgaaf is te vinden in de bibliotheek der hoogeschool van Gent. B.L. 6711.
(2) EVERTS, *Geschiedenis der Nederl. Letteren*, bl. 248.

met zulken vurigen gloed, en zoo juist voorgelegd, alhoewel het onderwerp zoo moeilijk om behandelen is. Over ascétisme en mystiek schreef men veel in de XVI^{de} en XVII^{de} eeuw, met veel dichterlijkheid, meest door beelden getoond, zooals eene H. Theresia, een H. Joannes van het Kruis, eene Marina d'Escobar deden; maar toch altijd in proza. Hier hebben wij echter die onderwerpen in verzen. Onder den vorm van tweespraken legt de dichter al de trappen der volmaaktheid bloot.

Men zal gemakkelijk begrijpen dat over zoo iets schrijven als dichter wel moeilijk moet zijn; de opvolgende staten eener ziel die altoos nader bij God klimt, dichterlijk weergeven, vergt talent. En dat heeft Pater Lucas in zijne drie werkjes gedaan. Hij heeft alles zoo tastbaar en vatbaar vóór oogen gelegd, zoo treffend en liefdevol voorgesteld, dat men, mij dunkt, dichter moet zijn om zoo iets zoo schoon te behandelen.

Om mijn gezegde te bewijzen zal ik hier eenige zijner gedichtjes neerschrijven. De werkjes die de volmaaktheid beschrijven zal ik dezen keer maar van kant laten, ik zal een ander maal op *den blijden Requiem* (dien ik schoonst vind) *den droeven Alleluia* en *het Cloosterken* terugkomen Nu wil ik de schoonheid doen zien van '*den besloten hof van 't Cloosterken*'; maar vooreerst een woordje vooraf, tot beter verstaanbaarheid. In *'t Cloosterken* vertelt eene God-genietende ziel aan 'n God-zoekende, '*hoe sy in 't Cloosterken (dat is Godt*, *die het Cloosterken der ziele is) getoghen is gheweest*', hoe ze erin kwam langs den weg der verloochening, met haren leidsman: het geloof, en haren reisstok: de geestelijke blijdschap. Heel en al wordt het kloosterken beschreven; de poort ervan is de bloote niet; God is daar haar celleken, beddeken, kerksken, oratoorken, koorken, refterken, wijnkelderken en ziekenkamerken waar zij van minne kwijnt; het goddelijk licht is het werkhuizeken waar zij arbeidt. Daarna verhaalt ze haar leven volgens den regel: den wil des Heeren, in gehoorzaamheid, armoede en zuiverheid. Gehoorzaamheid

en armoede worden in 't lang en in 't breed uitgebreid, en van tijd tot tijd onderbreekt de God-zoekende hare vriendin om verderen uitleg te vragen, of om de schoonheid van 't verhaalde, met hevigen gloed, te verheffen. En dan zegt de schrijver, na alles ontsloten en geopend te hebben ‘nu vervolght van den besloten hof van 't Cloosterken, ter eeren der H. moeder Godts Maria’. Er bleef nog iets over in 't kloosterken: *de hortus conclusus*: Maria, die de schrijver zoo heerlijk bezingt met zoo eene diepgevoelde eenvoudigkinderlijke liefde:

> Ghedooght nu (vangt hij aan) dat ick, ghy Godt ghebenedijde,
> Een woôrdeken des lofs, o Coninghin! toewijde.

En zoo zingt hij zeven liedjes op de zeven feestdagen der H. Maagd, zoo teeder als een kind dat een briefje op moeders' naamdag afleest.

Eerst heeft hij een mooi dichtje tot de onbevlekt Ontvangene.

> Ghy zijt alleene
> Die suyver eene
> Die ick mach noemen onbevleckt;
> .....
> Hoe had verdraghen
> Naar sijn behaghen,
> Godt die u eeuwelyck verkoor,
> 't Serpents in-wercken,
> In u t'aenmercken.

Lijk alle de kinderen van Franciscus is onze dichter een minnaar en verdediger der Onbevlekte.

Vurig verheft de schrijver dien titel en dan gaat hij over tot het bezingen van Maria's geboorte. Hoor hoe welgeslagen de vergelijkingen zijn. 'k En twijfel niet, moeder, roept hij uit, dat God uwe geboorte den engelen liet weten:

> Dat 't Duyfken uyt nu was ghevloghen
> Dat seker soud'beweghen moghen,
> Met 't Hemels olyf-tacxken groen,
> De goedtheyt Godts tot een versoen.

Dat tot ghenaede Godt gheneghen,
Om uyt te storten sijnen seghen,
D'blij reghen-booghsken laugh' versocht
Nu in de wolcken had' gebrocht,
Dat nu de winter was verdwenen,
En, dat bly bloemken was verschenen,
Daer 't honich bieken soud'gaen op,
Verdoen't venijn der spinne-kop.

Achtereenvolgens neurt hij een liedje over Maria's opdracht, hij bezingt de boodschap van den engel Gabriël, Maria's bezoek aan hare nicht, vóór wie ze, overgoten van vreugde haar schoon danklied: den Magnificat uitgalmde; hij verheft Jesus' opdracht in den tempel, daarna de Hemelvaart en dan volgen zeven liederen over de vreugden der lieve Vrouw. O! hoe hemelblijde was ze, toen ze haar kindje in 'n kribbeken op wat strooi, zag liggen:

Die daer voor u lach jonck en teer,
En over als (alles) was Godt en Heer,
Ghy knielde voor u (uw) nieuw-gheboren
Soet kindeken, en liefsten Al,
Die daer voor u lach in den stal;
Ghy saeght hem aen met heete minne,
Op u stondt syn ghesiecht (gezicht) gheplandt
O! Hemelrycksche Coninghinne!
Hoe wierdt u (uw) vurigh hert verbrandt!
.....
U (uwe) lipkens tuckten aen sijn wanghen,
U gaf hy sijnen minne-kus;
Aen uwe borst moeght ghy hem hangen
Die u verheven had aldus.

Is dat niet lief? En nu zucht de dichter tot haar, nu ge ten hemel troont:

Och! oft den Liefsten ende ghy
Van daer een oogh eens sloeght op my!
Och! oft van daer eens in mijn ziele,
Die soo naer u, reyn Maghet dorst,

Een drupken kleyn toch nederviele
Uyt uwe Moederlijcke borst!
O Maghet! moecht die ziele mijn
Deelachtigh van een druppel zijn!

Is dat geene teere en welgemeende liefde tot die zoete moeder? En met diezelfde lieftalligheid stelt hij ons de drie koningen, vóór Jesus geknield, vóór oogen:

Met duysent minne-groeten
Princes! voor u[1] aenschijn
Kusten sy sijne voeten
Sonder versaedt te zijn.
En tot u meerder troost, met grondigh borstgeklop
Storteden daer verblijt, van vreughden tranen op[2].

Op eenvoudigen toon vertelt de schrijver de derde blijdschap van Maria, toen ze haar goddelijk kindeken in de tempel terug vond, hare vreugde bij Jesus blijde intrede te Jerusalem, en haar genot bij 's Heeren Verrijzenis:

Ghy kuste met vreught, met luste
Sijne vijf wonden klaer;
Sijn voeten, zijn handen groeten
Ded' u die liefde daer.

Een moeder bly, voorwaer waert ghy
Omhelsende sijn open zy;
O rijcke, puer Goddelijcke
Vreught die doorvloed' u ziel!
O feeste, die uwen gheeste
In dat omhelsen hiel!

En hoe ze van blijdschap overvloeide bij Jesus' hemelvaart zeggen ons de volgende verzekens:

(1) De lezer zal reeds bemerkt hebben dat *u* dikwijls voor *uw* gebruikt wordt.
(2) Er bestaat een oud dichtje '*de drie Coninghen*' in Willems '*Oudste Liederen*' en in '*Rumbeeksche Avondstonden*', bl. 23, in 1856 verschenen.

In troost stondt ghy verslonden
Dat hy ons had gesocht,
Dat hy ons had ghevonden,
Dat hy ter glorie mocht;
Vol ghenuchten, ontvluchten dit suchten,
Dees eerdts gheruchten.

Altijd nog diezelfde teergevoeligheid, straalt in 'n ander liedeken door, waarin hij de vreugde der Moeder-Maagd op Pinksterdag, beschrijft[(1)].

Veel perelkens hebben wij reeds tot hier toe aangetroffen, flonkerende edelsteentjes, maar nog andere wil ik aantoonen die, mijns dunkens, met een nog klaarderen glans schitteren, want zoo innig diepgevoeld en meêgevoeld zijn de gedichtjes over de Weedommen der Koningin der Martelaren. Hoe schoon voorgesteld, hoe aangenaam is het volgende uit de eerste smert: Maria wekt haar kindje om door den kouden winternacht te gaan vluchten:

Op naemt ghy, u soet liefste kindt,
Meer als u ziel van u bemindt,
Dat u met ooghskens soet aensach,
Daer 't op wat hoey te ruste lach.
Ghy spraeckt ‘myn lief, vergheeft het my
Dat ick u weck soo buyten ty;
Het doet my leet, het is my pijn
Maer om den wil Godts moet het zijn.
Daer is ghekomen Gabriël,
Dat ick my tot de reyse stel,
Ende met u, mijns herts ghenucht
Stracx naer Egypten neem de vlucht.
Dat u ghelieft dan dat ick nu

(1) Gedichten over de blijdschappen van Maria, vinden we al veel vroeger:
Die 15 Freuden Maria.
Eerste Bliscap van Maria, Misteriespel van het jaar 1444.
Sevende Bliscap van Maria, Misteriespel der XVe eeuw. (K. Stallaert).
Middel-Nederl. gedicht uit een HS ‘Hier beghinnen VII blytscappen van onser lieven Sueter Vrouwen der Maghet Maria.’

U veerdigh' (gereedmake) ende vlucht' met u,
Die my soo haest in desen noodt,
Want u Herodes soeckt ter doodt.'
Uws herten een, dat loegh u toe,
Als segghende 'dat men 't soo doe;'
En ghy, oft had oock ghehadt dorst
Met vollen moed gaeft hem de borst.
.....
'k En weet wie dat sal legghen uyt
Reyn Maghet ende teere Bruyt,
Hoe menig traenken dat er viel
Op desen liefsten van u ziel.
O moeder droef en over-droef
Dat was een herte minne-proef!
Arm duyfken dat u saeght alree
Met 't schaepken in soo herten-wee[(1)].

Vol gloed is de tweede smert, vol vurigheid gloeit de derde: de Ecce Homo; en hoe droevig klagend zijn:

(1) Lijk men kan zien, zijn de weedommen juist dezelfde niet lijk tegenwoordig. Nogtans zijn er zeven aangeduid. Men vindt voor den eersten keer het getal *zeven* op het einde der XVe eeuw:
Van de seven droefheden ofte weeden onser lieve Vrouw - 1497
(K. Snellaert)
Onser liever Vrouwen Ween, 1500.
Dit syn onzer Vrouwe droefheden.
Vroeger was het getal onbeperkt: Sommigen telden 15 weedommen, anderen 200, andere 1, onder voorwendsel dat heel het leven van Maria eéne droefheid geweest was.
Het eerste gedichtje over de weedommen, dat er zeven aanduidt, is waarschijnlijk, dat hetgeen Meester Jan Van Coudenberghe onder 'n schilderij ('t beeld der Smertenmoeder) in de St Salvatorskerk te Brugge deed hangen, op het einde der XVe eeuw, als de hongersnood over het Venetie van 't Noorden woedde. De Vlaamsche beeldhouwers zijn de eersten die het beeld met de zeven zweerden, mieken. Men mag dus zeggen dat de Bruggelingen het eerst Maria aanriepen onder den titel van Vrouw der Zeven Weeën. De moeder van smerten wierd er bijzonderlijk aanroepen door de Franciscanen en de florentijnsche kooplieden.
In 1625 werd besloten dat telken jare eene processie rond Brugge zou uitgaan, ter eere der droefheden van Maria. Bisschop, priesters en burgerlijke overheden trokken van dan af, stoetsgewijze naar de kerk der Capucienen om er het beeld (dat nu nog bestaat) te halen.

Door sy-weghen ginght ghy tegen uwe vrucht,
Om nog eens te zien u smert, u onghenucht;
Om t'ontmoeten en te groeten, die ghy droevigh socht
Die ghy, laes! op der eerdt niet meer hebben mocht.

Alsdan naeckte dat mismaeckte kinde lief;
Gaende voorby u, sijn oogh op u verhief,
Eenen schichte dat ghesichte wierp in uwen grondt,
Daer uwe krachten al heel werden van doorwondt!

Swaer vertoone van die croone, die hy droegh,
Als hy sijn ghemerck op u, syn moeder, sloegh;
Sware persse, die soo versse vol van druppels hingh
Daer duysenden u ziel quetsueren af ontvingh.

Heel naar het wezenlijke is de smertenman, van kleederen ontbloot, geschilderd. Op Calvarie zit hij neder op 'nen steen, wachtende tot de beulen gereed zijn, Hem aan den kruisboom te nagelen:

Van 't sop des hoofts, door al sijn leden
Doorwont, door-groeft, door-kerft, door-sneden
Hij niet t'aensien eylaas en boodt
Dan, dat alom met vollen vloede,
Een droeve beeck van rooden bloede
Uyt sijn teer heylich lichaam vloodt,
.....
O Moeder droef, vol swaer allenden
Waer, dat ghy d'ooghen quaemt te wenden,
Sy vielen in een bloedigh badt.

Waarlijk levendig is de Heer, stuipende van de pijn op het kruis, afgemaald, levendig zijne heilige Moeder, overstelpt van grievende smerten bij de dood van haar kind:

Hoe kost u ziel verdraghen, die bitter hamerslagen,
Hoe kost ghy, moeder, in dat verdriet
Aensien u leven, en sterven niet!
.....
Hoe dickwils wierden u bitter ooghen
T'hemwaerts ghetoghen in dien druck;

Hoe dickwils neder moest ghy die booghen
Als ghy waert siende sijn ongeluck.

Syn rouwige gesichten(blikken) u schenen te doorschichten,
Elck woord dat uwen doorwonden sprack
Met duysent zweerden u 't herte brack.

Syn stem opginghe, syn ooghen sloten
Syn aenschyn scheurpte, (splijten,) syn hoofde neegh;
Met bloedt en fluymen was overgoten.
Die klaer fonteyn die dorste kreeg.

O leet, o smerten sure! waer waert ghy Maghet pure
Waer was, o Moeder, u soete borst,
Daer ghy saeght sterven u kind van dorst?

Weenend stapt de bedrukte Moeder na het lijk van haren Zoon, ze ziet Hem in 't graf nederleggen, en ontroostbaar verlaat ze de plaats waar Hij rust. Soms langs den weg, keert ze nog eens om, de blikken daar gericht waar haar eenige schat gedoken is. En de dichter eindigt zijn Mariakransken met een sluitliedeken tot zijne teerbeminde Moeder uit den Hemel.

Maar nu de vraag: wie was Pater Lucas?

Heel veel over hem weet men niet, en men heeft tot hiertoe maar weinig over hem kunnen vinden. Doch ik zal geven wat ik uit de oorkonden heb kunnen rapen en zoo genoegzaam, meen ik, de vraag oplossen.[1]

Lucas (in de wereld Ludovicus Fomes), zoon van Jan Fomes en Angela Mendez, werd in 1595 geboren. Over de geboorteplaats kan ik tot hiertoe, geen beslissend woord geven. Er bestaat twijfel tusschen Bonheyden bij Mechelen en Genits in Limburg. Ik ben echter meer genegen Bonheyden[2] aan te nemen. Want overal leest men Pater

(1) Ik moet hier mijnen dank betuigen aan P. Cypriaan, archivaris, die zoo goed was eenige bronnen op te zoeken.

(2) In den ‘catalogus omnium Religiosorum’ van P. Godfried van Aalst (einde der 18 eeuw), vindt men P. Lucas Euyensis: En iemand heeft op kant om Euyensis uit te leggen, geschreven: Bonheyden:

Lucas *van Mechelen.* Bonheyden legt beter dit gezegde uit dan Genits. Mijn oordeel is dat onze dichter zeker te Mechelen niet geboren is (de bewijzen zijn te klaar) maar dat hij er, tot hij capucien werd, moet gewoond hebben. Eene oorkonde staaft eenigzins mijn denken. In 'nen brief aan P. Willem Van Duysborg (toen provinciaal) staat er te lezen dat het huis van Pater Lucas' vader, (hetwelk de capucienen geërfd hadden), mag verkocht worden voor het toekomstig klooster van Mechelen[(1)]. Zoo zou alles verstaanbaar worden. - Op twintig jarigen leeftijd trad hij in het orde der capucienen[(2)], werd priester en predikant, predikte veel en wel. Maar eene heerschheid op de borst, genoodzaakte hem van zijn predikambt af te zien. Daarbij kwamen nog andere kwalen, die hem teenemaal beletteden zijne bediening als zendeling uit te oefen, en die hem tot de dood bijbleven. Wat ging hij nu aanvangen? Lang moest hij niet denken. In zijn binnenste brandde een vier, en dat vier zou hij met volle vlammen laten rondlaaien. Hij ging aan 't dichten, om zoo nog zielkens voor den Heer te winnen.

In de tweede uitgaaf van den Blijden Requiem vinden wij eenige regeltjes over P. Lucas. J. d'Erckel Van Gent die de drukker dezer uitgaaf is, doet die regeltjes als voorwoord dienen[(3)]. Hij zegt onder andere ‘Desen goeden Religieus hem vindende ombekwaem. om alle uytwendighe

(1) Poterit domus legata a patre Patris Lucoe Mechlin, divendi pro fabrica futura (van 't klooster van Mechelen). 1630-25 Nov. (In 'n geschrift van P. Godfried van Aalst rond 1782.

(2) In 't boek der professingen (1588-1616) - (Copie einde der XVII eeuw) staat er: Ego, fr. Lucas Euyensis, in soeculo dictus Ludovicus Fomes, filius Joannis Fomes et Angelae Mendez, annos natus viginti suscepi habitum capucinorum a P. Marcelliano Brugensi, Magistro novitiorum in conventu Gandavensi 6 Maij 1615, et anno sequenti 1616 eodem die, emisi professionem in manibus dicti patris (bl. 132) - Die Pater Marcellianus waarvan hier spraak is, was uit het edel geslacht der Pardo - de Spinosa - Obiit 29 Nov. 1637. (Necrologium Fr. Min. S. Franc. Cap.)

(3) 't Is daarin dat men vindt in italieke letters gedrukt ‘*Genitser van geboorte*’ Men leest er nog ‘Hij was wijs ende seer verstandigh, cloeck van stemme (eerst) ende vrolijck van geest.’

oeffeninghen uyt te wercken, ende van deselve ontslagen, heeft hem met eenen goeden jever tot inwendighe begeven; ende den wille Godts hier in kennende, gevolght den raet van eenen sekeren audt-vader, die aen sijne discipelen seyde: ‘blijft in u celle, ende sy sal u alle dinghen leeren’.

Pater Lucas was ten andere een heilige. Dit volgt uit verdere gegevens: ‘sijn pricipaelste oeffeninghe was, de grondighe verloochening sijn selfs, stervende dach voor dach duysent minne-dooden’. - Men moet inderdaad een heilige zijn om zoo schoon de liefde, de altijd stijgende liefde tot God te beschrijven lijk hij deed in zijnen *blijden Requiem*(1).

Pater Lucas werd zesmaal door zijne broeders naar het provinciale capitel afgeveerdigd. Hij werd gardiaan van Winoksbergen(2), en stierf te Gent den 15 September 1652 in geur van heiligheid. Hij was slechts 57 jaar oud(3).

Eene bijzonderheid die hier nog te bemerken valt, mag ik niet overslagen. Al de gedichten zijn op muziek van liedjes gezet, door allen ten dien tijde gekend en gezongen. De eerste uitgaaf van *den blijden Requiem* verscheen met het muziek erbij.

De dichter zal naar alle waarschijnlijkheid de min goede liederen door deugende willen vervangen hebben om zoo door den zang het goed zaad in de herten te brengen.

Dit gedacht vinden we ten andere bij 'nen anderen dichter van dien tijd: Dirck Pietersz Pers van Antwerpen, uitgever van Vondels' eerste gedichten. Onder den naam van Dorotheus a Bembda gaf hij zijn ‘Bellerophon of lust tot wijsheidt, een boeck in drie deelen’ uit, waar in lieflijke vloeiende verzen beurtelings stichtend en vermakelijk

(1) We treffen nog een bewijs van P. Lucas' heiligheid aan in de ‘Bibliotheca scriptorum Ord. Cap.’ a P. Deonysio Genuensi die zegt ‘Cui singulari vitoe probitas, morum venustas, in arte poetica eruditio, non incelebre, in sua provincia nomen dederuut (1680 Genua).
(2) Gardiaan Van Winoksbergen in 1641 (archieven der Belgsche provincie).
(3) Necrologium fr. Min. Capuc. - OEtas 57 - Religio 37.

gezongen wordt om de jeugd zijns tijds ‘van vele dartele liedekens af te leyden’, daar het inderdaad jammer was ‘dat vele schoone nieuwe voyskens met sulcke ontuchtige dichten werden uytghegheven’[1].

Nog een voorbeeld van dit doel vinden we later (1724) in ‘het nieuw liedt-boeck ghenaemt *Vogel Phenix* in 't licht gebracht door eenen Eerw. Pater Capucien, seer dienstigh voor alle persoonen en naemelyck voor de zedbaere, aerdige en sanghlievende Nederlandsche jonckheyt’[2].

In de opdracht van zijn werkje aan Maria, zingt de dichter:

> Jont dat de jonghe jeught
> Dit boecxken wel begheert,
> Om daer med' hunnen gheest
> Te stichten en vermaecken,
> En vuyle liedekens
> Hier mede te versaecken.

Onder de wijzen die P. Lucas aanstipt vinden we veel liefdeliederen: vlaamsche en fransche. - Andere duiden plaatsen aan zooals:

> Antwerpen is soo schoon een stadt!
> Loven schoon Brabantsche Maeght!
> Te Lokeren aen de fonteyn,
> Op den ommeganck van Dendermonde.

Ik meen te mogen besluiten dat Pater Lucas' werk (waarvan ik nog maar een klein deelken laten zien heb) een werk van weerde en van echte poëzie is. Zooals ik in mijne inleiding zei, is dat werk wel eenigszins gekend,

(1) EVERTS, *Gesch. der Nederl. Letteren.*

(2) In de tweede uitgaaf van dit Liedt-Boeck (heruitgegeven door De Ruyter van wien het ‘Nieuw Liedt-Boeck’ is ‘ghenaemt den Maeghdenkrans) vindt men een Magnificat gedicht door Michel De Swaen alsook'n lijkdicht door Fr. De Jonghe (ook Chyrurgijn ‘over de doot van d'Heer Michiel De Swaen, in sijn leven Raedt-Deken, Stads-Heel-meester, of Chyrurgijn, en 20 jaeren prince der Reden-rijcke Gilde binnen Duynkercke, overleden den 3 Mey 1707’.

doch de schrijver ervan weinig of niet. Ik heb dus alles uit oude stukken en oorkonden moeten rapen. 't Is weinig, maar ik hoop over hem eerlang nog meer te vinden... 'k zal trachten 'nen anderen keer de schoonheid van den *Blijden Requiem* en den *Droeven Alleluia* te toonen, en als 't God belieft, ook eene kritische studie er over maken. Door zoeken en herzoeken zal ik tot nadere bepaling geraken.

FR. BERTRAND, Ord. Cap.

Maalderslied

IK steke m'n kopken buiten,
m'n koppeken wit van 't meel,
dóór 't vensterken zonder ruiten
van m'n houtene luchtkasteel.

Ik zing dat het helmt in 't ronde;
de boeren en deert dat niet,
die luisteren stil 'n stonde
naar 't lustige maalderslied.

M'n molen zingt ook z'n lieken
als hijgend de koele wind
klabetterend in z'n wieken
komt spelen gelijk 'n kind.

Mij brengen de boeren 't koren,
gewonnen op 't vale veld;
geen korrelken gaat verloren,
ontsnapt aan het windgeweld.

Ik danke den Heer voor 't windje,
voor 't koren en 't witte meel,
en 'k laaf met 'n schuimend pintje,
den Zondag, m'n droge keel.

Brugge
FR. PLACIDUS, Ord. Cap.

Bloci

WEER is de lieve Mei in 't land gekomen.
Vol wuivenden bloeitooi nu rijzen de boomen
In hel-kristallen lucht;
En als de windberoerde takken beven
Komt zacht een bloeiselvlucht
Als sneeuwgevlok op de aarde nederzweven.

Veelbloemig zijn de dreven en de weiden.
Nu juichen de kinders in zalig verblijden
En over 't bloeiig pad
Gaan maagden stil in witte en roze kleeren
Lijk in de feestestad
De aanminnige processiestoet des Heeren.

Ik ook wil vroom door al die weelde treden
En prevel in dank nu mijn blijde gebeden;
En waan het wijde land
Mijns levens, waan al mijne levenswegen
Gelijk een lustwarand
Heel mooi bezaaid met witten bloesemregen.

G.V.

Mengelmaren

P*aarwoorden.* - STAFRIJMENDE PAARWOORDEN verzameld door Leo Claeys, leeraar aan het St J. Berchmans gesticht te Avelghem. 2de *Deel.* Prijs 0.25 fr. vrachtvrij (ten voordeele der vlaamsche zendelingen van Scheut).

Dezen keer dischт Eerw. Heer L. Claeys ons boven de 400 stafrijmende paarwoorden of gepaarde woorden op.

'*Stafrijmende* noemen wij deze paarwoorden, verklaart Schrijver, omdat de twee betoonde lettergrepen dezer onderling gepaarde woorden gelijkheid van klank hebben in de aanvangletters: *v*uur noch *v*onk, *b*ooten en *b*eertelen.' bl. 3.

Weleens hoorden we afvragen, waarom Schrijver niet uitvoeriger uitleg en toeklaring gaf om over sommige oude en onverstaanbare uitdrukkingen.

Daarop vindt lezer antwoord op bl. 4. - 'Uitvoerige opheldering en aanhalingen uit vroegere bronnen aanzien wij als een groot bijwerk en verhopen, bij eene omwerking, het ontbrekende te kunnen bijvoegen.'

Evenwel schijnt Schrijver reeds rekening gehouden te hebben van deze eenigzins gegronde opmerking en in zijn 2^{den} bundel vinden wij de moeilijkste woorden door twee, drie, somtijds vier 'synonimen' of wisselwoorden, of door korten uitleg toegelicht.

Twee voorbeelden:

Bl. 18. *Roep en rake.*	't Is nu overal de roep en de rake dat Jan gaat trouwen: *klap, vermondinge, straatmare.*
Bl. 25. *Zeule en zaad.*	Dat land is verkocht geweest voor twee honderd frank, zeule en zaad niet medegerekend: *zonder mede te rekenen hetgeen men betalen moet aan den verkooper voor de bedrichting. - Zole: zware wielploeg, of hegge om het land te keeren.*

Die hun het nut van dergelijke verzameling afvroegen krijgen ter overweging een uittreksel uit een schrijven van Hoogleeraar Verdam, die benevens zijne gelukwenschen den zanter aanmoedigend ter zijde staat en zegt 'dat hij verhoopt de gelegenheid te hebben om zijn plan te volvoeren: een zoo volledig mogelijk overzicht te geven van de vroegere en latere staande uitdrukkingen (of gepaarde woorden) in het Nederlandsch' bl. 4 (4).

Hoe men erover oordeele, een dubbel gevoelen blijft toch bij na het aandachtig doorloopen der rijmende en stafrijmende paarwoorden: nm. eensdeels bewondering voor den schilderenden rijkdom, de plooibaarheid, de welluidendheid, de beeldende kracht onzer vlaamsche tale, die soms in een tweetal woorden een gansche zin omgrijpt en vast voor den geest stelt.

Anderdeels, de indruk dat de Eerw. Schrijver noch voor moeilijkheid noch voor werk teruggaat, want zijne verzamelingen zullen hem veel tijd en overmate van geduld gekost hebben! En nog.... ligt er koorn op den molen, want hij belooft ons een bundel klankverwisselende paarwoorden, b.v. zwirrelen en zwarrelen.-

Moge zijne taaie werkzaamheid onze jongere zoekers en zanters tot voorbeeld strekken en hij zijn werk tot goeden uitslag brengen, onze vlaamsche moedertale ter eere en hare minnaars ten bate!

J.B.

[Nummer 13]

Blauvoeten en Isengrins
(*Vervolg van bladz. 166*)

NIET alleen de geschiedkundigen, maar ook de philologen hebben zich met de Blauvoeten bemoeid en zijn aan 't zoeken en aan 't twisten gegaan om te weten hoe de benamingen van beide vijandige gezindheden uit te leggen zijn: of het eenvoudig familienamen zijn ofwel spotnamen en of ze eenige betrekking hebben op de Reinaertsage.

De oudste bronnen en het meerendeel der latere kronijkschrijvers gewagen van geen namenuitleg. De eerste die ervan spreekt is Meyer. In *Compendium Chronicorum Flandriae* (1538) op 't jaar 1206, is hij van meening dat *Blauvoet* voortkomt van de familie Blauvoet en dat de *Isengrins* door hun tegenstrevers *Nigrekini*[1] (d.i. *Zwartekniеën*) geheeten werden, omdat ze gewoon waren

(1) Nigrikini = blijkbaar een misvorm van *Ingrikini.*

de knie te buigen voor het gezag. Hij zelf schijnt het ongerijmde van dezen laatschen uitleg gevat te hebben, immers in zijn volgend werk *Annales rerum Flandricarum* (1561) laat hij dien uitleg varen en zegt: 'In de gedichten van Jacob van Maerlant heet de wolf *Isengrin*, evenals de vos *Reynaert.*' Dezen keer ziet hij in *Isengrin* een spotnaam in verband met de Reinaertsage.

Despars waagde ook een uitleg, welken wij enkel aanstippen om de aardigheid. 'Blauwvoeters naert coleur van haerlieder onderkoussens' zegt hij in zijn *Cronycke van den Lande ende Graefscepe van Vlaenderen.* Uitg. v. J. de Jonghe. Brugge, 1837, bl. 410.

In de *Jaerboeken van Veurne en Veurne-Ambacht*, door Pauwel Heyndericx wordt de oorlog van 1201-1205 voorgesteld als een strijd tusschen twee *geslachten*, die beide den naam voeren van hunne hoofdmannen: Sigebert Ingeryck en Rykaard Blauvoet.

In 1834 liet Grimm zijn *Reinhart Fuchs* verschijnen. En zoekende naar het ontstaan van dit dierenepos, komt hij op den Blauvoetenkrijg in Veurne-Ambacht; en *Blauvoet*, volgens hem, is niets anders dan een wisselwoord van *Vos*, die, naar hij beweert, door het Zweedsche landvolk *Blafot* genaamd wordt. Blauvoet en Isengrin zijn dus wel spotnamen en duiden een dubbel verband aan met de Reinaertsage.

Warnkoenig verwerpt deze zienswijze van Grimm. WARNK.-GHELDOLF, *Histoire de Flandre*, 1835, I^{e} deel, bl. 215. Immers, hij had Hyndericx handschrift geraadpleegd en zonder nader onderzoek diens verhaal overgenomen, mitsgaders de meening als zouden beide namen niet anders zijn dan de *familienamen* van de leiders der twee vijandige *geslachten.* Deze zienswijze staat overgenomen bij David. *Geschiedenis van Vlaanderen*, 1851, bl. 319 en vlgg. en bij NAMÈCHE, *Cours d'histoire Nationale*, I. bl. 384.

Middelerwijl was J.-F. Willems' boek *Reinaert de Vos* verschenen. Deze schrijver deelt de zienswijze van Grimm;

met dit verschil dat volgens hem '*Blauwvoet*' de beteekenis heeft, niet van *Vos* maar van *Roofvogel.*

Zoo komen we tot Kervyn, die ook in de twee namen schimpwoorden ziet en voor 'Blauvoet' de twee beteekenissen geeft, deze van *Roofvogel*, voorgesteld door J.-F. Willems, en deze van *Vos*, voorgesteld door Grimm(1).

Neemt men nu aan dat *Blauvoet* en *Isengrin* geslachtsnamen zijn, zonder meer, dan moet men ook aannemen dat de strijd zelf nooit iets anders is geweest dan een familieveete tusschen de twee geslachten *Blauvoet* en *Ingrekin.* Zoo is 't, beweert V. Fris. Zie, ten tijde van de eerste onlusten onder Diederik van Elzaten leefde er te Veurne een Rijkaard Blauvoet, en diens zoon wordt vermeld in een groot aantal oorkonden van 1166 voort. Ingherkin moet ook een eigennaam geweest zijn, alhoewel hij nergens voorkomt in de oorkonden van dien tijd. Kervyn zegt dat er nog Ingerycks bestonden te Brugge in de XVIIe eeuw. Ten andere het woord zelf kan niet anders uitgelegd geworden. En aldus is het wel aan te nemen dat beide namen wijzen op twee geslachten en dat de strijd ontstaan is uit een familieveete en het karakter van geslachtstwist behouden heeft gedurende de XIIe eeuw. Binnen dit tijdperk immers worden leden van de familie Blauvoet vernoemd in de oorkonden en staan beide gezindheden steeds vermeld onder de namen *Blauvoet* en *Ingrekin.*

Maar is dit nog alzoo later en namelijk tijdens den oorlog tegen Koning Mathilde (1201-1206)?

Zie eens. Lambrecht van Ardres, spreekt in 't lange en in 't breed van de *Blauvoeten*, en vernoemt niet eens de

(1) De ongerijmdheden van Van de Velde (*Annales de la Société d'Émulation de Bruges*, 2e serie, t. I. bl. 87 vlg). verdienen schier niet vermeld te worden. Voor hem staat het onomstootbaar vast dat 'Reinaert de Vos' een plaatselijke sage is, ontstaan in Veurne-Ambacht, uit den strijd der Blauvoeten en Isengrins. Dit bewijzen de zeden en toestanden, tot zelfs de helden van het epos; ieder van hen verbeeldt den heer van een of ander landgoed uit de streek. Zoo hebt ge: Lampreel van Lampernesse, Lombardus de Kemel van Lombardzijde, enz. enz.

Ingrekins, wat toch niet uit te leggen is, indien het toen nog enkel een strijd is tusschen twee geslachten. Daarbij, nergens is er nog sprake van een lid der familiën Blauvoet of Ingrekin. Ditmaal zijn 't andere leiders die te voorschijn treden. Eindelijk, en dit is 't voornaamste, omstreeks dit tijdstip, verschijnt de benaming *Isengrin* nevens deze van *Ingrekin.* Heyndericx en Warnkoenig, die den strijd der Blauvoeten voorstellen als een strijd tusschen twee geslachten, spreken niet van dezen tweeden naam. En nochtans daarmede dient rekenschap gehouden. Men kan niet zeggen dat *Isengrin* een slechte lezing is voor *Ingrekin;* het woord komt voor in verschillende bronnen die onafhankelijk zijn van malkaar. Men kan ook niet veronderstellen dat er in Veurne-Ambacht *twee* familiën bestaan hebben, die elk hun naam aan ééne en dezelfde gezindheid zouden gegeven hebben, te meer dat in niet één der schriften van dien tijd een lid van die familiën vermeld staat. Eéne veronderstelling blijft mogelijk: *Ingrekin* is de oorspronkelijke naamvorm van ééne der twee gezindheden; *Isengrin* is een wisselvorm van *Ingrekin*, later gebezigd als benaming van dezelfde gezindheid.

Hoe en waarom? Hier loopen de meeningen uiteen. Volgens V. Fris is *Isengrin* ontstaan uit een toevallige verwarring met *Ingrekin; Isengrin* was eenvoudig een persoonsnaam evenals *Ingrekin*, deze te weten der leiders van een der gezindheden door hun geslachtsgenooten overnomen; immers, V. Fris ook beweert dat de strijd tot het einde toe enkel een strijd geweest is tusschen twee geslachten. L. Willems nu verwerpt die meening, en met reden, meenen wij. *Isengrin* werd van de XIIe eeuw voort niet meer gebezigd noch als voornaam noch als familienaam, maar wel als schimpnaam, en is niet een toevallige vervorming van *Ingrekin*, maar een met opzet gepleegde verminking, waarmede de tegenstrevers hun vijanden gedoopt hebben.

Hoe is *Isengrin* een schimpnaam geworden en welke is er de beteekenis van? Hier deelen wij de gissing mede

door L. Willems vooruitgezet (bl. 280). In het begin, dat is in de IXe en X^{e} eeuw, was *Isengrin* (= *Isenbaart*) evenals *Reinaart* (= *Renier*) een eenvoudige voornaam, naderhand, zooals vele voornamen, tot familienaam geworden.

Rond dit tijdstip waren de kloosters de eenige middenpunten van studie en wetenschap. Doch, benevens de geleerde, verstandelijke moniken, waren er ook ruwe, onwetende, enkel belust op eten en drinken, die door hun eigen medebroeders uit spot en minachting bestempeld werden met den naam: wolf-monik, *lupus monachus.* Dit blijkt uit menig latijnsch kloosterschrift uit dien tijd. In de XIIe eeuw heeft men zulken monik verpersoonlijkt en hem een persoonsnaam gegeven: *Isengrinus.* Zoo ook werd de tegenhanger van Isengrin *Reinardus* geheeten. Allengerhand geraken beide namen meer en meer verspreid, ook onder het volk. Weldra komen beiden voor in den volksroman: Isengrin als de onnoozele bloed, eeuwig en ervig gefopt door Reinaert, den slimmen vos, die behendig diens gulzigheid weet uit te buiten. Isengrin is dus de type van den onnoozele, den gulzigaard. En daar is ook de beteekenis van den schimpnaam, rond 1200, door de Blauvoeten aan hunne tegenstrevers gegeven. En daar ligt het verband, maar het is het eenige tusschen den Blauvoetenkrijg en het dierenepos, Reinaert de Vos.

Was *Isengrin* een schimpnaam, *Blauvoet* zal het niet minder geweest zijn. 't Is waar, Blauvoet was in den beginne een familienaam. Maar, op het tijdstip dat 't woord Isengrin in zwang kwam, zal *Blauvoet* ook gebruikt geweest zijn als spotnaam. Immers, op ditzelfde tijdstip, wordt nergens een Blauvoet, als persoon, vermeld; daarbij, het woord bestond nog met een andere beteekenis.

Wat beteekent Blauvoet?

Grimm's stelling, als zou *Blauvoet* hetzelfde zijn als *Vos*, is niet aan te nemen. Het is niet waar dat *Blafot* de gewone benaming is van den vos in Zweden en alleszins alhier werd dit dier nooit aldus geheeten.

Blauvoet heet bij Kiliaen: *Accipiter stellaris, aquila stellaris*, en bij Ducange staat dat in sommige gevallen 'Stellaris' *de zee* bedoelt. Van daar zal Kervyn zijn *zeesperwer* gehaald hebben. En van dien zeesperwer heeft men naderhand een soort zeemeeuw gemaakt en een verband gezocht tusschen de vlucht van dien vogel en de zeestormen, zooals het blijkt uit de kreet: Vliegt de Blauvoet! Storm op zee! L. Willems meent dat Kiliaen het mis op heeft en dat hij door *accipiter stellaris*, de *stervalk* heeft willen beduiden, een naam die heden nog in Noord-Nederland aan den sperwer gegeven wordt. Deze vogel wordt aldaar nog *Blauvalk* geheeten, om reden van zijn blauwendige pluimen. Aldus zal Kiliaen *Blauvalk* met *Blauvoet* verward hebben. Althans van *zee*roofvogel kan er geen sprake zijn.

Blauvoet zou eigenlijk zijn een roofvogel van 't geslacht der valken, bij de geleerden geheeten *falco cyanopus* of nog *falco lanarius;* in 't fransch: *faucon lanier*, *lanier;* in 't Duitsch *blaufuss.* Deze vogel inderdaad heeft blauwe pooten. Maar reeds in Buffon's tijd was hij in Frankrijk niet meer te vinden; in onze streken wordt hij heden nergens meer aangetroffen; hij leeft nog in Zuid-Oostelijk Europa en verschijnt nu en dan nog in Zuid-Duitschland.

Kon Blauvoet een schimpnaam zijn, en - zoo ja - welke was zijn beteekenis! L. Willems vindt in Oud-fransche gedichten tal van voorbeelden, waar '*lanier*' wil zeggen '*lafaard*', en volgens oude fransche natuurkundigen was dit verdiend; immers de blauvoet was een roofvogel waarmede men ter jacht ging, en die uitsluitend klein wild aanviel. Welnu, vervolgt L.W., de edellieden onder de Ingrekins, die door hun valkenjachten den blauvoet kenden en zijn laffen aard, zullen met dezen naam hunne tegenpartij bestempeld hebben, waaronder de aanzienlijke familie Blauvoet zich bevond. Goed. Maar waarom in 't Oud-Fransch gaan zoeken maar 'tgebruik en den uitleg van een Vlaamschen naam, in Vlaanderen gebezigd. Daar zijn nochtans in Oud-Vlaamsche schriften voorbeelden voor-

handen, die aantoonen dat *Blauvoet* in 't vlaamsch als schimpwoord in zwang was, doch met een andere beteekenis als 't fransche *lanier.* Aldus wordt in Jan Van Heelu's *Rijmkronijk* (uitg. Willems, v. 5184 vlgg.) gezinspeeld op zekere spotdichten, gemaakt ter gelegenheid van den slag bij Woeringen tusschen de Brabanders eenerzijds, en de Gelderschen met hunne bondgenooten anderzijds. Daarin worden Jan Van Brabant en de zijnen vergeleken bij een haan met zijne hennen, hunne tegenstanders bij valken en *Blauvoeten.* Zie G. KALFF, *Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde.* I. Groningen, 1906, bl. 225. 't Lijdt geen twijfel of *Valken en Blauvoeten* zijn hier genomen als roofvogels en als spotnaam toegepast aan personen, heeft *Blauvoet* blijkbaar de beteekenis van *roofzuchtige.* En daar het in de gewoonte lag, reeds in de XIIe eeuw, spotliederen te dichten op gebeurtenissen en namelijk op twisten en gevechten, waar het volk een voornaam aandeel had, zoo dunkt het ons niet gewaagd te veronderstellen dat, tijdens den Veurnschen volksstrijd omstreeks 1200, ook dergelijke liederen bijgedragen hebben tot het ontstaan of ten minste tot het verspreiden van de twee schimpnamen Isengrin en Blauvoet, als benamingen der tegenstrijdige partijen.

Schimpnamen dus: *Isengrin*, d.i. vraatzuchtige wolf en *Blauvoet*, d.i. roofzuchtige valk, die beiden nagenoeg dezelfde beteekenis hebben, en zinspelen, niet op een staatkundig bewind of maatschappelijke inrichting door deze of gene partij voorgestaan, maar wel, meenen wij, op de moord- en roofdaden van weêrskanten gepleegd.

Schimpnamen en geen familienamen; dus was de strijd, op dit tijdstip, niet een familie- of geslachtentwist, maar een burgerkrijg, zooals het reeds hiervoren is aangeduid geweest.

* * *

Een woord om te sluiten.

Dat de geschiedkundige gebeurtenissen, waarin de West-

Vlaamsche strijders - Kerels en Blauvoeten - de bezieling en het toonbeeld meenden te vinden van hunne beweging, nu onecht gebleken zijn; dat de opvatting van hun zinnebeeld en hun strijdroep niet beantwoorden aan de werkelijkheid van 't verleden, dat is voorwaar van geringe aangelegenheid. De zake zelve blijft onverminderd en onveranderd. Des niet te minder heerlijk zal in de geschiedenis geboekt staan de edele strijd tot behoud van eigen stam, tot opbeuring van eigen taal en volk; met niet te minder trots zal men begroeten den Verwekker van dien strijd, zendend uit zijn hand, hoog boven Vlaanderen's oorden, den geliefden zinnebeeldvogel met de boodschap van de ontwaking, en, tot dat, na het bernen van den storm, de ruste heersche met den gewonnen zege en de zonne rijze met den glans der verwezenlijking van 't hoog-gekoesterde oorbeeld, klinke immer voort:

Vliegt de Blauvoet! Storm op zee!

E. VAN CAPPEL

Ik zie ze geren komen....

IK zie ze geren komen,
die kleintjes met hun kloefkes aan,
wen ze als gedaagde vromen
bedaard ter kerke gaan.

Ze reiken wijd hun pollekes
naar hoog en groot wijwatervat,
en op hun krullebollekes
ze sprenklen 't zeegnend nat.

Dan, zoetjes, op de toppekes
van hunne holleblokskes, gaan
ze al voren, wijl hun koppekes
stil weg en weder slaan.

Ze klauteren op de stoelen
en kijken boven 't hoogste blad;
hun asem blaast, de zoele,
hun poezle handjes nat.

De roze lippekes fluisteren
hun simple beêkes, al zoo schoon,
daar Jezus zit te luisteren
op zijnen gouden troon.

Lang staan hun blinkende oogen
op 't gouden remonstrans gericht,
waar Hij, met rook omtogen
praalt tusschen 't schittrend licht.

Dan, op een einde, staan ze
op hunne holleblokskes weer,
en stil, lijk vreezend, gaan ze
weg van den Lieven Heer.

De kloefkes klettren luid, en
de groote deure klappert toe;...
weg zijn ze weer, en buiten
aan 't joelen blij te moe.

Ik zie ze geren komen,
die kleintjes met hun kloefkes aan,
wen ze als gedaagde vromen
bedaard ter kerke gaan.

Brugge
FR. PLACIDUS, Ord. Cap.

Godfried Hermans

Verzamelde Opstellen en Gedichten. - Wereldeinde. Brussel. De vlaamsche boekhandel, 1907.

Vóór zeven jaar gaf zekere Godfried Hermans een boek ‘Gedichten’ uit. Een bundel verzen uitgeven is op onze dagen zoo'n buitengewone daad niet, maar

ditmaal waren al de liefhebbers van echte poëzie er blij om. Enkele ultra-modernen die alleen hun veelal ijdele kunst groot wanen, hadden niet zoodra de eerste woorden gezien of zij sloegen het boek weer toe. Vóór de jaren '80 mocht men wel schrijven:

> ‘Mijn God, de kunst is 't luide tieren
> Der ziel om laving voor haar dorst’;

in 1900 echter was het pedantisme al twintig jaar uit de letterkunde verbannen. Het ging niet meer aan te tieren in de verzen; 't moest alles zacht en lief zijn als avondwindjes.

Was't nu toch geen onzin met zulk lyrisme nog vóór den dag te komen na de plechtige verklaring over de ‘allerindividueelste expressie van de allerindividueelste emotie’?

Zoo leerden de ketters, doch de belijders van het waar kunstgeloof juichten bij het verschijnen van een boek dat de traditie van de groote lyriekers aller eeuwen voorzette. Godfried Hermans bleek geestverwant met hen die in hun werk het breed-menschelijke, de zieletaal van 't gevallen menschdom vertolkten; uit zijn gedichten vlamde als in onze gewijde boeken en kerkzangen de wreede verzuchting om 't verloren Paradijs-geluk, de zaligende hoop en liefdedrift in het lijden, de ingeboren sehnsucht naar een oneindig, eeuwig hemelheil. Hij stelde zich aan als zanger van het groot heimwee dat de Adamskinderen in zich dragen, van het algemeen verlangen naar een nieuw Eden, van het door elk zoo diep-gevoelde woord van Augustinus: ‘Fecisti nos ad te, Deus’; door zijn kunst wou hij het volk opbeuren in zijn pijnlijk streven naar den hemel, het reeds in zijn aardsche leven wat nader God brengen die in zich het oneindig Ware, Schoone en Goede bevat. Hij wou de menschen op hun tocht door de brandend-heete woestijn van de wereld reeds enkele druppelen laten drinken uit den Oceaan der ongeschapen goddelijke pracht. Hij wou den zege aantoonen van de deugd over den haat van God

en van den evennaaste; hij wou allen leeren bidden - als de Godgewijde kunstenaar ‘knielend, met 't hoofd gebogen op de borst.’

Herlees maar eens zijn machtig-aangrijpende stukken uit de bijbelsche geschiedenis: ‘Abel doodgevonden’, ‘Ontwerpen van Babel’, herlees ‘Wroeging in de kerk’, ‘In 't vagevuur’, ‘Jesus’, ‘De mis der 19e eeuw’, waar zoo grootsch de strijd van het huidig ongeloof tegen den Allerhoogste wordt uitgebeeld.

Wie was Godfried Hermans?

De nieuwsgierigheid werd aldra bevredigd. Doch dan greep de verwondering in: Godfried Hermans was de duiknaam van een negentienjarigen student uit Dendermonde, nl. Lodewijk Dosfel. Die student had ook reeds een tijdschrift ‘Jong Dietschland’ gesticht toen velen nog niet eens weten wat een tijdschrift is; hij maakte schoone verzen toen de meesten nog niet eens proza zonder taalfouten schrijven, hij bewonderde de Profeten, Dante, Vondel, Rodenbach en wilde er geen gebenedijd woord van gelooven wanneer men hem de generatie-mannen van '80 als verheven kunstenaren voorstelde. Wat hij hoorde en las onderzocht hij; en zijn diep kunstinzicht en groote ziel lieten hem de waarachtig edele poëzie onderscheiden van de klankdingjes à la Kloos en dat alles deed hij toen hij nog een jongen was!

Natuurlijk werd hij ziek en dit was jammer voor hem en voor het vlaamsche land. Doch hij genas - hoe is dat weeral gebeurd? - en kon boeken uitgeven in gebonden en ongebonden stijl. Nu blijkt hij niet moderner dan vóór zeven jaar, tenzij dat hij zijn gedachten en gevoelens thans op zeer mooi papier en met fraaie letter liet drukken: die verdienste der modernen neemt hij dus aan. Maar of zijn twee boeken nu nog slordig papier met onnoozele letter waren, toch zou ik die bij de heel merkwaardigste noemen die Vlaanderen op het gebied der kritiek, der lyriek en dramatiek bezit.

Het eerste boek bevat vijf proza-bijdragen en verschil-

lende gedichten. Op elke bladzijde wordt andermaal de hooge kunstopvatting van den schrijver bewonderd. Hij behandelt:

I. ‘De beste kunst’ en vraagt zich af - al is hij reeds vooraf van de zekerheid bewust - of de beste kunst wel deze niet zou zijn ‘die het meest gelijktijdig, het volledigst en meest rechtstreeks den ganschen mensch voldoet in zijne hoogere vermogens, in de mindere vermogens, ondergeschikt aan de eerste; de hoogere vermogens: verstand, wil; de mindere vermogens: verbeelding, zinnenlust, zinnen.’ Die stelling bewijst hij dan ook met een afdoend betoog door de rede en door het feit van de onsterfelijke kunstenaren.

Daarna heeft hij het over:

II. ‘Droefheid in de letterkunde’. Hier kunnen de onbedachte critici wel veel leeren uit zijn diep-doordacht gezegde. Men zegge wat men wil- en sommigen hebben inderdaad over deze woorden van Godfried Hermans hun banvloek uitgesproken - maar ik meen ook dat de droefheid het karakter is der eeuwenkunst. Het leven van den mensch is toch zwanger van lijden, repletur multis miseriis. Ik spreek natuurlijk niet van den zoogezegden modeweedom sommiger modernen; die moet veroordeeld worden: dat spreekt van zelf. Daar dit nu zeker zeer dikwijls het geval blijkt te zijn, zou ik me toch op de besprekers onzer huidige poëzie zoo boos niet willen maken als Godfried Hermans.

III. ‘Zeemeeuwe’. Omtrent allen zullen na het lezen van Hermans'artikel over Zeemeeuwe in bewondering en verwondering geweest zijn. Zijn hulde aan Zeemeeuwe is louter pracht-proza (bl. 39-42). Ik weet niet of iemand in heel Nederland zoo dicht bij van Deyssel's keurtaal genaderd is als Godfried Hermans op deze bladzijden. Dat leest men met luide stem en machtgebaar: dat is heerlijk! Dit is de jubelzang van zijn ziel die een grooten, ongekenden dichter vereert. Wie weet er iets over Zeemeeuwe, tenzij dat hij enkele studiën en verzen in de ‘Vlaamsche

Vlagge' liet verschijnen vóór een twaalftal jaren? Ook G. Hermans bekent niets meer over hem te weten. Hoor maar: 'Wie hij (Zeemeeuwe) is, wat hij doet, of hij literariter of litteraliter overleden is weet ik niet, weet niemand: die beweren hem te kennen vergissen zich, maar in mijn verbeelding leeft van hem het volgende beeld... enz.'

Hermans heeft hier gelogen: ik weet stellig zeker dat hij Zeemeeuwe persoonlijk kent; wat meer is, weten nog anderen wie Zeemeeuwe is: zoo ken ik Zeemeeuwe reeds lang en goed, heb vaak - niet in mijn verbeelding a.u.b. - zijn hand gedrukt, bewonder hem en mag luidop zeggen dat hij eens met en boven Rodenbach en Hermans als de grootste dichter van Vlaanderen zal gehuldigd worden. Meer over Zeemeeuwe wil ik niet praten, daar G. Hermans zelf belooft meer over hem te zeggen in een latere studie.

IV. 'Albrecht Rodenbach'. Iedereen herinnert zich nog wel de gedachtenwisseling van den schrijver met Aloïs Walgrave in 'Hooger Leven'. Met enkele wijzigingen is het hier opgenomen.

V. 'Vriendschap' is een novel van diepe beteekenis. Zij verhaalt van twee edele kunstenaarszielen - den onderpastor Warelds en Jozef Weeling, een rijkbegaafd weeskind - die elkaar zoo innig liefhadden en gescheiden worden door den zendelingsroep van den heer Warelds.

De 'gedichten' zijn steeds gedachtenvol en machtige symbolen van zielenadel en lijdenssterkte. Een stukje 'Bliksem' verdient een bijzondere vermelding. Zijn 'Drieluik van menschenwee' dat volgt op 'Abel doodgevonden', weeral een breed uitgewerkt tooneel uit den bijbel, om den tijd van den zondvloed, heeft hij ook opgevat onder den invloed van zijn en Zeemeeuwe's kunstgedachten: het worstelen van het gevallen menschdom tegen en naar God; insgelijks zoo in

Wereldeinde.

De woorden die de schrijver in zijn voorrede neerschreef zeggen wat er behandeld wordt: 'Wereldeinde toont den

val der wereld door het vuur en alles wat den brand voorafgaat: den Antechrist, den terugkeer der Joden, allerhande plagen.

De verschillende richtingen van het menschdom worden verzinnebeeld in eenige personen, dragers van de opperste schoonheid van kunst, deugd, Gods- en menschenliefde. den drager ook van de laagste leelijkheid der ondeugd gepaard met de hoogste begaafdheid die ooit een mensch bezat. Dat gansch de uiteenzetting van het leven van den Antechrist sedert zijn geboorte tot aan zijn dood de tegenstelling is van Christus' leven valt in 't oog. Zijne rol is samen te vatten met deze woorden, welke hij uitspreekt: synthesis van al 't kwaad dat werd bedreven en parodie van Christus.'

De Antechrist is ook verweg de bijzonderste persoon: een übermensch in het zonde-doen, een wreede Satans-natuur die zich voor het kwaad geboren voelt, wiens geluk en tevens wiens weedom het is zonde te bedrijven. Hij heeft een afkeer van het kwaad en doet het kwaad met een wilde drift, als Goethe's Faust. Soms snikt hij zijn eindeloos wee uit, o.a. eens aldus:

> O zondenzee,
> Hoe overspoelt ge gansch mijn wijde ziel!
> Ik wasch mijn handen in uw schoot. Ge laaft me
> Of neen - ge lescht me niet, 'k ben ongelukkig.
> Mijn haat is onbeperkt, mijn macht begrensd. -
> Och, wat ik zeg; te klein is zelfs mijn haat:
> De zondenvloed kan niet naar onder duwen
> De wroeging, de herinnering aan moeder
> En de aangeboren zielenzucht naar 't Goed.
> O wisten allen die me volgen hoe
> Ik luid soms snik van onvoldaan zijn, de armen
> Naar zoetheid reikend, ik de vorst van 't haten.

Een oogenblik bezwijkt hij bijna onder de smeeking en traangebeden van zijn door christelijke ouders, broeders en zuster, doch neen, geen liefdeband mag hem met zijn huisgenooten vereenigen, hem die geen tijdgenooten heeft,

daar hij ‘geboren is van in der eeuwigheid’. Hij predikt opstand tegen alles wat goed is, heeft een reuzenhaat tegen God en in zijn zondejacht vermoordt hij zijn huisgenooten en bij 't vergaan der wereld sterft hij zelf door het zwaard van zijn vader met de woorden die het motto geweest zijn van al zijn daden: ‘gevloekte Nazarener’.

Hartfried is wel zeker een ontzagwekkend persoon. Zelden werd de strijd van de boosheid zoo grootsch vertoond als in hem. Een blijkbare verwantschap tusschen Hartfried en Wilric uit ‘Toren van Babel’ valt aldra op, doch hier is de kamp tegen den Allerhoogste veel aangrijpender.

De overige personen verpersoonlijken op een waardige manier het goed. Zij minnen God; Erdsön verklaart luid dat hij bereid is zijn liefde tot zijn zoon Hartfried te slachtofferen: hij doet het werkelijk onder den drang van zijn liefde tot den Heer. Stella is een heilige moeder.

Twee aandachtverdienende personen zijn nog Godfried en Robrecht. Godfried weent omdat de wereld vergaat, de schoone wereld waarop hij de menschen had willen gelukkig maken in ongestoorden zielevrede en daarom zucht hij:

‘Hoe verder de aarde valt hoe meer ik haar bemin.’ Heel anders is Robrecht. Met zijn gedachten leeft hij op de aarde niet; hij is kunstenaar en heel zijn doel was immer door christelijke kunst de menschen wat hooger te doen opgaan in de liefde en de intuitie van God. Terwijl hij op aarde dwaalde verlangde hij steeds in den hemel te zijn:

‘Ik voel zoo wrang in mij des hemels heimwee’ en elders:

> De tijd gaat op als dauw in de eeuwigheid,
> De hoop, 't geloof verdwijnen, liefde schittert -
> De liefdediamant beneden schijnt
> Zoo hel langs duizend zijden: Liefde
> Tot vrouw, tot kunst, tot evenmensch, tot Jezus,
> Slechts ééne zijde blijft: De liefde Gods.

Stervend spreekt hij: Te revelata cernens facie, visu sim beatus tuae gloriae.

Belangwekkend ware het door aanhalingen te toonen hoe treffend de gedachten van Zeemeeuwe, Idealo (uit ‘Toren van Babel’), pater Warelds en Robrecht op elkaar gelijken. Als de adelaar naar de zon, zoo wieken hun zielen met breeden vleugelslag naar de goddelijke Liefdezon: hun leven is steeds een zucht naar hooger, naar 'teeuwige en 't oneindige. De lezer kan dit echter zelf nagaan.

Om de volle waarheid uit te drukken, moet ik zeggen dat het karakter der ondergeschikte personen, vooral van Godfried en Robrecht, toch niet sterk afgelijnd is; ik had gewenscht dat hun verschillende aard soms duidelijker bleek uit hun woorden: den hoofdtrek van hun karakter vangen we evenwel op. Ten andere de dichter heeft vooral beoogd het beeld van den Antechrist te geven en in een dramatisch gedicht kan men zoo'n eisch niet stellen als in een dramatisch gedicht kan men men zoo'n eisch niet stellen als in een drama waar het karakter beter bepaald wordt door de strijd-handeling.

Men zegt maar aldoor bij 't verschijnen van een boek dat het onze letterkunde komt verrijken. Dat is gewoonlijk een erge leugen. Maar als men zoo spreekt van Godfried Hermans' twee laatst verschenen boeken, dan is het de flauwe uitdrukking van een onloochenbare waarheid.

G.V.

Mengelmaren

SEDERT lang wenschten velen eene verzameling te bezitten met de beeltenissen onzer letterkundigen, zoo iets in den aard van 't geen reeds bestond voor de groote toonkundige meesters.

De Vlaamsche boekhandel, 18, Eikstraat, Brussel, heeft dat aangedurfd in den vorm van briefkaarten, en men mag zeggen dat hij erin wel gelukt is. De weerde van iedere kaart vermeerdert door het aanvoegen alonder van de titels der werken door elken meester geschreven.

De prijs bederft niets: 1 fr. het twaalftal.

[Nummer 14]

Mowgli

IV. Shere Khan.

ALS *Mowgli* den wolvenkelder verliet, na zijnen strijd met de Gilde bij den Raad-bank, kwam hij de heuvelen neêr en gerocht hij bij de beploegde akkers, waar de dorpelingen woonden; maar hij bleef daar niet haperen omdat het te dicht bij de Jungle was, en dat hij wel wist dat er, sedert den Toogdag, meer dan één fel op hem verbeten was. Zoo dat hij haastig verder ging, zonder van de ruwe baan af te wijken die beneden het dal liep; en hij volgde dien weg, op stillen draf, ongeveer twintig mijlen ver, totdat hij in een streke kwam die hem onbekend was. Het dal kwam uit op een groote vlakte die bij vlaken lag uitgespreid over de rotsen, en doorkruist met grachtwegen. Aan 't een einde lag er een klein dorp, en aan 't andere kwam de Jungle boogwijs neêrgezonken tot bij de weigronden, en hield daar op, zoo net, als ware zij afgekapt geweest met een houwe. Buffels

en hoornvee waren aan 't grazen over de vlakte, en als de kleine knapen, met de kudden belast, *Mowgli* aanzagen, liepen zij weg al tieren; en de gele straat-honden die in Indië rond elk gehucht loopen slenteren, gingen aan 't bassen. *Mowgli*, die uitgehongerd was, ging voort, en als hij bij de poorte van 't dorp gekomen was, zag hij dat de dikke doornhage, die elken avond tegen de poorte rechtgezet wordt, van kante geschoven was.

'Umph!' zeid' hij, want op zijne nachttochten uitzijnde achter eetmaal, had hij meer dan eens tegen zulke verschansing gebotst: 'Zoo dat de menschen hier ook schuw zijn van 't Jungle-volk.'

Hij bleef bij de poorte zitten, en als er 'ne mensch uitkwam, stond hij recht, en wees met zijnen vinger in zijn gapenden mond, om te toonen dat hij voedsel vandoen had. De mensch stond te staren en liep terug, de eenige straat op van 't dorp, roepende achter den priester, die een streusche, vette man was, in 't witte gekleed, met een rood en geel teeken op zijn voorhoofd. De priester kwam ter poorte, met wel honderd menschen die daar stonden te gapen, te klappen en te tieren, en te wijzen naar *Mowgli.*

'Dat menschenvolk is ongemanierd', meende *Mowgli.* 'Buiten den grauwen aap, ken ik niemand die alzoo zou te werke gaan.' En hij sloeg zijn lang haar achterover, en keek stuur naar de menigte.

'Wat valt er daar bevreesd van te zijn?' sprak de priester. 'Kijkt naar die lid-teekens op zijne armen en beenen. 't Zijn beten van wolven; 't en is maar een wolvenjong dat weggevlucht is uit de Jungle.'

Al spelen ondereen hadden de wolvenjongen - dat spreekt van zelf - *Mowgli* meermaals harder genepen dan zij wel van gedacht waren, en de knaap had zijne armen en beenen vol witte lijksems. Maar hij zou de laatste van de wereld geweest zijn om zulke prullen beten te noemen. Wat eene echte bete was, dat wist hij.

'*Arré! Arré!*' zeiden twee drie vrouwen teenegader.

‘Alzoo gebeten zijn door de wolven, arm schaap! 't Is een bevallig knaapke. 't Heeft oogen gelijk rood vuur. Op mijn eer, *Messua*, 't en gelijkt niet kwalijk aan uw kind, dat weggevoerd werd door den tijger.’

‘Laat zien!’ sprak een vrouwe met zware koperen ringen om 't gewricht van haar handen en om haar knoezels, en zij beschouwde *Mowgli*, onder den palm van haar hand. ‘Neen, 't en is mijn kind niet. 't Mijne was scherper, maar 't heeft oprecht den kijk van mijn kind.’

De priester, die rap man was, wist dat *Messua* de vrouw was van den rijksten ingezetene van 't dorp. Zoo, hij keek een oogenblik naar den hemel, en sprak vol statigheid: ‘Wat de Jungle geroofd heeft, gaf zij terug. Neem den knaap mede in uw huis, zuster, en wees indachtig dat gij den priester vereert die zoo diep in 't leven der menschen ziet.’

‘Bij den stier die mij vrijgekocht heeft’ zei *Mowgli* in zijn eigen, ‘gelijkt dat kijken en klappen danig wel aan dien toog-dag in de Gilde! Nu, ben ik man, man moet ik zijn.’

Het volk ging uiteen als de vrouw teeken gaf tot *Mowgli* haar te volgen in haar hutte: daar stond een roode, verlakte bedsponde, een groote aardene graankiste beleid met wonder gebeeldhouw, een halve dozijn koperen zied-ketels, 'tbeeld van eenen Hindu-God in een kleine nis, en aan den wand hing een van die spiegels die op de landsche kermissen verkocht worden voor twee stuivers.

Zij gaf den knaap een deugdelijke teuge melk en wat brood, en dan lei zij haar hand op zijn hoofd en bezag hem vlak in de oogen, meenende dat hij misschien waarlijk hare zoon was, teruggekeerd uit de Jungle, waar de tijger hem geroofd had. En zij zei: ‘*Nathoo, o Nathoo!*’ maar *Mowgli* gaf geen teeken dat hij dien naam verstond. ‘Hebt gij geen onthoud meer van dien dag, dat ik u nieuwe schoenen gaf?’ En zij tastte aan de zool van zijnen voet, maar zij was als hoorn, zoo hard. ‘Neen,’ sprak zij, vol droefheid; ‘zulke voeten hebben nooit schoenen

gedregen; maar gij gelijkt oprecht wel aan *Nathoo*, mijn kind, en gij zult mijn zoon zijn.'

Mowgli was op zijn gemak niet, omdat hij nog nooit onder een dak geweest was; maar kijkende naar het leem zag hij dat hij het desnoods, om te vluchten, brokke vaneen kon trekken, en dat het venster niet vast en lag. En hij zei bij zijn eigen: 'Waartoe is een man goed, kan hij geen menschentaal verstaan? Ik sta hier zoo dwaas en zoo stom, als een man zijn zou bij ons in de Jungle. Ik moet hun tale leeren.'

't En was voor de kluchte niet dat hij 't geroep der reeboks in de Jungle en 't gesnor van 't wild verken had leeren nadoen, ten tijde dat hij onder de wolven leefde. Nog nauwlijks had *Messua* een woord uitgesproken of hij volgde den klank na, dat het bijna geen haar en scheelde, en, eer het donker werd, had hij den naam van veel dingen in de hutte geleerd.

Zwarigheid ontstond in 't naar bedde gaan, omdat *Mowgli* niet slapen wilde onder iets dat zoo wel geleek aan een panther-trape gelijk die hutte; en als de deure gesloten werd, sprong hij door het venster. 'Laat hem zijnen zin doen,' sprak *Messua's* huisman. 'Wie weet of hij, tot heden, ooit in een bedde geslapen heeft. Is hij inderdaad gezonden om onzen zoon te vervangen, hij zal niet wegvluchten.'

Zoo dat *Mowgli* ging uitgestrekt liggen in 't lang, rein gers, ten uitkante des akkers, maar eer dat zijne oogen geloken waren, kwam er een zachte, grauwe neuze poken onder zijnen kin.

'*Phew!*' zei Broeder Grauwbaard, die de oudste was van Moeder Wolf's jongen. 'De loon is de reize niet weerd, twintig mijlen verre. Ge riekt naar houtrook en hoornvee, of gij van nu reeds een man waart. Wakker, klein broerke! Ik heb nieuws meê.'

''t Gaat wel met allen, in de Jungle?' vroeg *Mowgli*, en hij omhelsde den wolf.

'Met allen, ja 't, uitgenomen met dezen die 't Rood

Bloeisel verbrand heeft. Hork wel, nu, *Shere Khan* is op roof gegaan, verre weg om zijnen rok te laten opgroeien, want hij is jammerlijk verschoeperd geweest. Als hij terugkomt, zoo heeft hij gezworen, zal hij uwe beenderen te bleeken leggen in de *Waingunga*.'

'Dat valt nog te zien. Ik ook heb een kleine belofte gedaan. Maar nieuws is altijd goed om vernemen. Ik ben moe, van den avond, - oprecht moe van al die nieuwigheden, - maar als er nieuws is, Broeder, laat het mij altijd weten?'

'Zult gij 't nooit vergeten, dat gij wolf zijt? Zal 't menschenvolk u dat nooit doen vergeten?' vroeg Grauwbaard, bekommerd.

'Nooit. Altijd zal ik onthouden dat ik u lief heb, u en de andere uit den kelder. Maar 't zal mij ook immer geheugen dat ik verworpen werd uit de Gilde.'

'En dat gij uit eene andere gilde verjaagd kunt worden, ook. Menschen zijn maar menschen, klein broerke, en hun getater gelijkt aan 't gekwak der puiden in een vijver. Als ik naar hier terug kom, zal ik u afwachten in de bamboo's op den hoek van den weigrond.'

Drie maanden lang, na dien avond, bleef *Mowgli* zoo bezig met de wegen en voeren der menschen te leeren, dat hij schaars de poorte van 't dorp uitging. Eerst had hij een kleed aan te doen, en dat stak hem schrikkelijk tegen; dan leerde hij de weerde der munte, al verstond hij er niets van, en viel hij aan 't ploegen, zonder daar 't nut van te zien. De kleine kinders in 't dorp vergramden hem zeer. 't Was een geluk dat de wet van de Jungle hem geleerd had zijn zelven meester te zijn, want, in de Jungle, liggen voedsel en leven aan koelbloedigheid gebonden. Als zij hem plaagden omdat hij niet wilde meêdoen in kinderspelen en draken opsteken, of omdat hij sommig woord kwalijk uitsprak, de wete alleen dat het onheusch was kleine naakte puiden van kinderen te dooden, hield hem tegen ze in zijn handen te grijpen en in twee'n te breken. Hij kende hoegenaamd zijn eigen

macht niet. In de Jungle wist hij dat hij, met de dieren vergeleken, zwak was, maar 't volk in 't dorp zei dat hij zoo sterk was als een stier. Van schrik, daar had hij geen 't minste gedacht van, en als de dorps-priester hem zei dat de god in den tempel zou kwaad zijn, indien hij des priesters *Mangoes* opat, pakte hij het beeld vast, en bracht het over tot in 't huis van den priester, hem vragende den god te willen gram maken om ermede te kunnen vechten. Dat baarde schrikkelijk veel opziens, maar de priester doofde 't uit, en *Messua*'s huisman gaf veel klinkend zilver om den god te bedaren. Ook en had *Mowgli* geen 't geringste begrip van 't verschil dat tusschen man en man bestaat, volgens stam en stand. Als de pottebakker's ezel in den klijt-put sleerde, trok *Mowgli* hem uit bij den steert, en hielp hij de potten opeenhoopen voor de reize naar de markt van *Khanhiwara.* En zulks werd erg opgenomen, want een pottebakker is van gemeenen stand, en zijn ezel van nog gemeenderen. En als de priester hem berispte, verdreegde *Mowgli* hem op den ezel te steken, zoo dat de priester *Messua*'s huisbaas wijs miek dat hij wel had gedaan *Mowgli* zoo haast mooglijk aan 't werk te zetten. En de kooplieden van 't dorp zeiden aan *Mowgli* dat hij van 's anderdaags ging moeten uitgaan met de buffels om ze te wachten op de wei-akkers.

Niemand vond daar meer beschot in dan *Mowgli*, en, nu dat hij om zoo te zeggen tot de weerde van dorpsdienaar verheven was, ging hij 's avonds naar eenen kring burgers die elken avond vergaarden op een vloer in metsewerk, onder eenen grooten vijgeboom. 't Was de ‘club’ van 't dorp: de kopstukken, en de wakers en de haarkapper, die al 't nieuws wist van 't dorp, en de oude *Buldeo*, met zijn Tower-roer kwamen daar klappen en rooken. De apen zaten te tateren in de bovenste takken, en onder den metsevloer was er een hol, waar een cobra in woonde, die elken avond een klein teelke melk kreeg, omdat zij als heilig aanzien was. De oude mannen zaten rond den boom te redekavelen en aan hun waterpijpen te

trekken, tot diep in de nacht. Zij vertelden wondere zeisels van goden, menschen en spoken; en zoo verbazend was het als *Buldeo* vertelde van de doening der dieren in de Jungle, dat de oogen der kinderen, die rond den kring zaten, uit hunne hoofden puilden. Meest altijd liep het gesprek over dieren, want de Jungle kwam tot dicht bij het dorp: damhert en wild verken kwamen in den oogst der dorpelingen grazen, en nu en dan gebeurde 't dat de tijger, in 't zicht van de dorpspoorten, eenen man wegvoerde als de avond viel.

Mowgli, die natuurlijk wist te spreken van 't gene verteld werd, dook zijn aangezicht om niet te toogen dat hij loech, binst dat *Buldeo*, met zijn Tower-roer tusschen zijn knieën, opging van 't een wonder naar 't andere. En *Mowgli* loech dat hij hutste.

Dien avond was *Buldeo* bezig met uiteendoen dat de tijger die *Messua's* zoon weggeroofd had een weêrkeersel was, en dat in zijn lijf de ziel zat van een ouden, boozen geld-uitleener, die eenige jaren te vooren gestorven was.

'En 't moet waar zijn,' zei *Buldeo*, want *Purun Dass* heeft altijd gekreupeld van den slag dien hij gekregen had, den dag van oproer toen zijn rekeningen verbrand werden; en de tijger, wanof sprake, gaat ook mank, want het speur van zijn pooten is ongelijkig.'

'Ja, 't moet zijn; ja, alzoo is 't,' knikten de grauwe pruttelaars al te zamen.

'Is 't al kobbegespin en manekijkerspraat van dat slach, dat hier verteld wordt?' vroeg *Mowgli.* 'Die tijger mankt omdat hij lam geboren is; dat weet iedereen. En zeggen dat de ziel van een geld-uitleener in een dier zit, dat aleens zoo veel moed niet heeft als een jakhals, is louter kinderklap.'

Buldeo stond een oogenblik te gapen van verbaasdheid, en de hoofdmannen bleven staan kijken.

'Oho! 't Is die vlêermuize uit de Jungle, doet het niet?' zei *Buldeo.* 'Wilt gij verstand gebruiken, breng liever de huid van den tijger naar *Khankiwara*, en tracht de

honderd *rupies* te verdienen, die 't Beheer op zijn hoofd zet of liever, stop uwen bek, als de menschen spreken.'

Mowgli stond op. 'Geheel den avond heb ik hier liggen luisteren,' riep hij over zijn schouder, al weggaan, 'en, buiten een- of tweemaal, heeft *Buldeo* geen woord waarheid gesproken over de Jungle, die aan zijne deur ligt. Hoe zou ik dan zijnen praat gaan gelooven over de spoken, de goden en verkeersels, die hij gezien heeft, zegt hij?'

''t Is hoog tijd dat die knaap op de buffel-wacht gezonden worde,' zei de hoofdman, wijl *Buldeo* steende en grolde om *Mowgli*'s stoutigheid.

't Is de gewoonte, in meest al de Indiaansche dorpen, dat eenige knapen 's morgens vroeg met het vee en de buffels uitzetten naar de wei-akkers, om ze 's avonds terug te leiden; en die eigenste hoornbeesten, die eenen witten man zouden doodtrappelen, worden gedwee geslagen, mishandeld en beschreeuwd door kinderen die aleens tot aan hunnen neus niet komen. En zoo lang die kinderen bij hunne kudden blijven, zijn zij in veiligheid, want de tijger zelf zou op geen zulken hoop hoornvee durven losgaan. Maar is 't dat zij afwijken om bloemen te plukken of om hagedissen te vangen, dan worden zij somtijds weggevoerd.

Met 't krieken van den dag kwam *Mowgli* door de dorpstraat, zittende op den rug van *Rama*, den grooten stier van de bende; en de schalie-blauwe buffels, met hunne achterwaards-liggende hoornen en hunne wilde oogen kwamen, een voor een, uit hun stallen getreden, op het speur van *Rama*; en *Mowgli* liet het aan de andere jongens duidelijk verstaan dat hij Meester en Baas was. Hij sloeg de buffels met een lang en glad bamboo-riet en gebood *Kamya*, een van zijn makkers, het hoornvee op zijn eigen te doen weiden en wel op te letten de kudde niet alleen te laten: dat hij zelve voor de buffels zou zorgen.

Een Indiaansche weigrond is al een rotsen en hut en struik en grachtwegen, waarheên de kudden uiteengaan

en verdoken zitten. De buffels gaan liefst naar de zompen en de moddervijvers, en zij blijven daar uren lang liggen wentelen en verzonnen in het warme goor. *Mowgli* dreef ze naar den uitkant van de vlakte, waar de *Waingunga* uit de Jungle kwam; dan sprong hij van *Rama* zijnen rug, draafde tot bij eenen bussel bambo's, en vond daar broeder Grauwbaard.

''t Is al menige dagen' sprak broeder Grauwbaard, 'dat ik hier achter u wachte. Wat is 't bedied daarvan, dat gij koeien wacht?'

'Ik ben 't geboôn', zei *Mowgli;* 'ik ben dorpskoeiherder voor een tijdeke. Wat nieuws van *Shere Khan?*'

'Hij is naar deze streek teruggekeerd, en is hier lang achter u blijven wachten. Hij gaat u dood doen, zegt hij.'

'Alderbest!' sprak *Mowgli.* 'Zoo lang als hij weg is, kom gij, of een van de vier broeders, hier zitten op die rotse, dat ik u in de ooge hebbe als ik uit het dorp kome. Maar als hij terugkomt, wacht mij af in den gracht bij den *dhak-boom*, in 't midden van de vlakte. 't En is niet noodig dat wij in *Shere Khan's* muile loopen.'

Mowgli zocht een belommerde zate, en lag te slapen wijl de buffels rond hem aan 't grazen waren. De kudden wachten, in Indië, is de luiste bezigheid die ievers te vinden is. Het vee gaat rond en knaagt, of 't ligt neer, en gaat rond op nieuw, zonder aleens te beurelen, 't grolt en 't is er al meê. De buffels gebaren ook van niet: ze komen, een voor een, afgestapt in de modder-vijvers, en ze zoeken hunnen polk in 't slijk, tot dat hun neus en hun starend porselein-blauwe oogen maar alleen meer uitkijken boven de vlakte, en ze blijven daar liggen als houtklompen. Binstwijlen dansen de rotsen in 't gloeiende zonnevuur en de kudde-knapen zijn eenen wouw gewaar - nooit meer dan eenen - die schuifelt bijna buiten zicht boven hunne hoofden: kwamen zij te sterven, of wierd er een koeie ziek, ze weten dat die wouw zou komen nedergedaald, en dat een andere wouw, mijlen van daar, hem zou zien vallen en doen van 's gelijken, en

dan nog een, en nog een, en, bijna eer zij zouden dood zijn, dat er daar een geheele vlucht verhongerde wouwen zou komen beeten, toegevlogen God weet van waar. En dan slapen zij, en ontwekken, en vallen weêr in slaap, en met drooge gerspijlen vlechten zij kleine manden waarin zij krekels steken; of vangen ze twee insekten, twee biddende-*Mantis*, en laten ze vechten, of zij steken roode en zwarte Jungle-noten op om een halsnoer te maken; of zij zitten te kijken naar eene hagedis die haar warmt op een rotse, of naar een snake die eenen puid vangt bij de vijvers. Zij zingen vooizen zonder einde die uitgaan op een eigenaardig getril, dat eigen is aan die streke; en een dag levens bij hen sleept langer aan dan 't geheele leven van andere menschen; en 't gebeurt dat zij met modder eenen burg bouwen, met gedaanten in modder van menschen en peerden en buffels, en zij steken rietstalen in de handen van dat volk, en heeten ze koningen die gebieden over hun legerbenden, of goden die 't aanbidden weerd zijn. En als de avond aankomt, gaan de knapen aan 't roepen; en de buffels kruipen los uit het kleverige slijk, met een gerucht van geweerschoten die afgaan de eene na de andere, en zij dweerschen in reke de grauwe vlakte, op weg naar de pinkelende dorp-lichten.

Dag op dag leidde *Mowgli* zijn buffels uit naar de zompen, en dag op dag zag hij, een mijle en half van daar, den rug van broeder Grauwbaard, en 't was teeken dat *Shere Khan* nog niet teruggekeerd was; en dag op dag lag hij in 't gers te luisteren naar het gerucht rond hem, en te droomen over de verledene dagen van zijn jungle-leven. Hadde *Shere Khan* met zijnen lammen poot eenen misstap gedaan in 't riet bij de *Waingunga*, *Mowgli* zou het gewaar geweest zijn in de stilte van die eindlooze, eenzame morgend.

('*t Vervolgt*)

Dr LAUWERS

En toch wetenschappelijk!

TE Brugge hoorde ik onlangs vertellen, hoe men een lijk uit het water gehaald had. Een menigte volk stond daar bij en omtrent om alles af te zien. Als men het lijk op den kant van de vaart getrokken had, bemerkte iedereen dat de doode uit zijn neus bloedde.... het algemeen gevoelen bij het volk was aanstonds, dat er een familielid van den verongelukte onder hen moest tegenwoordig zijn. En inderdaad 't was zóó, en eens te meer was het volk versterkt in zijne meening, dat verongelukten bloeden in de tegenwoordigheid van familieleden.

Laten we eerst opmerken, hoe het niet zeer te verwonderen was, dat daar bloedverwanten aangetroffen werden: de verdronkene was een man uit het gebuurte waar ook verscheidene leden van zijne familie woonden, en het woord ‘familie’ zelf wordt hier bij 't volk in den ruimsten zin opgenomen, zóó dat de graad van bloedverwantschap geenszins bepaald wordt.

Men zou kunnen onderzoeken, hoe die denkwijze bij het volk ontstaan is, en op welke begrippen en voorstellingen zij gesteund gaat. Maar dit is mijn inzicht niet. Ik wil alleenlijk aantoonen, hoe reeds in vroegere tijden zulke gedachten verspreid waren, niet alleen bij het volk maar ook bij geleerden. Die geleerden aanzagen deze gedachten niet als een spel van 's menschen verbeelding, maar wel als vaststaande waarheid en wezenlijkheid, en ze trachtten dan een uitleg, een wetenschappelijken uitleg daarvan te geven.

Een bewijs hiervoor vind ik in het welbekende latijnsch werk ‘*Malleus Maleficarum*’ (quaestio secunda bl. 20-40) dat omtrent het jaar 1500 door J. Sprenger opgesteld werd.

Daarin hebt ge iets, dat geheel en gansch gelijkt op het hierbovenstaande geval. Men weet, zegt de schrijver van dit boek, dat het bloed vloeit uit de wonden van een vermoorde, wanneer de moordenaar bij het lijk komt.

Schrijver twijfelde er niet aan, of dit gebeurde werkelijk; voor hem ook was dit geen volkszeg, maar wel een echte daadzaak, en hij zocht enkel om ze op een natuurlijke wijze te verklaren.

Men moet echter bekennen dat zijn uitleg duister is; en hoe zou het anders kunnen zijn.

Luistert: het bloed vloeit '*quia ad praesentiam interfectoris aër inclusus in vulnere sicut ab interfectore intravit, ita ad ejus praesentiam commovetur*, *ex qua commotione sanguis erumpit*' Zoodus: in de wonde werd er lucht ingesloten door den moordenaar; als deze nu bij het lijk komt, geraakt die lucht in de wonde in beweging, en zóó begint het bloed te vloeien(1).

Waarom, zou men kunnen vragen aan den schrijver, waarom, is deze bijzondere lucht, die volgens u in de wonde zit, in beweging, enkel als de moordenaar erbij komt, en niet als een ander mensch, welke dan ook, tot het lijk nadert?

Zijn gedacht daarover kan men gemakkelijk raden uit hetgeen in zijn boek onmiddelijk voorengaat, en waarmede hij ons geval rechtstreeks in verband zet.

Hij vraagt daar hoe sommigen, voornaamlijk oude vrouwen, zoo'n verderfelijken invloed kunnen uitoefenen

(1) Schrijver zegt, dat sommigen dit feit nog op andere wijzen verklaren. Dit is een bewijs, dat in dien tijd nog andere geleerden met die zaak bezig waren. Eén van die verklaringen aanziet het vloeien van het bloed als een wraakgeroep: '*ebullitio sanguinis est clamor ejus de terra*'; men denke aan het bloed van Abel, dat naar den hemel om wraak riep. Men mag aanveerden, dat het verhaal uit de Gewijde Geschiedenis wellicht invloed gehad heeft op het ontstaan of althans op de ontwikkeling van den volkszeg.
Misschien is de oorsprong van die volksoverlevering te vinden in het heidendom, in de aloude voorstelling van het bloed als de zetel van het leven, in de veréénzelving van het bloed met de ziel van den mensch. Dan verstaat men waarom het volk meende dat het bloed vloeide uit de wonden van den vermoorde. Alle natuurvolken immers gelooven, dat de ziel van den overledene blijft ronddwalen bij het doode lichaam. Als de moordenaar nu bij het lijk komt, dan zal de ziel van den doode den misdadiger willen aanklagen, en zóó zal het bloed - zinnebeeld van het leven en van de ziel - aan 't vloeien gaan.

door hunne oogen, door het bezien van een mensch of een dier, '*per fascinationem seu invultuationem*'. En hij antwoordt, dat dit mogelijk is, als de drie volgende voorwaarden vervuld worden:

a/ Er is een bijzondere gesteltenis noodig in het lichaam, van waar de verderfelijke invloed uitstroomt; die gesteltenis kan óf natuurlijk óf bij middel van bovenmenschelijke macht voortgebracht worden;

b/ door die verderfelijke gesteltenis van 't lichaam, en *langs den weg der oogen*, zal de lucht besmet worden;

c/ Die bedorvene lucht zet voort en vindt ingang in het lichaam van een mensch of dier, en brengt daar ongemak, ziekte of dood teweeg; die inwerking van de lucht geschiedt nochtans meestal '*in materiam dispositam*', op voorbereiden grond.

Een voorbeeld, in het boek aangehaald, zal ons die stelling beter laten verstaan. Een serpent, zegt schrijver, dat een mensch bekijkt, eer het zelf gezien werd, zal dien mensch door zijn bezien den dood toebrengen. Hoe zal dat gebeuren? Door zijn zien en bezien zet het serpent in zijn lijf een vergiftigde stof in beweging; die stof besmet eerst de oogen van het dier, en daarna de deelkens lucht, die de oogen raken; deze deelkens lucht besmetten er andere, en eindelijk ademt de mensch deze bedorvene lucht in; hij wordt vergiftigd en sterft[1].

Welnu, langs denzelfden weg is schrijver kunnen komen tot zijne verklaring voor het geval van den doode, die bloedt uit zijne wonden'. We hebben hier de drie vereischten, waarvan hierboven spraak was: *a*/ den moordenaar, die aan de lucht zijnen invloed overzet; *b*/ de lucht die besmet wordt op dezelfde wijze als op het oogenblik,

(1) Indien de mensch eerst het serpent ziet, en het dier wil dooden, wat zal hij moeten doen? Hij neemt eenige spiegels, en de bedorvene lucht zal op die wijze teruggekaatst worden, zoó dat het dier door zijn eigen vergift zal omkomen. Schrijver verstaat nochtans niet - en wij natuurlijk nog veel minder - waarom in dit geval de mensch zelf niet besmet wordt, en zijn besluit is dat er daar een gedokene kracht op het spel is: '*occultam quamdam causam*'.

dat de moordenaar de doodelijke wonde toegebracht heeft; *c*/ den doode, op wien de lucht moet werken en zal werken, aangezien een gelijksoortige lucht in de wonde gesloten ligt: '*aër inclusus in vulnere*, *sicut ab interfectore intravit*, *ita ad ejus praesentiam commovetur*'.

Wilde nu iemand op dezelfde wijze uitleggen, hoe een verdronkene uit zijn neus gaat bloeden bij het naderen van een familielid, hij zou u aantoonen, dat er een verband bestaat tusschen die twee personen, en hij zou u de lucht aanwijzen, als middel waarbij dit verband kon werkzaam en krachtdadig worden. Dit ware ook een verklaring; ze is nutteloos en belachelijk, maar in den schijn... toch wetenschappelijk.

Hieruit kan men besluiten, hoe men soms ver en diep gaat zoeken naar een uitleg voor iets, dat geen uitleg vergt. Men tracht immers te bewijzen, *hoe* een feit is, en men vergeet eerst te bewijzen *dat* het feit werkelijk bestaat. Men aanveerdt vooraf dat de doode in een welbepaalde omstandigheid uit zijne wonden bloedt, en vandaar de meest ingewikkelde onderzoeking naar een verklaring, die zou moeten - en toch niet kan - natuurlijk zijn.

L. GHYS

Mengelmaren

Boekennieuws

L*OQUELA*, het gunstig bekende taalkundig tijdblad van onzen stichter, heer ende meester Guido Gezelle, verschijnt opnieuw. In zijne eerste vorm was het, om zeggens, niet te gebruiken; daar iedere maandelijksche aflevering, op haar eigen alfabetisch gerangschikt uitkwam, en taalliefhebbers die 't bezigden weten hoe weinig aangenaam het was een woord te zoeken en hoe lastig een te vinden in de 15 jaargangen die het tijdschrift groot werd. Er bestond eene woordenlijst van de tien eerste jaren, doch, door 't bijkomen van nog vijf jaargangen, werd aldus 't zoeken maar weinig vergemakkelijkt.

E.P. Hyacinthus, onze Ypersche medewerker en een groot vereerder van Guido Gezelle en zijn werk, heeft het eerst die taak van

geduld en toewijding op hem genomen, om al de verschenen jaargangen te versnijden en te schikken; later werd dat werk voortgezet, E.H. Jan Craeynest schreef er een woord ter inleiding toe, en zoover is het nu gevorderd, dat we er hier de eerste aflevering van voor ons liggen hebben.

L.J. Veen, de Amsterdamsche uitgever, die met zooveel smaak- en kunstzin van de werken van Guido Gezelle eene voortreffelijke gezamenlijke uitgave bezorgde, heeft ook van *Loquela* iets gemaakt dat in opzicht van uitvoering hem grootelijks eere doet. Het werk verschijnt in 12-13 afleveringen, elk van 2 frank.

We laten hier het 'Voorbericht' volgen:

'Door zijne bediening was Guido Gezelle dagelijks in aanraking met de geringe lieden, d.i. - in Vlaanderen - met het taalgetrouwe volk.

Zijn leven lang deed hij niets liever dan prettige volksgezegden, ongeboekte volkswoorden afluisteren en met heiligen eerbied opteekenen om ze voor vergetelheid te behoeden.

Ook verwonderde 't niemand, toen in 1873, op blz. XIII van de Inleiding tot het welbekende *Westvlaamsch Idioticon*, De Bo zaliger over Gezelle's medewerking kwam getuigen: 'De rijkste (woorden) lijst - de mijne telt hier niet meê - is die van eerw. heer G. Gezelle.

Gouwspraak woordenboeken - dit erkent iedereen - bewijzen veel dienst aan de beoefenaars van taalwetenschap.

Voor De Bo's Westvlaamsch Idioticon komt daar nog bij, dat het schier onmisbaar is tot het begrijpen en genieten van de tegenwoordige Zuidnederlandsche letterkunde.

Maar, al staan in dat gouwspraakwoordenboek ruim 28 duizend westvlaamsche woorden ABC-wijze opgegeven en met voorbeelden toegelicht, toch bleven er nog een overgroot getal onvermeld.

Deze leemte nu wordt goeddeels door *Loquela* aangevuld.

Wat is *Loquela?*

Loquela - bij dezen tot woordenboek omgewerkt - was een taalkundig maandblad, dat veertien en een halven jaargang beleefde (van Bloeimaand 1881 tot Slachtmaand 1895) en door Guido Gezelle zaliger werd opgesteld.

Duizenden "vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die (zegt Gezelle) ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pterôënta*, d.i. vluchtig gebleven waren", vindt ge in *Loquela* ABC-wijze aangeteekend en verduidelijkt, telkens met vermelding van de Zuidnederlandsche - meestal Westvlaamsche - stad of gemeente, waar de uitdrukkingen bij het sprekende volk gehoord worden.

Hiermee dunkt me voldoende gewezen op de groote en blijvende waarde van *Loquela.*

En doordien al de opgeteekende volkswoorden uit de verschillende jaargangen nu in één doorloopende volgreeks gezet zijn, zal het nazoeken even gemakkelijk vallen als in 't eerste woordenboek het beste.

Er is echter ook een schaduwzijde aan *Loquela.*

Al verstond Gezelle een taal of vijftien en al bezat hij op nederlandsch gebied een verbazend groote woordenkennis, van de nieuwere taal*wetenschap* was hij. bij gebrek aan opleiding, niet genoegzaam op de hoogte. Vandaar dat heel wat *afleidkundige* uiteenzettingen in *Loquela* op losse gronden steunen.

Toch scheen het om verschillige redenen niet gewenscht het onwetenschappelijke te laten wegvallen. Liever geven we Gezelle ook als taalkundige te aanschouwen gelijk hij was.

Naast het vele geliefhebber komt overigens ook in dit gedeelte veel opmerkenswaardigs voor, dank de ongemeene belezenheid en veelwetendheid van den steller. En dan spreek ik nog niet eens van de wondere kunst, die daar van Gezelle op menige bladzijde is af te zien en waardoor droge en afgetrokken dingen den lezer zóó levendig, zóó aanschouwelijk worden voorgezet, dat zelfs een oningewijde ze vatten kan en er smaak in vinden. Van de voornaamste woorden, die ter opheldering van andere, uit minder bekende boeken staan bijgebracht, wordt een afzonderlijke bladwijzer met de laatste aflevering meêgegeven.

(*get.*) J. CRAEYNEST'

Men schrijft in bij den Nederlandschen Boekhandel, St-Jacobsmarkt, Antwerpen.

C.G.

DE lezers van *Biekorf* hebben reeds meer dan eens de groote veerdigheid kunnen bewonderen waarmeê Dr E. Lauwers uit het Engelsch vertaalt. Zijn *Mowgli*, elk betuigt het, is 't een buitengemeen genot te lezen. Kipling schrijft met meesterhand, en zijn Junglebook is een onvergankelijk dierenepos; reeds dáárom is die vertaling het lezen weerd. Maar Dr Lauwers vertaalt op eene wijze die hem zoo gansch eigen is, zoo juist is hij van grepe, zoo krachtig van bewoording. Zoo dicht blijft hij bij den tekst en schrijft nochtans zoo zuiver eigen krachtig vlaamsch, dat, wie den engelschen tekst met den vlaamschen vergelijkt, moet bekennen dat hij 't beste engelsch en 't beste vlaamsch telkens weêrgeeft.

Shakespeare is nog zooveel grooter dan Kipling en Koning Lear is zijn meesterwerk. Met die eigene taalveerdigheid, met die ongeevenaarde vlaamschheid van aard en pen heeft Dokter Lauwers het aangegaan en ten einde gevoerd om Koning Lear te verdietschen. Stukken ervan hebben we te lezen gekregen in *Biekorf*, en we verwijzen er hier onze lezers naartoe opdat het werk zijn eigen love. De vertaling van het geheele drama verschijnt binnen kort bij C.A.J. Van Dishoeck, te Bussum, die belooft er, ook uitwendig, een mooi boek van te maken.

C.G.

[Nummer 15]

De Stormklokke

I.

In dien heeten, onheilspellenden zomer brandde alles. Daar brandden gansche steden, vlekken, dorpen; - velden en wouden beschutten ze niet meer; weerloos, gehoorzaam vlamden de wouden op en als een rood tafelkleed spreidde zich het vuur over de drooge weiden uit. Bij dage kroop de bloedroode zonne achter eenen bijtenden rook weg, en 's nachts laaiden aan alle hemelshoeken stomme vuurbalken op, in zwijgend-phantastische dansen springend en hortend, terwijl zonderlinge, onrustig vernestelde schaduwen van menschen en boomen over de aarde weg en weder kropen, als nog nooit gezien gewormsel. De honden blaften hun begroetend gebas niet meer, dat van verre reeds den vermoeiden wandelaar aanlokt en hem een welkomgroet en gulle gastvrijheid belooft - maar nu huilden zij klagend, met langgerokken geluid, of zwegen somber, in hunne koten weggetrokken. En de

menschen - lijk de honden - keken elkander boos en met verschrikte oogen aan, en spraken luid, dreigend, van moordbranden en van aardig-uitgedoschte moordbranders. In een afgelegen dorp hadden zij eenen man vermoord, die niet te zeggen wist, waar de weg naartoe liep, - en nadien hadden de vrouwen over den doode gejammerd en geweend, en zijnen witten baard beklaagd, waaraan geklonterd bloed kleefde.

In dien heeten, onheilspellenden zomer leefde ik op een landgoed, waar vele oude en jonge lieden te zamen waren. Bij dage arbeidden wij, spotten en schimpten wij en dachten weinig aan het losgelatene vuur; maar met den opkomenden nacht rees ook de angst bij ons op. De huismeester reed dikwijls naar stad; dan sliepen wij de heele nachten niet en liepen - och! verschrikte patroeljen! - weg en weder op den hofkoer, naar verborgene moordbranders zoekend. Wij hielden elkander vast, en spraken niet, tenzij fluisterend... en stille, zwijgzaam was de nacht, en in vreemd-schijnende massa's stonden daar de groote, hooge gebouwen. Vreemd schenen zij ons en onbekend, als hadden wij ze vroeger nooit gezien... en zoo weinig duurzaam, docht het ons... Zóó verwachtten wij weerloos het vernietigend vuur, zóó waren wij bereid het te onthalen. Eens - in de spleet van eenen muur, glansde plotseling voor ons iets heel helders... 't was de hemel; - maar wij dachten: het vuur! en de vrouwen stormden schreeuwend op mij toe, onder mijne beschutting... helaas! ik was toen nog een knaap...

En ik zelf, ik hield mijnen adem op van klare angst en kon van die plaats niet verroeren...

Soms stond ik te midden den nacht op uit mijn warm, doorwoeld bed en klauterde door 't venster naar beneden, den hof in. Het was een oude, majesteitsvolle hof, die op het loeien van den geweldigsten storm maar een verdoofd gemurmel tot antwoord had; van onder was het daarin doodstille en pikdonker, van boven onduidelijk ruischen en ritselen... als een ververwijderd, verdoofd menschen-

gemompel. Als beschaamd vluchtend voor iemand, die mij op de hielen zat en scheen te willen al over mijnen schouder in mijn gezicht kijken, sloop ik tot t' einden den hof voort, daar waar op eenen hoogen wal, een gevlochten tuin stond.... en achter dien tuin lagen er breede landerijen, wouden, en in duisternis gehulde dorpen. Hooge, akeligzwijgende linden schenen mij bij 't naderen langzaam uit den weg te gaan, en tusschen hunne dikke, zwarte stammen, in de tusschenruimten hunner bladeren, en in de voegen van den tuin ontwaarde ik iets verschrikkelijks en ongemeens, dat mijn hert met een onrustig voorgevoel vervulde en mijne knieën aan een onwillekeurig beven zette. En toch zag ik slechts den hemel - niet dien berustigenden, donkeren hemel van gewone nachten, neen - maar eenen bloedig-rozen hemel, zooals er geen bestaan kan noch bij dage, noch bij nachte. De reusachtige linden stonden daar ernstig en zwijgzaam, en wachtten, als menschen, op dat schrikkelijk verwachte. In onnatuurlijke rozekleur gloeide de hemel en bloedrood beefden daarover de onheilspellende weerschijnsels der brandende aarde. Langzaam stegen dikke, rookwalmende zuilen op en verzwonden lang-uitgerokken in de stil laaiende hoogten. Juist daarin, dat hun zwijgen zóó volkomen was, terwijl van onder alles kuetterde en ritselde, en dat hun zweven zóó majestatisch, zóó zonder haast was, terwijl van onder alles beefde en in vertwijfeling waar hier, waar daar stormde - juist daarin lag er een somber raadsel, lag diezelfde onnatuurlijkheid, als in de bloedig-roze verwe des hemels.

Lijk plotseling tot bezinning teruggekeerd, fluisterden de linden ruischend en ijverig van kroon tot kroon en zwegen dan weder evenzoo plotseling stille, in eene lange sombere verwachting verzinkend. Stil werd het, lijk op den diepsten bodem eens afgronds. Verre achter mij voelde ik het diep-angstige huis, met verschrikte menschen vervuld; rondom mij heen die statige menigte van waakzaam wachtende linden; en vóór mij dien zwijgzaam

rookenden, bloedig-rozen hemel, zooals er geen bestaan kan, noch bij dage, noch bij nachte.

En daar ik dien hemel niet geheel en gansch zien kon, maar slechts bij stukken in het luchtruim tusschen de boomen, zoo scheen hij mij nóg zoo onverstaanbaar en evenzoo nog schrikkelijker....

II.

't Was nacht en ik sluimerde onrustig, toen opeens in mijn oor, een stomp, afgescheurd geluid drong, dat van uit de planken scheen te komen. Het drong in mijn oor en 't versteende in mijne hersens als een ronde, harde kiezelsteen. Seffens daarop dook er nog een op, evenzoo stomp, zwaar, kort, en mijn hoofd ondervond smert lijk als begon er gesmolten lood in kletsende druppels daarin te vallen. En die druppels boorden en brandden dieper en dieper in; ze werden immer talrijker; meer en meer kwamen er en ze vulden als hagel zoo scherp en zoo ras mijn gepijnigde hersens.

'Bam! Bam! Bam!' wierp er van verre, sterk en ongeduldig, steen op steen een onbekende reuzen-iemand.

Ik opende mijne oogen en begreep seffens dat het de stormklokke was en dat het vuur laaide in het naaste dorp. In de kamer was het donker, de vensters waren gesloten. Doch van 't ontzettelijk helmend geroep was ze uit hare gewone voegen gerukt en geheel, lijk ze was - met meubels, beelden, bloemen zoo maar in eens in 't vrije gerocht: - en muren, daken, vloeren, daar waren er geene meer te vinden.

Nu kan ik het mij niet inbeelden, hoe ik in mijne kleederen kwam; en weet ook niet meer te zeggen, waarom ik zóó alleen buitenliep en niemand van de huisgenooten mij vergezelde: of zij hadden mij allen vergeten, ofwel ik dacht niet aan hun bestaan...

De stormklokke lood hardnekkig en dof voort, als vielen de slagen niet uit de doorzichtige lucht, maar alsof die onmeetbare massa aarde ze gedurig opwierp... En ik vluchtte...

In den rozig-bloedenden glans des hemels waren de sterren verzwonden en wonderlijk helder was't in den hof geworden, lijk anders nooit bij dage, en evenmin in die schoone, koninklijk stralende maannachten. En als ik bij den gevlochten tuin kwam, zag ik door zijne voegen een schraal en schreeuwend rood, een kokend, weg en weerslingerend, vertwijfeld en stormend iets. Als met bloed overgoten, bewogen de linden huiverend hunne ronde bladeren, en keerden ze angstig murmelend om; - maar hun ruischen was niet te vernemen, want de klokke dreunde hamerend en stootend met ijzeren zwongen. Nu waren de tonen gebroken en stormden in razende snelheid voort - een zwerm van gloeiende steenen. Zij klapwiekten niet, hoog in de lucht, als duiven, boden van het vreedzaam avondgeluid, zij zwollen niet in breede, wijde kringen als plechtige en heerlijke klokketonen, maar zij vlogen als stralen - zoo hard en zoo stuur, lijk dreigende verkondigers van 't razende onheil, die geen tijd meer hebben om achteruit te zien, en wier blik in de oogen van schrik verstaald is....

‘Bam! Bam! Bam!’ vlogen zij in onophoudende, rechtlijnige zwongen vooruit, elkander in verhaaste vlucht verdringend, en allen te zamen dropen ze diep in de aarde of rukten hooger, veel hooger den ontzaglijken hemel in...

En evenzoo haastig en stormend liep ik door de versch omploegde landerijen, die droevig glansden in de bloedig beschenen schollen, die 't uitzicht hadden van zwartglimmende schubben van reuzige slangen. Boven mijn hoofd, in de ontzettelijke hoogte, zwierven eenzame heldere vonken voort, en daar - vóór mij - was het gruwelijk uitzicht van het brandende dorp, waar alles, huizen, dieren, menschen, in éénen overhoopliggenden warboel vergaat. Daar, achter die leutig ritselende dennenboomen - eenige rond, andere scherp als lansen - bewoog zich de blindende vlamme, in statige gebaren buigend en steigerend als een overmoedig peerd, nu de heete aarde lekkend, dan kletterend in de hoogte stormend, vurige vonken hoog in den donkeren

hemel spetterend, om dan van onder in roofgierige, zwepende duikelen nieuwen buit te zoeken. In mijne ooren ruischt het van 't hevige loopen, wild klopt nu mijn hert, en luider en luider, de slagen koortsig herhalend, treffen mij in hoofd en hert de huilende tonen van de razende stormklokke. En zoo onzeggelijk veel vertwijfeling was er in die tonen dat ze niet de slagen eener koperen klokke schenen, maar veeleer het reuzige lijdende hert van de smertvolle aarde, dat in doodskrampen bonsde.

'Bam! Bam! Bam!' - wierp nu de gloeiende vuurbrand de afgescheurde tonen in de koelere lucht, en moeilijk was het te gelooven, dat zulk tyranisch geschreeuw uit den kerktoren van het dorp kon klinken, die zoo klein en zoo dun was, en zoo rustig en zacht scheen als een welopgevoed kind in rozige kleertjes...

Ik struikelde, steunend op de drooge aardschollen, die onder mijne handen in stof vervielen; ik stond op en liep verder, en mij te gemoet vlamde zeegrijk het vuur op en hamerde de klokke in dreunend geroep. Reeds hoorde ik hoe het hout, van 't vuur aangetast, knetterde en sprong, hoorde ik het veelstemmig geschreeuw der menschen, in hetwelk de schrik en de wanhoop als helmende grondtoon weerklonken. En - toen het slangengesis van 't vuur verlamde, kwam uit die zee van geluiden duidelijk en klaar een huilende kreunen boven: - kreunen van angstvolle vrouwen, huilen van doodrazende vee....

Eene zompelstriep hield mij plotseling tegen. Het was eene groote, met riet dichtbewassen zompeling, die links en rechts onmeetbaar voortliep; ik tord er in, in 't water... tot de knieën, tot de borst... de zompeling begon mij in te zuigen, en ik keerde naar den oever terug. En 't vuur woedde voort, nader en nader van mij, en het wierp wolken van gouden vonken ten hemel, lijk vurige loovers van een reuzenboom; en in wondervolle ramen van riet en lischgras weerspiegelde het zompelwater de razend-lichtende kleurensymphonie.... en wanhopig, in doodskwalen huilde de stormklokke in harder geroep: 'Kom! kom! kom!'

III.

In razenden ijver voor bewustloos zelfbehoud wierp ik mij aan den oever der zompeling heen en weder, en achter mij evenzoo mijne schaduw; en boog ik mij tot het water neder, om in vliegende haast de diepte ervan immer hopend opnieuw te beproeven, dan schouwde mij uit den afgrond een mensch aan uit vuur, spotlachend... In zijn vertrokken wezen, zijne wild verborstelde haren, die op zijnen kop als met ontzaglijk geweld omhooggestrieweld waren - was ik niet in staat mijne eigene beeltenis te erkennen.

‘Wat is toch dat? - O God!’ schreeuwde ik in de wanhopige onmacht van mijnen oneindig gespannen wille, mijne handen in hoopzoekende gebaren wijd uitgestrekt...

En de stormklokke riep. Zij huilde niet meer.. zij kloeg als een mensch, zij steende, zij kreunde. De tonen hadden alle regelmatigheid verloren en hoopten zich wild op elkander, zonder weerklank, plotseling stervend, verrijzend opnieuw, en weder stervend. En nog eens boog ik mij voorover op het water en.. nevens mijn spiegelbeeld ontdekte ik een tweede vuurspooksel, lang en mager, en tot mijn groote schrik, gelijkend op een menschenbeeld.

‘Wie is het?’ riep ik, omziende. Dicht aan mijn schouder stond een mensch, die stom in 't vuur staarde; zijn wezen was bleek, nog nat bloed bevlekte zijne wang en 't glansde, het vuur wederstralend. Eenvoudig was hij gekleed - een boer. Wellicht was hij daar reeds, toen ik aan de zompeling kwam - misschien ook was hij later gekomen - doch ik had hem niet gehoord en ik kende hem niet.

‘Het brandt!’ zegde hij, zonder zijne oogen van het vuur af te wenden. De weerschijn van 't vuur speelde wild in die oogen, en ze schenen groot en glazig.

‘Wie zijt gij? Van waar?’ vroeg ik. ‘Gij hebt bloed aan uwe wang!’

Met zijnen langen, dunnen vinger betaste hij het bloed, wierp een oogslag daarop en keek dan weder naar 't vuur.

‘Het brandt,’ herhaalde hij, zonder mij te bezien, ‘alles brandt’.

‘Weet gij niet, hoe men hier best uitgeraakt?’ vroeg ik, iets weggaande van hem. Ik begon te raden dat het een dier onzaligen moest zijn, dien de heete onheilspellende zomer waanzinnig gemaakt had.

‘Het brandt’ herhaalde hij immer. ‘Oh! Oh! Oh! Het brandt’ schreeuwde hij, en hij loeg wild en hard, mij daarbij goedig aankijkend en zijn hoofd licht schuddend. Plotseling zweeg de klokke en luider knetterde 't vuur. Het draaide als levend, en sloop in vleiende kronkelingen langs den stomgeworden toren op - nu scheen deze veel nader, veel grooter, en had in plaats der roze kleertjes, een donkerrood gewaad aan.

Boven, in de donkere opening, waar de klokken hingen, verscheen er schuchter en rustig eene kleine vlamme - als een keersenvlammeken - en 't spiegelde rustig op de koperen flanken der klokke af... En opnieuw fladderden eenige klokketonen, het laatste waanzinnig hulpgeroep over het vuur ginder verre in de hopelooze duisternis slingerend....

En opnieuw wierp ik mij in wilde haast van den oever in de zompeling en weg en weder, en evenzoo deed mijne zwarte schaduw achter mij.

‘Ik moet er toch uit! ik kom er uit!’ antwoordde ik aan iemand, die mij schreeuwend riep. En de lange man zat rustig aan den oever, omspande zijne knieën met zijne langen armen, en hij zong luid, met de klokketonen samen: ‘Bam! Bam! Bam!’

‘Zwijg! och, zwijg toch!’ bad ik.

Hij monkelde, en zong, kopschuddend voort, en in zijne glazige oogen blikkerde, weer afgespiegeld, het gloeiende vuur. Ontzettelijker dan het vuur zelf, was hij, deze waanzinnige, dit offer van 't vuur, en ik keerde mij om, en liep langs de zompeling voort. Doch nauwelijks

had ik eenige sprongen gedaan, daar was zijne magere gestalte weder bij mij. Hij liep zwijgend lijk ik, met lange onvermoeibare sprongen, in wilde haast vooruit, over de zompeling heen...

In de laatste stervenskrampen zuchtte nu de stormklokke, en zij zuchtte als een mensch, die geene hulp meer verwacht, dien geene hoop op redding en leven meer ophoudt.

En zwijgend, zonder doel, liepen wij springend naar de duisternis, en onze zwarte schaduwen huppelden spottend mêe....

Uit de ‘russische novellen’ van *Leonidas Andrejew.*

Juli 1907.
MAUNËL MATTE

De Steurvisch

NAKEND is de tijd nu dat er in veel huizen een schelle steur opgediend wordt met jonge erwten en platte pieters. En dat vast, stevig en gesloten visch-vleesch doet veel menschen vergeten dat het vrijdag is, en gelooven dat zij kalf-vleesch onder den tand hebben.

Zelfs voor dezen die zijn vleesch niet geren, is de steur 't kennismaken weerd, of ware 't waar omdat hij zoo hardnekkig vervolgd en vernield wordt. Moet het nog eenigen tijd zoo voortgaan, 't en zal, in geheel Gods schepping, geen enkel hoofd steur-visch meer te vinden zijn, slacht zooveel andere dieren die met den zondvloed teenemaal uitgestorven zijn.

De steur, evenals de haring, de moluwe en de zalm, behoort tot dat slach van visschen die alle jare, met Maart of April, de zee of de groote meeren verlaten en de stroomen opvaren, het land in, om hun veurst te leggen. De steur laat zijn eiers op den bodem der stroomen, en keert haastig dan naar het zoutwater der breede

zeeplasschen terug. De jonge steurlingen blijven twee jaar vrikkelen en groeien eer zij met hunne oudgedaagde stambroeders hunne eerste reize naar de zee ondernemen. De steur vaart een tweede maal de groote stroomen op, met het einde van 't najaar, om, het hoofd in 't zand en 't slijk geborgen, zijnen winterslaap te slapen, 't Zij waar hij woont, in zout-of in zoet-water, houdt de steur zijn verblijf in de diepte, liggende en traagzaam bewegende op den zaudvloer. In Hiawadha's steurvaard lees ik:

op den blanken zavelbodem
lag de steurvisch Mishi-Nahma
Heer en Koning aller visschen,
water zwelgende in zijn kavelen
water wannende op zijn vimmen,
en zijn steert bedreelde 't grondzand.

Zijn eten is sprot, wormen, slijmvisch, zeesterren en zulk gekriel dat men al dikwijls op strange tegenkomt; dat zwelgt hij in zonder knabbelen, want hij is buitenmate gulzig, en hij en heeft geen tanden.

Geheel eigenaardig aangedaan en toegetakeld is de steurvisch. Zijn snuit is lang en scherp, zijn muile diep gesplet, en op zijn onderste lippe heeft hij een klein truizelke baard staan. De beenderen in zijnen nek zijn aaneenvergroeid, zoo dat hij zijnen kop niet keeren kan, zonder geheel zijn lijf te verwenden, op zijn kaken liggen schildplaten, en op zijnen rug, al wêerskanten, vier reken daktichelachtig-overeenliggende hoornen schelpen of schubben:

wel gewapend was de walreus:
wederzijds twee kolderkaken,
hoornen hoofd-en snavelschutblâan,
beenen rugge-en schouderplaten,
schilden scherpgepind en schriklijk!

De steur verkeert in den Atlantischen Oceaan, in de Noordzee, de Oostzee en de middenlandsche zee. Maar 't is aan de monding van den blauwen Donau, van den

Wolga, den Dnieper en den Dniester, te weten van de stroomen die in de Zwarte Zee en 't Kaspische-Meer vloeien, dat de machtigste visscherijen ingericht zijn om dien armen duts te vangen, als hij, met het uitkomen van 't blad, aanzet tot zijn jaarlijkschen veurstvaart.

De steur kan zes meters lang zijn en meer. Over gewillig vier weken heeft men, aan de monding van den Waal, in Holland, eenen steur gevangen die vier honderd pond woeg. En dat hij wagenwijd gapen kan bewijst, al is 't maar een zeisel, de volgende avonteure van Hiawadha:

> Van den witten zandvloer eindlijk
> voer hij op, vol heeter gramschap,
> schuddende al dat hem omtrent was,
> schubben, platen, wapenschilden,
> stralende in zijn oorlogsverwen;
> en, eens loops, zoo kwam hij, schriklijk
> bliksemende in de zon, te voorschijn,
> gaapte en zwolg met eenen golpe
> Hiawadha, schip en al in!

't Beste, sterkste en taaiste vischlijn wordt met de zwemblaze van den steur verveerdigd.

Hebt gij nog hooren spreken van *Kaviar?* Kaviar is een gerecht dat zeer geprezen wordt in Rusland en omstreken, bestaande uit de gezouten kuite of kijte, te weten de eieren van de steurvrouwe. Om ziens, gelijkt Kaviar, van verwen en gedaanten, aan kleine vlinderbeiers; maar van smake is hij pekel en brak van al de bliksems. Ik heb er genut, eens dat ik de eer had de gastvriendlijkheid te genieten van Prof. Fritsch, te Breslau. Daar werd Kaviar opgediend, gebreid, gelijk boter, maar zonder boter, op wit geroost brood, met citroen voor wie er begeerde. Ik zag wel dat het lek-mijn-lippe was voor al de andere dischgenooten. Maar ik en wist er geen weg meê. Op een einde, om in geen schande te komen, raapte ik al mijnen moed op, 'k duwde eenen halven citroen uit, en... 't ging.

Dr LAUWERS

Kermes en Karmozijn

> ‘*Dat es vierich roet*, *tweewerf geroet*, *metten bloede van cleinen wormkenen*, *die leven van loveren in dieze woestinen*’.
> Jan van Ruusbroec. Dat boec van den gheesteleken tabernacule I bl. 65, 713. Uitgave der Gentsche Bibliophielen.

ALZOO spreekt van het *Karmozijn* de man Gods, Jan genaamd van Ruusbroec, de roem der dietsche prozaschrijvers uit de middeleeuwen. Met deze weinige woorden maakt hij ons vierderhande zaken kond: een slag van verwe, de verwstof, de boomluis die de verwstof oplevert en 't gewas waar het luisje kost en leven uithaalt.

Het *Karmozijn*, zegt hij, ‘es vierich roet’ d.i. vierig rood, vuurrood, purperwendig rood.

‘*Metten bloede van cleinen wormkenen*, *die leven van loveren in diere woestinen.*

Of aldus spreken mag nauwkeurig gesproken heeten volgens de wetenschap, zullen wij eens ter dege onderzoeken.

Is de *Kermes* wel een ‘wormkene’? Verveerdigt men het *karmozijn* wel ‘mettenbloede van den kermes’? Leeft de Kermes ‘van loveren’ en groeien die zoogezeide loveren wel ‘in diere woestinen’?

In den ouden ouden tijd was de *Kermes* de voornaamste bron waar men de roô verwe uit haalde. Nieuwere kennissen hebben ook nieuwe bronnen van roode verw doen ontstaan en zoo trekt men haar hedendaags:

a) UIT HET DIERENRIJK; nl. uit twee schildluizen (Fr. *Gallinsectes*), immers uit den *Coccus ilicis* en den *Coccus Cacti;*

b) UIT HET PLANTENRIJK; t.w. uit de meekrap (*Rubia tinctorum* L. in 't Fr. *Garance*), nu gansch verwaarloosd voor de Alizarine; uit het verwemos (*Roccella tinctoria* L., in 't Fr. *Orseille*) en uit menigerlei verscheidenheden van verwhout herkomstig uit Caleatur, Madagascar, Brazilië, Pernambouc, Antiliën, Jamaïca, Bahana, enz.;

c) UIT DELFSTOFFEN; als ijzer, tin, lood, kwikzilver, goud, arsenik, welke stoffen oker verschaffen, minium of loodrood, vermiljoen of bergrood, enz.

De koolteer levert fuchsine op, rubine, magentarood, roseine, coccine, éosine, pyrosine, verscheide alizarinen, purpurine, rubeïne en.... Congorood![1]

Er is rood op de wereld om muren, hout, glas, vleesch, wijn, suikergoed, ja, om uw eigen vel te verwen, zonder hier het rood te vernoemen, dat men schaamterood en schanderood noemt. En 't kaasrood, vraagt er gewis een liefhebber van hollandschen kaas, waar komt dat van daan?

Om dien nieuwsgierigaard te voldoen, zal ik maar aanstonds zeggen, want 't oud rood mag ons alleen bezig houden, dat er jaarlijks een hollandsch koopvaardijschip naar de fransche haven van Cette stoomt of zeilt, om een ladinge *Crotton tinctorium* (*Crozaphora tinctoria*). Dat is een struikgewas dat behoorlijk bewrocht het kaasrood verschaft.

Karmozijn, in fr. Cramoisin, thans Cramoisi, in 't Araabsch Kermes, in 't Armeniaansch Karmir, in 't Persisch Quirnis, zijn al benamingen die uit het Sanskrietsch Kanni of Kermi spruiten, en worm beteekenen. Zoo zeggen het de geleerden.

Oulings meende men, zulks kan men goed maken uit de latijnsche en grieksche vertalingen der H. Schrift, dat de schildluis die 't *Karmozijn* oplevert, een wormke was, en daarom zegt van Ruusbroec: ‘met den bloede van cleinen wormkenen.’

Welnu de *Kermes* en is geen wormke maar een luis, een boomluis uit het geslachte der schildluizen. Het manneke is zeer bedrijvig, en vliegt gestadig heen en weer op zijn vier vleugelkens. 't Heeft twee lange zijdachtige draden op zijn achtereinde waarschijnlijk tot het behouden van zijn evenwicht en 't bestieren van zijn luchtvaart.

Vleugelloos is het wijveke, - een dik bazinneke, - tweemaal zoo groot als zijn veintje. Wanneer de tijd van den eierleg aankomt, klampt het zijn pootjes in den

(1) Hoe den donder dat al in 't Nederlandsch gezegd!

eikentronk en -takken vast en blijft er roerloos aankleven. Dan zondert het uit zijn lijfje een donsige stof af, die een wiegske voor zijn eikens zal worden, terwijl het terzelvertijde een roô vocht uitwerpt. Als nu de eiertjes zacht in het wiegske liggen, sterft het moederke, en zijn balgske stijft met het roode sap tot een schild, beschermschild van het wiegske. Heel 't boelke heeft het uitzicht van een perelke; ook werd het perel of graan van karmozijn genoemd.

Nu komt de mensch af en plukt al die perelkens, welke hij verbrijzelt en vergruizelt, tot ongevoelbaar stof. Dat stof is de verwstof, Karmozijn bij name.

't Karmozijn, zooals de ouden 't verwrochten en verbezigden is nu bijna gansch buiten gebruik, uitgeweerd in enkele fransche werkwinkels, waar ze roode *burnous* en *fez*, de zoo gevierde turksche en araabsche hoofddeksels, verveerdigen en verwen. De Italiaanders maken er een drank, den Alkermes van.

In de middeleeuwen begon men 't karmozijn met aluin te bewerken, en zoo bracht men het karmijn voor den dag, tot schade van den karmozijnhandel.

De fakkeldistel *Nopal*, en de *Coccus Cacti*, zijn schildluis, werden in de XVI^{de} eeuw uit Mexico de andere wereld ingebracht, en vooral langs de kusten der middellandsche zee aangekweekt. Nu tiert hij inzonderlijk te Naplous in Palestina. De roôverwe van den *Coccus Cacti*, levendiger en fraair, maar min sterk en duurzaam dan 't rood van den eikschildluis heeft 't oude karmozijn grootendeels, ja bijna teenemaal verdrongen.

De lezer zal ongetwijfeld opgemerkt hebben, dat Jan van Ruusbroec schreef: ‘dat es vierich roet, *tweewerf geroet*’. Was't noodig, wilde men weef- of andere stoffen deugdelijk in 't Karmozijn steken, die tot twee maal toe de verwe toe te dienen?

De *Septuaginta* en de *Vulgata* vertalen het door Mozes gebezigd hebreeuwsch woord, door κοκκινον διπλοûς, en door *Cocco bistincto;* zooals gezegd is, spreekt Van Ruusbroek mede: ‘tweewerf geroet’. Welnu, daar de oude

schrijvers nergens en nooit van zoo een tweevoudige bewerking handelen, hebben enkele schriftuitleggers beginnen denken dat 't hebreeuwsch hier anders te vertalen was, en zoo lezen zij *met schitterend karmozijn geverwd.* Die daar tuk op heeft raadplege het *Dictionnaire biblique* van *Vigouroux*, I, bl. 817.

Van eeuwen en eeuwen her kent de mensch den kostelijken schildluis en zijn verwstof. 't Staat immers in de H. Godsboeken te lezen, hoe dat Thamaar, als ze heur tweeling ter wereld bracht, (meer dan 1900 jaar voor onzen Zaligmaker), den eersteling een karmozijn lintje om zijn arm bond om hem van den anderen te onderscheiden.

Babyloniërs, Meden, Persen, Egyptenaren maakten een overgroot gebruik van 't karmozijn; de Pheniciërs voerden er zoo een grooten handel in, dat het den naam van φοινικον verwierf. De Romeinen ook spaarden 't niet; al hun krijgslieden droegen een karmozijne chlamyde of paludamentum of schanslooper. En zoo is 't dat onze lieve Zaligmaker een karmozijne chlamyde droeg, toen hij den Romelingen in Pilatus voorzaal tot spotkoning diende.

Nu eens kennis aangeknoopt met ‘die loveren in diere woestinen’.

Het struikhout waar de kermes op leeft en nestelt, is een verscheidenheid van het eikgewas: de kermeseik. Die is eigenlijk geen boom, maar een struik van $0^{m}30$ tot 4 meter hoog, en altijd groen. Zijn vrucht of eikel rijpt het tweede jaar. Het groeit en bloeit maar op steenachtigen en dorren grond, in 't zuiden van Frankrijk en andere zuid-europeesche landen, in Palestina en in Middelasië. En zoo mocht onze Jan van Ruusbroec, zonder erg te falen in zijn boek schrijven ‘*die* leven van loveren in diere woestinen’, al zijn gemelde oorden, nu maar niet eigenlijk woestijnen.

'k Zou, vooraleer mijn penne voor een tijd achter mijn ooren te steken, nog iets willen aanstippen nopens de zinnebeeldige beteekenis van 't karmozijn.

De menigvuldige zeilen, op Gods bevel, het Tabernakel

en zijn voorhof ten dienste gemaakt, waren vierverwig. Naar den Joodschen schrijver Josephus, bediedden deze vier verwen, de vier zoogezeide elementen of oorstoffen; 't karmozijn zou 't vier verbeelden. Wat er van zij ofte niet, stem ik liever met onzen grooten mysticus mede, Jan ‘ierste prior van Groenendale’. 't Karmozijn, zegt hij, verbeeldt de liefde ofte caritate. Mag hij zelf zijn zienswijze uiteendoen? 't Zal den lezer een overheerlijk genot zijn naar onzen roemrijken prozaschrijver der XIV^{de} eeuw te luisteren:

‘Die vierde varuwe van allen dogeden die es coccinen, dat es vierech roet, twewerf geroet metten bloede van cleinen wormkenen, die leven van loveren in dire woestinen. Hier mede versta wi Karitate, die alle dogeden ciert ende volmaect; ende si es dobbel roet, ende gelyc den viere, want si enecht (vereenigt) ons met Gode ende met onsen evenkersten, eest (is het) alsoe dat wi cleine oetmoedege woermkene willen syn, ende scuwen dat de werelt soect, ende wandelen ende leven in der woestinen boven alle creaturen: ende daer sele wi onse spise nemen in graciousen grunen loveren, dat es in hemelscer ufeningen. Alsoe mogen wi die edele roede varuwe maken, die alle dogede verciert; want so wie (wie, iemand) karitate in dogede ufent, overmids sine affectie ende sine devocie verteret hi syn eigen bloed in der eren Goeds ende in orbore syns evenkerstens; ende alsoe hevet hi die virege varuwe, diemen vlammech noemt, want si verberrent alle gebreke, ende si volmaect alle dogede. Ende hier omme hevet hi dat brulocht-cleet, dien edelen coccinen mantel, omme, dien Christus, die hoge oetmoedege minnere, (minnaar), droech in den dage der minnen, doen hi syn bloet in minnen verteerde, ende die werke der hoegster karitaten volbrachte in die ere (eer) syns Vaders, ende in orbore alre minscen.’

(I Tab. blz. 66 rr 13 en vlgg. uitg. der Gentsche Biblioph.)

FR. HYACINTHUS, C.D.

[Nummer 16]

Mowgli

Shere Khan
(*Vervolg van bladz. 230*)

DAAR kwam op het einde een dag dat *Mowgli* broeder Grauwbaard, op de aangewezen zate niet liggen zag. Hij monkelde en dreef de buffels langs den gracht naar den *dhak*-boom die met goudroode bloeisels begroeid stond. Daar vond hij Grauwbaard, met al zijn borstelhaar pijlrecht omhooge.

‘Hij is een maand gedoken gebleven om u van uwe hoede af te brengen. Gisteravond heeft hij onzen jachtgrond gedweerscht met *Tabaqui*, heetvoets op uw speur,’ zei de wolf, al hijgend.

Mowgli’s gezicht trok in. ‘Ik ben niet schuw van *Shere Khan*, maar *Tabaqui* is een doortrapte booswicht.’

‘Stel uw hert gerust,’ zei Grauwbaard, en hij dreelde zijn tonge over zijn lippen. ‘Met den valavond, heb ik *Tabaqui* ontmoet. Nu maakt hij zijn kunste aan de wouwen wijs,

maar hij heeft mij alles verteld, éér ik zijnen rug in twee'n beet. *Shere Khan*'s aanleg is van u dezen avond af te wachten aan de dorpspoorte, u en u alleen. Nu ligt hij in den grooten droogen gracht van de *Waingunga.*'

'Heeft hij geëten vandage, of gaat hij ijdel-buiks op roof?' vroeg *Mowgli*, want het antwoord op die vraag hield leven of dood in voor hem.

'Met valavond heeft hij een verken gekeeld, en hij heeft gedronken ook. Gij weet wel dat *Shere Khan* nooit kan vasten, zelfs niet als er wraak in 't spel is.'

'O! die zot! die zot! O! dat onnoozelhoofd! Ja, hij at en hij dronk! En hij meent dat wij wachten zullen tot dat zijn tuk uitgeslapen is! Zeg maar, waar ligt hij? Dat wij met tienen waren van ons gelijken, wij zouden hem doodslaan waar hij ligt. Mijn buffels zullen op hem niet losgaan, 't en ware dat zij zijne lucht in den snof kreegen; en ik en kan hun tale niet spreken. Kunnen wij bachten zijn speur niet geraken om zijne lucht te vangen?'

'Hij heeft langen tijd de *Waingunga* doorzwommen om zijn reukspoor te breken', zei Grauwbaard.

'*Tabaqui* heeft hem dat wijs gemaakt: uit zijn eigen had hij zulks nooit gevonden.' En *Mowgli* bleef, met zijn vinger in zijn mond, staan nadenken.

'De groote *Waingunga*-gracht verbreedt en versmelt met de vlakte, schaars een halve mijle van hier. Ik kan mijn kudde door de Jungle wel rondvoeren tot aan 't hoofdeinde van de gracht, en dan neerschieten,... maar hij zal ontvluchten al 't voeteinde. Wij moeten dit einde afstoppen. Zijt gij bij machte, broeder, mijn kudde in twee'n te snijden?

'Neen ik, misschien,... maar ik heb bekwame hulpe meê.' En de grauwe wolf liep heen, en droop in een krochte. En zooeven kwam een machtige, grauwe tote, die *Mowgli* goed kende, boven den grond uitgekeken; en de heete lucht werd vervuld met het jammerlijkste gehuil uit geheel de Jungle, den jachtschreeuw te weten van eenen wolf die te middage op roof gaat.

‘*Akela! Akela!*’ riep *Mowgli*, en hij sloeg in zijne handen van blijdschap. ‘Ik diende 't indachtig te zijn, dat gij mij niet en zoudt vergeten. Wij hebben lastig werk op handen. Toe, *Akela*, snij mij die kudde in twee'n: houd koeien en kalvers bijeen, en scheid ze van de stiers en de ploegbuffels.’

De twee wolven liepen, lange-reek-wijs, de kudde uit en in, die, al snorken en kop-omhooge-steken, in twee benden verdeeld gerocht. In de eene stonden de koei-buffels, met hun kalvers in 't midden, te glarien en te trappelen, veerdig, had een wolf blijven stilstaan, om los te springen en 't leven uit zijn lijf te smeieren. In den anderen hoop stonden de stierbeesten, oud en jong, te snorken en te stampen; maar, ofschoon zij er veel statiger uit zagen, waren zij veel min te ontzien, daar zij geen kalvers te beschermen hadden.

Geen zes mannen hadden de kudde zoo net in twee'n kunnen deelen.

‘Wat nu?’ vroeg *Akela*, al blazen. ‘Haast u, of ze geraken weder bijeen.’

Mowgli kroop te rikke van *Rama.* ‘Drijf de stierbeesten heen, links weg, *Akela.* En gij, grauw-broeder, houd de koeien bijeen, en, zoohaast we vertrokken zijn, jaag ze naar 't voeteinde van de gracht.’

‘Tot hoever?’ vroeg Grauwbaard, al hijgen en snakken.

‘Tot dat gij beide zijden van de gracht hooger ziet opgaan dan *Shere Khan* springen kan’, riep *Mowgli.* ‘Houd ze daar staan tot dat wij neer en tegen komen.’ De stiers zetten aan, op het gebauw van *Akela.* Broeder Grauwbaard kwam voor de koei-buffels staan: ze sprongen naar hem toe en, nakende-bij voorenloopend, leidde hij ze naar 't voeteinde van de gracht, binst dat *Akela* en *Mowgli* met de stiers reeds verre links weg waren.

‘Opperbest, *Akela!*’ riep *Mowgli.* ‘Nog zulk eenen sprong en zij zullen goed aan den gang zijn. Opgepast, nu! Een snak te veel en de stiers zullen vluchten. Hujah! Dit

is wilder werk dan zwarte rams te verjagen. Hebt gij ooit gedacht dat dit volk zoo rap te beene was?'

'In den tijd heb ik er nog jacht op gehouden' sprak *Akela*, half verstikt van 't stof. 'Moet ik ze nu in de Jungle jagen?'

'Ja!' Jaag maar op! En rap! *Rama* is razende gram. O, wist ik hem uiteen te doen wat ik van hem vandage vandoen heb!'

De stiers werden verjaagd, rechts ditmaal, en zij stormden in 't krakend boschhout. De andere koei-herderkes, die 't vee wachtten een halve mijle van daar, spouterden naar 't dorp toe met al de vlugheid hunner beenen, huilende dat de buffels razende waren en wegvluchtten. Maar *Mowgli's* beleg was enkel genoeg. Al wat hij wenschte was met een breeden omweg, al de heuvelen rond, aan 't hoofdeinde van de gracht te geraken om de stiers dan neêrwaards te jagen en *Shere Khan* tusschen stiers en koeien te vangen; hij wist immers wel dat *Shere Khan* met zijnen balg vol eten en drinken, bij machte niet zijn zou, 't zij om te vechten, 't zij om de zijden van de gracht op te klauteren.

Nu stilde hij de buffels met der stemme, en *Akela*, die aan den natocht liep, en behoefde maar één of tweemaal te janken om de achterblijvers op te jagen. Zoo deden zij, in de ronde, eenen langen, langen omweg, om verre van de gracht te blijven en *Shere Khan* geen vermaan te geven. Op een einde keerde *Mowgli* zijn verwilderde kudde rond tot aan 't hoofdeinde van den gracht, en hij hield stil op eene gerszode die scherp, naar den gracht toe, nêerhelde. Van op die hoogte kon men, al over de kruinen der boomen, de effene vlakte benêen zien liggen; maar 't geen *Mowgli* in 't oog had waren de wanden van de gracht en hij zag met veel genoegen dat zij bijkans pijlrecht omhoog schooten, zoo dat de ranken en de slingerplanten die er aan hingen geen grepe zouden geven aan den tijger, was 't zake dat hij uit de gracht wilde.

'Laat ze een ademke halen, *Akela*,' zeid'hij, zijn hand

omhoog stekend. ‘Zij hebben hem nog niet gesnoven. Laat ze wat rusten. *Shere Khan* wil ik mare geven, wie tot hem komt. Hij zit in de trape!’

Hij lei zijn handen om zijn mond en zond zijnen schreeuw in den gracht: het was lijk schreeuwen in eenen duiker en de weerklank botste van de eene rotse tegen de andere.

Na langen tijd kwam er een haperend, slaperachtig geluid uit de gracht, immers 't gegrol van een tijger die, met het eten in zijn kele, wakker schiet.

‘Wie roept daar?’ vroeg *Shere Khan*, en een prachtige pauw kwam, scherp schreeuwend, uit de gracht opgevlogen.

‘Ik, *Mowgli.* Op, veerze-roover! 't Is tijd dat gij naar den rotsbank komt. Vooruit, *Akela!* Jaag ze beneden, de gracht in! Toe, *Rama, toe!*'

De kudde haperde een oogenblik op den rand van de leegte, maar *Akela* gaf met volle macht zijnen jachtschreeuw, en zij schooten vooruit de eene na de andere, lijk stoomschepen langs eenen stortstroom, en 't zand en de steenen spetterden in 't ronde. Eens aan den gang was er geen nood dat zij zouden stilhouden, en eer dat zij volop in 't bedde van de gracht waren, speurde *Rama* de lucht van *Shere Khan* en stak hij de trompe.

‘Zoo! zoo!’ riep *Mowgli*, van op zijnen rug. ‘Nu hebt gij het vast!’ En 't was een geute zwarte hoornen, schuimende muilen en verwilderde oogen die diep in de gracht robbelden, even als boomtronken die neêrtuimelen als het vloed is. De zwakste buffels werden aan den kant gedrumd, tegen de wanden van de gracht, en stonden tusschen de ranken te spartelen. Zij kenden 't werk dat op gang was, den schribaren stormloop eener buffelkudde, waartegen geen tijger bestand is. *Shere Khan* vernam 't donderend getrappel hunner hoeven, raapte zijn lijf op, en trakelde neêr in de gracht, kijkende rechts en links of hij geen uitvlucht en vond; maar de wanden schooten steeg op, en, nog bezwaard door zijn eten en drinken, wist hij geen weg met zijn eigen, en was hij tot alles

eerder dan tot vechten bereid. De kudde spetterde door den poel dien hij even verlaten had, al loeiend dat het helmde in de enge splete.

Mowgli hoorde van verre de koeien tegenbeurelen aan 't voeteinde van de gracht, en hij zag *Shere Khan* weêrkeeren: de tijger wist immers, indien het zoo verre kwam, dat het veiliger was de stiers, dan de koeien met hun kalvers, te keere te gaan. En dan voelde *Mowgli* dat *Rama* stampte, stronkelde, en weer voortvoer al terden op iets dat zacht was, om dan, met al de stiers op zijne hielen, te midden in de andere bende te stooten, wijl de zwakste buffels van den grond opgeheft werden door 't geweld van den bots. Met den ruk van dien stormloop werden beide kudden, stekkend en stampend en snorkend, in 't open veld gedreven: *Mowgli* wachtte zijnen tijd af, liet hem dan van Rama's nekke neergletsen, en sloeg al derschen links en rechts hem, met zijnen stok.

'Toe, *Akela!* Jaagt ze van hier! Smijt ze uiteen, of zij vechten tegen elkander. Drijf ze weg, *Akela!* Hai, *Rama!* Hai, hai, hai! mijn kinderen al! Zoete nu, zoete! De vlage is over!'

Akela en Grauwbaard liepen over end weder, nijpende in de beenen der buffels, en ofschoon de kudde keerde om nog eens de gracht op te stormen, gelukte *Mowgli* erin *Rama* van kante te wenden, en al de andere volgden hem op naar de zompen.

Shere Khan had geen trappelen meer noodig: hij lag dood, en de wouwen kwamen reeds naar zijn romp afgevlogen.

'Broeders, hij is de dood van een hond gestorven,' zei *Mowgli*, en hij zocht naar het mes dat hij altijd, in een scheede, rond zijnen hals droeg, nu dat hij onder de menschen leefde. 'Nooit had hij den strijd durven aangaan. Wallah! Zijne huid zal schoone doen op de Gilderots. En nu, haastig hand aan 't werk geleid.'

Een knaap, door menschen opgekweekt, zou er nooit van gedroomd hebben een tijger van tien voet zijn vel af

te stroppen; maar *Mowgli* wist beter dan iemand waar de huid van een dier vast ligt en hoe zij los te krijgen is. Toch, was het lastige arbeid, en *Mowgli* zat daar een stonde lang te kerven, te trekken en te stenen, wijl de wolven hun lillende tonge uitstaken, of bijkwamen om te snokken als 't *Mowgli* gebood.

Nu viel er een hand op zijn schouder, en opkijkende zag hij *Buldeo*, met zijn roer. De kinderen hadden in 't dorp de vlucht van de buffels verteld, en *Buldeo* had uitgezet, gestoord en al te bezorgd om *Mowgli* te verwijten dat hij de kudde niet wel bezorgd had. De wolven trokken weg, zoo haast zij den man zagen aankomen.

'Wat zot spel is dat hier?' zei *Buldeo*, vergramd. 'Meent gij dat gij eenen tijger kunt vlaân? Waar is 't dat de buffels hem doodden? 't Is de lamme tijger, zie, en zijn hoofd is mij honderd rupies weerd. Nu, nu, wij zullen 't onverlet laten, dat gij de kudde hebt laten wegloopen, en misschien wel geef ik u een van de rupies die 'k voor de huid, als belooning, te *Khanhiwara* zal trekken.'

Hij snuisterde in zijn onderlijf achter vlintsteen en staal, en hij stoop om *Shere Khan* zijnen baard te verschoeperen. Meest al de ingeborenen, die in Indië op jacht gaan, verbranden den baard van den tijger, uit vreeze dat zijn ziele in hun lijf zou verkeeren.

'Hum!' zei *Mowgli*, half in zijn eigen, daar hij de huid van een voorpoot afsloofde. 'Zoo dat gij met de huid naar *Khanhiwara* zult gaan, om den loon, en dat ik misschien een rupietje zal krijgen. Maar 't ligt alzoo in mijnen zin dat ik de huid tot eigen gebruik vandoen heb. Laat af, oude pruttelaar, en weg met dat vuur!'

'Ja, 't is alzoo dat gij den opper-weiman van 't dorp aanspreekt? Uit louter toeval en door de dwaasheid der buffels zijt gij aan de dood van den tijger gerocht. Hij had even geëten; anders ware hij binst dien tijd twintig mijlen verre gegaan. En gij kunt hem aleens niet behoorlijk villen, kleine schooier, en ik, *Buldeo*, 'k zou mij laten heeten zijnen baard niet af te branden! Weet ge wat ge

krijgen zult, *Mowgli?* Geen rosten anna van den loon, maar een duchtig pak slagen. Laat af van den romp!'

'Bij den stier die mij vrijkocht,' sprak *Mowgli*, die te weeg was den schouder te vlaân, 'zal ik hier, geheel den noen, moeten staan babbelen met dien ouden aap? Hier, *Akela!* Die man steekt mij tegen.'

En *Buldeo*, die nog gestopen stond over *Shere Khan*'s hoofd, vond zijn zelven liggen spartelen in 't gers, met eenen grauwen wolf op hem, binst dat *Mowgli* voortging aan 't villen, alsof hij alleen in Indië ware geweest.

'Zoo, zoo!' zeid' hij tusschen zijn tanden. 'Gij hebt overschot van gelijk, *Buldeo.* Zeker is 't dat gij mij geen anna van uwen loon zult geven. Daar is een oude veedte tusschen dien lammen tijger en mij, een zeer oude veedte, en... de zege is mijn!'

Om de waarheid te zeggen, ware *Buldeo* tien jaar jonger geweest, en had hij den wolf in het bosch ontmoet, hij zou den worp gewaagd hebben, met *Akela;* maar een wolf die een manneke te gebo' stond, dat op zijn eigen veedte voerde met menschenetende tijgers, kon geen gewoon dier zijn. Ja, dacht *Buldeo*, 't was tooverij en wichelkunst van den ergsten aard uit, en hij wist wonder of het beeldeke dat hij om zijnen hals droeg hem zou beschermen. Hij lag daar, zoo stil als dood, en elken oogenblik verwachtte hij er zich aan, dat *Mowgli* ook in tijger zou veranderen.

'*Maharaj!* Groote koning,' sprak hij op een einde, met heesche, vezelende stem.

'Goed,' zei *Mowgli*, zonder zijn hoofd te draaien, maar al een weinig hutsen.

'Ik ben oud van jaren, en ik wist niet dat gij iets meer waart dan een gewoon koeiherderke. Mag ik opstaan en vertrekken, of zult gij uwen dienaar gebieden mij in stukken te scheuren?'

'Ga, en de vrede zij met u. Maar op een naaste, moei u met mijn roof niet meer. Laat hem los, *Akela.*'

Buldeo pikkelde weg naar het dorp, zoo rap hij rekken kon, kijkende nu en dan over zijn schouder, of *Mowgli* in geen schikbaar verkeersel zou veranderen.

En als hij in 't dorp toekwam, haalde hij een vertelsel uit, waar wichelkunst en tooverij en heksenwerk in gemengd waren, en waar de priester ernstig op stond te luisteren.

Mowgli deed voort aan zijn werk, maar 't was nabij valavond eer hij en de wolven den grooten, prachtigen pelsrok van 't lijf gestroopt hadden.

‘Nu moeten wij dit hier wegsteken, en de buffels naar stal drijven. Help ze mij naar huis doen, *Akela!*'

De kudde keerde noesch af in 't mistig dumsteren. Als *Mowgli* dicht bij 't dorp gekomen was, zag hij lichten en hoorde hij, in den tempel, hoornen blazen en klokken luiden. De helft van 't dorp scheen hem af te wachten aan de poorte.

‘'t Is zeker omdat ik *Shere Khan* gedood heb,’ dacht hij in zijn eigen; maar een vlage steenen kwam rond zijne ooren geschuifeld, en de dorpelingen tierden: ‘Tooveraar! Wolvengebroed! Jungle-duivel! Haast u van kante! Weg van hier, of de priester zal u weêr in wolf doen vergaan. Schiet, *Buldeo!* Schiet!’

't Oud roer ging af met 'nen buisch, en een jonge buffel huilde van 't zeer.

‘Ook tooverij!’ schreeuwden de dorpelingen. ‘Hij kan kogels afkeeren. 't Was *uwe* buffel, *Buldeo.*’ ‘Wat is dat nu?’ zei *Mowgli*, verwilderd, als hij de steenen dikker zag vliegen.

‘Zij trekken danig wel op ons Gilde-volk, deze uwe broeders,’ zei *Akela*, statig op zijnen hurk zittende. ‘Indien ik 't bedied van de kogels versta, 't ligt in mijn gedacht dat zij u willen buitensteken.’

‘Wolf! Wolvenjong! Weg van hier!’ riep de priester, en hij zwaaide een spranke van de heilige *tulsi*-plante.

‘Weêral? Laatstmaals was't omdat ik man was. Nu is't omdat ik wolf ben. Kom, *Akela.*’

Een vrouwmensch, *Messua*, te weten, kwam voor de kudde geloopen en riep: ‘O, mijn kind, mijn kind! Ze zeggen dat gij toovert en dat gij, naar wensch, u in een dier

kunt verkeeren. 'k En geloof het niet, maar ga weg of zij zullen u dood doen. *Buldeo* zegt dat gij een wichelaar zijt, maar ik weet, ik, dat gij *Nathoo's* dood gewroken hebt.'

'Kom terug, *Messua*!' tierde de menigte, 'kom terug, of wij zullen u steenigen.'

Mowgli schoot in een kleinen, korten, grijnzenden lach, want een steen had zijne mond getroffen. 'Loop weg, *Messua.* 't Is al van dien zotten klap, dien zij 's avonds rond den grooten boom uiteendoen. Ten minste is de schuld van de dood van uw kind betaald. Vaarwel, en haast u, want hun buffels zullen komen binnengevlogen, sneller dan hun baksteenen. Ik ben geen heksenlooper, *Messua.* Vaarwel!'

'En nu, nog eens, *Akela*,' riep hij. 'Jaag de kudde binnen.'

De buffels waren angstig genoeg om in 't dorp te geraken. Zij hadden 't gehuil van *Akela* schaars van doen, want zij stormden, gelijk een rukwind, de poorte bin, de menigte rechts en links uiteenjagend.

'Rekent en telt ze!' riep *Mowgli* misachtend. 'En kijkt of ik geen gestolen heb. Telt ze, want uw kudde wacht ik niet meer. Vaartwel, gijlieden menschenkinderen. Gij hebt het *Messua* te danken dat ik met mijn wolven niet binnenkome om u op en neêr uw straten te drijven.'

Hij keerde zijne hielen en ging henen met den eenzaat; en als hij boven zijn hoofd de sterren zag pinkelen, was hij gelukkig. ''t Is uit, *Akela*, met dat slapen in trapen. Laat ons de huid halen van *Shere Khan*, en weggaan. Neen, wij zullen 't dorp geen kwaad doen, want *Messua* was minzaam te mijwaart.'

Als de maan over de vlakte in den melkwitten hemel oprees, zagen de vergruwde dorpelingen *Mowgli*, die met twee wolven achter zijne hielen en een bundel op zijn hoofd, wegbeende op dien aanhoudenden wolvendraf, die de verre mijlen verslindt als vuur. En zij luidden de klokken en staken den hoorn met wassend geweld; en *Messua* kreesch en *Buldeo* vernestelde zoodanig den inhoud van

zijn tegenkomsten in de Jungle, dat hij uitging met zeggen dat *Akela* recht stond op zijn achterpooten en klapte lijk een mensch.

De maan was aan 't ondergaan als *Mowgli* met zijn wolven aan den heuvel kwam van de Gilde-rots, en zij hielden stil aan moeder Wolf's kelder.

‘Ik ben uit de menschen-gilde buiten gestoken, moeder,’ riep *Mowgli*, ‘maar ik heb de huid van *Shere Khan* meê, en ik ben van mijn woord.’

Moeder Wolf kwam stijf beende uit den kelder gekropen, met haar jongen bachten haar, en als zij de huid aanschouwde, gloeiden hare oogen.

‘Dien dag dat hij met zijn hoofd en zijn schouders in 't gat van dezen kelder geschoord stond, op jacht naar uw leven, kleine puid, - dien dag heb ik hem voorzeid dat de roover zou beroofd zijn. 't Is wel besteed.’

‘Ja 't klein broerke, 't is wel besteed,’ sprak een diepe stem in 't kreupelhout. ‘'t Was zoo eenig voor ons, in de Jungle, zonder u,’ en *Bagheera* kwam tegen *Mowgli*’s bloote voetjes geloopen.

Zij klauterden te samen de Gilde-rots op, en *Mowgli* spreidde den pelsrok open, op den effenen steen waar *Akela* plag te zitten, en hij nagelde hem vast met vier bamboo-pinnen. En *Akela* ging er op zitten en gaf den ouden roep tot de Gilde: ‘Kijkt wel, o wolven! Kijkt wel!’ recht zoo hij geroepen had, den eersten keer dat *Mowgli* daar gebracht werd.

Sedert *Akela* afgesteld werd, waren de wolven immer zonder leider gebleven, roovende en vechtende naar eigen beliefte. Maar uit gewoonte kwamen zij, op het geroep, toe. En sommige die in de vallen gezeten hadden, waren lam; sommige waren geschoten geweest, en liepen kreupel; andere waren schurftig door den slechten kost, en andere nog misten. Maar al die overgebleven waren, kwamen ter Gilde-rots, en zij zagen de huid van *Shere Khan* uitgestrekt over de rots, en zijn reuzenklauwen die slingerden aan de tuiten der ijdele, slingerende pooten.

‘Kijkt wel, o wolven! Ben ik van mijn woord?’ sprak *Mowgli.* En de wolven basten van ja, en een van hen, die geheel in slunsen hing, huilde:

‘Leid ons van her, o *Akela.* Leid ons, gij menschenkind, want wij vergaan van die wetloosheid, en wij mochten van her een vrij volk zijn.’

‘Niet te doen,’ ronkte *Bagheera*, ‘'t en kan niet zijn. Dat gij met voedsel opgestopt waart, gij zoudt weder razende worden. 't En is voor nieten niet, dat gij 't Vrij Volk genoemd wordt. Gij hebt voor uw vrijheid gevochten, en g'hebt ze. Eet ze nu op, o wolven!’

‘Menschen en wolven hebben mij buiten geworpen,’ zei *Mowgli.* ‘Nu ga ik alleen op roof in de Jungle.’

‘En wij gaan meê met u, op jacht,’ zeiden de vier wolvenjongen.

Zoo dat *Mowgli*, van dien dag aan, met zijne vier wolvenbroeders, in de Jungle op roof ging.

Dr LAUWERS

Aan ‘Zeemeeuwe’

ZE zitten aan den strande, stom en droef
te wachten naar het langgewenschte voedsel,
't versterkend': mannen met verstorven wezen
gebogen op de knapen, zwoegende driften;
de vrouwen, met gezwollen oogen, bijten
het kroppend wee op hunne gulzige lippen,
dofstarend op de schreiende kleinen: ‘Honger!’
.....
Ze waren zij gegaan zoo vele dagen....
aan hen, wien honger 't bloed had uitgezogen,
had men gezegd: ‘Ginds! aan 't Noordzeestrand,
daar huist een wondre vogel, wilde meeuwe;
die schenkt u voedsel en het leven weer!’
Hun lijdende zwoegerslijven hebben zij

gesleept alover dorre landen, mannen
en knapen, moeders ziek en dood-verwachtend
herlevend, hopend in het leven voor
hun lieve wichtjes.... Bij de zee, ze zitten
nu, stom en droef te wachten, wachten, wachten...
‘Och, zoo de sterkgevleugelde nu kwam,
de levensbode, met zijn zeebuit!... Honger,
wij hebben honger!... ander voedsel, lacy
is ons vergift! Zeemeeuwe, levensdrager
och, red ons, onbeholpen hongerlijders!’
Hun doffe kijkers blekken naar de wijde
de heulbelovende Noorderzeeuwe... Lieflijk
en zachtjes strijkt het water over 't zand....
Toen almeteens, witglinstrend vleuglenpaar:
een breede zwaaien en een rustig zweven:
- ‘Zij komt! de meeuwe!’
en smeekend reikt een moeder
met snokkenden arm haar kind....
Een breede zwaaien,
een rustig zweven, weg! de trotsche meeuwe
ze is weg, alover zeeëneindloosheden
genieten voor haar zelf in 't zonneschaaieren
haar blijde, breede en volle levenskracht.

A. PEETERS

Zomermorgen

DE zon is boven 't hooge woud gestegen.
De zomervlakte klaart tot wonderland.
Uit roode luchten gulpt de stralenregen
En berg en delling staan in kleurenbrand.

Lief slingeren door 't zonnedal de wegen
Waarlangs de menschen treden hand aan hand,
Zij gaan zoo blij verrukt op hoop van zegen
En zien bewondrend soms ten heuvelkant.

Vol groot beloven is de vroege morgen
De dag zal hun een schoon geluk bezorgen
Want uit zoo 'n morgen komt een rijke dag.

Hoor! in de bosschen al de vogels zingen
En vreugdeklanken uit de torens springen.
Mijn ziel bloeit open voor den zomerlach.

GABRIËL VERBORGHT

't Roeiersliedje

WIJ zijn de blijde roeiers
en zingen vrij ons lied,
terwijl ons ranke bootje
licht over 't water schiet.
Hoezee! het roeiersliedje
klinkt langs de waterbaan
en 't deinend water neuriet mee
de klanken die vergaan.

De koeien langs den oever
die zien ons droomend aan
totdat ons schuit verdwenen
is op de waterbaan.
Onze armen zwieren lustig
de roeispaan dóór den plas,
en 't water danst en zottebolt
alsof het kermis was.

In 't kabbelende water
staat honderdduizendvoud
de blijde zon weerspiegeld
lijk groote druppels goud.
De vlugge bonte vogels
die snijden dóór de lucht;
ons bootje op 't effen water gaat
in even snelle vlucht.

Vooruit! ons lichte schuitje
raakt haast het water niet,
en onvermoeid klinkt verder
het blijde roeierslied.
Hoezee! het roeiersliedje
klinkt langs de waterbaan,
en 't deinend water neuriet mee
de klanken die vergaan.

Brugge
FR. PLACIDUS, Ord. Cap.

Mengelmaren

Boekennieuws

René vermandere. Van Zon zaliger, door hem zelf. Leuven, keurboekerij, Grootemarkt, 17. - Amsterdam, E. Van der Vecht, Marnixstraat, 372.

‘Frans Van Zon, de bakker uit de Zwaanstraat, had, vier jaar geleden, zijn broos bestaan, zijne nog tamelijk jonge vrouw, en eene aanzienlijke klandizie tegen het eeuwige verwisseld.

Van Zon was een dier vertrouwbare bakkers van den ouden eed; voor de worstenbrooden, bijvoorbeeld, mocht men van hem zeggen gelijk van zoo menig staatsman, kerkvoogd, oorlogsheld: men kon hem wel opvolgen, maar vervangen, nooit.

Zijn weduwe trouwde den eersten gast, zoo gauw hare wanhoop en de wet het haar toelieten, en welhaast was het paar, de bakkerij, de winkel, heel de doening in een woord, eene zaak die, gelijk vele dingen op aarde, met veranderen dezelfde was gebleven.

Van Zon 's opvolger sprong in Van Zon 's kleeren.... enz....

De naam alleen boven de deur werd veranderd. Niet meer Van Zon maar Van der Maan-Janssens stond er nu te lezen. 't geen Begijntje Meyers in zijne simpelheid eerst deed veronderstellen dat de tweede man familie was van den eersten.

De naam van de vrouw werd niet herschilderd; hij kon gemakkelijk tot een volgenden keer wachten; zoo goed hield de verf.’

‘Van Zon zaliger, door hem zelf’ is de titel van een alleraantrekkelijkst werkje door René Vermandere, den humorist uit Antwerpen, ons allen te gunstig bekend, dan dat ik 't zou beproeven om nogmaals zijne verdienste te verkonden.

Schrijver zelf, die hier in 't vel kruipt van eenen kleermaker, heeft met Frans Van Zon meer dan duizendmaal op de ton gespeeld in het ‘Haasken’.

‘Hij bakte al mijn brood,’ zegt hij ‘ik maakte al zijne broeken, en bij dit wederzijds hongerigen spijzen en naakten kleeden, waren wij twee dikke vrienden geworden.’

De kleermaker had van zijnen vader geleerd in geene geesten te gelooven. Zekeren avond laat hij hem door eenen vriend overreden, om zijne ongeloovigheid te voldoen, en meê te gaan naar eene spirietenvergadering.

Hij hoort er de profeten Daniël, Jeremias, Job en Habakuk beroepen, en zij spreken, door middel van eenen kloppenden tafelpoot, over..... 't verleden.

Te vergeefs beroept hij den geest van zijnen vriend Frans Van Zon, deze weerstaat alle macht van het spiritisme, totdat eindelijk verveling den slaap aanbrengt en deze met zoet geweld des kleermakers oogen toedekt en... daar is Van Zon, of liever daar verschijnt de geest van den gewezen bakker seffens.

Hij vertelt den verschrikten kleermaker niets van de andere wereld, maar veel van de ondermaansche, veel ‘van 't geen de menschen dag voor dag bekijken zonder het te zien.’

Hij vertelt zijn eigen dood en begraving, zoo hij die heeft liggen aanschouwen van den overkant van het graf, zoo hij ze heeft afgekeken met geestesoogen. Ontlast u van zijn lichaam waarmeê hij binst zijn leven veel moest zien en hooren... en, om vrede 's wille, zwijgen en verdragen, ziet hij nu en hoort en spreekt hij vrij, met kostelijken humor. Hij weet dat zijn vriend de kleermaker (en de lezer) hem niet meer verraden zal noch kan, en met stiltreurigen glimlach legt hij bloot al de kleine kantjes van der menschen leven onderling, die kantjes die klein blijven tot in 't gezicht van 't ontzaglijk mysterie des doods. Eenmaal stijgt zijn toon, onverwacht en grootsch aandoenlijk, tot de hoogte van zuiver lyrisme in ‘Tranen Gods.’

Wie is er die, ongezien, zijn eigen begrafenis niet zou willen bijwonen, en den buitenkant zien en den binnenkant, het eeuwig kleinmenschelijke, de ‘lacrymae rerum’ van 't gedoe zijn er naastebestaande en vrienden, echte en onechte, bij zulk eene omstandigheid.

‘Alzóó gaat het’ zegt ons Vermandere, en wij zeggen ‘'t Is zoo wáár!’ De toon waarop hij 't zegt blijft vrij van alle bitterheid, en daar weten we hem dank voor, immers omdat een leekske bitterheid zooveel zoets kan bederven.

Dit laatste is me als van zelfs uit de pen gevloden, daar ik dacht op een andere van Vermandere 's werken ‘*Waar 't vliegen wil.*’ Dáárin, zoo ik goed onthouden heb, verkleurt een bijna onmerkelijk striempje gal, het heldere van den humor; en dat dit nu achterwege blijft is, bij de ruime kunstbegaafdheid van Vermandere, een groote stap vooruit.

‘Van Zon zaliger’ is een schoon boekje. Den schrijver ervan, met welken anderen humorist ook te vergelijken, gaat niet op. Vermandere is zijn eigenzelf, fijn, gevoelig, geestig en goed, met, te zijnen dienste een stijl die leeft en meesleept, vol van echte taalstoffe, geput ter ware bronne, uit het volksleven, te weten.

C.G.

[Nummer 17]

Mireio

MIREIO gaat heimelijk troost zoeken in haar tegengewerkte liefde tot den armen Vincen, naar het heiligdom der H. Maria's. - Zie XII^{n} zang uit Mireio, en ‘Dietsche Warande en Belfort’ Dec. n^{r} 1904.

Mireio valt. En hare moeder
Snelt toe de tranen in hare oogen;
Zij neemt Mireio op en snikkend vraagt zij haar:
‘Wat scheelt er u? Uw wezen gloeit zoo.
Geen droom is 't die mijn geest benevelt:
Mireio is 't die aan mijn voeten
Hier ligt, mijn eigen kind.’ Zij weent en lacht van smart.

‘Mireio, teedere Mireio,
Ik ben het die uw handen druk, ik
Uw vader!’ de ouderling van weedom overstelpt
Verwarmde hare koude handen.

Het nieuws was als de wind gevlogen
Door 't kleine stadje en de bewoners
Vergaarden in 't portaal om 't geen hun stond te doen.

‘Draagt hooger op de zieke, hooger
Van boven in het kerkje; haastig
Drukt eens de relikwien der heilgen aan haar mond,
Laat hare paarsche, stijve lippen
't Gebeente van de heilgen kussen
In de met goudbeslagen rijven.’
En aanstonds nemen twee het stervend meisjen op.

In 't schoone bovenkerkje zijn er
Drie outers en ook drie kapellen
Die de eene op de andere gemaakt zijn in de rots.
De laagste van de drie kapellen
Is 't heiligdom waar de Bohemers
De heilge Sara komen eeren;
De tweede dan bevat het altaar van God zelf.

En op de dunne, lichte pijlers
Staat 't kleine kerkje der Maria's,
Dat in de klare lucht ten hemel zich verheft.
De relikwien, lieve overblijfsels
Die hulp en redding 't volk verleenen
Zijn in de rijven goed gesloten:
De rijven zijn gemaakt uit schoon cypressenhout.

Men opent ze slechts eens per eeuw en
Gelukkig die wanneer men ze opent
De heilge relikwien genaken kan of zien:
Zijn visschersschuit zal gunstig varen
En starrenglans zijn weg beschijnen,
Zijn boomen krijgen vele vruchten
En eens erft zijne ziel het eeuwig hemelgoed.

Een prachtige eikendeur beschermt ook
Dit heiligdom dat zeer vereerd wordt

Door 't volk van Beaucaire en de heele zuiderstreek.
Maar nog niet meest is 't die versterking,
Noch ook het dikke houten portel
Die 't heiligdom van ramp bevrijden
Maar wel de milde gunst des hemels die 't bewaakt.

In de kapel bracht men de zieke
Langsheen den wenteltrap naar boven.
De priester was reeds oud. Hij had een koorhemd aan
Dat sneeuwwit was; hij duwde lastig
De kerkdeur open; allen vielen
Neer op den vloer gelijk de halmen
Van 't korenveld waarop de wind al stormend vaart.

‘O heiligen vol medelijden,
O heilgen Gods, o lieve heilgen,
Hebt medelijden met dit ongelukkig kind,
Hebt medelijden’ bad de moeder
‘Indien gij het toch wilt genezen
Schenk ik u graag mijn gouden borstkruis
En heel de wereld door verkond ik uwen lof.’

‘O heiligen, zij is mijn liefde,
O heiligen, zij is mijn rijkdom’
Zucht meester Ramoun in de duistre, stille krocht
En laat zijn hoofd droef nederzakken
‘O heiligen, zij is onschuldig
En schoon en kinderlijk; het leven
Komt aan Mireio toe, mijn dochter,
Maar ik die afgeleefd en heel versleten ben,

Ik zou het leven kunnen derven!’
En op den vloersteen lag Mireio
Met de oogen toegedrukt en sprakeloos als dood.
Nu liet men 't stervend meisje dragen
Tot boven 't platte dak om 't koeltje
Haar wangen wat te doen verfrisschen,
En boven op het dak ontwaarde men de zee

Want het portaal van 't bovenkerkje
Komt recht uit op het dak des tempels
En boven 't dak ziet men den verren horizont
Die in de verte en aarde en hemel
In blanke schemering vereenigt
De stille lucht en 't eeuwig varen,
Het eeuwig wentelen der nimmer moede zee.

Langs hier ziet men de rustelooze baren
Die onvermoeid elkaar bevechten
En huilend hobbelen naar 't schemerende strand.
Langs daar ziet men een wijde vlakte
Onmeetbaar groot; geen enkele heuvel
Die 't deinend vergezicht belemmert:
Een breede hemel en een eindlooze woestijn.

Mireio stamelt zwakke woorden
Onduidelijk en allen luistren:
‘Ik voel van af de vlakte en voel van langs de zee
Twee adems op mij nederzweven
En de eene is frisch gelijk het koeltje
Dat 's morgens 't geurig ruim doorwasemt
Maar de andre is bitter, scherp en doet mij huiveren’

Zij zweeg. De omstaanders keken allen
Langsheen de zee en langs de vlakte
En zagen op de vlakte een schoonen jongeling
Die naderde met rasse schreden
En 't zandstof opjoeg voor zijn voeten
En recht op 't kerkje van de heilgen
Door 't dik gebladerte der struiken loopend naart.

Vincen! Vincen! de mandenmaker!
Beklagenswaardige, arme jongen!
Zoodra hij van Ambroi, zijn vader had gehoord:
‘Mijn zoon, gij moet er niet op denken
De prachtige esschenhoef te krijgen!’

Liep hij van Valabrego henen
Als een bandiet om haar voor 't laaststst nog eens te zien

In brau riep men hem: ‘St. Maria's!’
Noch brau, noch wildernis, noch Rhône
Verlamden 't vluchten naar dien zuider eilandgroep.
Zoodra hij binnen 't stille kerkje
De bleeke menigte daar hijgend
Ontwaart, richt hij zich op de teenen
En roept luidop: ‘Waar is Mireio, toon haar mij!’

‘Zij ligt daar op het dak des tempels
En is wellicht in den doodstrijd!’
Als zinneloos snelt hij de houten trappen op.
En nauwelijks heeft hij Mireio
Bemerkt of heft èn hoofd èn handeu
En dol van smart roept hij in klagen:
‘Waar heb ik het verdiend dat ooit te moeten zien?

Vermoordde ik dan mijn lieve moeder
Die mij het leven heeft geschonken?
Of heb ik in een kerk mijn pijp ontsteken aan
De lamp die brandt vóór Jezus'outer?
Of heb ik mooglijks Jezus'kruisbeeld
Door 't slijk gesleurd gelijk de Joden?
Eilaas! waar heb ik dan dit lijden wel verdiend?

Men weigert mij niet slechts Mireio
Maar nog doet men haar sterven, sterven!’
En hij omhelsde haar. En allen die Vincen
Zoo hartverscheurend hoorden kermen
En die zijn grievend lijden zagen
Gevoelden 't hart van weedom kloppen
En deelden in zijn leed en weenden al te gaar.

En evenals in dalravijnen
De waterval die nedertuimelt

Den herder diep ontroert die droomt op hoogen top,
Zoo rees van uit het kleine kerkje
De stem van 't zuchtend volk ten hemel
En door den tempel galmde 't bidden
Van 't heerlijk lofgebed, door 't zuidervolk gekend:

‘O heiligen, o gij schipvaarsters,
Die onze streek hebt uitverkoren
Om uwe schoone kerk met hoogen toren en
Zeer fijnen bouwtrant hier te plaatsen
Wat kan toch de arme schipper zonder
Uw bijstand op de wijde baren,
Wat kan hij als gij hem geen wind toezenden wilt?

Wat kan de blinde wel verrichten?
Geen kruid bestaat er dat bekwaam zij
Haar droevig onheilslot te keeren in geluk
En sprakeloos zit heele dagen
De blinde 't lijden te overdenken;
O heiligen, schenkt haar 't gezicht weer,
Want duisternis is veel, veel slechter dan de dood!

Vorstinnen van den schoonen hemel
Vorstinnen van de droeve wereld,
Indien gij wilt maakt gij ons vischvangst uiterst goed.
Maar als de zondaarsscharen
Vóór uwe kerk om vrede smeeken -
O schoone bloemen van het Zuiden -
Dan geeft gij hun den vrede als 't hun aan vrede ontbreekt.’

Zoo bad 't godvruchtig volk en luider
Ging steeds de aandoenelijke bede,
En zie! de heilgen doen opeens de ziele maagd
Wat kracht hernemen; op haar wangen
Ziet men een levensblosje komen,
Een glimlach op haar bleeke lippen,
Want 't bijzijn van Vincen was haar een groot geluk.

‘Mijn goede vriend, hoe komt gij herwaarts?’
Zoo sprak zij zacht. ‘Zeg mij, herinnert
Gij u den dag ook nog waarop wij in den hof
Malkander spraken? - Drukt een onheil,
Vlucht naar de heilige Maria 's,
Die alle leed genezen kunnen
En spoedig zult gij ook genezen zijn - zeidt gij.

O duurbare Vincen, o kondet
Gij in mijn hart als in een spiegel
Nu schouwen! Vreugde, vreugde is alles in mijn hart;
Mijn hart stroomt over van de vreugde:
Een overvloed van stil genieten,
Van zaligheid en van genade!
Ik zie het englenkoor van onzen lieven Heer.’

Mireio 's hoofd zonk loodzwaar neder.
Hare oogen staarden in de verte;
Zij scheen in 't diepe van den blauwen hemeltrans
Zoo wondre dingen te bemerken
En zachtjes hoorde men haar spreken:
‘O hoe gelukkig, hoe gelukkig
De zielen die het lijf op de aarde niet meer houdt!

Vincen, zaagt gij die witte vlokken
Vol stralend licht die zij verspreidden?
Oh!’ sprak zij ‘wat schoon boek indien ik nog onthield
Wat zij mij alles straks vertelden,
Indien ik al de lieve woorden
Der heiligen had neergeschreven!’
Vincen hield nu een stond zijn drukke tranen op.

‘Oh! had ik hen gezien, de heilgen!’
Zoo riep hij uit in machtloos klagen.
‘Ik had mij huilend aan hun kleedren vastgeklampt
En had gesmeekt: o hemelingen
Mijn laatste en eenig toevluchtsmiddel,

Rukt de oogen uit mijn hoofd, de tanden
Uit mijnen mond en rukt de vingers van mijn hand.

Maar laat Mireio, mijne lieve,
- 'k Bid u - gezond en gaaf weer worden!'
'Ziedaar, ze komen weer in 't heerlijk schoon gewaad'
Sprak 't meisje plotselings met vreugde
En rukt met wondre krachtinspanning
Zich uit den schoot van hare moeder
En wijzend strekt de hand uit naar de wentelzee.

Zij stonden allen recht en keken
En hielden hunne hand aan 't voorhoofd
En spraken starend: 'nu ontwaren wij nog niets
Tenzij daar in de verre verte
Een lichte, blanke streep die aarde
En hemel één maakt; anders kunnen
Wij niets ontwaren, niets!' - ''t Doet, 't doet, ziet liever maar!
Zij komen op een zeilloos schipje,'
Sprak 't meisje; 'ziet gij niet hoe 't water
Zich stil en effen maakt waar 't schipje nader komt?
Zij zijn het wel: de lucht is helder
En door het lijzig zuiderkoeltje
Wordt hunne schuit zoo licht gedreven,
De vogelen der zee begroeten hunne komst.'

'Het arme kind ligt in den doodstrijd:
Wij zien daar op het glimmend water
Niets anders dan de zon die stilaan nederzinkt.'
'Ja, ja, zij zijn het' sprak de zieke
'Mijn blik bedriegt mij niet voorzeker
En 't is als ware 't een mirakel:
Nu vaart hun schipje hoog, dan daalt het weder laag.'

Maar heel ontkleurd is reeds haar wezen,
Zoo blank gelijk een madeliefje,
Waarop de zuiderzon haar gloed gebakerd heeft.

Vincen, door wilde vrees beangstigd,
Zit neergehurkt bij zijn beminde,
Beveelt haar aan de heilge maagd,
Aan de drie heiligen en heel het hemelsch koor.

Er werden kaarsen aangestoken
En met de purperwitte stool kwam
De priester, droeg het Brood waaronder Jesus schuilt
En lei de heilge Hostie neder
Op hare tong. Hij zalfde 't lichaam
Met heilige Olie en met Chrisma
Op zeven plaatsen naar het katholiek gebruik.

Op dezen stond was niets te hooren
In 't kleine kerkje als het oremus
Des priesters. Op den muur viel roode zonnegloed
En in de verte zag men 't glimmen
Van 't duinenzand en van de baren
Die tooverachtig schoon daar speelden
En met een zacht geruisch verstierven op het strand.

Mireio's minnaar nederknielend
Met haren vader en haar moeder
Verzuchtte nu en dan zoo onbeschrijflijk droef.
‘Welaan!’ sprak 't stervend meisje verder
Nu is het scheidensuur geslagen,
Laat ons nog eens de handen drukken!
Ziet, op der heilgen hoofd vergroot de gloriekroon.

En langs de Rhôneboorden komen
De watervogels hen begroeten
En de jasmijnen staan naar hunne schuit gekeerd.
O goede heiligen! Zij wenken
En vragen mij met hen te varen
Daar ik toch niets behoef te vreezen
Dewijl hun schip toch recht ten schoonen hemel vaart.’

Maar meester Ramoun spreekt: ‘Mireio,
Wat baat toch al mijn werk, mijn zwoegen?

Wat baat het mij, indien gij mij verlaten wilt
Want de ijver die mij hielp in 't werken
Kwam voort van u; in drukke hitte
In 't zonnegloeiend akkerbouwen
Voelde ik geen last, omdat ik op u denken kon.'

'O vader als gij soms een vlinder
Zult 's avonds rond de lamp zien fladdren
Zal het Mireio zijn; de heilgen alle drie
Staan op het dek mij af te wachten:
O ja, wacht nog een oogenblikske
Want traag gaan mijne zwakke voeten.'
Haar moeder weent en snikt: 'O neen, het is te veel.

Ik wil niet dat gij stervet, stervet,
Ik wil dat gij met mij blijft leven
En als, Mireio, gij dan eens genezen zijt
Dan gaan wij naar uw moei Aurane
En dragen haar een korf vol appels,
Want Baux ligt dichte bij Maillane,
En zijn op éénen dag gemaklijk heen en weer.'

'Neen, 't is niet ver, o goede moeder,
Maar gij zult wel alleen de reisbaan
Doen moeten; moeder lief, geef mij mijn wit gewaad,
Ziet gij den witten, schoonen mantel
Die op de schouders der Maria's
Blinkt stralend als de sneeuw die 's winters
Zoo vlekkeloos ligt op de heuvels uitgespreid.'

Nu roept de mandenmaker klagend:
'O gij, de zou van mijne jonkheid,
Zal 't waar zijn dat ik u zoo vroeg zal met den dood
Zien worstelen? O groote heiligen,
Zal 't waar zijn dat gij haren doodstrijd
Gedoogen zult en dat men vruchtloos
Zich op de knieën werpt voor uw genadebeeld?'

Maar op dit hartontroerend klagen
Hoort men Mireio's stem die prevelt:
‘O duurbare Vincen, wat hindert u te zien?
Wat is de dood, die u beangstigt?
Wat is dat woord, tenzij een nevel
Die optrekt bij het klokkenluiden,
Tenzij een droom waaruit men 's morgens vroeg ontwaakt?

O neen, ik sterf niet, neen, maar vluchtig
Stijg ik in 't bootje van de heilgen;
Vaarwel! Vaarwel! wij zijn in volle zee alreeds;
De zee, de schoon-beroerde vlakte
Schijnt mij de dreef die leidt ten hemel
Want zie, de blauwe onmeetlijkheden
Genaken in de verte aan klaren hemeltrans.

Hoe wiegewagen we op het water!
Daarboven in de hemelstarren
Is 't niet zooals op de aard waar reine min den mensch
Verboden is! maar wat, wat hoor ik?
Zijn 't orgelgalmen die daar klinken?’
En eindlijk stierf het meisje zachtjes
En 't hoofd zeeg rustig neer in allerlaatsten slaap.

Een glimlach speelde nog op 't wezen
En 't scheen dat zij nog wilde spreken,
Maar bij het arme kind kwam één na één en gaf
Een kruisken op 't aanminnig voorhoofd
Terwijl zij naadrend heel godvruchtig
Een kaars elkander overgaven.
Onthutst, verstomd aanzien hare ouders 't droef tooneel

Ver van haar dood te wanen, meenen
Hare ouders dat zij in verrukking
Aan de aarde ontheven is; zoo'n schrikkelijken slag
Dat kunnen zij toch niet gelooven.
Maar als Vincen bemerkt hoe 't meisje

Haar hoofd heeft laten nederzakken,
Haar blik gesloten heeft, en roerloos is, roept hij:

‘Ze is dood! O ziet gij 't niet? Mireio!’
Als zinneloos wringt hij de handen
Gelijk hij binst zijn werk vaak slappe twijgen wringt
En weenend heft hij dan zijnen armen
Omhoog en stort zijne bittre weeklacht:
‘U zal ik lang, zeer lang beweenen,
Indien ik na uw dood nog langer leven kan!’

.....
.....
Maria's, heiligen des hemels,
Vorstinnen van de droeve wereld,
Indien gij wilt, maakt gij ons vischvangst uiterst goed.
Maar als de zondaarsscharen
Vóór uwe kerk om vrede smeeken -
O schoone bloemen van het Zuiden -
Dan geeft gij hun den vrede als 't hun aan vrede ontbreekt.

(CANT. XII)

De Blijde Requiem

IK beloofde in mijn eerste schrijven over Pater Lucas van Mechelen, eerlang, het bijzonderste werk van dien dichter kenbaar te maken; ik wil spreken van den blijden Requiem.[1]

Ik zie reeds oogen verwonderd opzien en ik hoor de benieuwde vraag: Blijde Requiem?... op wat mag dat nu uitloopen?... hoe kan een Requiem blijde zijn?...

(1) Ik denk niet dat er nog veel exemplaren van de eerste uitgaaf bestaan. Het exemplaar dat iemand mij leende werd door hem gekocht te Leiden voor 15 florijnen. Tegenwoordig heb ik de drie uitgaven. Ik denk niet dat ooit eene vierde verscheen.

Ik zal zoo goed mogelijk uitleggen wat eigenlijk het dichtwerk beteekent, en dan zal iedereen gemakkelijk begrijpen waarom die Requiem en hoe die Requiem een blijde is.

***

Met den dichter der ‘Gheestelycke sanghen’ moeten we eene driedubbele vraag ophelderen:

‘Ten eersten:’ - welke - ‘is den eyndelycken waerom van deze, want volgens de leeringhe van den H. Thomas I, 2, q. 1, is het eynde moeten genomen worden die redens van die sake die gheschickt worden tot het eynde.’

Ten tweeden’; - welke is - ‘die dispositie van de materie, te weten hoe dit beantwoordt aan het eynde.’

‘Ten derden’ welke is ‘de manier van spreken ende termynen’.

Korter gezeid welk is het doel, het onderwerp, hoe is de taal en de stijl van het werk.

I Doel.

De lezer gelieve te gedenken wat wij reeds zegden over de gedichten van Pater Lucas; alle zijn op zangwijzen van zijnen tijd gezet. Het doel van den blijden Requiem en van al de andere gewrochten van den dichter, behelst dan: den *waarom* van dicht en zang of liever van dicht op zang.

De schrijver geeft vier redenen. In mijn vorig artikel had ik eene veronderstelling gedaan die sedert in zekerheid veranderde. Waarschijnlijk had ik geschreven, zal de dichter de min goede of slechte liederen door deugende willen vervangen hebben. En een der redenen die Pater Lucas vooruitbrengt, is ‘opdat ons deze liederen souden dienen tot een teghen-ghift van het quaet, tot het welck onse natuur soo seer is ghenegen ende door gheen middel lichtelijcker in onse siele en wordt ghestort dan door de konste des dichte ende soetecheydt des sanks. Gheen

crachtigher middel en hebben Venus-ghesellen om die herten des jonckheydts t' ontsteken in haar vier; Jae het ketters-fenijn heeft desen wegh ghevonden[1].

Een ander reden is ‘op dat onse siele tusschen haren daghelyckschen aerbeydt ende verdriet soude verlicht ofte vermaeckt worden’. Immers - zegt Pater Lucas - onze natuur heeft zooveel overeenkomen met dicht en zang ‘dat oock de sprakeloose kinderen, door liedekens van hare voesters, worden ghesust in haer weenen, ende beweeght tot ruste ende slaep. Oock de reysers in den middach dryvende hare jock-draghende beesten, versoeten de bitterheydt haers aerbeydts met het singhen der liedekens; oock de landts-lieden in haren acker, die wyntreders in hare persse, die schippers tusschen de riemen’ allen zingen, zoo zoet en troostend is het lied!

De derde reden ligt eenigszins in den eersten besloten: zang en dicht verwijderen verstrooidheden en richten het hert beter op, naar God.

De vierde reden is, dat dicht en lied allerbekwaamste middelen zijn om God te loven - ‘ende te volbrengen 't gene David practiseerde’ - alsook - ‘Moyses met sijne suster, Anna de moeder van Samuel, den propheet Isaïas, de drij kinderen in den oven van Babylonien, Sacharias, Simeon ende den spieghel van alle deughden ende danckbaerheydt Maria - die - hier in haer ghevolght geweest - is - van veel H. persoonen, namentlijck van onsen H. Vader Sinte Franciscus’ zooals in zijn lied aan broeder Zon, en *In foco l'amor mi mise*, en in *Amor di Caritate.*

(1) Zijn laatste gezegde bewijst hij door de getuigenis van THEODORETUS, libro 4, c. 14, van ZOZOMENUS, libro 3, c. 15 en van BOTERUS. Als mannen die de ketterijen door dichtliederen bestreden, noemt hij den H. Ephrem die ‘Goddelijcke dichten op lieren, ende andere instrumenten dede spelen’ en den H. Ambrosuis aan wien de Arianen verweten ‘dat hy het volck was verleydende door syn dichten en hymnen door oorsake dat hy in het eynde van elck, was verheffende die ghelijckheydt in het wesen en in de glorie des H. Dryvuldichheydt’.

II. Onderwerp.

Aan het einde beantwoordt rechtelijk het onderwerp dat het lijden des Zaligmakers ‘het bewercken van de Theologale ende morale deughden’ - het wandelen in 's Heeren tegenwoordigheid en den weg der vereeniging bevat.

Eer ik verder ga moet ik eerst eene waarschuwing doen.

De Blijde Requiem is vooral een mystiek werk(1). Dat de lezer niet verschrikke voor dat woord.

‘Mystiek’ is voor velen eene duisterheid waardoor niet te dringen is; sommigen doet het gretend lachen en medelijdend schokschouderen; anderen doet het aanstonds aan hysterie denken.

En nogthans... een geheim is het niet, zeker geene hysterie en nog min eene zaak om meê te lachen.

Ten huidigen dage is het als een salonpraatje geworden dat de H. Teresia eene hysterieke was. Dit zeggen niet alleen vrijdenkers, maar ook al wat lichtzinnige katholieken, zelfs damen zouden aleens meespreken en eens prettig vragen ‘mais S. Térèse... n'était-elle point hystérique?’

Heer Janet beweerde zulks ook eerst; daarna, na dieper studie en grondiger peilen kwam hij tot het tegenovergestelde besluit. Dr Imbert en Dr Goix(2) hebben duidelijk de valschheid dier bewering bewezen. Pater Bonniot(3) schreef zelfs dat heiligen geene hysterieken kunnen zijn. Voor wien geloof bezit, is zijne redeneering heel aannemelijk. Hysterie, zegt hij, is vooral eene psychieke ziekte: de wil is ondermijnd... als lam geslegen. Uit de zwakte van den wil spruit die nevrose voort. Een hysterieke, heeft, om zoo te zeggen, geen wil meer; een hysterieke gebiedt nooit, zelfs als hij koppig is. Nu, wat vinden we in de heiligen? De deugd! En wat is de deugd? Niet anders dan de wil die de *gewoonte* heeft zijn zelven te geleiden, en

(1) Pater Lucas zegt dit zelf, lijk ik verder zal toonen.
(2) *Annales de philosophie chrétienne.* Juin, 1896.
(3) *Le miracle et ses contrefaçons.*

te gebieden, alsook de gewoonte aan 't lichaam, gezond of ziek, zijnen weg te toonen.

Ik zal hier niets zeggen om te beweren dat de mystiek geen lachendingen is Met menschen die over zoo iets grijnzen, valt er niet te redetwisten. 't Ware ten andere nutteloos, want onder de lezers van *Biekorf* zijn er zulk geenen te vinden[1].

Opdat de Blijde Requiem beter verstaan zij, hoef ik in korte woorden, te verklaren wat mystiek en ascetiek is, want ik ben van meening dat het werkje voor een deel ascetiek, en voor een ander deel, bijzonderlijk mystiek is. Vele moderne schrijvers gebruiken alle stappe het woord mystiek. Wat ze ermee bedoelen kan men lichtelijk raden. Ze schijnen ermêe iets onduidelijk, licht-afgetrokken, iets vaag of beter iets mysterieus te willen mêe beduiden. Een mystieke persoon zal iemand zijn met donker, diepliggend ideaal, die als buiten de wereld leeft, de ziel, vol droomen die hij, voor wezenlijk neemt.

Dat zijn schrijversgrillen; ze geven den zin aan een woord dat ze misschien maar half vatten, zoo las ik daar even nog over Michiel de Swaen. ‘Van belang was zijne bekering tot een *mysties ascetisme*’[2]. Hoe rijmt men dat te gaar? Wat wilt ge!.. 't is heden eene gejaagdheid naar het onduidelijke, 't ongrijpelijke, 'k zal maar zeggen naar 't modern mystieke, in de letterkunde, zooals de jongere Hollandsche school het getuigt.

('*t Vervolgt*)

(1) Pater Lucas geeft zelf te bemerken dat ‘zekere gheleerden uyt faute - dat ze de mystiek niet kennen, alhoewel ze - gheleert willen ghenaemt zijn, maer niet en hebben gesien dan hare philosophie en hare scolastike Theologie, somtijdts teghen de mystike Theologie uyt-vallen met straffe ende onbescheyden oordeelen, de welcke sy wel souden matighen indien sy hun wat gheoeffent hadden in het lesen van die voornaemde schrijvers’. ‘Die voornaemde schrijvers’ zijn Dyonisius, Areopagita, Verselensis, H. Bernardus, Bonaventura, Rusbrochius, Taulerus, de H. Arphuis ‘ende menichte van andere’.

(2) Dr De Vooys in *Taal en Letteren*, 15 Juni 1905, bl. 317.

[Nummer 18]

De Blijde Requiem
(*Vervolg van bladz. 284*)

WELK is nu de echte beteekenis der mystiek waarvan wij spreken willen?

Mystiek is geen ascétisme. Het is iets meer. Ascetiek is de gewone weg der zielen naar God. 't Is door eigen werk (geholpen door de genade) dat de mensch in dien weg wandelt.

Voorwerp en doel zijn iets heel verschillend in ascetiek en mystiek. Ascetieke theologie houdt haar op met de deugden; zij duidt hunne natuur en soorten aan, en schenkt middelen om ze te verkrijgen; zij toont de hinderpalen die hun bereiken beletten, en zet valschheid, overdrijving en namaaksels in hun ware licht. - Ze bestudeert enkel het gewoon gebed en legt slechts den gemeenen gang van het geestelijk leven vóór oogen. Daarom is het onjuist te zeggen dat de Navolging Christi een mystiek boek is: het is vooral een ascetiek werk.

De mystiek daarentegen is de wetenschap der ongewone sta'en waarin God eene ziel binnenlaat. Door eigen kracht en wil kan de mensch onmogelijk die staten innemen. Dat iemand wil, zooveel hij kan, eene beschouwing der Godheid, een visioen te hebben... 't zal nutteloos zijn, al ware het maar voor een enkelen oogenblik.

De mystiek bij tegenstelling der ascetiek, bestudeert het buitengewoon gebed.

De ascetiek kan men vergelijken met de luchtruimte. Geen vogel kan uit de luchtruimte vliegen, zelfs de arend kan er onmogelijk buiten. Wat ware noodig om er hem boven te brengen? Eene macht grooter dan de zijne - Gods macht! Maar wie ziet niet dat zoo, de arend in zijne natuurlijke gesteltenissen niet meer zou zijn; zijne vleugels waren hem niet meer vandoen.

En zoo handelt God met zekere zielen. Op de grenzen hunner gewone bovennatuurlijke werking gekomen, neemt de Heer die zielen op, hooger, dichter bij Hem en dieper in Hem. - Zoo worden die zielen meer passief dan actief; alhoewel de mystiek nog best een actief-passieve staat genoemd wordt[1].

Dit weze genoeg om eenigszins de beteekenis der mystiek te doen begrijpen. Nu zal ik de korte schets van den blijden Requiem afteekenen. Zonder die eenige regels ter uitlegging had het moeilijk geweest de schoonheid en de samenvatting van het gedicht te verstaan.

Ik zei reeds dat volgens mijne meening het werk eerst een ascetisch deel en dan een mystiek deel bevat. Pater Lucas zegt zelf: ‘'T is hier dat alle soorten van menschen materie vinden naer haren staat soo beghinnende, voortgaende ende volmaeckte’. Een beginneling kan toch nog in geene mystiek zweven.

Hij zegt ook nog: het bevat (onder andere) ‘het bewercken van de Theologale ende morale deughden, het

(1) Die hier meer, over weten wil, zie: *Grâces d'oraison*, door P. AUG. POULAIN, S.J., alsook S. Teresia (in 'nen brief aan P. Rodriguo Alvarez. Febr. 1576.)

lijden des Zaligmakers, enz.' Het bewerken der goddelijke en zedelijke deugden is wel ascetiek!

Ten andere de dichter stelt eene ziel voor die van den weg afgedwaald, tot den Heer weerkomt, en altijd hooger en hooger in volmaaktheid klimt. Hij begint van eersten af het geestelijk leven dat toch met de mystiek niet aanvangt.

Het is echter niet gemakkelijk eene scheidingslijn tusschen het ascetiek en het mystiek deel juist te trekken, daar het eene en hetzelfde soms wederkeert. Ik heb nogthans eene schreef aangeduid, daar, waar ik ze best geplaatst dacht.

Eerst zal ik de verdeeling van den schrijver geven en dan den inhoud wat meer uitbreiden. Het 'cort begrijp' van den dichter behelst twaalf hoofdstukken:

1º Hoe dat die Salighe van Christus gheleydt wierdt in die Speel-hoven van sijn Passie.
2º Voorts, hoe sy daer naer de liefde Godts ontmoette.
3º Hoe sy haer den heelen dach door, oeffende.
4º Hoe dat sy quam in het Casteelken van den Eyghenniet.
5º Van daer in het Dal der ootmoedicheydt.
6º Van daer op den Bergh des Vreeds.
7º Van daer hoe sy overschepte over de Zee van Eyghendommen.
8º Van daer hoe sy quam in die Woestijne der inwendigher Afghescheydentheydt
9º Van daer in den Wegh der saliche Vereeniginghe.
10º Van daer in 't Landt der Heylighen.
11º Van daer in de Speel-hoven der eeuwiche Wellusten.
12º Van daer in 't Paleys der Liefden Godts - waar de zalige van minne kwijnt en sterft -.

De blijde Requiem is dan eene groote allegorie.

Maar nu alles wat meer in extenso.

Heel het gedicht is eene vurige samenspraak tusschen eene 'innighe en eene begheerighe siele'.

Ik zal alleen opgeven wat ‘de Innighe vertelt van die Salighe in Godt ghestorvene,’ want het is de Innige die 't leven der Zalige verhaalt, terwijl de Begeerige alleenlijk soms hare vriendin onderbreekt.

De Innige begint:

Ryst op ghy blijde van ghemoet
En wilt niet langh' u comst uyt-stellen;
Met vlijt u deurken open doet,
Die wonder hebb' u te vertellen.
Gheweest hebb' ick in een uyt-vaērt
Dăer diē doŏt d'lēven heeft ghebaert.

O vreughden groot die ick daer sach,
K'en sach mijn leven desghelijcke;
Dat ick voorwaer wel segghen mach
Dat ick van troost by naer beswycke,
Als ick in mijnen gheest ghedinck
Hoe vrolijck dat dat uyt-vaert ghinck.

Wat blijder Requiem was dat?
Die al die salighe daer songhen
Over den wel bewaerden schat,
Daer sy bly' me' ten grave gonghen,
Over die wel ghestorven siel',
Daer men dat bly' uyt-vaert van hiel.

Men hoorde daer dat soet gheluyt
Van al die stemmen musicale,
Over Godts uyt-vercoren Bruyt
Ghelijck als in een hemelssale,
My docht' te wesen wonder groot,
Dat elck soo bly' was van haer doot.

t'Was al Beata dat men riep,
Men hoorde niet dan vrolijckheden,
Ontrent die siele die daer sliep,
Gherust in haren vre' der vreden,

Men hiel die Feest' in sulcker wijs
Dat Aertrijck scheen een Paradijs.

T'scheen dat gheheel het Hemels Hof
Was ter begrafenis ghecomen;
Noyt soo melodieusen lof
Als ick op die stondt hebb' vernomen.
Den Requiem voor ende na
Besloot men met Allēliŭā.

O vrolijck spel en soet geklanck!
Die by die bare was te hooren,
My dunckt voorwaer dat desen sanck
Was een accoort van duysent chooren:
Nochtans wast' al maer eene stem',
Die hăer toĕ wĕnschte *Requiem.*

Uit deze verzen kan men reeds verstaan wat ‘Blijde Requiem’ beduidt en welk het onderwerp is van heel het verhaal: het sterven haers selfs (van de zalige). Die Begherighe Ziele wenscht naar dat Salich sterven haer selfs: vraghende hoe dat die Salighe daer toe quam:

Vriendinn' wat ist' vermaeck daar ick naer dorstigh haeck',
Dat die siel' heeft vernomen?
O weelden aanghenaem! oft myne siele quaem
Daer die siel'is ghecomen,

Maer seght mij eens vriendinn', die ick in Godt beminn',
Hoe wiert die siel' ghetogen.
Soo diep' in desen gront, daer sy die ruste vont?
Hoe quam sy daer ghevloghen,

En de Innige begint ab exordio het leven der Zalige te vertellen:

Ze leefde in zonde, toen ze zekeren dag Jezus beladen met zijn kruis, ontmoette. Diep getroffen door al dat lijden, en ontroerd door de zoet berispende woorden van den Zaligmaker, volgt zij Hem, ze helpt zijn kruis dragen,

met een woord, ze begint een ander leven, Jezus leidt ze in de speelhoven zijner Passie; Hij toont haar zijne kribbe, en in die kribbe een klein kindeken: den menschgeworden God. Een weinig verder wijst Hij haar den smertenman aan eene kolon gebonden, tot bloedens toe gegeeseld. En met Jezus stapt ze verder. Op eens vallen hare blikken op den Gehoonde, met doornen gekroond; ach! hoe droevig staren zijne oogen op zijne welbeminde. Ze klimt den berg op waar ze dezen ontwaart dien zij door hare zonden aan dat schandig kruis genageld heeft. Haar hert gaat aan 't vlammen van liefde; uit liefde wil ze thans haar zelve bekampen... ze vangt den oorlog aan en weldra behaalt ze de zegenpraal over alles wat buiten en binnen haar woelt; ze ontbloot haar van al het uitwendige: het aardsche, en van al het inwendige, ze sterft aan haren eigen-ik en wil, en alzoo neemt ze de liefde Gods in.

Maar verder wil hare dorstige ziel nu op het pad der heiligheid voortrukken. Al hare daden zijn niets anders meer dan liefdedaden; God alleen ziet ze voortaan in alles en overal; haar dagelijksch leven is slechts eene vurige ingetogenheid in God.

Als ik die schoone verzekens lees, denk ik onwillekeurig op de liefdevlammende heilige Teresia. Niet dat ik wil zeggen dat de dichter haar leven voor oogen had, of het wilde bezingen, maar ik vind eene gelijkenis. Ook zij, getroffen door het beeld van een Ecce Homo, en door het overwegen van Christus lijden kwam in den weg der volmaaktheid. Zij ontblootte haar van al het inwendige en uitwendige, en steeg liefdevol op tot God. ‘Waarom?’ - vraagt ze - ‘komen wij tot de liefde Gods niet?’ - En ze antwoordt: ‘Wij stellen ons zelven zoo hoog, wij zijn zoo lui om ons aan God teenemaal op te offeren en wij zijn zoo ver van die uitwendige voorbereiding die Hij van ons vergt’[(1)].

(1) In haar leven door haar zelve geschreven. IX en XI.

Doch dieper zal de Zalige nu in de liefde Gods dringen. 's Heeren waarheid leidt ze in het *Casteelken* van den eigen-niet binnen... Zekeren morgen vindt God ze; Hij neemt ze bij de hand en gaat met haar naar het *Dal* der ootmoedigheid. Allengskens richt Hij ze zoo tot den eersten mystieken trap; den staat van gerustheid en vrede (quietudo) dien ze eindelijk in bezit neemt op den Berg der Vrede[1].

Zij daalt van den berg en komt aan de Zee der eigendommen. Daar bij de Zee leert Jezus haar, wat bedrog er nog in 't genieten Gods kan schuilen, en Hij wekt haar op, niet te handelen lijk de zielen die erin zwemmen, die, God zoeken niet om God maar om de inwendige rust of om den troost in God, of om de volmaaktheid, en zoo geraakt ze tot die heiligheid die haar den Heer als doel in alles doet nemen.

Over zee gekomen landt de Zalige aan, in de *Woestijn* der inwendige afgescheidenheid, waar ze minnelijk nog hooger tot haren Geliefde opklimt en ze komt in den Weg der zalige Vereeniging: tweede trap der mystiek[2].

O hoe liefderijk loopt ze in dien weg!... onweerstaanbaar rent ze liefdehijgend verder, altoos verder tot den derden trap: het extatisch leven in de speelhoven der innige omhelzing, van den zoeten minneslaap, en der ontgeestering[3].

(1) La quiétude est l'union mystique quand l'activité divine est encore trop faible pour empêcher les distractions. P. POULAIN, S.J. Bij S. Teresia is die staat de vierde woonst van het inwendig kasteel - (de smaak van God).

(2) De volle vereeniging is deze die maakt dat de ziel ten volle met haar goddelijk voorwerp bezig is. Er bestaan in de stonden van volle vereeniging geene verstrooidheden. Persoonlijke kracht komt bijna op niets meer uit. De ziel heeft eene grootere zekerheid van Gods tegenwoordigheid in haar, dan in den eersten trap.
In den staat van quietudo schijnt de ziel lichtjes te slapen; ze slaapt niet geheel en ze is ook niet heel wakker. In de vereeniging is de ziel heel wakker voor God en heel in slaap voor alles buiten God is, want binst den tijd dat de vereeniging duurt is ze als van alle gevoelen beroofd. - S. Teresia, Kasteel, I, 5.

(3) S. Teresia noemt dezen staat ‘entrevue des époux futurs. (Vertaling van Bouix.)

Voor den vierden mystieken staat, vereischt de serafijnsche Teresia het gevoelen en het geweten der mededeeling aan het goddelijk leven, en het zien der H. Dievuldigheid.

Zeker zijn deze kenmerken in de zalige te bespeuren, maar zoo juist en opvolgentlijk niet dat ze van eerst af in het oog springen. Het woord ‘drievuldigheid’ staat wel niet explicite te lezen, maar toch eenigszins implicite, want de dichter zegt dat de zalige zoo klaar de Godheid zag dat:

> Hoe sy meer sach Godts rijcke schatten
> Hoe sy min kost' die claerheydt vatten.
>
> Het was te claer dat sy vernam,
> Sy moest in dat aenschouwen stercke
> Toe-sluyten d'oogh-ghemercke.

Hieruit mogen wij wel besluiten, vermits die klaarheid zoo helder was, dat de zalige Gods Drieeenigheid zag.

Doch het zien der drie persoonen is alléen nog de hoogste trap der mystiek niet; het is om zoo te zeggen nog maar de dorpel der vierde mystieke woonst. Gevoelt en weet eene ziel dat zij's Heeren leven leeft, dat ze als vergoddelijkt is, dan is zij, en dan alleen, in den hoogsten mystieken staat - het geestelijk huwelijk - getreden.

Heeft de zalige dit gevoeld en werd zij vergoddelijkt?

Mij dunkt van ja! Eenige verzekens zullen het bewijzen. Van de eeuwige lusthoven wordt ze in 't Paleis der Liefde geleid. Op weg treedt haar 't Bruidegom haar te gemoet:

> en gansch in hem haer uyt selven nam...
> en overgoot (ze) met Goddelycken smaeck...
> 't Geluck, 't gheniet, 't ghewenscht plaisier
> De' die bly siel' Godt worden schier[1]

(1) Sint Jan van het Kruis zegt dat in dien staat, God de ziel zijn wezen mededeelt op zulke wijs dat ze God zelf schijnt te zijn. En onze dichter zegt dat de Zalige het zoo ver bracht

> Dat sy in Godt door liefde pur
> Heel scheen verandert van natur'.

Sy stondt in 't hemelryck der minnen,
Sy was van Godt ghetoghen binnen,
Vol van plaisir, vol van dat vier
De liefde daer sy inne woonde
Daar Godt haer met syn-selven croonde.

Men hadd' geseyd haer goddelyck te wesen.

Sy swom in vollen over-vloet, Godt selver was haer leven.

Van liefde geraakt de zalige in eene minnesmert(1)
Sy haeckte en sy blaeckte, sy vlamde en sy snaeckte,
Door suchthens over veel, quam sy in een ghequeel,
Sy viel met brandende ghemoet
In eene minne-sieckte soet.

En weldra sterft ze in het minneslot: het paleis van Gods liefde. De zaligen begraven ze in den tempel van het goddelijk Wezen en op de uitvaart zingen al de heiligen ‘met die Enghelkens op instrumenten musicale den vrolycken Te Deum laudamus en den blyden Requiem’. En de dichter staakt zijn gezang met den vreugdigen kreet:

Requiescat in Pace!

Met kunstenaarshand heeft hij in 142 zangen gelierd, liefdegloeiend en teer; hij heeft uitgegalmd wat hij zelf voelde in zijn binnenste en wat hij bij anderen leerde.

(1) Pater Lucas geeft in 't begin van zijn boeksken als eene afteekening der persoonen en plaatsen:
A. - Het Paleys der Liefde daer die Salighe in die minnende quelende sieckte viel ende in Godt stierf.
B. - Den Tempel des Goddelycken Wesens daer sy die Salighe gaen begraeven.
C. - Het lijck daer al die Salighe comende uyt het Paleys der Liefde Godts mede naer den Tempel gaen singhende met die Engelkens op instrumenten musicale den vrolycken Te Deum... en den blijden Requiem.
D. - Die Innige vertelt die Begherige... in wat uyt-vaert sy gheweest is.
E. - Een cloosterken van Religieusen die d'uyt-vaert... aenschouwen.

Want Pater Lucas was de man om over zulke verhevene zaken met zooveel gloed te schrijven. Hij was een heilige lijk ik reeds bewees en daarbij had hij bij meesters zooals ‘den H. Dyonisius Areopagita, Verselensis, den H. Bernardus, Bonaventura, Rusbrochius, Taulerus, den H. Arphius ende menichte van andere’ ter school geweest(1).

III.

De schrijver doet bemerken dat die manier van spreken is ‘in dichte met allerhande verscheydentheydt - en - die termijnen volghens den eisch der materie’. Men moet in acht nemen, gaat hij voort ‘dat elcke wetenschap heeft eenighe eyghen termijnen, oft manieren van spreken, de welcke niet ghebruyckt en worden in die andere, oft wel in eenen anderen sinne. Soo sien wy dat t'ghene dat die Philosophie noemt *species*, dat noemt de Juris prudentia *genus*; dat die eene noemt *individuum*, dat noemt die andere *species*, ende diergheliicke vindt men in alle andere wetenschappen, maar besonderlijcke in de mystike Theologie, de welcke, handelt seer hooghe verborghen ende onuyt-sprekelijcke Goddelycke saken, de welcke meer raken ende aengaen die hervarentheydt dan de speculatie, ende staen meer in het smaken ende ghevoelen van Godt, dan in argumenten oft discoursen’. Immers ‘onghewone saken’ moeten ‘somtijts met onghewoonelijcke manieren kan spreken’ uitgedrukt worden.

Er valt nog een woordje te zeggen over stijl, taal en versbouw.

De stijl is heel vloeiend en klaar, overal het welpassend kleedje der vurige, warme gedachten en gevoelens - Wel is waar komt soms eene uitdrukking weer; woorden die de brandende liefde, den minnebrand der Zalige afschilderen worden al eens herhaald; maar hoe kon het anders? Heel het verhaal is gedurig het afmalen eener

(1) Pater Lucas in zijne inleiding; een bewijs dat hij geen oningewijde is in zijn vak.

altijd stijgende liefde; hoe zou men dan in 142 zangen altijd verschillende woorden kunnen gebruiken? Ten andere... de woordenschat van den dichter is ver van armoedig te zijn; bijzonder is hij rijmenrijk. Men ziet dat hij zijn rijm niet heeft moeten zoeken - van zelfs is het uit zijne pen gevloeid.

Zijn versbouw loopt soms, niet veel, van de schreef. Om er de maat in te steken moet men nu en dan den klemtoon van een woord veranderen. Op het einde van stroofen stoot men bij tijd, tegen een onregelmatig vers, dat op eene andere maat dan de andere geschoeid staat. Doch men ziet aanstonds dat de schrijver den rythmus der verzen heel wel begrijpt; want zelfs waar zijn versmaat mank loopt wordt men gewaar dat hij nog den rythmus juist heeft, doch dat hij den klemtoon verplaatst. Niemand zal dat verwonderen als men den tijd van Pater Lucas goed nagaat. Dan juist, begon enkel de regelmatigheid in het vers te komen. Wie kent den pennetwist niet tusschen Hooft (die voor vrijheid in den versbouw vocht), en Huyghens (die meer overhelde naar eene strenge gebondenheid). - Beets zegt dat vóór Vondel, klemtoon en rythmus nog niet altijd samenvallen. - Hooft en zelfs Vondel, veranderden verzen (die zij eerst ‘col giudicio dell' orecchie’ verveerdigd hadden) tot eene strengere regelmatigheid, die echter niet altijd meer schoonheid bijbracht. Het ‘heerschen van gladde maten’, mag men volgens Verwey, in dezen tijd nog niet zoeken, - Doch hoe hooger de zeventiende eeuw opklimt, herkent men de veldwinning der ‘gladde maten’ meer. Volgens D^{r} De Vooys zou de hoofdfactor daarvan waarschijnlijk de studie der klassieken en hun versmaat, zijn. Bredero stond onder geen rechtstreekschen klassieken invloed: ook is zijn vers meer ongebonden dat dit van Anna Roemers die onder klassieken invloed stond.

Cats streefde misschien het meest om rythme en maat samen te smelten. Hij wilde ‘Sacht-vloeyende verzen sonder stoot - en stofwoorden’, doch alhoewel hij tegen geen stronkelsteenen stampte, kon hij toch de verveling

van den bijna altijd eeuwigen zelfden weg niet doen verdwijnen, want een groot deel zijner verzen zijn nìets anders dan ‘tik-tak verzen’ en dat is juist ook geene melodie.

Mij dunkt te mogen besluiten dat Pater Lucas in versbouw om zoo te zeggen (met Hooft en Huyghens) zijn tijd vooruit was - want zooals ik reeds beweerde, zijn de onregelmatigheden in maat zoo talrijk niet als bij de andere gewone dichters, en dan nog, waar de maat aan den klemtoon niet beantwoordt, ziet men seffens dat hij den klemtoon verplaatst heeft om de maat te hebben, zoodat ik mag zeggen dat bijna overal de voet en de stap in zijn gedichten zitten. Maar men moet ze kunnen lezen, en wie ‘ze te lezen weet’ - is het - ‘waarlijk niet tot zijne schade[(1)].

Rythmus en maat bestaan dus bij onzen dichter, maar de klemtoon is soms wat vervrongen.

Iets dat nog eenigszins dit alles zou kunnen uitleggen is, dat de schrijver als hij aan 't dichten ging, reeds te voor wist op welk ‘voysken’ de woorden zouden gezongen worden. Hij zal natuurlijk soms zijne woorden op het deuntje moeten meten hebben. Ik weet wel dat zoo iets verrichten tegen den kunstregel is die zegt, dat muziek op woorden moet gemaakt zijn en niet vice-versa, doch hier gelde't geen kunstgewrocht in muziek, maar enkel propagandawerk. Het doel, den *waarom* van dicht op muziek heb ik reeds doen kennen. ‘Den trant der vaersen’ zal wel nu en dan eens ‘nae den aert’ der melodij geweest hebben.

Een vijftigtal jaren slechts na den blijden Requiem wierd de regelmatigheid in den versbouw algemeen. Pels in 1677 voor het eerst kwam met eene theorie af in zijn ‘Horatius Flaccus dichtkunst op onze tijden en zeden gepast,’ en

(1) Voor nadere inlichting over Nederl. versbouw, zie *Taal en Letteren*, XVe jaarg., bl. 47, 78, 133, en XVIe jaarg., 181 en 225, alles door D^{r} De Vooys.

Huydecoper vond voor goed de regelen der dichtkunst, waaraan in 't vervolg iedere jonge dichter der 18de eeuw ‘den trant zyner vaarzen’ zou kunnen ‘toetsen’.

Ook vinden we de derde uitgaaf (1688) van den blijden Requiem voor wat den versbouw aangaat soms veranderd en op gladderen voet gezet; zooals

Die wonder hebb' u te vertellen

is veranderd tot

'k Heb u iets wonders te vertellen, enz.....

Over de taal valt er niet veel te zeggen. Pater Lucas is daarin misschien wel wat achter op zijnen tijd. Hij schrijft nog al fouten, doch ik moet er bij voegen dat men ze in 't algemeen alsdan beging. Hetzelfde verschijnsel als voor den versbouw, vinden we in de derde uitgaaf ook voor de taal. Men ziet aan de verbeteringen welken grooten voortgang onze taal gedaan heeft in eene halve eeuw.

***

Tot nu toe gaf ik in eenige trekken het onderwerp, ik deed taal en stijl... met een woord al het buitenwerk kennen. Na al het materieel, alle bouwstoften getoond te hebben, dient het binnenwerk eens opengedaan en bezichtigd.

Ik zal eerst eenige versjes afschrijven, eenvoudig weg, want veel zal ik er niet moeten over zeggen; ieder zal zelf genoeg oordeelen en gevoelen hoe schoon en lief sommige dichtjes zijn(1).

De Zalige ontwaart Jesus in de bange Gelhsemani-grot, te gronde liggende.

(1) Over de liederen (muziek) zal ik hier niet spreken. Alle de 142 ‘Voyskens’ zijn zoo lief dat het wel de moeite weerd zou zijn er eenige uit te knippen. Tot hier toe heb ik er nog maar 5 kunnen weêrvinden (in Closson en in Snellaert en een in Botrel). - In de drie uitgaven en dan in nog twee andere liederboeken, heb ik boven de 500 liederen gevonden. Veel ervan, zijn zeker niet gekend.

Sy sach syn aanschyn oversoet
Wie sal den rouw uyt-spreken?
Bedouwt van water ende bloet
Ter aerden neder leken:
O lijden groot! o droeve smert
Die persse Christi brack haer hert.

O Liefste, riep sy duysent werf,
Myns herten uytghelesen!
Geeft my dat ick van liefde stert
Dat ick ghedoodt mach wesen!
In u en is de sonde niet,
Die u veroorsaeckt dit verdriet.

Ik ben die hebb'verdient die straf
Laet my die perse draghen...

O Christe Salichmaker myn:
Waerom wort u ghegheven
Den kelck vol smerten en de pijn?
Die zyt dat eeuwich leven.

Een weinig verder vindt ze:
Christum aen een colomne staende
Vervult met rouw en smerten suer,
Van boven tot beneden, o bitterheden swaer
In al syn teere leden
Doorhouwen en door sneden.

De Zalige tuurt voort in de speelhoven der Passie en hare oogen vallen op den gekroonden en gehoonden Jezus.

Haer herte brack, sy wilde sterven
S'en kost die smert niet schouwen aen;...

Kon ze maar die kroon afrukken! Kon ze Hem bijstaan! Het hert doorvliemd van smert wendt ze hare stappen naar 'nen berg; boven op dien berg staat een kruis geplant en op dat kruis hangt de God-mensch:

Gheheel van boven tot beneden
Gheworden niet dan eene wonde...
Doorhouwt door kerft van lit tot lit
Met sware bitterheydt omvanghen
Met wreede nagelen doorspit.

En overstelpt van leed, de oogen op den berg van lijden gericht, snikt de zalige:

Is dat, riep sy, die ick beminn'?
Is dat myns herten uytghelesen?
O liefste soet die ick hier vin'!
Hoe kan ghedoodt dat leven wesen?
Kont ghy o eeuwich leven sterven?
Die alle dooden leven gheeft;
Kont ghy o eeuwich goet, bederven?
Daer alle goet in salich leeft.

Hoor eens naar het liedje dat die minnende ziel op haar werk zong:

Sust mijn ghemoet, swijgt mijne crachten,
Silentium, den Heer is hier:
Vergadert u al mijn gedachten,
Ontfonckt in Godts claer minne-vier....

Wat vreughden zijn in uwe goeden?
Die ghy, o Heer! my gheven wilt!
O weelden soet! o minnevloeden!
T'is wonder hoe ick niet en smilt.

Eenvoudig is de zalige in al hare bezigheden van den dag, ze is overal zedig, overal minzaam en beleefd met iedereen, liefdevol voor den evennaaste; ze kan liefelijk lachen en bevalling spreken op tijd en stond, maar in alles hoort ze de stem van haren hemelschen Geliefde, overal ontwaert ze Hem; eer ze slapen gaat is haar laatste gedacht voor Hem... zelf de slaap kan haar minnend

hert van Hem niet scheiden, want in haren droom spreekt ze

> ‘met haren Uytghelesen’

en ze meent in den stroom

> ‘des Hemels zee te wesen’

En alzoo stillekens aan, stijgt de zalige in volmaaktheid en ze wordt

> in haeren niet versoncken
> van Godts ghenieten droncken,

Ze hunkert naar smert en pijn; niets bekoort haar meer, dan leed en druk; hoe meer iemand haar haat, hoe meer ze hem bemindt.

Luister hoe ze jubelend te midden de vernederingen tot den Heer haren ‘Magnificat’ zingt.

> Het is my goet in dees afgronden,
> O goeden Godt te syn ghevonden,
> Daer ick dees soete rust' gheniet
> Die ghy o Heer! den kleynen biet.
>
> Magnificat mach ick wel singhen,
> En met die maeght in vreught ontspringen;
> Dăt ū hoŏcheydt met liefde milt
> Myn cleynheydt soo voorcomen wilt.
>
> Magnificat den Heer der Heeren!
> Magnificat noch duysent keeren!
> O goeden Godt t' is al te kleyn!
> Al songh' die werelt alghemeyn.
>
> Magnificat dan duysent reysen,
> Singht sijnen lof al mijn ghepeysen,
> Wort tonghen mijne leden al,
> Om Godt te dancken in dit Dal.

Op den Berg der Vrede verzinkt de Zalige al meer en meer in God, en haar hert van geluk overvloeiende, galmt ‘den Gloria’ uit:

Lof mynen Godt! lof vrede mynder sielen!
Waer in soo overclaer
Mijn erfghedeelten vielen, die vol ghenuchten crielen
Die ghy my schinckt voorwaer vol vreughden wonderbaer.

Gloria in excelsis! moet u wesen
Die my hebt tot des' vreught
O Schepper hoogh ghepresen! uyt duysent uytghelesen
Daer als met nieuwe jeught, mijn siele wordt verheught...

Gloria in excelsis eeuwelijcke!
U toecomt allen lof,
Die in dit hemelrijcke, die in des' blijde wijcke,
Die in dit vrolyck hof, soo troost dit aerdtsche stof.

Deze twee laatste stukskens bezingen den eersten trap der mystiek. De volgende verzen doen ons den tweeden trap: de volle vereeniging met God, kennen.

Eens rond middernacht hoort de Zalige eene inwendige stem die haar toefluistert: ‘Ga den bruidegom te gemoet!’

Tot des' insprake soet, tot desen minne-klop
Vloogh met een wackerheydt stracks die bly' sielĕ ōp,
En met ghemoet gheneghen tot die haer innich riep,
Den alderliefsten teghen vol viericheden liep.

Haeren ontblooten gheest met een versmilten soet
Vol minne-lampkens pur viel in dat eeuwich goet:
Heel quam sy een te wesen in den wech daer sy stondt
Met haren Uytghelesen, die haer hert hadd' doorwondt.

Die minnevonken claer, dat vrolyck minne-vier,
Dat in haer beyd' ontspronck vol allerley pleysier
Scheen eene zee der weelden vol allen troost en vreught,
Die twee gheminde stelden in een gheniet verheught.

T'was troost al dat er was, t'was vreught en soeticheydt,
Daer in den Bruydegom de Liefste was gheleydt....

En God dompelt en duikelt de zalige steeds dieper in de zee van genot; Hij voert ze tot den derden mystieken

graad, in den speelhof ‘der innige omhelzing waar ze overgoten van wellust uitroept:

Wat is in mij?
Die ghy, o Heer'! omhelsen wilt soo bly;....

Haer wierp sy ne'er, en weder ne'er;
Sy riep tot Godt, t'is meer dan ick begheer';
Houwt op, o Heer'! u minne-vloeden,
We'erhouwt den stroom van uwe goeden
Ik sterve van pleysier
We'er-houwt, o Heer'! des' bly' rivier.

Haer stemme was, we'erhouwt, we'erhouwt,
En Godt her-schonck die vloeden duysent fout.

Hoe ze hertstochtig den Heer looft, wen ze in die wellusten baadt, zeggen ons haar volgend loflied:

Weest eeuwich goedt ghepresen, van dat my is geschiedt;
Dat ghy my hebt ghewesen daer men wordt in t'gheniet
T'allen stonden verslonden ghevonden, in minne-wonden.
O vreught daer ick verviele! o troost van God den Heer'?
Alleluia mijn siele! wordt in hem meer en meer
T'allen stonden verslonden ghevonden in minne-wonden.

En altijd ‘onversaeyt’ en altijd ‘onghepaeyt’ haakt ze om nog verder in den Heer te verzinken, en eindelijk treedt ze in 't Paleis der Liefde Godts: het huys der minnen: de vierde mystieke woning.

Hoe engelachtig zuiver leeft ze daar, gedurig blakende in serafijnschen gloed! De liefde verteert haar teenemaal; van liefde wordt ze dronken en van liefde valt ze, in eene ‘minne-sieckte soet’. Hoe beminnelijk zucht de Zalige tot haren Beminde:

Ick sterf'! ick sterf'! om dat ick, Liefste, leef',
Nemt my mijn Godt van my, die my u over-geef'
Ontnemt my mijne pijnen, laet my in u verdwijnen;
Volbrenght toch dat (wat) ick segh', nemt my, o Liefste, wegh:
Ick haeck', ick snaeck', in dit ghedrangh'
Te sterven, die hier leef' soo langh....

Laet gaen den adem uyt, mijne oogen, Liefste, sluyt:
Verdobbelt, Liefste, uwen tuck, oft' k'sterf in mijnen minnen-druck
O Liefste helpt my uyt dit leet
Daer my die minne is te wreet.

En die ‘minne-quael’ ‘vol quelende ghedrangh’ brengt ze weldra op het uiterste:

Allenskens gingh sy in den Heere wegh...
Sy snaeckte naer den laatsten minne-clop...
Den adem gingh ghedurigh min en min...
Haer herte sprack: het is met my ghedaen
Alleluia mijn Godt! ick scheyde,
Ick comm', ick comm'....

Dit riep sy bly', en in dit soet gheluyt
Gaf haren gheest met vreught volcomen....

De zalige had voor eeuwig den blijden Requiem of de blijde Rust verworven.
Als men ze begroef, hoorde men den vrolijken Te Deum weerklinken:

Lof hooghen Godt, lof salich eeuwich goedt,
U dancken wy en loven, o blyschap van hier boven
O afgront ryck! o Schepper over-soet
Die sielen al voldoet.

De Zaligen hieven ook den blyden Requiem aan:

O Vreught! o ruste langh' ghesocht!
Hier is der sielen wensch volbracht!

Alleluia met melody'!
Alleluia nu siele bly'
Verheught; verheught u seere;
U salich end', u rust' is Godt den Heere:
U dorstigh jaghen is ghedaen
In Requiem laet u den Heere gaen.

O over-blyden Requiem!
Ghecomen zyt ghy nu tot Hem,
Daer ghy naer dorstigh haekte...

Niemand kan, mijns dunkens, die kleurige opvatting, die mooie verzekens, die blakende liefde niet bewonderen! Wierd ooit zuiverder liefde zoo schoon weergegeven?

Hoe vurig was toch die tijd, als boekskens lijk de blijde Requiem s'avonds in de huizen luid op, gelezen werden: hoe wisten heilige zielen toch, met behendigheid, hunne hooge gedachten vatbaar te maken voor het ‘commune plebis’, ze duffelden ze in nette kleedjes, deden ze in de herten dringen.

Brugge.
Fr. BERTRAND, Ord. Cap.

Mengelmaren

‘**A**L te gemakkelijk besloot ook Gezelle tot het opnemen van een woord. 't Volstond bijv. dat hij een vuurstoker hoorde zeggen: ‘ge kunt gemakkelijk van de lokkematief afsubbelen’ om dat op te nemen met de beteekenis: misstappen en afvallen. Kon die man, die het maschien waarop hij zijn dagen doorbrengt ‘lokkematief noemt, niet eveneens *sukkelen*, verkeerd *subbelen* uitspreken?’

Zoo staat te lezen in *Jong Dietschland*, 10e jaargang, Oogstnummer. Boekbesprekingen over Loquela van Guido Gezelle tot woordenboek omgewerkt.

Dat Gezelle al te gemakkelijk besloot tot het opnemen van een woord is wel mogelijk maar toch niet bewezen door hetgeen schrijver van bovengemelde ‘boekbespreking’ aanhaalt. Ik voor mij kan stellig goed doen dat subbelen en afsubbelen dagelijks op de tong ligt van 't westvlaamsche volk met eene andere beteekenis dan *sukkelen* en afsukkelen, althans bezuiden Brugge.

Subbelen is met de voeten vernestelen - Onvrijwillig met de voeten tegen iets stooten en zoo eenige stappen voorts doen vooraleer men valt of dreigt te vallen.

Vandaar: *afsubbelen* met de beteekenis aangeduid door Gezelle.

Sukkelen - Voortsukkelen zal gezeid worden van een oud mensch die met moeite over den weg kan. Bijv. 't is al dat hij nog tot aan de kerke kan sukkelen. 't Is met moeite dat hij nog van zijn kamer kan *afsukkelen.*

[Nummer 19]

Het Ambacht der Bakkers *mitsgaders eenige algemeenheden over de 'Ambachten en Neringen' te Brugge.*

WAT ik hier neêrschrijf mag een vervolg heeten op een artikel alhier verschenen in Grasmaand van dit jaar, waarin het ontstaan van 't ambacht der bakkers te Brugge, naar aanleiding van een nieuw ontdekt moderne-oud stuk door mij besproken werd.

't Oud zegel van 't brugsch ambacht der bakkers staat beschreven bij Gailliard[1].

Het bestaat uit een wapenschild dragende drie palen waarop brooden liggen. Het is met acht volkomene bogen

(1) *De Ambachten en Neringen van Brugge*, door J. GAILLIARD: 1854, bij Gailliard, Breidelstraat, Brugge.
Benevens het zegel heeft men het wapen. De grond is rood, de palen goud en de brooden zilver. Dan nog het oud borstschild, nog bewaard en te zien bij den deken van 't ambacht. Het verbeeldt St Nikolaas en zijn ezel. De grond is koper, omlijst met zilveren versierselen en onder aan 't wapen in 't klein.

en vijf gothische driehoeken omringd. Er rond staat geschreven -: † *S: der: Bakkers ambochte: in Brugge.* Op de keerzijde staat hetzelfde wapen, maar met het opschrift: † *S: der Bakkers in Brugghe maect in jaer XIII*^{e} *LVII.*

***

Bij de hedendaagsche brugsche bakkers is eene legende in omloop, als had, een honderd jaar geleden, zeker deken van 't ambacht op een goeden morgen het archief verbrand omdat, beweerde hij, de bakkers al oud papier genoeg hadden[(1)]. Wat er van zij, zeker en vast hebben in zake van archief, de bakkers weinig of niets meer over, ook voor wie over de bakkers eene studie wil maken is hij veelal gedwongen zijn toevlucht te nemen tot algemeenheden, of te werken bij middel van vergelijking met de bakkers uit het vrije of met andere ambachten uit dien tijd.

In de middeleeuwen droeg de [wettige] vereeniging van enkele vertegenwoordigers uit een of ander ‘stiel’, te Brugge de naam van ‘Neringen en Ambachten’.

Die Neringen en Ambachten werden over 't algemeen bestuurd door een raad samengesteld uit negen personen ‘zwaerdekens’ genaamd. Dit waren met andere woorden de dekens van de bijzonderste ambachten.

Z.E.H. Duclos in ‘onze Helden van 1302’ spreekt over 't archief van Brugge als volgt:

..... Maar 't gene het volk nog meest aan 't herte ligt, 't is daar dat de voorrechten van stad bewaard worden, in het secreet comptoir of ‘tresorie’. En ziet welke zorge de leden daarvooren dragen! Ook heeft het hun moeite genoeg gekost om die perkamenten te verkrijgen. Zij liggen met ‘den zegel van verband’ die aan de schepenakten

(1) J. GAILLIARD in bovengemeld werk meldt als volgt op bladz. 147. De vernietiging der charters en andere bewijsstukken, en de afschaffing der ambachten tijdens de fransche overheersching alsook het verkoopen van hunne kapel, ambachthuis en godshuizen, in 1795 en 1796, zijn de oorzaken dat wij weinig merkwaerdige navorschingen aengaende dit ambacht en zijne onderhoorige kunnen geven.

moet hangen, vooraleer zij gangbaar zijn, - in ijzere kisten die sluiten met tien maalsloten waarvan de hoofdman van St. Jans wijk, de zwaerdekens en het schepencollegie elk een slot kunnen opendoen. En die koffers die op wielkens rollen, worden dan nog weggesteken bachten prachtige verdubbelde poorten in geslegen ijzer, in 1292 gesmeed, die daar nog te bewonderen zijn'(1).

Aan de zwaerdekens was de last opgedragen bovengemeld archief te bewaken. Zij hadden elk een sloter van die kisten; de 10de sloter was in de handen van burgemeester en schepenen en opende het laatste slot. Bij het archief was ook besloten het zegel van stad, vrij genaamd 'le scel obligatoire'(2) en alleen gebruikt wanneer de stad eenigen eigendom of inkomst belastte. Zulks gebeurde zelden, dan nog met heel veel plechtigheden en met toestemming van den graaf. Men ging stoetsgewijze ter Halle. Vorenop stapte de grootbailliu, dan de roeper, de burgemeester, schepenen, raadsleden, schatbewaarders, greffiers, eindelijk de pensionarissen met de negen zwaerdekens.

Onmiddelijk op de negen zwaerdekens volgden de Deelmannen. Zij waren 12 in getal en werden gekozen uit twee van de ambachten van elk sesdedeel der stad. Hun ambt strekte zich enkel uit tot het vereffenen der geschillen over eigendom onder de burgers ontstaan(3).

(1) DUCLOS, *Onze Helden van 1302*, bladz. 217. Rousselare, Jules De Meester, 1902.

(2) DUCLOS, op bladz. 159, vertaalt als volgt: de groote zegel van stad of zegel 'ter verplichtingen'.

In *Recueil de chroniques*, *chartes et autres documents concernant l'histoire et les antiquités de la Flandre Occidentale*, publié par la Société d'Émulation de Bruges, 3me série: *Documents isolés*, *chartes et keuren* wordt het zegel genaamd: 'Le coffre de fer qui renfermait les archives de la ville et le grand sceau dit '*verbindt zegel*' par opposition au 'zegel ter zake' ou 'sigillum ad causas'.
J. Gailliard vertaalt 'verbindzegel'.

(3) J. GAILLIARD, als boven.
E.H. Duclos schrijft daarover als volgt, bladz. 161:
'De Deelmannen deelden de erfenissen en deelden of stelden het recht. Op het einde der XIIIe eeuw vind ik er vier en dertig in de zes ambachten der stad, drie of zeven in een, volgens de aangelegenheid van de wijk. Later zijn ze zes-en-dertig, zes in elke wijk. In 1305 zijn ze gekozen door de schepenen en verdeeld in de zes ambachten of wijken, sedert 1334 "sestendeelen" der stad genoemd. Zij werden belast met alle zaken die erfenissen, trouwbeloften, maatregelen van openbare veiligheid en orde in zaak van nering, policie, vaststellen van overlijden, enz. aangaan; zij mogen bijna doorgaan voor 't gene onze hedendaagsche vrederechters zijn. De Deelmannen spruiten uit het volk, gekozen door de schepenen en raden binnen de drie dagen na de "herschepping" van de wet; en niemand is uitgesloten, om reden van zijn leegen staat, om van dit wezen deel te maken.'

Benevens de 9 zwaerdekens had elk ambacht een eigen deken en een eed of bestuurraad daarvan de leden den naam droegen van vinders of sorghers[1].

De Deken was een soort kleine vorst. Hij moest op de orde waken, het werk nazien, de wetten doen onderhouden. Hij had de macht en het recht de overtreders te vonnissen en te straffen volgens aangenomen wetten. Dit belette echter niet dat de plichtige in beroep mocht gaan bij het magistraat als hij dacht onverdiend gestraft geweest te zijn.

Een ander groot voorrecht dat de dekens bezaten was te mogen mede spreken in de 3de orde der steden, derde onder de 8 stemmen der gouw[2]. Onder de verschillende steden der provincie hield Brugge den 2den rang. Het was vertegenwoordigd door 4 reken of banken 'notables' die voor wat het hulpgeld of gelijk welke algemeene stadszaak

(1) De vinders waren belast met het nazien en goedkeuren der voorwerpen door het ambacht vervaardigd.
- A Bruges il y avait, outre les six chefs de quartiers (hoofmannen) soixante quatorze doyens, dont neuf avaient le titre de Zwaerdekens. Vgl. *Recueil...*, als boven.

(2) De la ville de Bruges ayant selon le susdit transport de 1631 une influence de lb. 500 dans lb. 15-7-0 d. qui forment la triple voix des villes dans les huit voix de la généralité de la Province.
Getrokken uit '*Mémoire concernant la forme qu'on est accoutume d'observer dans la Flandre*, *par rapport aux demandes des aides et subsides de la part de Sa Majesté, et à l'égard des accords ou consentemens de la part des administrations et représentans des États de la Province dans les susdits aides*, *subsides et autres subventions quelconques.*'
Bruges, Van de Casteele-Werbrouck, 1848-49.

betrof, door 't magistraat moesten samengeroepen worden om over gemelde zaak *alleen* ter uitsluiting zelf van voornoemd magistraat te beraadslagen.

De 1ste reeks bestond uit de oud-Burgemeesters.

De 2de reeks bestond uit de oud-Schepenen en raadsleden van stad.

De 3de reeks bestond uit de hooftmannen(1).

De 4de reeks bestond uit de gemeente aldaar vertegenwoordigd door de dekens van de 44 ambachten van stad. Nadat enkele van die ambachten te niet gegaan waren of versmolten, werd de 3de bank bij den 4den gevoegd, zoodat de hooftmannen samen met de dekens moesten beraadslagen, doch dat zij het recht behielden vóór de dekens te stemmen.

De wijze waarop de raad zetelde? De ‘notables’ der 4 orden werden in 't stadhuis door 't college bijeengeroepen. Men droeg zorg hen niet te verwittigen waarover zij zouden moeten handelen, ze hadden zelf het recht niet vóór de convocatie gezamenlijk te beraadslagen. De dekens stemden uit eigen beweging en waren geenszins gedwongen de gedachte te vragen aan den eed of aan de ‘supposten’ van 't ambacht.

De 3 eerste banken gingen voorop binnen. Nadat de magistraat hun gezegd had waarvoor hij ze samengeroepen had, vroeg de leider van ieder bank afzonderlijk aan den magistraat naar zijn persoonlijke gedachte. Daarop nam een der pensionarissen het woord, breidde die gedachte uit

(1) Liste de ceux qui composent la voix des communes de la ville de Bruges, consistant en 44 suffrages.
Des chefs-hommes: le chef-homme de St. Jean, St. Donas, Notre-Dame, St. Jacques, St. Nicolas, des Carmes.
Des doyens des métiers: le doyen des tisserands de laine, des fouleurs, tordeurs de laine, teinturiers, bouchers, poissonniers, charpentiers, maçons, couvreurs, plombiers, scieurs, tonneliers, charrons, tourneurs, peintres, cordiers, potiers, serruriers, orfèvres, armuriers, ferblantiers, étainiers, cordonniers, corroyeurs, tanneurs, gantiers, selliers, tailleurs, fripiers, boulangers, meuniers, chapeliers, tisserands de lin, tisserands de coutils, chirurgiens, courtiers, épiciers, bateliers. - Vgl. bovenvermeld *Mémoire*, bladz. 121.

er bijvoegend de redens om zoo te handelen en vroeg aan de ‘notables’ zich bij die gedachte te schikken. Elk in 't bijzonder van die drie reken liet dan ook zijn eigen zienswijze kennen; en de uitslag van ieder bank werd vastgesteld bij meerderheid van stemmen. In geval er gelijkheid van stemmen was, besloot men ja. 't Zelfde gebeurde als de dekens der neringen, voorafgegaan van de 6 hooftmannen aan hunne beurt afzonderlijk inkwamen. Elk in 't bijzonder had nog het recht met zijn bank over de voorstellen te beraadslagen; te dien einde ging de bank in een afzonderlijke plaats... beraadslaagde... stemde en kwam terug.

Dit over 't inmengen van de ambachten in de 8 stemmen der Provincie.

De dekens van de ambachten werden jaarlijks herkozen. Het ambacht stelde 2 supposten voor aan 't college, dat, na raad gevraagd te hebben aan den burgemeester (de burgemeester kwam hier in tusschen, niet als burgemeester maar wel als policieoverste) er een koos voor de werking van dit jaar.

Onder den deken stond een goeverneur of schilddrager. Ieder ambacht had een kapelaan die op zekere feestdagen in de kapel van 't ambacht het heilig misoffer opdroeg. Zij hadden hun vergaderplaats waar men over de belangen van 't ambacht beraadslaagde.... het archief in bewaarde evenals het zegel, dat gemeenlijk een of ander werktuig van 't ambacht voorstelde.

In tijd van oorlog moesten de ambachten en neringen een zeker getal mannen leveren die betaald werden volgens hun getal dienstjaren. Eindelijk namen de neringen nog deel in de openlijke feestlijkheden en processien van stad.

***

Na over de ambachten en neringen in 't algemeen gesproken te hebben, voor zooveel het noodig was om verdere omstandigheden en gebruiken te verklaren, val ik met

eens in de bijzonderheden die ik heb kunnen opvisschen over 't ambacht der bakkers. 't Zij hier gezegd dat ik niet meer terug zal komen op al wat vroeger in 't algemeen gezegd werd, zooals de rol van den deken der bakkers in de 8 stemmen der gouw - de wijze waarop de dekens gekozen werden - hoe de eed der bakkers samengesteld was. Dit alles werd bondig in vorengaande algemeenheden behandeld om alle zinspelingen daarop zoo aanstonds klaar en duidelijk te maken.

Het ambacht der bakkers was een van de voornaamste van stad. Dit is gemakkelijk om te bewijzen daar de deken van de bakkers zwaerdeken[(1)] was en 't ambacht zelf aan 't hoofd stond van 18 ondergeschikte ambachten, namelijk: de pasteibakkers, de zoetekoekbakkers, molenaars, koorndragers, baardmakers of chirurgyns, hoedenmakers, mandenmakers, bleekers, warmoeslieden of hoveniers, de nering der kruishalle, apothekers en drogisten, bogenmakers voor muziektuigen, spellenmakers, kistenmakers, ook stoeldraeyers, drakenmakers[(2)].

De bakkers hadden als patroon St-Aubertus en Ste-Lucia. Hunne kapel stond op den westkant van de Kruytenbergstraat en gaf uit met den zuidkant in de Zwarte Leertouwersstraat. Ze werd gebouwd in 't jaar 1469[(3)]. Nevens de kapel stond de woning van proost en klerk. Daar werden vele godshuizen gebouwd in de 14-15de eeuw.

(1) Over de belangrijkheid van de Zwaerdekens: zie boven.

(2) Zie ook daarover: P. DE STOOP, *Particularités sur les corporations et métiers de Bruges.* - Bruges, Van de Casteele-Werbrouck, 1843.

(3) VERSCHELDE: *Étude sur les noms des rues et maisons de la ville de Bruges.* - Aimé De Zuttere, 1876.
La chapelle de St-Aubert ou des boulangers fut élevée en 1469 dans la rue Kreitenburg et la rue St-Aubert au Marais qui doit son nom à la maison se trouvant à l'angle nord-ouest.
Verdere bijzonderheden over 't Ambacht der Bakkers zijn ook te vinden in *Kronyk of tydrekenkundige beschryving der stad Brugge*, *sedert derzelver oorsprong tot op heden*, naar het achtergelaten handschrift van B.J. Gailliard, verrijkt met aenbelangende aenteekeningen van den uitgever. Brugge bij den uitgever J. Gailliard, 1349.

Godshuizen bewoond door de arme ‘supposten’ van 't ambacht. Ten bewijze daarvan volgen hieronder enkele rekeningen waarin over de godshuizen gesproken wordt.

- Donation[1] de 10 sols (decem solidi par an) à l'hospice de St-Aubert à Bruges par Michel Vastaed et Roger Hond, acte passé devant le doyen de la chretiéneté à Bruges: du Dimanche ou l'on chante circumdederunt me 1319.

- Ook nog eene vlaamsche acte[1] voor de scepenen van Arenburg gepasseerd waarby een eeuwige rente van 3 pond groote gesticht werd ten voordeele van een burger van Brugge: Bogaer de Hondt, die ze voort gaf aan 't ziekenverblijf van St-Aubertus den Zondag na St-Barnarbé 1313.

Van vroeg af was het dan ook gewoonte geworden de kapel te besoldigen en den arme brood te geven.

Alzoo:

- Pieter Lacon stichtte in 1491, 10 schel. 's jaers voor brood te deelen op St-Aubertdag en 't celebreeren eener misse op elken Maandag.

- Maria Chiole, huisvrouw van Mhr. Antone Voet, begiftigde hun met 120 brooden van 3 stuiver het stuk op den dag van haar jaargetijde 1491.

- Elken maand betaalde 't ambacht aan 12 armen 10 stuivers elk in brood.

't Ambacht bezat benevens eene kapel ook nog een ambachtshuis. Het was gelegen in de Steenstraat op den hoek der St-Nicolaasstraat en wierd genaamd ‘de drie monniken’[2].

Ze hadden twee molens: een watermolen gelegen tusschen de Ste-Catharinapoort en het Minnewater - een tweeden windmolen ‘St-Aubertus’ genaamd, en gelegen op 't einde der Carmerstraat.

(1) Beide akten zijn bewaard in het archief van de provincie West-Vlaanderen, karton 28, n° 1 en 2.

(1) Beide akten zijn bewaard in het archief van de provincie West-Vlaanderen, karton 28, n° 1 en 2.

(2) Later werd dit huis verpacht met den kelder voor 24 pond grooten 's jaars.

Wanneer ik zegde dat de ambachten deelnamen aan feest en processie, had ik er wel mogen bijvoegen dat ze dan ook bijzondere vergaderplaatsen hadden en zoo kwamen de bakkers bijeen op de Groote Markt voor de *Fontein.*

Wat het leveren van een contingent in tijd van oorlog betrof, daarover ik hierboven sprak. Wij weten hoe ten tijde van 't beleg van Kales, 1436, Mhr Jan van Steenhuyse er heen trok met 450 burgers waarvan 12 bakkers.

Na alles wat ik hier gezegd heb zal het wellicht niemand meer verwonderen zoo 't magistraat zich het recht toekende zijn woordje mede te zeggen over 't verkoopen en 't wegen van 't brood.

In de wetten en costumen van Brugge[1] luidt het:

Art. 37. Vermogende 't selve magistraet metten schout uyt name van den Heere te maecken ordonnatien, keuren en de statuyten, sulcke als hemlieden oorboirlick ende profytelic dunckt tot onderhoudt van de policie, neeringhe coopmanschappen, ambachten ende andere zaecken, ende de zelve te veranderen ende oock te niet te doen, metgaders tot onderhoudt ende directie van al het selve te stellen gecommitteerde ende gezwoorne naar d'exigentie van dien, achtervolgende d'octroyen ende wettelickheden van de Princen daer af zynde.

Wetensweerdiger voor die zake is de opsomming die voorkomt in de costumen van den lande van den Vrye[2] betreffende den prijs en het gewicht van het brood. Daar de lijst echter veel te lang is om mede te deelen schrijf ik hier alleen om een gedacht te geven, den titel van de twee hoofdstukken af[3].

(1) *Costumen van het Graefschap van Vlaenderen.* Gedruckt te Ghendt by Maximiliaen Craet in den Enghel, MDCLXIV.

(2) *Ordonnantien politicque van den Lande van den Vryen.*

(3) In het Land van den Vrijen werd het gewichte en de prijs van 't brood alle weke eens rondgezonden. Alle bakkers en broodverkoopers moesten dit onderhouden op straf van verbeurtenis van 't brood en boete van 12 pond parisis.

I. Van den ghewichte van den broode, dat men backen sal binnen der juridictie van den Lande van den Vryen, gereduceert op den prys ende mate van de tarwe, alsoo men die koopt te Brugge. Voorts is te weten, dat acht vlaemsche ingelschen maken een loot; ende sesthien loot maken een mare; ende twee marc, vyf loot, twee engelschen maken juist een pondt oudt ghewichte Brughs: ende met sulck marck ghewichte weeght men het broodt ende deegh al Vlaenderen deur. Voorts soo volght hier naer wat elck broodt wegen moet, tzy tarwen, regiert of wit, met alle onkosten van malen ende backen.

II. Het ghewicht van den rogghen broode, ghereduceert op 't hoet te Brugghe alsoomen bacht sal binnen de juridictie ende lande van den Vryen na den prys alsoo men de rogghe ter maerct koopt, soo moet 't broot wegen als hier na volght.

Tot hier de costumen en wetten.... In een ‘extract uit de keuren en statuten van den Lande van den Vryen gemaekt ten jare 1542’[1] leest men als volgt:

- Van nu voortaen zullen ghehouden worden ten Vryen drie wettelicke beryden in elc jaer, volghende den previlegie, es te wetene: d'eerste voor middewintre, tandere voor paesschen ende tderde voor Ste Magdaleenen dach. Dit naervolghende zyn de artyclen die men bezoecken zal.....

Van quade maten of quade ghewichten alzo wel van broode als anders, ende tbroot te licht te makene, van te cleene tonnen ende tbier dierdere te vercoope, te wetene....

Voorts es gheordonneert dat in elcke prochie van den Vryen ende ten appendantschen van dien, zullen by den wetten van dien aldaer ghestelt zyn twee broodtweghers ende waranderers van vleessche, van vissche ende van

(1) Dit extract verscheen in *Précis analytique des documents que renferme le dépôt des archives de la Flandre Occidentale à Bruges.* De vier eerste boeken werden bewerkt door O. Delepierre, de acht andere door F. Priem, dienstdoende archivaris. Zij verschenen te Brugge bij Van de Casteele-Werbrouck, 1840-58. Dit stuk komt voor in de aflevering F. Compte du Franc.

bier, metsgaeders van de ghewichten ende grootheden van de thonnen, ende alzo menich warven als de zelve waranderers bevinden daer inne eenich gelrec, dat zy dat overgheven zullen; es te weten van vreemde lieden gheen vrylaeten zynde, den balliu van den Vryen ofte zynen clerc, omme van hemlieden ende elc zonderlinghe te innene by heerlicker executie, de boete daer toe ghestelt by de voorgaende keuren; ende van den ghonen die daer laeten zyn, in den handen van den voorschreven bailliu ofte clerc, omme jeghens hemlieden te procederen by evocatien ende oproupinghen ter Vierschaere, ter inninghe van den voorschreven boeten, volghende der voorschreven keuren, alzoot behooren zal, ende dit alzo diekent als de misdaet by den waranderers bevonden wert, op ghecorrigiert te zyne ter vauxatie van schepenen, ende dat de zelve waranderers ende brootweghers zullen doen hueren eedt, ter presencie van den Heere en van der wet, ende zal elc warandeerder hebben ter causen van den bezoucke, overgheven ende misbruiken voorschreven 3 schellingen die den heere ghehereden wert te verschietene ende de zelve metter pricipaler boete te innene naer den inhoudene van de voornoemde keuren.'

Wat er met de boeten gedaan werd, volgt uit eene keure gegeven door grave Philips in 't jaar 1200:

Si les échevins font une ordonnance concernant le pain, le vin et autres choses, la moitié de l'amende sera pour le comte, et l'autre pour la ville et le châtelain[1].

Dit is wel 't voornaamste van wat ik mede te deelen had over de algemeene organisatie van 't Brugsch ambacht der bakkers. Er blijft nog een korte geschiedkundige overzicht van dit ambacht te geven van de jaren 1400 af tot op onze dagen... dit kome later in een vervolg.

JAN BERNOLET

(1) Waarom ik hier over de bakkers van 't Vrije spreek, zie eerste bladzijde. Cahier bestaande uit 4 bladen perkament in formaat 12° en de Keure der stad Brugge behelzende. Dit stuk is berustende te Rijssel, aux 'Archives générales du Département du Nord'.

Naar de Fabriek

DE zon heeft heuren blijden kop'
dóór de open deur gesteken
en laat er lachend, drop na drop,
het gouden zweet van leken.

Het werkersvolk is opgestaan
en stapt met snelle beenen,
en honderd paren kloefen slaan
klabettrend op de steenen.

Daar staat het groote rood gebouw
met zwarte vaakrige oogen,
omwalmd met rook, uit hooge schouw
in blauwe lucht gespogen.

't Ontwakend steenen monster doet
zijn muil al knersende open
en wriemlend komt de bonte stoet
er ruischend ingekropen.

Onroerbaar blijft de groote klomp
van boven af tot onder,
maar uit de diepten van zijn romp
stijgt een geduurge donder.

Daar binnen schondert hel getamp,
het knersen van de raderen
en 't lastig hijgen van den damp
in 's stoomtuigs koopren aderen.

Brugge 24-9-07.
FR. PLACIDUS, cap.

Een woordeken op-en-weg
Op- en neêrewaard

DE geschiedenis van alle de huisgezinnen is dezelfde. Ze hangt tusschen twee wetten, als tusschen twee zandloopers; en ze sleept aan totdat 't met haar, links en rechts, uitgezandlooperd is. Eerste wet: ‘Alle de dingen, trap-op’. Tweede wet: ‘en de lieden, trap-af’. 't Is gemakkelijk om na te speuren, 't gaat overal gelijk: 't gereedschap van 't huis sukkelt 't een achter 't ander naarboven; en de menschen d'ruit, lijk modder van wijn die lange staat, zakken stillekes-aan omleege.

Bekijkt het.

'n Kind is geboren, 't groeit en slaat meê, 't kan loopen? Toe, en hoe eerder hoe liever, zijn wiege vliegt naar den zolder! 't Kind zal nu spelen, en 't speelt, maar 't geraakt vanoude en uitgespeeld? Gauw dan, zijn peerd de trappen op, ook naar den zolder! En zoo wordt nog de touter ontschacht, en moet naar den zolder... en de sleê ook is naar den zolder. ‘Want de zomers verkorten!... En 't en komen geen winters meer lijk vroeger!’ Dan de oude stove, met haren geur om van koeken, en haar kaken die gesprongen staan van vroegere blozende gezondheid, zij zoolange de warmte en de wikkel van 't huis, waar zal ze eens te treuren gaan staan? Is 't niet?... Op den zolder! Langentijd stonden er stoelen beneên! ‘Kloeke’ zei moeder, ‘'t waren er in ijzer... immers voor de kinders!’ Maar de kinders gaan door ijzer en staal, en de stoelen werden slak, ze waren nog eenen tijd goed om op een slaapkamer boven, en ze klommen en klommen allichte insgelijks... naar den zolder!

Komt meê eens naar den zolder! Daar vindt ge benevens al 't ander, nog oude bedden, en afgesloofde slagvensters, en verslegen hamers, en gebroken vaandelstokken, en tegels en potten, en... oud ijzer, allemaal ‘monumenta’ allemaal gedenkmalen, waar je heel uw leven, en heel dat

van uwe ouders, en al iets van dat uwer grootouders meê kunt heroptimmeren.

Een dingen is er weg, en zal wegblijven. Dat is: de grootouders zelf, en de ouders ook, en Ued. van-voorheen. De anderen zijn dood, maar gij? Zegt! Hoeveel keeren klavert ge nog wel naar den zolder op? Hoeveel keeren bij 't getal keeren van vroeger? Als Ued. in Ued.'s eersten broek zat, dan waart ge van den zolder niet schoppelijk. Om uw eerste pijpen te rooken met uw eerste biervrienden, verkreegt ge in 't vervolg uw kamer ‘op 't eerste’. - Hoort ge, reeds was het leeger. - Maar de pijpen kregen een langeren steert, en 't bier schoot 'n wijnkleur, gijzelf hadt een baard... ge ontzaagt het van nog ‘naarboven’ te djolen. Dan waart ge verkocht! Want eenmaal daar, allengerhand zoekt de mensch om ‘beneên’ te blijven. En er komt een tijd dat de ouderling ‘vannuvoort hem omleege zal houden’... en inderdaad omleege blijft en eet en slaapt... tot den dag dat ze hem nog wel een voet of viere leeg zullen steken.

Aldus gaan de dingen ‘van 't onderste boven’, en de menschen in dezelfde mate ‘groeien allengerhand naar den grond.’

Zegt me nu hoe vol dat uw zolder ligt, en ik zal u zeggen hoe oud dat ge zijt!

En als de Franschman preêkt: ‘heureux les peuples qui n'ont point d'histoire’, vertaalt gij maar stout, 't is meer verstaanbaar: Gelukkig gezin en gelukkig volk dat geen zolder en heeft!

Oei, dat geeft me een nagedacht: Heeft Vlaanderen een zolder? - Och Heere! Ja't, en een grooten, en daar ligt al entwat op!... Luistert! Willen we Vlaanderens dagen verlengen? Laat ons zeere 't een en 't andere ervan ‘trap-af’ sleuren... en zelve ‘trap-op’ vliegen... of we zitten eerlang met ons Vlaamsch gezin... onder de eerde!

J. HAGEL

Mengelmaren

Om de maand
I.

DAT 't vakantie is bewijst het klein getal boeken die in de laatste twee maanden 't daglicht zagen. Ik heb er maar één voor mij op de leestafel liggen... 't Is een klein boekje, maar schoon, zoo van druk als van inhoud. De omslag is blauw en daarop prijkt in groote zwarte letters:

Rosa door Louisa Duykers - Leuven, keurboekerij, Groote Markt, 17. - Prijs 2 fr.

In zijn nummer van Zaterdag 28 September besprak *Hooger Leven* tamelijk breedvoerig de inhoud van dit boek. Daar ik over zooveel plaats niet beschik, en bij alle verstandige vlamingen *Hooger Leven* toch bekend schijnt - wil ik enkel de hoofdlijnen van de roman aanduiden.

Rosa Van Loo, Lena's zuster, heeft aan 't Conservatorium van X... ‘een eerste prijs behaald en met de grootste distinctie nog’. Zij wordt gevraagd voor een concert in 't Casino te Blankenberghe en daar leert ze de jonge violonist Godfried Rasse kennen. Die Rasse bevalt haar en ze noodigt hem uit om met haar te komen musiceeren in haar huis te Antwerpen. Ze ontmoeten malkaar hoe langer hoe dikwijlder, richten samen muziekavonden in voor de jonge juffers die Lena's kostschool bezoeken en - eindelijk zweren elkander eeuwige liefde.

In den beginne was Lena niet vijandig aan dit samen zijn, nu eerst ziet zij de werkelijkheid in, dat Rosa aan hare liefde zal ontnomen worden, dat zij verbonden aan Rasse, een artist, nog kind, honger lijden zal.

Te laat, helaas, wil ze de liefde tegenhouden! 't Gevolg was dat Lena overwonnen door Rosa's standvastigheid, haar toestemming tot het huwelijk verleent. Wat ze voorzag gebeurt. Vooreerst Rasse is artist, vandaar geldverspilling. Lena staat hen bij met raad en daad, totdat 't geluk en de roem hen beginnen tegen te lachen. Het jonge paar trekt naar Engeland, Lena alleen met hun kind achterlatend. Want Lena telde niet meer in Rosa's leven tenzij als kindermeid. Eerst werd Lena getroffen door dit besluit, maar stilaan kwam haar christen overtuiging boven en: ‘Zij zuchtte diep, maar hare tranen waren gedroogd, en zonderling glansden hare oogen.’ En toch klagen mag ik niet... want ik heb ook reine vreugden genoten... en, ondanks beproevingen en smarten, is mijn leven toch schoon geweest, en waardig geleefd te worden... door de liefde en het sacrificie zelf!... Heb dank, o Heer, voor dit laatste nog het meest!’

‘Een mooi boek dat stellig een genot zal zijn voor al wie het leest’ zoo sluit de recensie van prof. Jef De Cock. Wie prof. De Cock kent en weet hoe spaarzaam hij met papier en inkt omgaat, zal dit oordeel evenals de breedvoerige wijze waarop hij over dit boek handelt, stellig doen nadenken en ten volle met dit oordeel instemmen.

Rosa - een vervolg op Lena, de 3de boek van juffer Duykers - is een van die boeken waarvan de handeling na een eerste lezing, in den geest nog een tijd lang blijft voortleven en dit is zeker een goed teeken.

In ‘Rosa’ zit psychologie, de karakters, vooral de vrouwelijke zijn diep gevat en fijn doorgewrocht, zooals alleen vrouwelijke schrijvers hun eigen wezen vatten kunnen en weêrgeven. - De tegenstelling, Lena; de moeder en Rosa; het prinsesje, Lena de practische en Rasse de romantische mensch, komt goed uit. De schrijftrant is vlot en gemakkelijk.

Om 't kort te maken, we mogen vrij en vrank besluiten met Hoogleeraar De Cock: een mooi boek dat stellig een genot zal zijn voor al wie het leest.

J.B.

ALS wij een oud liedje hooren zingen, dan treft ons 't eenvoudig gezang en de kinderlijke bewoording. Met moeite gaan we weg als we op onze wandelingen stoeiende jongens en meiskes een oud spel zien spelen met zang. Het treft ons steeds diep. Is 't om 't herleven van oude herinneringen, om het ‘hoec olim meminisse juvabit’? 'k Weet het niet. Doch zeker is 't, dat we getroffen stilstaan als de kinderen hunne ronden dansen met of zonder keersken in hun midden. Hoort de oude deuntjes ‘De goddelijke boom’, ‘Daar kwam e muis geloopen’, ‘Sinte Maartens avond’ enz. en ge zoudt willen meêdoen. We klagen toen dat er geen meer opkomen in dien trant, dat er in de scholen liedjes geleerd worden die bij de jongens *Schoolliedjes* blijven, droge lijk de ‘Cijferkonst’, en meest nog in ‘zoet françois’.

Doch ons klagen heeft geen reden van bestaan meer. Bij den zoo gunstig gekenden R. Ghesquiere te Gheluwe verschenen twee reeksen kinderliedjes (26-27). De woorden zijn van Dr Karel de Gheldere en 't muziek van den uitgever. Ik heb ze aandachtig overloopen en moet zeggen dat het pereltjes zijn. Denkt nu niet, achtbare lezers, dat die liedjes kinderachtig zijn; kinderlijk, ja, maar niet kinderachtig; ik voeg er zelfs bij wat op de tweede reeks te lezen staat ‘ook dienstig voor groote menschen.’

Ieder meester, ieder student, ieder huisvader koope ze. Het leeren ervan zal gemakkelijk gaan: ze zijn op cijfermuziek gezet. Het koopen ervan zal niemands beurs plat maken: iedere reeks kost slechts fr. 0,40.

[Nummer 20]

Oesters

OESTERS zijn weekdieren, schaaldieren of schelpdieren (*mollusques* in 't fr., *shellfish* in 't eng.) die, dezen tijd van 't jaar, nu dat er eene R in de maand is, op den disch der welhebbenden te voorschijn komen.

Oesters hebben twee schelpen: de bovenste schaal is effen en plat; in de onderste, die holde en uitgehaald is, ligt het lijf van den oester, als in een schotel, te zwemmen. De meeste hoop der zachte, voedzame knabbeling, die de oesters ons verschaffen, bestaat uit de lever. Aanzijds de lever ligt de mond, door vier lappen omringd, en dicht bij den mond gaat de eers-derm open: dat is een miszit, maar de oesters kijken zoo nauwe niet. Ik heb het liever anders.

Om den oester open te steken, duwt men een mes, al den binnenkant, tusschen de twee schalen om de sterke spier los te snijden die den oester gesloten houdt. Eigenaardig is, naar het schijnt, dat elk oesterhoofd beide geslachten bezit, niet teenegader, maar overhands: 't zijn de eiers die eerst opkomen en elke oester bergt er een millioen.

Nauwelijks gekipt, blij van te leven, en eer zij met schutblaân voorzien zijn, gaan de jonge oesters wemelen en hunne kunsten toonen aan de oppervlakte der zee. 't Grootste deel komt er deerlijk van t' huis, en deze die de gulzigheid ontgaan van visschen, zeesterren en ander gekriel, komen weldra naar de rotsen terug waar hunne ouders vastgemetst liggen; en daar kweeken en bereiden zij, naar erfelijke zede en geplogentheid, de stevige schalen waarin hun al te week en smakelijk oesterlijf voortaan zal schuil zitten.

Gelijk alle andere dieren, hebben de oesters fellen kamp te voeren om hun bestaan. Ge zoudt peizen dat een oester tusschen zijn twee dichtgeloken schalen in veiligheid moet zitten: 't ware mis. Daar zijn groote visschen die de jonge oesterschelpen in stukken knabbelen en inzwelgen, en klein ongedierte kan door de splete der schalen binnendringen. Maar de gevaarlijkste vijanden der oesters zijn de zeesterren: de eene komen in dichte drommen af, om de oesters te omringen en te versmachten, andere zijn met zulke scherpe, snijdende muile voorzien dat zij de hardste schalen dwers doorbooren en den oester de ziel uit het lijf zuigen: *urosalpynx* is de naam van dien kwaaddoener, die de plaag is der oesterkweekers in Noord-Amerika.

De oesters moortelen hun huis vast aan al dat niet en begeeft: aan steen, aan berd, aan keien, aan pannen en tichels, aan den ijzeren of koperen omslag der pantserschepen, maar liefst van al aan rotsen. ‘Au rocher de Cancale’ is een welgepast uitsteekberd voor een gasthof; immers te Cancale, een kleine fransche zeestad niet ver van onze kust, zijn er rotsen die met smakelijke oesters begroeid staan. Doch en komen de oesters, die wij nutten, uit volle zee niet: men kan ze, wel is waar, bij leeg water, plukken uit den zeebodem, of, waar ze dieper groeien, losschrepen en vangen met geschikte sleepnetten, maar zulke oesters zijn, door den band, brak, en met slijm, rek en andere vuiligheid overdekt. Verre 't meeste deel der

oesters die in den handel geraken komen uit oesterputten, alwaar zij, van jongs af, gekweekt, uitgelezen, gevoed en met gereinigd zeewater gelaafd en voorzien worden. De welbekende, al te hoog geprezene groene verw der oesters van Marennes, komt uit de groene kruiden die, in die zeestad, aan de oesters toegediend worden.

* * *

Nu dat de lezers van *Biekorf* nader kennis gemaakt hebben met de oesters, zal het mij, die geneesheer ben, aangenaam zijn aan hen, die aan alle krankheden onderhavig zijn, uiteen te doen welke ziekten en kwellingen de oesters wel kunnen te wege brengen. Eigen is het aan oesters, mossels, kreeften, krabben en gernaards dat sommige menschen zulk geen schelpvisch tot voedsel kunnen benuttigen zonder onpasselijk, en zelfs pijnlijk en gevaarlijk ziek te worden. De aard der oester- of mosselvergiftiging is tweederlei: 't is oftewel eene maag- en dermontsteking, met buikpijn, uitsmijten en buikloop, oftewel, maar zeldener, eene zenuwkrankheid met stuipen, gedeeltelijke lamheid en verslagenheid. Beide ziekten kunnen doodlijk zijn. Vreemd komt het voor dat veel menschen daar nooit van weten, terwijl andere geenen mossel mogen nutten zonder stervensziek te worden; aardiger nog, dat zekere lieden oesters en mossels zonder hinder binnenslaan, buik-sta-bij, maar geen kreefte mogen genaken en geen gernaards bezien, of hun lijf wordt, van top tot teenen, overdekt met hevig-jeukende netel-bubbels.

‘Maar hoe is dat mogelijk?’ vragen de lieden, benieuwd.

‘'t Doet,’ antwoordt de geneesheer, ‘'t is *idiosyncrasie*!’

En de menschen, die daar niets van verstaan, of die, fransch geleerd hebbende, gelooven dat er daar een ‘idiot’, 't is te zeggen een uil in 't spel zit, trekken er voorzichtig van onder.

Maar de lezers van *Biekorf*, die met zulk geen uitleg te

paaien zijn, dienen te weten dat de menschen op verre na niet al even ontvankelijk zijn voor allerlei besmettingen en vergiftigingen. Niet alle kinders krijgen de mazelen; een grooter getal nog ontgaan de roo' koortsen. En om van gift te spreken, zijn er, op honderd, negen en negentig die ongedeerd iodoform mogen betasten en genaken, maar de honderdste mag geen iodoform gerieken of zijne huid zit vol uitslag.

Veel erger gevaar nog bereiden ons de oesters, doordien zij, 't zij in hun lijf, 't zij in 't zap waarin zij lekker liggen te zwemmen, de levelingen van den typhus kunnen herbergen. Verleden jaar hebben de liefhebbers van oesters, uit vreeze dezer schrikkelijke ziekte, maanden lang dien smakelijken kost moeten derven. Dit jaar heb ik reeds tweemaal oesters veroorboord, en 'k heb er mij wel meê bevonden.

***

De oesters zijn het die perelen en peerlemoer verveerdigen. Als er tusschen de schalen van sommige oesters, rond Ceylan of op de kusten der Roode Zee, levelingen, of graantjes zand, of 't is gelijk welk ander stof binnengeraakt, bedekt en omringt de oester deze kleine kernen, waarschijnlijk om ze onschadelijk te maken, overhands met lagen slijm en lagen kalk (carbonade de chaux), en zulke steentjes worden, zoet zijnde om aanschouwen, verkocht voor groot geld en perelen genoemd.

Vanitas vanitatum! 's Werelds twee liefste kostbaarheden, diamanten en perelen, bestaan, 't eerste uit kool, en 't andere uit krijwit!

Dat en belet niet dat Lollia Paulina, naderhand huisvrouw van keizer Caligula, als zij uitging in stad om te avondmalen, op haar hoofd, op haar hair, aan hare ooren, om haren hals, op hare kneukels, om hare armen, voor negen millioen perelen droeg. En om te bewijzen dat die pracht niet valsch was, had zij, voor die ze bezien wilde, de kwijtbrieven in haren zak. Onze Oegstsche juffers van Oostende kunnen daar nog niet aan.

Perelen smelten in azijn. Tot bewijs van dien vertelt Plinius, de oude, dat de al te vermaarde koningin van Egipten, Cleopatra, willende de baldadigheden van alle haar voorgaande luisterlijke nachtfeesten te boven gaan, wedde tegen Marcus Antonius dat zij, op een getij, boven de twee millioen zou verteren, en zelve opeten. Als erfdeel had zij in haar bezit, en droeg zij aan hare ooren, de twee kostbaarste, prachtigste perelen van het oosten. Op gestelden dag deed zij, als nagerecht, eenen beker azijn opdienen. En, daar Antonius verbaasd te kijken stond, nam zij eenen haren perelen af, wierp hem in den azijn, en zoodra de perel gesmolten was, lapte zij den beker uit. Elke perel was meer dan een millioen weerd. Om den anderen perel te sparen, gaf Plancus, beslisser van het wedspel, uitspraak dat Antonius verloren had. De tweede perel wierd latertijden in twee'n gezaagd en elke helft te Roome aan elke oore van het standbeeld van Venus, in het Pantheum, vastgehecht.

Binst dat zij aan 't slokken was, had de verkoperde koningin van Egipten misschien wel gedaan den anderen perel ook in te zwelgen.

Dr LAUWERS

Einde

DE reilde boomen schuiven reeds
al bibbren onder 't sneeuwvacht... zacht
en trage weg in 't duister dat
op de aarde zakt, ...'t wordt nacht.

En ver... gezonken half in 't vaal-
kleur van 'n wolk vol doodenlach,
de zon ligt bleek... alsof zij in
een doodenpraalbed lag.

Soms wipt 'n ster in brande door
het naar gewolkte en 't ver verschiet,
gelijk 'n keers op donkren al-
taar, plots in vlamme schiet.

En moê van ruischen, lieren, zin-
gen, zoeven, zwieren gaat de wind,
langs muren de avondbede lis-
plend... slapen welgezind.

Gehuld in wolkendoek beziet
de maan den doodsangst die begint,
zooals 'n troostelooze moe-
der 't sterven van haar kind.

En eensklaps... wijl de winterdag
zijn laatsten adem krimpend uit
't vervrozen huivrend lichaam wringt...
'n eindeklokke luidt.

10-07
FR. BERTRAND, Ord. Cap.

Haastig

WAANTJE kwam pas van de eerste mis te huis; 't was Zaterdag... en 't had volgens 'n oude gewoonte te biecht geweest.

't Was tusschen donkeren en klaren, langs de kronkelende wegelingskens naar zijn huizeke, dat wat te lande stond, weêrgekeerd: 'n bevallige kortwoonste, met kleine groene ruitjes, waarachter sneeuwwitte oudmodene gordijntjes hongen. Er rond prijkte 'n schoone spaansche haag, en er boven, hoog over 't goudgelen strooien dak, helde droomerig een oude notelaar z'n dikgebladerde kruin.

En 't was daar, in dat huizeke dat Waantje met Trezeke, zijn eenige zuster, woonde; 't werd er gewonnen en geboren, en 't hoopte er te mogen sterven, op het zelfde klein voutje, van waar vader en moeder zaliger naar ons Heere gereisd waren...

Waantje had in zeven haasten 'n momp geëten, zijne blauwe kazak uitgespeeld, z'n betatste schoenen uitgeschoten, en 't kwam op z'n zokken traagskens van den trap, de bruine wekekleeren om zijn oud lijf, en z'n panen oor-

lappenklak wat scheef op 't schuddebollend hoofd; 't stapte voetje voor voetje door de keuken naar den heerd waar zijn blokken vol stroo tegen den muur geschoord stonden; 't stak er z'n stramme voeten in en... 't was veerdig en gereed om naar zijn werk te trekken.

't Was te wege weg, maar met 'nen keer 't dubde 'n bitje en 't sloeg op zijn voorhoofd als om er een gedacht te doen uitspringen;... 'ha! 'k heb het vast!' vezelde het!... 'Trezeke!' riep het.

Geen antwoord.

Waar zit dat vies kateil nu?... en 't trippelde tot te midden den roodgetegelden keukenvloer.

'Trezeke!' schreeuwde't zooveel zijne versleten keel geven kon.

'Ja!' klonk er 'n fijn stemmeke van achter het huis, - 'wacht 'n stondeke... 'k kom... seffens!' 't Oude keek verveeld naar buiten, dan omhoog naar den kavebank vol glinsterende tellooren... 't draaide zijn hoofd eens op kant, naar de houten weeg waar vaders roer hong, nu veroest, maar dat in zijnen tijd goên dienst gedaan had;... 't bezag de horlogiekas waaruit 't steeg getik, als 'n lastig hertgeklop, kwam... en dan den splinternieuwen wekker dien Trezeken uit de stad meêgebracht had omdat de oude soms 'n schie kreeg en vergat bij tijd heure groote wijzers te verzetten...

Ah! - kneuterde Waantje in eens, en 't stampte met zijnen voet op den vloer, - komt ge niet da?

- Maar om de liefde Gods toch! - 't Was schier 'n Jeremiade dat Trezeke zong -.

- Ik kom!... 'k heb gedaan!... en weldra trappelde er listig een klein oud lachend vrouwke met 'n panneke schuimende melk in de waschkamer.

Ehwel! wat is er nu? vroeg het al monkelen.

- 't Is maar dat ge rond den negen wat eten naar het veld zoudt brengen; ik heb nu geen tijd te verliezen want ik moet kant en klaar zijn met mijn land eer de zon onder is.

- Tegen avond! riep het vrouwke... tegen avond! 't sloeg zijne handen op zijne heupen en 't bekeek z'n broer

met groote verwonderde oogen. - Ik geloof waarlijk dat ge peist nog een jongman te zijn van twintig jaar! gichelde 't... en 't schoot in'nen geweldigen schaterlach.

'k En ben we, we, wel niet jong meer, stamerde't manneke - 't hakkelde 'n zierelke als het op zijne zenuwen gepakt was - maar ik zal er toch streêk meê zijn eer de avondklok luidt.

- Jamaar! als ge dat wilt, zal ik wel komen... 't is maar dat ik wil zeggen... eh ja nee! dat ge er zult mogen bij zweeten.

- Zij gerust, Trezeke!... Waantje trok voldaan zijn kort baardbranderken uit den onderlijfzak, tastte in zijne broekbeurzen... ‘mijne toebaksblaas! ik had ze nog vergeten!’ ruttelde het binnensmonds... ‘ik had er wel meê geweest 'nen eeuwiglangen voornoen!’

‘We weten dat al van over oude tijden!’ spotte Trezeke dat nu door de ijzeren pijp in den heerd te blazen zat,... ‘ge waart nog liever 'nen halven dag in 't Vagevuur dan 'nen halven zonder uw smooralaam!’

‘Ja! ba ja'k!’ stemde Waantjen in... en ze loechen 'nen keer gulhertig naar elkander. 't Leutig ventje stapte rap, terwijl zijne zuster 'nen sulferstek uit de blekken bus van onder den kavebank nam. - Danke! Trezeke! zei 't.. en 't draaide zijn pijpke met den kop omleeg. 't Trok al smekken den geurigen rook door den doorsmoorden steert, gaf nog 'nen duw aan z'n muts, smeet de spâ op de schouder en met 'nen ‘God beware je!’ van Trezeke was het de deur uit.

***

En het ging daar nu, 'n weinig gestopen, zijnen schoonen kop altijd lichtjes schuddende, de onderste lip wat vooruit, en 't rookgetuig kloek tusschen twee halve tanden gesloten.

De zon was schielijk uit ongekende diepliggende streken opgeschoten.... Ze glinstert nu halveling door de klaarwordende dreven van het sparrebosch, lijk een kristalen bol tusschen de boomen van een park. De maan, met

matte, als afgegane, versletene kleur, rolt haastig door de lichtwattige wolken; nu en dan springt ze er van achter uit, om heur oud gezicht er weêr rap in te verbergen; 't is alsof ze bevangen uitkeek naar haar die ginder met reuzenstappen opklimt om heure plaats te vervangen, en ze rolt in benauwde vlucht voort, zinkend... altijd zinkend als macht- en moedeloos. Uit de ingeslapene natuur schiet allengskens het onbewuste leven los. De velden beginnen in de verte te blekkeren; de schreef die er licht en lommer op scheidt, deinst gematig achteruit, lijk uitgegotene verf die trage, verder en verder door 'nen doek dringt. Eentonig dreunt door de lucht het lastig geloei van koeien op ontwakende hoeven. Over de kalsij, achter de stukken land, rommelen eenige karren die berg op, berg af, altijd voortjokkend naar de stadsmarkt. En eenige jongens, geschilderde puntige kloeven aan de voeten, het haar, links boven den slaap, wat recht gekamd in 'n hoepke, 'n beurzeke met boterhammen en 'n pulle met kaffie in de hand, drentelen al zwatelen naar de lijnwaad-fabriek die onlangs in 't dorp gebouwd werd.

Te midden dier natuurpracht, stapt Waantje rustig voort, op niets lettende, niets bemerkende tenzij de vruchten langs zijnen weg en het pijpken in zijn mond. 't Doet hem toch zulke deugd, zijn pijpke! Maar welhaast, vergeet het dat 't hem te spoeden heeft en 't laat zijne vrolijke kijkers wat verder over de velden dwalen; 't blijft een eindeke staan,... 't wijst met de hand alhier en aldaar; nu en dan gaat het wat dichter het land en 't verroert soms zijne lippen.

Wat heerlijk weêr! mompelt het...; maar maar toch! wat mooie patatten Lotten toch heeft;... en maar kijk! wat eindelijke beeten! Jamaar! wat bliksemschoone schelf er op Ko's land prijkt!... maar geen tijd te verliezen! - 't schiet al met eens in zijn gedacht - en zeer rollen al tikketokken zijne scherptopte blokken over den eerdeweg.

't Staat in eens voor goed stil, 't is aan zijn akker gekomen; 't heeft er zulken smaak in zijne vruchten te

bezien... eigen vruchten door hem geplant en gezaaid. ‘Ja!’ - verzucht het, als het eenige stonden alles wel bezichtigd heeft - ‘'k mag algelijk nog niet klagen, 't ware oprecht zonde! Godjen Heere heeft me wel bedeeld dees jaar!... En nu aan 't werk!’

Het neukt zijne spâ in den grond, 't slaat 'n kruis ‘in den naam des Vaders en des Zoons en des heiligen Geest’ en eer ‘Amen’ er geheel uit is, klinkt een welgemeende ‘dag Waantje!’ 't Manneke kijkt ijlings en verbaasd om en... ‘dag Mijnheer de Pastor’ - zegt het - ‘wien we daar hebben!... 'k en had u wel niet belet!’

Inderdaad, den herder der parochie stond daar, de eene hand op 'nen knoestigen wandelstok gesteund; in de andere hield hij 'nen versleten getijdenboek. Een oude en ziekelijke man was hij, bleek en uitgemergeld van 't danig ziek zijn. Doffe oogen zwommen diep onder zijne vooruitspringende wenkbrauwen, en zijn bang wit haar vlotte in krullen onder zijnen halfgepluisden hoed. Innige vreugde omzweefde zijne blauwendige lippen, nu hij Waantje op het onverwachts ontmoette: trouwens hij en Waantje hadden altijd goê vrienden geweest... al van over dertig jaar. Zoo! - sprak de Pastoor met zacht-flauwe stem, - ge en hadt mij waarlijk niet bemerkt?

Zou 'k wel, mijnheer Pastor!... maar bij ik zie zijt ge er lijk doorgekropen!...

- Halveling, Waantje! Ons Heere wilde mij ginder nog niet... nog niet rijp genoeg!

Wat ge zegt! steende 't...

- Oud worden! he Waantje!... Maar ge ziet er gij nog flink uit! 'k Zou allicht beginnen gelooven, dat ze u niet dood gaan krijgen. Ge zijt vier, vijf jaar ouder dan ik en ge staat nog sterker in uwe kloefen....

- Dan gij in uwe schoenen! smeet Waantje lustig tusschen de rede, want 't hoorde toch zoo geerne zeggen dat het rap te beene was.

Juist! wedervoer de priester.

Nu! ging Waantje voort, als ons Heere aan mijn deur

zal komen kloppen en ‘Waantje’ roepen, zal ik welgezind meêgaan. Ik heb altijd trachten goed te staan met Hem en nooit, dat ik weet, in groote veete met Hem gelegen... 't Zal hierna beter zijn! en 'k hoop wel dat ik in den hemel... of ware 't maar de grootte van mijn stuk land... dat ik daar zoo een plaatske zal krijgen om God te loven!

Ik peis - vezelde de pastoor, - en hij stoop tot aan 't ventje's oor - dat ge wel 'n hofstee van drie peerden zult krijgen!... - en hij loeg zoo welgemeend heimelijk weg om zijne welgevondene spreuk - maar! zei hij eensklaps - hoe staat het met Trezeke?

Wel! Trezeke!... gilde 't..., 't zette zijn klak wat achterwaards en 't sloeg op zijn knie. - Trezeke! juist nog 'n deerne van vijf en dertig jaar: 't tatert en 't snetst van 's nuchtens tot 's avonds rapper dan 'n bobijnenwiel... en ge moet niet peizen, mijnheer de Pastor... 't is dan nog niet moe!

- 'k Zou 't wel gaan bezoeken!

- Ja! mijnheer Pastor! - sprak Waantje aangedaan... en 'k zal 'nen ‘Onze Vader’ lezen opdat ge er geheel zoudt door komen?

- Danke u Waantje! sprak hij en hij trondelde en slenterde langzaam voort. Waantje zag hem met innige vreugde eenige wijlen na;... ‘ah weêral verstrooid!... te lange bezig geweest en 'k zal in 't begin van de naaste week nog geen rapen kunnen zaaien!...’ 't Spoog in zijne handen, wreef en kletste ze krachtig te gaâr, lei vest, pijp en tabakzak op den gerskant en begon met veel vuur te spitten.

***

De zonneschijf is hooger in den hemel geschoten boven laatste verre boomen van het bosch. Een floeren windeke brengt 'n bezoek aan al de bladjes, en vezelt er stillekens tegen, als had het duizend monden en de bladjes, alsof ze die suisende taal verstonden, nijgen en trillen en schudden in zotte blijheid.

En Waantje werkt neerstig voort; van tijd tot tijd, voor

'n stondeke, recht het hem eens op om 't gedane werk te bezichtigen, en 't herbegint dan zeere, zeere, zoo snel dat er welhaast warme druppels zweet, van zijn magere kaken, langs zijnen scherpen kin afzijpelen. 't Gaat zijn grooten blauwen zakdoek uit zijn gelapte vest trekken en 't vaagt al blozen het doomend nat weg.

'Hoe warm!' zucht het en 't zwiert den neusdoek weg en weêr vóór zijn gezicht... 't is nog erger dan in de hel! 't Heft zijnen kop omhoog om te zien waar de zon al zit. 'Acht en half!' roept het luide. Die woorden zijn met rooi van zijne lippen, of een felle klokslag, die heinde en ver over de wemelende velden dreunt, valt uit den grijzen middeleeuwschen toren, die achter 'n reek achtkanters, zijn droomende spits uitsteekt.

Had ik het niet gezeid! gichelt het en 't lacht - lijk de oude petjes alleen lachen kunnen - zuiver van blijdschap, en innig gevoelde bewustheid van zijne kennis. - De zon, prevelt het, is nog de beste hanghorlogie!... die onder de kap des hemels te vinden is!... jammer dat het zulk 'n danige warme is: - en 't laat zijn zakneusdoek over zijnen kalen schedel glijden. Weêr al te lang verbeid! preutelt het in eens, - wat spoedig gespit nu om den tijd in te winnen:

Zijne glinsterende spâ schiet op nieuw in den grond. In 'n beweging van op en neêr gaan, van stuipen en rechten, keert en kantelt het de welafgesnedene klompen aarde die 't in regelrechte reken legt als schaliën op een dak.

't Hoort noch 't en ziet... tenzij het droog geschuif en steken en uittrekken zijner spâ.

't Is geheel aan zijn land... lijf en ziel: zijne voeten op den grond, zijn oud lichaam er over gebogen, zijne oogen in de eerde snuisterende, zijne handen erin wroetende om de steenen die zijne kijkers bemerken, eruit te werpen. En onwillekeurig komen gedachten van 't vroeger - zijn, van wat er in en-om en-op dien grond eertijds gebeurde. Zijn sterk onthoud-vermogen dringt tot in den verst-geleefden tijd van 't bewuste leven... toen vader er nog was en dat

hij jongen, nevens hem hetzelfde werk op hetzelfde veld verrichtte, vader kon zoo goed spitten... Vader had het hem geleerd... maar t'en duurde al niet lang, Vader was dood gegaan en dan had hij alleen alles moeten bearbeiden. Zijne inbeelding zet moeder vóór hem... daar in den vlaschaard aan 't wieden,... op den eerdeweg eten brengende voor vader en voor hem... maar ze was ook vertrokken... en hij was alleen gebleven met Trezeke dat dan nog maar 'n kind was.

Al die geheugenissen doorzwirrelen pijnlijk zijnen geest, maar hij denkt er zoo geerne op,... ze stekken als doornen maar al stekken dreelen ze toch. Hij is er gansch in verslonden en hij bemerkt niet eens de klokhen die met heure kiekskens toegeschoten is om de slekkige pieren op te pikken, noch de koddige peerdewachterkens die met hunne steertjes ‘kwip op, kwip neer’ doen en nu eens trippelen, dan eens wippen naar'n ontwaarde beestje,’ noch den schaper die met zijne kudde den eerdeweg afdaalt.

't Houdt eensklaps op teinden van moedheid. Zijn wit haar dampt van 't zweet: op zijnen kin en om zijnen mond perelen groote druppels. Brrr! bromt het - 't is om in eens vel te koken! ‘en te lui om zijn zakdoek op te rapen, dreelt het met de groengestriepte mauw van zijn onderlijf het zweet af. 't Smijt weldra zijn onderlijf af, slooft de mauwen van zijn oudewetsch hemde tot de ellebogen op en gaat op zijne spâ leunen.

Ha! dat Trezeke nu nog lacht, roept het... 't zal er zijn oogen stekeblind op kijken!

De schapen zijn juist vóór Waantjes veld gekomen. De schaper, mysterieus wezen, het hoofd diep in 'nen grooten rossen hoed gedoken, trot er langzaam achter; twee bruine honden, met neêrhangende tongen, loopen haastig ademende, er rond.

Waantjes oogen stralen van voldoening op de wollen dierkens,... 't ziet ze toch zoo geerne,... ons Heere had ze ook bemind en S. Franciscus, had de onderpastor in de vergâring gezeid, had er altijd eentje bij hem...

Schaper! roept het..... 't wilt voortspreken, maar de woorden willen van zijne lippen niet meer... 't heeft'nen snak door gansch zijn lichaam gekregen,... 't slaat met eens zijne bibberende hand aan zijn hert dat onstuimig aan 't kloppen gaat, zijn gezicht wordt wit als een laken; akelig blinken de ijskoude zweetdruppels op zijn beenderig gelaat. Wat is dat? stamert het, zijne benauwde oogen staren eindeloos diep, als levensloos, 'n scherpe zindering doorkrijzelt zijn lichaam en 't begint te beven als een riet.-

Hopeloos... 't vergaart in 'ne hevige beweging al zijne krachten; 't klamt vastberaden zijn werktuig met beide handen vast - zou't waar zijn? mommelt het bang... - Jesus, Maria... sta me...'t Bokt met zijn voorhoofd op de handhave van den spâsteert en't valt...

En aan den draai van den eerdeweg komt Trezeke al monkelen af, met heur blauw keukenschortjen aan, een pander in de eene hand en 'n koffiekan in de andere... Want het is bij den negenen.....

***

De berechtingklok klept doodsch negen zware slagen...

De menschen die rond de kerk wonen schoffelen rap naar hunne deuren - ‘'n berechting!’ zeggen ze gejaagd - ‘'n berechting!... naar wien is 't?’ wordt er langs alle kanten angstig gevraagd... Niemand weet het.

Maar algauw loopt het gerucht rond: de schaper is buiten adem komen geloopen, heeft de kosterin verteld... Waantje! 't oud Waantje is op zijn land gevallen,... ze peisden dat het dood was,... ze hebben het naar huis gedregen... en nu gaan ze het berechten!...

De vrouwen schudden al zuchten het hoofd... ze spreken onder malkaar nog 'n wijlke van 't leutig manneke dat ze te morgen nog in de kerk gezien hadden, gave en gezond en nu lag het zoo in eens op het uiterste... Eensklaps rinkelt de bel... allen vallen eerbiedig op de knieën in aanbidding voor den Heer. En statig treedt de oude herder met het Hoogweerdige door de straten... en spijts

zijne ziekelijkheid wil hij zijn ouden vriend zelf ter hulp staan voor de laatste reis....

En voor 't voutevensterken van Waantje's huizeke is het gordijntje dicht toegeschoven. Op 'n sneeuwwit bedje ligt het oude, lastig ademend, de groote doffe oogen wijd open,... 't prevelt soms eenige woorden om zijne zuster te troosten; bij wijlen wringt het krampachtig zijne beenderige hand naar zijn hert,... en eensklaps heft het hem wat op... en 't luistert; 't heeft de bel gehoord...' Ons Heer is daar! verzucht het, en een hemelblijde glimlach straalt uit zijn oogen....

***

Alles is gereed voor de groote reis naar de eeuwigheid!...

Waantje! - zegt de priester die hem nevens de sponde neêrgezeten heeft - Waantje! voelt ge u nog niet beter!

- Oh! neen ik! - antwoordt het zachtjes - ik ga sterven en ik voel het zoo goed!...

- Zoudt ge geerne sterven, Waantje?

- O ja 'k... Over zijn bleek wezen komt diepgevoelde vreugde zweven. Maar op eens verdwijnt die blijdschap.... Zijne oogen hebben Trezeken ontmoet;... 't arm vrouwke treedt al snikken het voutje binnen;... Trezeke! zucht Waantje - 't zal alleen zijn!...

Oh! mommelt het tusschen 'n vloed van tranen - Waantje! vraag toch als ge daar hoog zult zijn, dat ik allicht zou mogen volgen!... de droefheid nijpt zijne keel toe, 't slaat zijnen voorschoot vóór zijne oogen en 't gaat tegen 't vensterken staan...

Waantje heeft 'ja!' geknikt, maar een traantje - het laatste - is in den hoek van zijne diepe oogen komen perelen...

Na eenige stonden stil lijden wenkt het lichtjes naar den priester... 'Ge ziet wel! vezelt het stillekens... ik zal nog eêr weg zijn dan gij! - 't wacht 'n bitje,... een zoete lach komt om zijne lippen - mijnheer de Pastor - zegt het... en 't smaakt op voorhand zoo diep wat het zeggen gaat: ik ga achter mijne hofstêe!... Ons Heer heeft

geroepen ‘Waantje!’ en ik volg, o! zoo geerne, zoo geerne!... 't Zwijgt.... 't en kan niet meer.

De herder was tot in 't diepst zijner priesterziel getroffen door dat kinderlijk eenvoudig betrouwen. - Waantje! spreekt hij - ge zult weldra bij Jesus zijn... bij Onze Lieve Vrouw die ge zoo vurig bemindet... bij vader en moeder die al gereed staan om u te ontvangen....

- En dan! - gaat het als in begeestering voort - o dan zal het feest zijn!... feest!... groot feest!... bij vader en moeder... en Trezeke zal achterkomen... O! en dan is het voor eeuwig... te gaâr!...

***

En 's namiddags ging het slechter met Waantje...

De oogen gingen allengskens toe... de adem werd soms onderbroken, en dan was het hijgen en snakken naar de laatste levenskracht....

En als de zon aan 't zinken was, vertrok Waantje naar den hemel, van op hetzelfde voutje van waar vader en moeder naar Ons Heere gereisd waren...

En eer de beêklok luidde, had het zijns levenswerk af...

Zijn gebed was voorzeker verhoord geworden daar boven, want kort nadien ging Trezeke ook voor goed weg, ‘naar Waantje’ lijk het tegen de zuster van het hospitaal gezeid had.

En de menschen, als ze na Trezeke's begraving van 't kerkhof naar huis toekeerden, zeiden ter neêrgeslegen onder malkander ‘'t is toch haastig gegaan!... God is wonder in zijne werken... Hij wilde ze te gaâr bij Hem... 't waren twee zulke brave zielen!...

En menig kind dat met vader of moeder was mogen meêkomen, droogde met het wit zakdoeksken 'n traantje uit de rôo oogskens, want ze zagen Waantje en Trezeke zoo geerne en ze hadden er altijd zoo geerne van gezien geweest.

FR. BERTRAND, Ord. Cap.

[Nummer 21]

De weerde der Eddaliederen

KENNEN we de geschiedenis van onze Germaansche voorouders?

Op bl. 2 van *Biekorf* jg. 1905, schrijft Caesar Gezelle: ‘Wie is er onder ons die, wanneer hij de schoolbanken voor goed verlaat, zijns ondanks, niet ten minste iets heeft moeten te weten komen van.... grieksche of latijnsche goden, en hoeveel zijn er onder ons die evenveel weten over de germaansche godenleer; 't is onze schuld niet, maar t' is jammer en waarom?

Onder andere, omdat we die met evenveel en meer reden mochten kennen en behouden als de ons zoo vreemde grieksche en latijnsche godenwereld; immers is de germaansche mythologie ons meer eigen, ze is zoo veel schooner en vooral is ze een groot deel zuiverder.’

Reeds in 1902 hadden E. Soens en J. Jacobs over dezen

toestand geklaagd[1]: ‘Tot nog toe,’ zegden ze, ‘is, in het onderwijs der Nederlandsche hoogere of middelbare scholen, geen plaats voor Germaansche mythologie ingeruimd. Drie eeuwen lang, heeft men aan onze jeugd de vruchten van vreemden bodem te plukken gegeven en het erfgoed van het voorvaderlijk geslacht in de vergetelheid gelaten. Dit alleen wil ik beweren, dat, nevens de vreemde godsdienst - en beschavingsleer, ook de inlandsche, voorvaderlijke eene eereplaats mag bekleeden..... Dan zal het onderwijs nationaal zijn en de bron wezen van nationale gevoelens bij het Nederlandsche volk.....’

Niettegenstaande deze twee - zelfs lange - aanhalingen, wil ik hier nog een derde getuigenis inroepen, waardoor eens te meer zal blijken, welk belang er gehecht wordt aan de studie der Oudgermaansche beschaving, ook in opzicht van 't nationaal kunstgevoel.

In zijn werk: ‘*Germaansche Beelden uit de Heldensagen* (Nederlandsche Boekhandel, 1904)’, zegt Omer Wattez: ‘Geleerden uit vroeger dagen, gewoon den uitwendigen vorm der oude Grieken en Latijnen boven alles te stellen, zagen in de Oudgermaansche kunst niets dan ruwheid, barbaarsche onbeschaafdheid. Bij nadere beschouwing hebben wij ontdekt, dat die schijnbaar ruwe vorm was als het erts, dat het kostbaarste der metalen bevat...’ (bl. 8). En verder: ‘Die poëzie, die kunst van de oude Germanen, is ook de onze; maar wij, Nederlanders, schijnen het minder te weten. Men heeft ons de oogen te veel naar elders doen richten...’

Laten we hopen, dat ons iemand weldra zal aantoonen, op welke wijze er in ons onderwijs ook aan de geschiedenis der Oudgermaansche beschaving een plaats zou kunnen ingeruimd worden. Intusschen echter zullen velen misschien er naar streven, om door zelfonderricht hun kennis te volmaken, en 't ware dus nuttig te onderzoeken, wat we

(1) Zie bl. 6 van ‘Handboek voor Germaansche Godenleer door E. Soens en J. Jacobs - Gent, Siffer, 1902, blz. 219.’

kunnen te weten komen door het bestudeeren van oude letterkundige bronnen. De merkweerdigste van deze bronnen is ongetwijfeld de Edda(1); en daarom zullen we nu over de weerde van dit werk enkele bijzonderheden meedeelen.

Doch vooreerst, wat beteekent het woord Edda, en wat staat er in het werk, dat alzoo genaamd wordt?

Edda beteekent Overgrootmoeder; waarom echter aan het boek dien naam gegeven werd, weet niemand te zeggen. Men onderscheidt de oudere en de jongere Edda; de oudere is opgesteld in stafrijmen volgens den eigenaardigen versbouw der oude Germanen, en bevat veertien liederen over goden en een-en-twintig over helden. De jongere Edda is in proza, en diende tot handboek, waaruit de Skalden, de beginnelingen, de wetten en de stof der dichtkunst konden leeren.

Hoe zijn we in het bezit van die oude zangen gebleven? De Eddaliederen, door verscheidene Skalden gedicht, werden in het begin van de XIII^{de} eeuw door een onbekenden IJslander *verzameld*, maar het oorspronkelijk handschrift is verloren gegaan. De jongere Edda werd *opgesteld* in de XIII^{de} eeuw door den geschiedschrijver en dichter Snorri Sturluson (1178-1241), en wordt daarom ook Snorri's Edda genaamd. Langen tijd bleven de Eddaliederen in de vergetelheid, totdat in de XVII^{de} eeuw, bisschop Brynjolf Sweinson een handschrift ontdekte, in IJsland, op het einde van de XIII^{de} eeuw, geschreven. Bisschop Brynjolf meende, maar ten onrechte, dat de Eddaliederen verzameld werden door den geleerden IJslander Sämund Sigfusson uit de XII^{de} eeuw, en daardoor wordt de oudere Edda nu nog Sämund's Edda genaamd.

Heel belangrijk is het te weten, *in welken tijd* de Eddaliederen gedicht werden. De Skalden immers geven ons

(1) De beste Duitsche vertaling is die van Hugo Gering: ‘Die Edda - Die Lieder der sogenannten älteren Edda, nebst einen Anhang: Die mytischen und heroischen Erzählung der Snorra Edda. Leipzig und Wien. Bibliographisches Institut, bl. 17-401.’

het beeld van de beschaving en van het leven *uit hunnen tijd*, en zeggen ons hoe *alsdan* het geloof en de gebruiken van hun volk waren. Daarbij, kan men aantoonen, dat de Eddaliederen opgesteld werden in een tijd, dat er nog geen of weinig betrekkingen waren met vreemde volken, dan zal men ook een duidelijk bewijs opleveren, dat de Eddaliederen echt Noorsch zijn, vrij van vreemde bestanddeelen, een beeld van zuiver-Germaansch leven.

Wat de jongere Snorri's Edda aangaat, er werd van het begin af vrij algemeen aanveerd, dat de opsteller ervan was de reeds genaamde Snorri Sturluson uit de dertiende eeuw. Veel belangrijker dus is het onderzoek naar den oorsprong der *oudere Edda.*

Toen bisschop Brynjolf zijn kostbaar handschrift ontdekte, was de geestdrift algemeen. Vol bewondering voor die oude liederen, twijfelde er niemand aan, of die zangen waren opgesteld in de zesde of vijfde eeuw of zelfs nog vroeger. Vandaar kwam men tot het besluit, dat die liederen onvervalscht Germaansch waren, aangezien ze voortkwamen uit een tijd, dat de betrekkingen met vreemde volken niet levendig en innig waren, zoo dat er met vreemden invloed niet af te rekenen viel.

Geleerden echter begonnen de liederen van naderbij te beschouwen, en moesten, jammer genoeg, vaststellen, dat de zangen zoo oud niet waren dan men het eerst meende. Nu luidt de algemeene uitspraak: Niet één der Eddaliederen werd gedicht vóór de negende eeuw; sommige echter zijn veel jonger, en dagteekenen slechts uit de twaalfde eeuw.

Het werd dus volstrekt noodig, een degelijk onderzoek in te stellen nopens de weerde van de Edda. Zijn de liederen wel echt Noorsch? Wat is hun beteekenis voor de kennis der Oudgermaansche beschaving? Er wordt aanveerd, dat de zangen komen uit den Wikingentijd; er valt dus na te gaan wat men door dit tijdvak in de geschiedenis van het Noorden verstaat.

De *Wikingentijd*[1] wordt gerekend van af ongeveer het einde der achtste eeuw tot aan het invoeren van het Christendom in het begin der elfde eeuw.

Wikingen zijn varende, reizende Noormannen, die van uit hun kille poolstreken uitweken naar 't zonnige Zuiden.

Daar was een tijd, dat het Noorden ver af lag van alle hoogere beschaving, alsof het begraven ware geweest onder ijs en sneeuw in dikke duisternis. Eerst waren de Roomsche legerbenden gekomen om de Noorsche volken wakker te schudden; steeds hooger en hooger in de Germaansche landen trokken de vreemdelingen op, en reeds in het vijfde jaar na Christus was er een Roomsche vloot in de Deensche wateren te zien geweest.

Waar de Roomsche legerbenden eenmaal den weg gebaand hadden, daar volgden weldra de kooplieden, en zoo ontstond er weldra een voortdurend en wederzijdsch verkeer tusschen 't Noorden en 't Zuiden. Dit verkeer was nu eens levendig en krachtig, zooals ten tijde der volksverhuizingen; dan wederom wat stiller en slapper en ‘slechts traag vloeien dan weder de levenbrengende beschavingsstroomen uit het christen Europa naar het Noorden, het meest wellicht uit der Franken rijk en voornaamlijk uit de oude handelsteden in de Rhijnstreken en de Nederlanden, Keulen, Dorestad, Utrecht enz., maar ook uit Schotland en Ierland over de eilanden Orkneys en Shetland naar Noorwegen. Gottland echter is gansch voornaamlijk een beschavingspunt....’[2].

De betrekkingen met Zuid-Europa werden dus nooit heel onderbroken, maar het einde van de achtste eeuw was waarlijk een keerpunt in de geschiedenis van 't Noorden. De Wikingen, de varende en reizende Noormannen, staan

(1) Vgl. de hoofdstukken VI en VII van het werk van Prof. Dr. ALEXANDER BUGGE: ‘Die Wikinger. Bilder aus der Nordischen Vergangenheit.’ Autorisierte Ubertragung aus dem Norwegischen von Dr. Phil. Heinz. Hungerland. - Halle a.s. Verlag von Max Niemeyer 1906, blz. 282.

(2) Vgl. ALEXANDER BUGGE. Aldaar bl. 214.

op, in meerder aantal dan ooit, gereed en geweerd voor hun lange tochten. ‘De Zweden trekken naar 't Oosten, en dieper zuidwaarts tot aan de Zwarte Zee en Konstantinopel; de Denen varen naar de Nederlanden, Frankrijk en England, en de Noorwegers naar Noord-England, Schotland en Ierland en verder op naar IJsland en Groenland en Finland’[1].

De voeling en het verkeer tusschen Noord en Zuid is krachtiger dan ooit, en geen wonder dus, dat er langzamerhand bij de Germanen, ook in de Skandinavische landen, een nieuwe beschaving, een nieuwe levensopvatting opdaagt: de wortels ervan zitten in eigen bodem, maar blad en bloem zijn meestendeels aan de vruchtbare stralenwarmte van een vreemde beschavingszon te danken.

Nieuw leven is er op alle gebied: spraak, schrijfwijze, kunst, gebruiken, geloof, alles treedt een nieuw tijdperk in.

Lang echter zal het duren eer de Noorsche volken waarlijk en wezenlijk bij Europa's christene volken ingelijfd zullen zijn. Eerst in de elfde eeuw immers geraakt het Christendom bij hen voor goed binnen, en slechts langzaam, kan het zijn heilzamen invloed uitoefenen en de gewenschte vruchten afwerpen.

De Wikingen en alle Noormannen immers waren ruwe kerels, en de geschiedenis uit dien tijd verhaalt ons, hoe ze op hunne tochten brandden, moordden en roofden. Als we van Wikingen hooren spreken, dan dunkt het ons, het smeekgebed van onze voorouders te hooren: ‘Van de woede der Noormannen, verlos ons, Heer.’

En toch zouden we het mishebben, meenden we, dat die volken slechts barbaren en wilden geweest zijn. ‘Ze hadden het gemeenschappelijk leven, op wet en recht gesteund; ze hadden een hoogst ontwikkeld rechtswezen, kennis in alles wat de zee aangaat, bekwaamheid in de kunst om schepen te bouwen; ze vonden hun genot in

(1) Vgl. AL. BUGGE. Ald. bl. 215.

't handeldrijven'[1]. Wanneer de andere volken nog heel voorzichtig slechts langs de kusten van haven tot haven vaarden, dán reeds zeilden hun snekken en draken vrij en stout op de wijde zee; reeds in de middeleeuwen durfden de Noormannen het wagen, ontdekkingsreizen naar de poolstreken te ondernemen.

Dit was dus de Wikingentijd, waarin de Eddaliederen ontstonden. De Skalden, meer dan het minder volk, stonden onder den invloed der nieuwe levensopvating, en zullen ons die nieuwe gedachten in hun zangen meêdeelen. Wie dit niet aanveerdt, zal vele vragen, die nopens de Edda gesteld worden, moeilijk oplossen; integendeel, die langs dezen weg de verklaring voor deze vragen zoekt, vindt een bevredigend antwoord.

Laten we een dezer vragen wat nader beschouwen.

Hoe komt het dat Wodan, in 't Noorden Odin, de hoofdgod der Skandinaven geworden is? Hoe heeft hij, afschoon een stamgod uit het Zuiden, de andere Noorsche godheden, Thor, Freyr en Njord, achteruitgedreven, om in hun plaats te komen?

Om daarop te antwoorden, zullen we heel kort Wodan's oorsprong, zijn aankomst in 't Noorden en zijn zegevieren over de andere godheden aantoonen.

Wodan dus, in het Noorden Odin genaamd, was voor onze voorouders de verbeelding van den wind. Bij alle Germaansche stammen was hij bekend, en zijn gedachtenis hebben we tot nog toe in den naam ‘Woensdag’ bewaard[2].

Wodan echter was bij alle Germanen niet op gelijke wijze vereerd. Sommige volken aanzagen hem als een godheid, andere alleenlijk als een reus.

Het schijnt een bewezene daadzaak, dat Wodan, in den beginne, slechts in Duitschland als een godheid vereerd

(1) Vgl. AL. BUGGE. Ald. bl. 219.
(2) Vgl. het tiende hoofdstuk van ‘Germanische Mythologie von Eugen Mogk - Strassburg, Trübner. 1898, - S. 177,’

werd: hij was daar een stamgod, ter wiens eer men groote feesten vierde en zelfs menschenoffers bracht.

Elders speelde Wodan een min verhevene rol: hij was daar slechts een windreus. Volgens de scheppende verbeelding immers der oude Germanen, leefde er in den wind een machtig en hooger wezen, wiens krachtige stem men in de lucht hoorde bulderen; wiens reuzenhand men zelfs boomen zag ontwortelen, en in de natuur allerlei schade zag aanrichten; wiens machtige adem over de velden en door de boomkruinen draafde, en ginds hoog de wolken verdreef. En toch was Wodan daarom nog niet overal als een godheid vereerd, maar als een reus, een *Demon*, dat is, een van die verzinselwezens, ontstaan uit de belichaming en de bezieling van de grondstoffen der natuur en van de luchtverhevelingen.

Den eeredienst van Wodan, *als windgod*, vindt men dus alleen in 't Noord-Westen van Duitschland, aan de boorden van den Neder-Rhijn. Van daar is hij, ten tijde der groote volksverhuizingen langs alle kanten de Germaansche gewesten binnengedrongen. Van dáar o.a. is hij reeds in de vijfde eeuw met de Saksen naar Engeland overgevaren. Van dáar ook is hij over Denemarken in Noorwegen gekomen, en dan verder op met Noorweegsche uitwijkelingen in IJsland, de bakermat der Noorsche Skalden.

Heel belangrijk nu is 't om na te gaan, hoe Wodan's eeredienst in 't Skandinavische Noorden de bovenhand kreeg. Daar immers vond Wodan-Odin bij zijn optreden geduchte tegenstrevers, zooals Thor, Freyr en Njord, die altijd bij vorst en volk hoog in aanzien gestaan hadden.

Vooral in den Wikingentijd zien we den einduitslag van deze botsing tusschen Odin en de andere godengestalten? Odin werd zegevierend ontvangen bij de edelen, bij de dichters en in 's konings hof, maar de Noorweegsche boer bleef zijn oude goden standvastig getrouw.

Wodan immers kwam in 't Noorden, niet enkel als wind- en stormgod, maar vooral als drager en verbeelder der beschaving en der verstandelijke ontwikkeling. Uit het

Zuiden kwam hij, maar ook uit het Zuiden kwam het hooger geestesleven, verwekt door den ingrijpenden invloed van christene en klassieke gedachten. Wodan werd aangezien als de brenger van die nieuwe beschaving, en zoo verstaat men, hoe hij in hooger kringen gemakkelijken ingang heeft gevonden.

Nu was 't de gulden tijd voor Odin's eeredienst in 't Noorden. In de Edda wordt Thor voorgesteld als vriend van den landbouwer, als zelf met ruw handwerk bezig; maar Odin wordt door de Skalden bezongen als de aloverheerschende en machtige God, het opperhoofd van alle goden, en de Vader van alle menschen.

De Eddaliederen vereeren hem als god der wijsheid en der dichtkunst, den bewaarder van den dichtersdrank, den schutsgeest der Noorsche zangers - en daarin is hij dus nogmaals de verpersoonlijking van alle geestesontwikkeling.

Uit het voorgaande zal men dus gemakkelijk zien, wat de invloed der betrekkingen tusschen 't Noorden en 't Zuiden, vooral in den Wikingentijd, kon teweegbrengen op gedachten en voorstellingen in de Edda. Wodan bijvoorbeeld werd daardoor over gansch het Germaansche land als een godheid aanveerd, en nu kwam hij niet meer voor, enkel als een verbeelding van wind en storm, maar als drager en verspreider van alle hooger gedachte en beschaving.

('*t Vervolgt*)

L. GHYS

Oesters en Typhus

DE liefhebbers van smakelijke spijzen klagen putten in de eerde, dat zij geene oesters onder den tand meer en krijgen: ‘Zullen zij eeuwig oesters moeten derven? Is dat zoo gevaarlijk? Is er daar geen hulp tegen? Kan het hooger bestuur geene doeltreffende maatregelen

nemen? Zullen zij, zal de mensch met al zijn verstand eeuwig moeten onderdoen voor eenen hoop kwaadwillige levelingen? Is het leven al lang niet bitter en lastig genoeg? Dat het nog mossels waren, maar oesters!' Alhoewel ik, in zake van eten en drinken, reeds ruimen tijd mijn lichaam heb leeren kastijden en mijne neigingen tegenwerken, toch kan ik het in mijn hert niet vinden aan die welgemeende en redelijke klachten onverschillig te blijven, en heb ik het op mij genomen mijn voorgaande artikel 'Over Oesters' in *Biekorf*, met deze kortbondige studie te volledigen.

Van over ouds stond het bekend dat de oesters zware buik-stoornissen kunnen te wege brengen.

In herfstmaand van 't jaar 1603 werd de fransche koning Henri IV, te Rouen, schielijk getroffen 'd'un grand dévoiement jusques au sang, que les médecins disaient provenir de trop d'huîtres à l'écaille qu'il avait mangées'. Wilt dat nu enkel zeggen, zoo ik meene, dat Henri IV rauwe oesters opat, oesters uit schelpen, of beteekent zulks dat die koning, die gulzig was, nu en dan zonder achterdenken eene scherf van zijne oesterschalen in stukken knabbelde en inzwolg? De geneesheeren die hem bezorgden twistten daarover. Een dingen is zeker, 't is dat gestampte oesterschelpen te dien tijde hoog in aanzien waren, tegen 't zuur.

In de jaren 1700 waren de gevallen van oestertyphus zoo menigvuldig allenthenen, dat het beheer van verschillige landen tegen de oesters maatregelen verzinde.

Op het einde der verledene eeuw brak oestertyphus los ten allen kante. In 1894, werden te Middletown 23 mannen, waaronder 4 doodelijk, door de ziekte aangetast, die gezamentlijk deel genomen hadden in een avondmaal, en rauwe oesters genut hadden. In November 1902 vierden de twee steden Winchester en Southampton de plechtige intrede hunner burgmeesters, en werden op het gastmaal oesters opgediend. Te Winchester, op 134 kermisgasten, vangen er 62 buikloop, en 9 typhus. Te Southampton, op

132 dischgenooten, worden er 55 erg ziek, waarvan 10 aan typhus. In 1906, berst er eene typhusziekte uit, veroorzaakt door het eten van oesters, oorspronkelijk van Cette.

Netter, met eenige andere vakmannen, leest in de fransche ‘Académie de Médecine’ een belangrijk verslag over 120 besmettelijke gevallen, in 4 maanden tijds uit verschillige steden opgedaan, en allen toeschrijflijk aan het gebruik van oesters stammende uit eene en dezelfde zeestad. Door menigvuldige proefnemingen allerhande maakt hij goed, dat de besmetting enkel ende alleen aan de oesters toe te wijten was. Verders werd ontegenspreeklijk bewezen dat er inderdaad typhus-levelingen zaten in oesters ontnomen uit oesterputten, uit vischwinkels en gasthoven. Waarom niet? Ze nestelen en woekeren wel in 't water, in de melk en in de groensels.

Klein heeft door zorgvuldige onderzoekingen vastgesteld dat de typhus-bacillen in zeewater snel vermenigvuldigen, dat bezoedelde oesters, na 9 dagen wasschens in zuiver zeewater, nog niet kiemvrij zijn; en Cyrus Field heeft bestatigd dat de typhus-levelingen in doode of vervrozene oesters meer dan zes weken blijven leven. Dat is taai goed!

't Eenige middel om de oester-liefhebbers van alle ziektebesmetting te bevrijden is.... zorg te dragen dat er geene andere dan gezonde oesters in den handel geraken. Dat spreekt! Om tot dat einde te komen, ware 't noodig de oorspronkelijke oesterbanken in zee, en de oesterputten in de kuststeden neerstig te onderzoeken, en uitsluitelijk zulke oestervijvers open te laten, die na herhaalde proefnemingen als kiemvrij en rein mogen aanschouwd worden. Verders, ware 't noodzakelijk uit vreemde landen enkel zulke oesters binnen te laten, die buiten twijfel uit gezonde, wel bewaakte en nageziene oesterputten afkomstig zijn. Ook nog, het vervoer en den verkoop in groote en kleine oesterwinkels en vischkramen nauwkeurig ga te slaan en onder toezicht te nemen.

Al dingen, die gemakkelijk om zeggen en moeilijk om doen zijn. Doenlijk, toch!

Nu dat onze kiezingen over zijn, en met gunstigen uitslag bekroond, zou 's lands bestuur, tegen den oester-typhus, niet een paar onvoldoende maatregelkes kunnen treffen?

Dr LAUWERS

Sperteler!
Wiegelied[1]

KLEINE met uw blonde krollen
en uw blozend aangezicht,
houd uw blauwe kijkers dicht;
stil, die voetjes en die pollen!
Derteler
sperteler
is er niet
dan mijn kleine deugeniet!

Zie, nu hebt ge weer het deken
van uw wiegsken afgegooid;
'k had het toch zoo schoon geplooid
en erover neergestreken.

Onze lieve Heer zal kijven
als Hij met zijne englen gaat
langs de huizen waar zoo laat
kleine kindjes wakker blijven.

Molligste aller dwingelandjes,
laat uw moeken nu wat rust:
'k heb u al zooveel gekust
op uw kaakskens en uw handjes.
Derteler
sperteler
is er niet
dan mijn kleine deugeniet.

FR. PLACIDUS, Mind. Cap.

(1) Getoonzet door Hendrik Van den Abeele, zangmeester van Ste-Walburga binnen Brugge.

Een woordeken op-en-weg
Géen-Menschen!

VAN sommige lieden zegt men: ‘dat en is nu een keer géen mensch!’! Een kneukel, ‘dat en is géen mensch!’ Een bijtebauw, ‘dat en is géen mensch!’ Nu kneukels en bijtebauws en zijn inderdaad maar miswas. Echter men zegt dat evenzeer van een fraaien borger, neemt van een timmerman, met zijn huis vol kinders, doch ongelukkiglijk ook met zijn mond vol tanden... ‘dat en is géen mensch!’ - ook nog van een engel van een kapeljuffrouwe, die maar heuren bril op en zet waneer het geldt om t'helpen foefelen aan kleine dutsen... ‘géen mensch!’ - insgelijks b.v. van een neestig oud mannetje dat altijd met zijn neuze in de boeken gezeten heeft, en een uitgedroogd stokske werd, mager en bleek van te knagen aan papier, nooit aan iemands eer of fame... ‘géen mensch!’ - dan weêr van entwaar een Memling, om zijn mutse die scheef staat, al heeft hij rechte zinnen; - van een schamelen minnezanger, die zingt in de mane liever dan onder een stratelicht: - van een uitvinder die bezeten is, en die zou wiel en werktuig bij hem pakken in zijn bedde; - van een Eerweerden Broeder, met een kazakke die groen is, klaar van te zorgen dat de arme schooljongens zouden roô kaken krijgen; - van een vader ‘die 't een beetjen inhoudt’; - van een moeder die naait en stopt, en wascht en strijkt, en bakt en klakt, en nooit en slaapt; - van een jonkman die geen duiven en houdt; - van een jong dat den zondag naar 't lof gaat, en niet naar Oostende; - van een begijntje dat bidt; - van een schilder die voortdoet; - van een voerman die is voor den vooruitgang!... Wel! Nog van honderd anderen die den oppas in 't lijf hebben, en die het, als 't regent, laten regenen! ‘Allemaal, allemaal, allemaal géen menschen!’

'k Zou mijn hand in 't vier leggen, dat Simoen Stevin b.v. ook géen mensch en was; Breydel, zeggen sommigen, en is 't nooit geweest; Lanceloot Blondeel en droomde

maar van Brugge's Zeehaven; Gezelle had langentijd veel te grooten kop voor zijn oude; en van Sinte Godelieve, 't kosttede heur leven. ‘Allemaal géen menschen!’

Vraagt het maar in de herbergen waar de pinten vijftien cent gaan, en waar dus de gesprekken kostelijk zijn; of bij enkele nieuwerijken, die hun oordeel zooveel te minder wegsteken daar ze meer indachtig zijn dat 't vergulsel ervan nog versch is. Vraagt het ook nog in de spoorwagens aan de jongeheeren met veel gepak; in de treffelijke beêvaarten aan de Congreganisten wier roozenhoeden luidst klinken; in de kunstavonden, aan de kenders die alle stukken weleer nog eens beter hoorden gespeeld worden; en dan overal, aan alle dezen die honderd keeren op een dag zeggen dat ze geen tijd genoeg en hebben, en niet en weten waar hun hoofd staat. Van zoo ge gewaar wordt in alle deze middens dat ze aan 't fransch-spreken zijn, neemt dadelijk uwen hoed af, en vraagt er maar stout ('t is 't oogenblik) of 't waar is dat de bovenvermelden allemaal ‘géen-menschen’ en zijn, en wie het nog is buiten dezen? Men zal het u daar kunnen zeggen, want daar is 't dat ze 't weten!

J. HAGEL

Mengelmaren

Dr JOS. SCHRIJNEN.

1o *Etymologische folklore.* Volkskunde, 16e jaarg. bl. 181-185.

2o *Twee volksheiligen.* Volkskunde, 19e jaarg. bl. 1-8.

Sagen, legenden, enz., kunnen op meer dan een wijze ontstaan, maar schrijver heeft het hier over de verschillende volksuitingen, die berusten op zoogenaamde volksetymologie.

Men weet bijvoorbeeld hoe een volksvoorstelling kan ontstaan of gewijzigd worden door den klank-zelf van een naam. ‘De H. Valentijn is in Duitschland patroon tegen de vallende ziekte of epilepsie; de H. Blasius, in Vlaanderen aangeroepen tegen zweren of huiduitslag (huidblaasjes), beschermt in Denemarken tegen den blazenden wind; de H. Lambertus wordt aangeroepen tegen lamheid, de H. Rosa tegen de roos, St. Clou heeft in Frankrijk de zweren, die men *clou* heet.’ En andere voorbeelden nog zou men kunnen aanhalen.

In zijn eerste opstel: Etymologische folklore, spreekt schrijver voornaamlijk ‘over de *HH. Katharina*, *Lucia* en *Clara*, die alle drie etymologisch met het begrip, ‘licht, reinheid, helderheid’ in verband staan.

De *H. Katharina* komt dikwijls voor als een weêrheilige: na regen geeft de Heilige Katharina zonneschijn.

De *H. Lucia,* een echte volksheilige, wordt in Nederland en België bij oogziekten aangeroepen. ‘Vandaar, meent Pater de Smedt, de gewoonte, haar voor te stellen met twee oogen in de hand of op een schotel; van daar ook de legende, volgens welke zij zich de oogen zou hebben uitgerukt, om zich aan de lagen van een door hare schoonheid betooverd jongeling te onttrekken.’

Ook de *H. Clara* wordt bij oogziekten aangeroepen, en door velen wordt er haar het een of ander beloofd voor helder weêr en zonneschijn.

In zijn tweede opstel: Twee volksheiligen - te weten de HH. Lucia en Brigitta - wil schrijver aantoonen, hoe ‘de *H. Lucia* in sommige opzichten met de Iersche *H. Brigitta* of *Brigida* overeenkomt’ en wel voornaamlijk, hoe de legende van het uittrekken der oogen aan beide volksheiligen vastgehecht wordt.

Op iets anders nog wil schrijver de aandacht vestigen, d.i. ‘op de goede diensten, die, in geval van onzekerheid, door de Folklore, beschouwd als hulpwetenschap der Linguistiek, kunnen worden betoond’. En hier zou de Folklore den taalkundige kunnen helpen, om de woordafleiding van de Germaansche godin *Holda-Perchta* en van de *H. Brigitta* vast te stellen.

We hebben trouwens reeds gezien, dat er een verband bestaat tusschen de HH. Katharina, Lucia, Clara en Brigitta; we kunnen nu nog aanwijzen, dat er ook een verband bestaat tusschen die heiligen en de Germaansche godin Holda-Perchta.

Deze laatste ‘was de verpersoonlijking van het morgenrood, godin van de vruchtbaarheid en het leven, maar ook van de duisternis en den dood’.

De H. Lucia wordt aangeroepen voor het licht der oogen, en vereerd als patrones van de spinsters. We kunnen daarbij voegen wat Guido Gezelle zegt in zijn Duikalmanak op den 13sten in Wintermaand, feestdag der Heilige: ‘Men placht op vandage eene appelbranke in eene flessche water te steken, verwachtende dat zij met Kerstdag zou bloeien’. Welnu, Holda-Perchta was ook godin van de vruchtbaarheid, en gekend als spinster.

Ook de H. Katharina is patrones van de spinsters. Vgl. Duikalmanak op den 25sten in Slachtmaand.

Welnu, welke is de schakel, die dit alles verbindt?

En het antwoord is: omdat al die namen met het begrip ‘helderheid, zien’ in verband staan.

En dus, *Brigitta* komt niet van een Indogermaanschen wortel *Bergh:* groot, hoog, machtig zijn; maar van *Bherg*: schitteren.

Zoo ook komt *Perchta* of *Bertha* uit denzelfden Indogermaanschen wortel; en men heeft het mis, als men aan het Oudhoogduitsche *bergan* ‘verbergen’ denkt.

L.G.

J*oannes Ludovicus Billiau,* pastoor van Sint-Gilliskerk te Brugge (1814-1827).

De levensbeschrijving van den E.H. Billiau wordt omstandig gegeven in het boek: De bekende pastors van Sint-Gilles te Brugge door Kanonik E. Rembry. - Brugge 1890-96, op bl. 333-373.

Onder de oorkonden van de H. Magdalenakerk vonden we nopens de begrafenis van den E.H. Billiau iets, dat in het werk van Kan. E. Rembry niet vermeld wordt.

Volgens den raad van dezen geleerden en zorgvuldigen schrijver, te weten ‘de overgeschotene brokkelingen te verzamelen, opdat zij niet verloren gaan’, zullen we hier dit stuk laten drukken.

Doch laten we vooreest zien, waarvan er spraak is.

De begraving van den eerweerden heer pastoor Billiau was waarlijk prachtig geweest. Na den dienst in de kerk werd ‘het lyk in eene gewoone doodkoets geplaatst..... op geheel den uytgestrekten weg tot by, ja tot op het kerkhof, dat wel dry kwart uers van de kerk van Sint-Gillis is afgelegen, waeren de straeten binnen, en den weg buiten de stad, met menschen van alle standen, bezet.... Buyten de stad komende, is het lyk gedraegen door de leden der broederschappen tot op het kerkhof, alwaer het ter regte zijde van het kruysbeeld is begraven.’ Vgl. *De bekende pastors...* bl. 367.

Welnu burgemeester en schepenen wilden dat de lijken naar het kerkhof gevoerd - en niet gedragen - werden, en daarover schreven ze een brief naar pastoors en kerkheeren. Dezen brief nu willen we hier meedeelen.

Brugge den 11 Juny 1827.

Eerweerde en Edel Gestrenge Heeren,

Ingevolge de Reglementen op de Begravingen voor de steden, de lichaemen moeten van de kerken naer het kerkhof in voituren gebragt worden, niet tegenstaende deze Reglementen, eene Confrerie heeft zich onlangs veroorlooft te dragen van aan de stadspoort tot op het kerkhof, het lichaem van wylen den Eerw. Heer Pastor van St-Gillis met eene draegbaer van de kerk, welke men vooruit buiten de gemelde Poort had doen dragen, dat gebruik verboden zijnde en Perykel van besmetting aanbiedende namentlyk naerdat de doodkiste in de voiture beweegd geweest is; wy zyn wel van voornemen zulks in het toekomende te beletten, maar om het misbruik te voorkomen, liever als hetzelve te reprimeeren te hebben, geven wy ons de Eer U Eerwaerde en Edel gestrenge heeren te verzoeken de Orders te willen geven aen wie het behooren mag, om dat sulks niet meer geschiede, en dat er niet meer van de draegbaren welke aen de Fabrieken toebehooren op eene onbillyke wyze worden gedisponeert.

Burgemeester en Schepenen
Vande Male de Nys
Ter ordonnantie den Secretaris Houvin.

Aan de Eerweerde en Edel gestrenge heeren Pastor en Kerkmeesters van de Magdalena te Brugge.
L.G.

[Nummer 22]

De weerde der Eddaliederen
(Vervolg van bladz. 345)

TOT nog toe echter hebben we niets gezegd, dat kan gelden als een bewijs tegen de weerde der Eddaliederen als echt Noorsche zangen.

En inderdaad, zou men niet mogen aanveerden, dat het nieuwe leven, dat overal opborrelt, een ontwikkeling is van eigen nationale bestanddeelen? Die ontwikkeling zou weliswaar ontstaan zijn onder den invloed van de betrekkingen met het Zuiden, maar hoever is die ontwikkeling iets vreemds, iets dat van buitenwaarts in het Noorsche leven gedrongen is? We staan dus nog altijd voor deze vraag: '*zijn de Eddaliederen echt Noorsch*, *onvervalscht Germaansch?*'

Wie het meest stelselmatig tegen dit echt-zijn en dit onvervalscht-zijn opkwam, is Sophus Bugge[1], hoog-

(1) 'Studien über die Entstehung der nordischen' Götter-und Heldensagen van Sophus Bugge... autorisierte Uebersetzung von Oscar Bremer. - München, Christian Kaiser 1889. Preis M. 12. S. 590.'

leeraar te Christiania. In de inleiding tot zijn welbekend werk: ‘Studien über die Entstehung der Götter-und Heldensagen’ geeft hij een algemeen overzicht van zijn stelsel: volgens die inleiding zullen we zoo kort mogelijk de meening van Bugge uiteendoen, om daarna het woord te laten aan een anderen gezaghebbenden schrijver, Hugo Gering, die ons zal zeggen wat hij tegen de stelling van Sophus Bugge weet op te werpen.

In de Noorsche mythologie vindt men wel is waar herinneringen uit den oertoestand der *Indo-Germaansche* volkstammen, en uit het tijdvak, dat de ontwikkeling der Germanen nog gemeenschappelijk was. Als algemeen-Germaansch kunnen we bijvoorbeeld sommige mythische personen aanwijzen: *Odin-Wodan*, *Thor-Donar* enz.; en er wordt hun een gelijkaardige werkzaamheid lijk bij ander Germanen toegekend. Hetzelfde verband bestaat voor verscheidene voorstellingen op het gezamenlijk gebied der mythenwereld: reuzen, dwergen, schildmaagden, enz.

Maar tot nog toe, zegt Bugge, heeft men niet genoeg de aandacht gevestigd op de vreemde bestanddeelen, die in de Goden- en Heldensagen voorkomen, of men heeft ze te eenzijdig verklaard door oerverwantschap.

Welk is zijn bewijs?

De Oudnoorsche gedichten dagteekenen uit den Wikingentijd, en niet éen is van vóór de negende eeuw. Dit getuigen de versbouw en de taal der gedichten, die niet kunnen overgezet worden in de taal van vóór 800, zonder dat de versbouw op verscheidene plaatsen geschonden wordt. Dit getuigt nog het gebruik van vreemde woorden: 1° Latijnsche, waarschijnlijk in den Wikingentijd over Engeland in het Noorden gedrongen; 2° Engelsche; 3° Irische. Maar werden die vreemde woorden niet eerst later in de gedichten ingelascht? Neen toch, want ofwel worden ze later niet meer gebruikt, ofwel waren ze van 't begin af noodig voor de stafrijmen. - Ten andere, op den Wikingentijd wijzen ook nog veel oordsnamen, die in de liederen

voorkomen; dan nog, het eenzijdig voorstellen van het godenleven als een krijgersleven, enz.

Daarmede wordt het duidelijk, dat de gedichten komen uit den Wikingentijd. Welnu, beweert Bugge: ‘Vele Noorsche goden- en heldensagen ofwel ontstonden onder den invloed van - ofwel zij zelf zijn vertellingen, verdichtsels en legenden, godsdienstige of avergeloovige voorstellingen, die halfheidensche en heidensche Noormannen in de Wikingentijden op de Britsche eilanden vernomen hebben van christenen, te weten van monikken en van lieden, die in monikkenkloosters opgebracht waren.’ (Bl. 9).

Het is immers bewezen, aan den eenen kant dat de Noormannen in die tijden op de Britsche eilanden met de inboorlingen veelzijdige betrekkingen hadden, aan den anderen kant dat de klassieke en christene beschaving bij de Ieren en Angelsaksen, meer dan bij welk ander westersch volk ook, een toevluchtsoord gevonden had.

In de Noorsche sagen is er dus een dooreenmengeling van verschillende bestanddeelen uit de 1° Noorsche, 2° Joodsch-christene, 3° Grieksch-Roomsche beschaving[(1)].

(1) Vgl. ‘De Ondergang en de Vernieuwing der Wereld.’ Jacobs. *Dietsche Warande* en *Belfort*, I, bl. 111, 2de halfjaar 1900.
Daar wordt gevraagd, of er christen invloed in de Völuspa, de eerste der Eddaliederen, moet aanveerd worden.
Ja, antwoordt schrijver. ‘De beschrijving van den ondergang der wereld in de Völuspa bevat *zeker christene* elementen, die met *heidensche* bestanddeelen versmolten in een *Noordgermaanschen* vorm voorkomen.’
En de bewijzen?
1/ Een heiden kon zulke gedachten niet opvatten, zooals we er daar vinden. De ondergang der wereld wordt toegeschreven aan 't zedenbederf van en aan de tweedracht onder de menschen. Er wordt nog gesproken van een vernieuwing der wereld.
2/ Christen invloed heeft in 't Noorden bestaan.
3/ Er zijn wezenlijke gelijkenissen tusschen de Völuspa aan den eenen kant, en het H. Schrift verhaal en de christene schrijvers der eerste eeuw, aan den anderen kant.
‘We willen echter’, zegt schrijver, ‘dien invloed niet overdrijven, noch overal waar hij waarschijnlijk is, hem aannemen.’
Ik geloof, dat we allen met deze zienswijze van den schrijver gerust mogen instemmen.

De bewerking van die stof is Noorsch, en het gansche werk geeft een eigenaardig Noorsch beeld.

De Wikingentijd was allergunstigst voor deze algemeene verwarring: dan immers bestond er nog geen ware kritiek, noch geschiedkundige zin: de verbeeldingskracht was dan het meest, bijna uitsluitend, werkzaam.

Vooral *in den vorm* kan men het eigen Noorsch karakter opmerken, alhoewel ook daar op vreemden invloed kan gewezen worden, voornaamlijk waar de sage in vorm van lied gegeven wordt.

Maar hoe hebben de *christene begrippen* tot heidensche voorstellingen zóó heelemaal kunnen overgaan, dat men later slechts met moeite christene gedachten herkennen kon? Ongetwijfeld hadden die christene gedachten een grooten invloed op de zeden der Noormannen, maar ze zijn in het heidendom als verloren gegaan, omdat de Wikingen, bij dewelken de Edda gedicht werd, in alle landen rusteloos aan 't strijden waren, dus maar stootsgewijze met het Christendom in betrekking kwamen, en ook omdat hun geest en hun streven enkel op kampen en strijden, en niet op denken en zinnen over geloofspunten gericht waren.

Ook de invloed der oude *klassieken* kan niet geloochend worden. Bij 't aanleeren van 't latijn gebruikte men klassieke werken, en dikwijls verklaarboeken - b.v. voor Virgilius - met mythische gegevens doorspekt. Niet noodzakelijk is de vreemde stof langs Engeland in 't Noorden ingekomen. Sommige gegevens kunnen, en dit zelfs vóór den Wikingentijd, langs het Noordwestelijk gedeelte van Duitschland overgevaren zijn. Dit zal vooral voor de heldensage waarheid zijn. De voornaamste zegslieden der Noorsche Skalden waren toch uit de Britsche eilanden.

Eindelijk dient toch opgemerkt te worden, dat vele volkssagen en sprookjes uitsluitend *inheemsch* zijn, en dat sommige trekken uit de goden- en helden sagen enkel door die sagen en sprookjes te verklaren zijn. Wat echter vreemd was, werd tot eigen goed omgeschapen, en zoo

werden verscheidene plaatsen en namen tot Noorsche landstreken en namen veranderd.

Om alles samen te vatten, zal het goed zijn, een toepassing van dit stelsel door den schrijver zelf gedaan, mee te deelen. In de Noorsche liederen is een der liefste godengestalten die van Balder, den god der gerechtigheid, reinheid en onschuld. Welnu, zegt Bugge, een overgroot deel der voorstellingen en gedachten, die Balder aangaan, is ontleend aan de beschrijvingen, die in de Middeleeuwen over Jesus'dood in zwang waren. Laten we de vergelijking aantoonen..

Balder was schitterend schoon: van zijn daden, binst zijn leven verricht, is er bijna niets geweten; alle gewicht echter wordt op het verhaal van zijn dood gelegd. Balder sterft in zijn jeugd. Tot hier toe zijn de punten van gelijkenis heel gemakkelijk om vast te stellen. Wat volgt is min duidelijk: we geven aan den eenen kant Balder's geschiedenis, aan den anderen kant hoe volgens Bugge die geschiedenis beïnvloed werd door middeleeuwsche beschrijvingen van Jesus' dood.

Balder had aan de Asen verteld, hoe hij van gevaar en dood had gedroomd.	Uit een Deensch lied kunnen we gissen, hoe ook aan Jesus zulke droomen toegeschreven geweest zijn.
Daarop vroeg de godin Frigg van alle voorwerpen - vuur, water, steenen, boomen, dieren, enz. - den eed af, Balder niet te zullen kwetsen. Een misteltak alleen deed den gevraagden eed niet.	Volgens een Joodsche vertelling, vroeg ook Jesus vóór zijn dood aan alle hout zoo'n eed af: een koolstengel uit Judas' hof bleef over.
Om Balder eer te bewijzen, en uit spel kwamen de Asen rond Balder staan en schooten op hem; deze echter bleef ongekwetst.	Tijdens de geeseling en de doornenkroning komen de soldaten rond Jesus staan om Hem - maar hier, spotsgewijze - eer te bewijzen.

Maar Loki had kwaad in 't zin. Hij haalde den misteltak en gaf hem aan Hodr, Balder's blinden broeder.	De blinde Hodr is Longinus, die volgens middeleeuwsche legenden blind was.
Loki spoorde Hodr aan, om ook op Balder te schieten met den misteltak. Hodr deed het, en daar de tak den eed niet afgelegd had, werd Balder doorboord.	Volgens dezelfde Joodsche vertelling als hierboven, werd Jesus gehangen aan den koolstengel, die den eed niet gedaan had.
Alle wezens beweenden den dooden god, uitgenomen Loki; deze echter werd gebonden, om eerst aan het einde der wereld wederom vrij te worden.	In vele middeleeuwsche geschriften, wordt breedvoerig verteld, hoe gansch de natuur Jesus' dood beweende, en volgens christene voorstellingen werd Lucifer vastgebonden in de hel tot aan het einde der wereld.
Balder's lijk werd naar Germaansch gebruik op den brandstapel gelegd, en niemand weet wat Odin alsdan in Balder's oor gezegd heeft.	Hierin ziet Bugge overeenkomst met Jo. XII, 29, en Matth. XXIV, 36; waar gezegd wordt, dat het volk meende een Engel met Jesus te hooren spreken, en waar Jesus verklaart dat de Vader alleen den dag van het einde der wereld kent.
De doode Balder vaarde ter helle, waaruit hij echter eens zal terugkeeren.	Christus zal ten laatste dage in volle eer de wereld komen oordeelen.

Zoodus, besluit Bugge, het verzinsel over Balder, zóo we het kennen uit de Gylfaginning en de Völuspa, steunt, zooniet onmiddellijk althans onrechtstreeks, op het onecht Nicodemusevangelie, op Engelsche en voornamelijk Noord-Engelsche christene gedichten, die waarschijnlijk uit de achtste eeuw stammen, op vertellingen over

Christus' dood, op de evangeliën van de HH. Joannes en Mattheus.

Maar juist over die diepe geleerdheid bij de Noorsche Skalden staat Hugo Gering verstomd, of beter, hij kan niet aannemen, dat ze die geleerdheid bezaten[1].

En vooreerst zegt hij, de Ieren, bij wie de Skalden op school gingen, hadden moeten in Grieksche en Latijnsche letterkunde even geleerd zijn, als Sophus Bugge zelf; daarbij hadden ze moeten gedurig over hun letterkundige wetenschap handelen met de Wikingen, die echter om te strijden en te rooven, en niet om te leeren, naar de Britsche eilanden afvaarden. Het is ook niet noodig, altijd aan christen invloed te denken, om de verzinsels te verklaren: daartoe immers voldoet heel dikwijls de natuursymbolische verklaring. Ook kan H. Gering niet aanveerden, dat de Noorsche liederen bijna uitsluitend hun stof en hunnen inhoud te danken hebben aan hun betrekkingen met vreemde volken gedurende het woelen van de Wikingentochten: ‘Stormvloeden plegen niet op te bouwen, maar wel af te breken.’ En als men aan H. Gering vraagt, hoe het Noorden zoo rijk is aan mythische voorstellingen, terwijl integendeel de Germaansche landen in het Zuiden in die zelfde tijden er zoo arm aan waren, dan wijst hij op den invloed der Roomsche zendelingen, die door hun aanhoudend werken alle sporen van het heidendom hoe langer hoe meer in het Zuiden vernietigden.

Ons besluit zal zijn, dat we hier gelijk elders niet mogen overdrijven noch langs den eenen, noch langs den anderen kant. Heel en gansch onvervalscht Germaansch en echt Noorsch zijn de Eddaliederen niet; zonder den minsten twijfel zijn er vreemde bestanddeelen ingedrongen, en wel voornaamlijk onder den invloed van christene gedachten. Maar we zouden toch te vér gaan, zagen we met Bugge om zeggens overal en vooraf vergelijkingspunten tusschen de

(1) Vgl. de inleiding (bl. 7-10) van het hierboven vermeld werk: ‘Die Edda.... übersetzt und erläutert von Hugo Gering’.

Noorsche zangen en klassieke of christene voorstellingen, omdat b.v. ievers in een middeleeuwsch gedicht de een of andere naam of vertelling eenigszins in verband zou kunnen gebracht worden met een naam of verhaal in de Noorsche gedichten.

Maar wat men ook over dit alles denke, de Edda zal altijd in aller bewondering blijven als een grootsch werk, '... ruw als de Noorsche rotsen, als de IJslandsche woestijnen... met een gezonden eenvoud, zelfs een tint van goedmoedigheid en forsche vroolijkheid te midden van deze vreeswekkende dingen. Het sterke, oude Noorsche hart was niet uit op verheven theater-effecten... Schoone trekken van medelijden ook, een eerlijk medelijden...[(1)]' En het bewijs voor dit laatste haalt Thomas Carlyle uit de geschiedenis van Balder, en daar we zooeven reeds over dezen Germaanschen god gesproken hebben, zullen we ook dit bewijs volgens schrijvers woorden aanhalen.

'Balder, "de witte god" sterft; de schoone, de goede; hij is de Zonnegod. Zij gaan de gansche Natuur door om een redmiddel te vinden; maar hij is dood. Frigga, zijn moeder, zendt Hermoder om hem te zoeken of te zien; negen dagen en negen nachten rijdt hij door sombere, diepe valleien, een doolhof van zware schaduwen; komt aan de brug met haren gouden dak; de wachter zegt "Ja, Balder, is hier voorbijgekomen, maar het Rijk der Dooden is ginds, ver in het Noorden." Hermoder rijdt verder, springt over de Hel-poort, Hela's-poort, ziet Balder en spreekt met hem. Balder kan niet bevrijd worden. Onverbiddelijk! Hela wil hem noch voor Odin, noch voor eenigen anderen God opgeven. De schoone en zachte God moet daar blijven. Zijn vrouw is vrijwillig met hem gegaan om met hem te sterven. Zij zullen voor altijd daar blijven. Hij stuurt zijn ring aan Odin; Nanna zijn vrouw

(1) Zie bl. 58 van "Thomas Carlyle, Zes lezingen over Helden, Heldenvereering en Heldengeest in de geschiedenis. G. Schranders, Amsterdam."

zendt haar vingerhoed aan Frigga als een gedachtenis. Ach mij!'

Wie de Edda wil lezen, zal daar menig prachtig Germaansch beeld zooals dit genietend mogen bewonderen.

L. GHYS.

t' Oostende
Op een Zomerzondagmorgen

't IS zeven. Oostende doomt nog... De ketterende zonne prikkelt en priemt door den blauwen lichten mist, en doet uwen warmen adem bibberen in uw verkilderd lijf.

Al met eens, God weet hoe, Oostende schiet wakker! In één snak: algemeen gekrekel van lijk-geborstene wekkers in alle de huizen, algemeen gezucht, gegaap, gezoef, gewip, geplets, gesnets... en zenuwachtig getater! In de lucht, boven Stad, hangt er als een bevel: 'dat de huizen zouden haastig opgeschikt worden, dat de zonne nog wat zou wachten, dat de mist nog wat blijve hangen, dat 't nog een oogenblik te vroeg is om rustdag te zijn, dat eerst heel de schepping nog moet geschieden, en dat 't zelfs nog eerst een beetje chaos zal wezen!... Maar dat 't gauw gedaan is! Haastig!' Dadelijk zijn alle de Scheppers van Oostende vlug van boven nedergespoeterd, elk met de eerste Scheppersklеêren de gereedste aan, en gewapend met alles wat noodig is om straks te 'fiat-luxen' dat 't schaûwe geeft! En ze kennen 't!

Werkelijk er is reden tot haast. Want gestadig reeds, gestadig borrelen en brobbelen menschen uit de spoorhaldeure, lijk de waterkolkjes onderaan een sasdeure. Al vreemdelingen die aankomen. Dat vreemd volk moet tewege heel Oostende gereed vinden. 't Komt immers met heele spoorwagens achter 'pleizier', en 't 'pleizier' en vond het juist in den spoorwagen niet. Men heeft hem gezeid dat het alhier verwacht is, en dat het er netjes zal onthaald worden... immers dat Oostende een stad is waar je overal moogt blijven neêrzitten daar je toevalt, dat

ieder straat er een hof is, ieder huis een hemel, ieder kalsijde een bloeme... zonder te spreken van de zee, die nog maar 't minderachtigste is van alles!

Was men nu niet gereed, wat zouden de vreemde lustreizigers, bij hun aankomen, wel denken? Een geluk dat die lustige reizigers zelve verre van gereed zijn... om te denken, daar ze, van 't nachtgerijd moegeschokt, plakkend, vervaakt, hier toevallen lijk krabben op 't zand, zonder te weten of hun beenen onder of boven hangen. Hadden ze uitgeslapene oogen meê, en wilden ze eruit kijken, wat en zouden ze reeds, bij hun eerst uitstappen, niet gezien hebben dat overhoop en scheef-ineen zat! De straten kleefden vol met wit zakjesgesnibber, met roode en geluwe propjes, met allerhande groote-menschens-prullen van den zaterdagavond: 't lag hier in hoopen, 't lag daar in wijd gestrooi. Aan de winkelramen waggelden nog, deels open deels toe - in een gapen lijk mossels achter asem -, gebladderde en geschoten vensterluiken, armtierig en koortsachtig: zoo staan de schamele kramen 's morgens op een kermisse. De vaandelstokken aan de gevels - van de weinigen die aan de gevels zijn - staken dom en dwaas uit, bedauwd van onder tot boven met droppels die ze zij lieten hangen, lijk allemaal versteven luiaards die de slapers laten zitten in hun oogen!

Doch nu is Oostende wakker: aanstonds gaat alles gekuischt worden, alles tekante gaan. De vlugste-werkvrouw uit en heeft geen gedacht van de rapte en de gauwte waarmeê dat dit effenmaken zal geschieden,... rapte en gauwte voor een deel toch, en totdat Stad er haar meê gaat moeien. 't Is doen vliegen, 't is speerzen, 't is slaan, 't is blazen, en alles is klaar... aan de huizen teminsten.

En alleman mag het zien. 't Is als een tooneelspel, met binnens en buitens; maar dat spel wordt gespeeld in een vlucht; en eer dat ge weet of 't een treur- of een blijspel is, 't is vergeten. Vier, vijf bedrijven zijn er, doch ieder bedrijf gaat juist maar open en toe! Ieder bedrijf begint, en... is gedaan!

Haast u! kijkt! Daar zijn ze er al aan!

Eerste bedrijf: Rap! De stoors vliegen op, en de menschen vliegen buiten,... de scheerzen vliegen los, de bouten vliegen uit, de luiken vliegen af,... staan den tijd van een wenk op den grond,... en vliegen, vliegen, vliegen doet heel 't boeltje weêrom binnen!

Tweede bedrijf: Al met eens een emmer op 't tooneel... 'k wil zeggen op 't voorland! Pletse! Hij is uit! Nog een; pletse nog een keer; en nog een, en nog een... En de emmers en 't vrouwvolk dat meê was, zijn weg op hunne beurt, en ookal naar binnen! - Maar, zegt-je...

Derde bedrijf: Wat komt er daar achterwaard-uit en gestopen? Een heere, plif! plaf! die sleurt aan zijn dweil, plif! plaf! - een Oostendsche heer, reeds in 't zwart, en op zijn zondagsche! en met geluwleêre schoen aan (oprecht, met eigen oogen gezien)! - plif! plaf! Hij sleurt zijnen dweil den gang uit, de zulle af, het voorland op en 't voorland neêre, nogeens rechts, nogeens links, al hem zwichtende, en... ook hij is 't huis weêr in.

Onderwijls is 't vierde bedrijf al aan den gang: 't speelt in den winkel; daar vleiert er een vodde, in de Vrouwe heur handen, alover, alin, alvoor... en bijzonderlijk alnevens de breekbare winkelwaren; iets geven en iets beloven; één dingen verzet, twee dingen laten staan, tien dingen niet bekeken. Oei! daar valt entwat! - Wat? - Niets! Stampen doet 't wijf, alle de brokken onder den toog. - En een scheldinge! - Op wien? - Op 't kind dat medeen van albinnen toegetjaffeld komt, het kleinste van de bende, in zijn bloote beentjes en met zijn slaapgewaadjen scheef aan. - Algemeen gehuil: ‘Gaat-je?’ en ‘Ja-je?’ en met een snak van God-weet-wien, is dapper dat boontje, met vader moeder en alle 't ander, ook uit den weg, en het huis weêr in. 't Vliegt daar entwaar in een hoek... En het doek valt!

Laatste tafereel: alle bucht wordt nu thoopegevaagd in... een apotheose!... De hoofdrol wordt hier vervuld door een afvalbak, die, vandichte afstootelijk, vuil, vet, vol,

overpropt met dingen die uithangen... en vanverre grauwaardig, grijnzend, wild van haar en uitzicht, aan de deure gesleept wordt... Hij staat daar onroerbaar ineengetrokken, stijf en gestuikt als een muikersbeeld, gelijkende haast op een ouden griekschen speler, op een van de helden van Aischulos, breed aangedaan en geblokt, vol stomme razernij tegen 't noodlot. Het gaat hem of het en gaat hem niet, hij staat er. Bachten hem sluit de deure... En 't is uit. Uit! Uit! Uit! De menschen hun tooneelspel is uit! Ging het rap?...

Is alles thans gereed? Mag de zondag thans beginnen? Neen! Ah neen! Er blijft veel over! De straat is meer onziende als tevoren, maar dat overige gaat de stad aan! Alleman heeft gedaan wat hij moest. Alle huizen staan open, alle ramen zijn klaar, alle waren lachen u vanbinnen tegen, en de menschen zullen vorenkomen als 't iemand zal verlangen.

Het Gemeenebest zorgt nu voor verdere kuischinge buitenshuis. Deze nieuwe medewerking zal even gaan beginnen, maar veel trager, veel plechtiger.

De eerste bak van daareven en blijft niet lang alleen. Heel de strate van-op-tot-neder is weldra een dobbelreke natte voorlanden met zulke bedrukte bakken of bannelingen voren. Het volk dat ertusschen heenspoedt, mijdt ze en zwijgt, en is alsof het hun droefheid niet storen wilde. Zoodat ze meer en meer verlaten staan, en dat men den eenen tot den anderen hoort fluisteren: ‘Ongelukkige, staat gij hier ook te treuren? Waarom? Waarom zie ik op en om u die uitpuilende en gefronsde papierkransen, die verslakte en verslijkte salâbladeren, dat gescheurd, vergrond, verascht kleêrgoed, en nog veel andere zinnebeelden van verstootenheid en weedom?’ Allengskens wordt het bange in de strate! Zwartachtig! En men riekt geuren van kerkhofgeesten! Is Oostende thans een nieuw Milete geworden, met, naar Apollo's kapelle, een nieuwen weg waar aan-beider-zijden ontredderde vooroudersgedenkbeelden staan? - Een ‘modern’ vervallen Milete met een ‘moderne Kapellestrate’?-

Hoe akelig! Maar 't zal eindigen! Daar is men reeds met een wagen en bezems om dat Milete-uitzicht en die zwartachtigheden weg te voeren en ze voor goed het toekomstig verleden in te vagen.

Hoor me nu midden de strate dien wagen dof en dokkend afgerold komen, gesleurd door twee slufferende peerden, haast door twee oude wijfs die slenteren en nooit en staan en nooit voort en gaan, bij schokken klinkend, hangende tot op den grond, lui en log en slepend,... een vierwielwagen, de wagen van 't Gemeenebest, 't Gemeenebest zelve bijkans. Deze gemeentewagen 'n werkt zoo rap niet als daareven de burgers, maar hij werkt toch, en komt hij er vandage niet, hij komt er morgen! Schoone geverfd is de wagen vanbuiten, ‘modern’ hij ook... ‘modern’ in de kleuren van zijn franschgroenen bak en van zijn sulfergeluwe wielen, lijk in-den-vroegen een weide met boterbloemen.. ei! dat ‘modern’ kleurtje behaagt. Maar vanbinnen laat hij zien en rieken... extrakten van ‘moderne’ beschaving,... en in zulke ontledinge, behaagt het ‘moderne’ minder, veel minder. O wagen van Oostende, wagen van bederf!... en toch wagen van verlangen... Wagen van ‘moderne’ overeenkomste! Ziet: de twee deelen van 't menschdom, twee vijanden ondereen, zijn blijde om uw opkomen, en verbroederen in die blijdschap. Blijde zijn immers eerst: een eerste deel menschen, dezen die verlangden en wrochten om u ‘voldaan’ te krijgen en u te ‘bederven’ met alles wat ze missen kunnen, en die dan na dat goed werk onopgemerkt wilden verdwijnen; daarna een ander deel menschen, dezen die verlangden te azen op uw volheid en uw weelde, en die zwieren om u, zot en gezind als roofvogels. Hier ook zijn ze meê deze laatsten. Want vóór den wagen drijven een aantal slordige zwarte en versluwerde vrouwlieden en kinderen met grauwe zakken en met scheeve haken, met gebroken schuimspanen, met krukalaam eenderwelk om de bakken-van-op-'t voorland te pegelen, te verlezen, en uit te baten aleer de honden... de Wagen en 't Gemeenebest met de perels eruit zouden gaan pronken.

En zeggen dat het rijk der hemelen is: gelijk waneer alzoo entwie zoekt achter schoone perelen... O hemel van een Oostende!

Stap voor stap gaan voort de peerden... en ze kijken, of 't hun deerde, dikwijls naar den wagen om!

Want niettemin alom stoort het! het stinkt! Daarbij nog smoort het! en 't is wak! en 't ruischt van de onzindelijkheid! Voor een zomerzondagmorgen toch! En dat kuischen, zoo ras begonnen, voleindt zoo trage! Waar is de vlijt, waar de drift van daareven? Uw opschikking en ging niet lange duren, stad van zondagsche heerlijkheid? En toch!...

Gauw zeere den dijk op!

Maar ocharme! Op den dijk is het wat anders! Daar hebben ze gespeit, gespeersd, gegoten... de Pompers van de Stad, betaald om alles te bespoelen, en al spoelende schoon te maken. Daar zwemmen bergen papieren, bergen bereukwerkte getuigen van veel vorstelijke grootheid, die daar sedert gisteren avond liggen, om-end-om tusschen de nu toegeplooide en omgekeerde stoelen, en onder de tegeneengeschovene tafels. Ziet! Hier en daar mijmert een oude vent langs de leuninge van den dijk... en hij weet hier gewis wel waarover!... ‘De aarde was woest en ledig... Duisternis!...’

Er worde licht! Oostende, laat maar algauw de mist optrekken en laat de zon uitkijken! En houdt uw handen af van den zondag!

De eerste aankomelingen onder de vreemden tippeterdten nu reeds van aan 't spoorhuis tot hier, overal-door op de toppen hunner schoen, en overal-over met de roks opgetrokken. Ze worden al-langzaam-meer wakker, doch kijken met meer bedruktheid. Ze zwijgen. Slechts één hoop blijft er voor hen nog over: 't is te spoeden rechte naar Strange... 't wordt moetewerk; want 't strange is 't eenigste dat reeds veerdig en voltooid zal zijn.

En inderdaad. Daar ligt de zee... niet meer te herscheppen, spiegeltje-plat, met goud beklinkklankt, lachen-

de in de doomende zonne, lachend en met haar arms open ‘al babblende en taterend’ naar alle dat volk dat komt om harentwille en niet voor die kuischers, lachende daarna in een stil bezwijmen met een enkelen hemelbreeden oneindig-zoeten lach, schuddende in haar binnenste van genot, onstoorbaar gelukkig van vreugdige zekerheid op haarzelven en op hare geheelheid... zij sedert lange gereed en opgepoetst, omdat ze zij... aantijden op was, en dat nog spijts Oostende!

JAN HAGEL

Najaar!

HET leven is uit 't veld gegaan;
na leven is 't de dood.
Waar is het groen, waar is het graan?
Ach! de akker ziet zoo bloot!

Geroerd, gekeerd, vaneen geschud
ligt de eerde, 'k weet niet hoe,
heur mageren schoot gansch uitgeput,
te rusten barensmoê.

Daar komt de boer en werpt het zaad,
en ondervraagt de lucht,
en aan de zorg des winters laat
de velden zwaarbevrucht.

En stormen moet het, winteren zal 't
en sneeuwen..... Maar, geen nood!
Of nog zoo dik de sneeuw dan valt
kiemt 't leven uit de dood!

15 October 1907.

Dr J.D.

Mengelmaren

Om de maand
II.

FUTURA, welk een naam? en toch hoe had Aalberse gelijk, zijn kind alzoo te doopen!

Futura die tot doel heeft de socialistische en liberale leer te weerleggen, kon immers niet beter genoemd worden, en zou als hoofding voeren 't grootste wapen van hare tegenpartij: de toekomst: Futura.

Daar verschenen tot nog toe 42 boekdeelen verdeeld in 4 reeksen. Vooraf hebben we de volksbibliotheek of boeken geschreven voor 't volk: ik noem alleen: Volksontwikkeling van Aalberse - de antithese door denzelfden - christen democratie en Motu Proprio van Bruin enz., al zeer degelijke boeken, ja te degelijk zelf voor den Belgischen werkman. Ons volk is aan zulke kost nog niet gewoon, 't wordt tijd dat het er smaak in vinde.

Na de volksbibliotheek komt de sociale reeks. Wat zoo al verscheen in die reeks: Cooperatie van Pottier - Wat wij willen op sociaal gebied, van Alb. de Mun - Het arbeiders vraagstuk, van Mgr Doutreloux - Het socialisme, van Toniolo - Eigendomsrecht, enz. enz.

De politieke reeks werd ingeleid door Aalberse met Christen politiek. Verschenen nog, Hugenpoth: het Liberalisme; Lilly: Democratie en kiesrecht; Boqqiano: Vakorganisatie en gemeente, enz.

Eindelijk in de buitengewone reeks melden wij: het socialisme en vrouwenvraagstuk van Cathrein - Drankmisbruik van Ariens - Dwangopvoeding van Eemmer - Middenstand en Cooperatie van Nouwens, enz.

Futura's grootste hoedanigheid is dat ze niet is: uitsluitend. Hare medewerkers zijn geleerden uit heel de beschaafde wereld, ik noem: Cathrein, Lehmkuhl, Ariens, Nouwens, Hugenpoth, Pesch, Toniolo, Wien, Doutreloux, de Mun, Pottier, Boqqiano, Bruna, Lilly, enz.

't Is niet te verwonderen hoe goed zulke uitgave overal aanzien wordt en welke aanzienlijke ondersteuning haar alom te beurt valt. Schier zonder uitzondering werd zij in de geheele, ook in de niet katholieke pers, gunstig beoordeeld. Zelfs werd zij meermalen in de 2de Kamer, ook door niet katholieke leden, genoemd en geciteerd. Op de sociale week te Utrecht gehouden werd door verschillige sprekers er naar verwezen.

De uitgave wordt verkocht 't zij afzonderlijk 't zij in reeksen. De prijs per reeks van zes is voor de sociale studiën fr. 5.25, voor de politieke fr. 6.30. Wie verderen uitleg wil aangaande prijs en uitgave wende zich ter Keurboekerij, Groote Markt, 17, Leuven.

Wie lust heeft op maatschappelijke wetenschap, wie zich eene gedachte vormen wil over de stelling van onze tegenstrevers en 't middel om ze te overwinnen; wie op de hoogte wil zijn van wat omgaat in de gedachtenstrijd hier en elders,... leze Futura. 't Zal hem vast niet rouwen.

J.B.

[Nummer 23]

Eene verbetering aan Biekorf

't **B**EREK van *Biekorf* is gelukkig aan de geëerde Lezers, met zijnen besten groet, uiterst goed nieuws aan te brengen.

Vanaf het naaste jaar voort, zal ‘Biekorf’ *alle drie maanden een zoo-volledig-mogelijke boekopgevinge bezorgen van alles wat over vlaamsche folklore uitkomt*, *of over iets dat daartoe kan baten.* Zulks zal geschieden iederen keer *in een bijblad;* en de schikking zal zijn naar den aard der geschiedkundige bibliografie uit de *Annales de l'Émulation de la Flandre Occidentale.*

Zal het nu alles gaan folklore zijn wat in *Biekorf* gaat staan? hooren we vragen. - Neen! enkel: om de drie maanden een bijblad daarover, zeggen we; en dan hier en daar, in 't lijf zelve van *Biekorf*, 't een of 't ander dingsken over folklore, naar beliefte onzer opstellers; zooals het tot nu toe geweest is, en niets meer.

Buiten dat bijblad, *blijft* ‘Biekorf’ *als voorheen: een*

leer- en leesblad voor alle verstandige Vlamingen - tegen 4 frank 's jaars -; een blad dat handelt in gemoede over alles wat - voor 4 frank 's jaars - verstandige West-Vlamingen aan andere verstandige West-Vlamingen zeggen kunnen; het blad van G. Gezelle zaliger, en zooals het door hem gesticht en ingezet werd... Dus met voort letterkunde, boekbesprekinge, gedichten, verhalen, opstellen over taalkunde, geschiedenis, wetenschap, enz... *Biekorf* 'n behoeft niet een blad te worden uitsluitelijk van letterkunde, of uitsluitelijk van oordeelkunde, of van dichtkunst of taalkunde; evenook niet van folklore. Andere vlaamsche tijdbladen bestaan daartoe: *De Dietsche Warande en Belfort*, *Volkskunde*, enz. Waarom in een gebuur's land gezaaid? Deden we dat, oftewel de gebuur gerocht van zijn land kwijt, oftewel wij van ons zaad. Onnoodig: de zonne schingt voor alleman. Daarbij - 't was Gezelle's meeninge - *Biekorf* is en behoort te blijven een *lees*blad vooral. Wel een leerblad ook, maar toch altijd een blad dat gemakkelijk leest; iets om daaraan te genieten als men rusten wil; sneukelgebak, 't eene eruit mag wel zwaarder zijn dan 't andere, immers voor de zwaardere magen; maar sneukelgebak toch, op voorwaarde dat het gemaakt zij van deugdelijken deeg, en met daarin goê spijzende ware! Dusdanig was *Biekorf* van den beginne af, en is dusdanig nog tot heden toe. *Biekorf* was soms wel: taalkunde-achtig... een tijd, verhaalachtig een tijd, geschiedenis-achtig een tijd, letterkunde-achtig een tijd, naarmate de wind in West-Vlaanderen uit zulk of zulk een kant blies; maar *Biekorf* en was nooit enkelmaar taalkunde of verhaal, enz... Hij bleef altijd over zijn geheel een blad dat alle de West-Vlamingen wel kennen en noemen ‘'t onze’, en dat alle de vreemde Vlamingen hun benijden, en beduidelijken als ‘'t Wvl. blad’. Hij bleef altijd 't zelfde en was altijd nieuw! Zoo weze hij nog lange! En hij zal 't, als 't God belieft!

Welaan ten naasten jare, zal hij nogmaals *Biekorf*-voort zijn. Echter weêrom met iets nieuws. Letterkunde-achtig

blijft hij. En ons doel en is niet hem nu meer folklore-achtig te maken. De wind en zit aldaar niet. Maar...!

Zonder folklore 'n ware Gezelle nooit Gezelle geworden. Hij was de eerste in Dietschland, zegt men, die hem daarmeê bezighield. Ja, maar al was hij de tweede of de vierde daartoe geweest - dat was 't minste -, zonder zijn eeuwig luisteren naar Vlaanderen's ‘loquela’, naar Vlaanderen's spreken en zingen en zuchten, zou hij ooit geweten hebben wat op Vlaanderen's herte lag en in Vlaanderen's ooge stak, en in Vlaanderen's oore en mond... en daarvan kunnen de tolk geweest zijn? Neen hij! De taal, meende hij, moest men op 's volks lippen leeren, en uit 's volks doeninge,... dus door folklore. Om de West-Vlamingen in het vlaamsch te leeren lezen en schrijven en genieten, stichtte hij *Biekorf.* En onder zijne handen, werd heel zijn *Biekorf*, zonder daarvan den naam te hebben, vanzelfs een folklore-achtig blad: een korf waar vlaamsche bieën het *vlaamsche honingsap zouden indragen* (dat sap was folklore), en hetzelve daar tot *vlaamsch zeem verwerken* (dat zeem was taal- en letterkunde en geschiedenis en wetenschap).

Doch thans is er zulk eene macht folklore-sap in *Biekorf* en elders bijeengebracht, dat de bieën niet meer 'n weten waaraan eerst gekneed, ook niet meer 'n weten of er nog in Vlaanderen sap te rooven overblijft. Welaan, wat gedaan met die folklore? Is folklore eene wetenschap? of allerminst: kan er wetenschappelijk op gewrocht worden, zoodat er wetenschappelijk nut uit voortkomt? Zoo ja, hoe daaraan begonnen? Allemaal vragen waarbij men staat te draaien, en waar tothedentoe, in Holland en in Belgenland, niet duidelijk noch stelselmatig-voort, op geantwoord wordt. Hier en daar in onze streke, meer in Duitschland, bespreekt men nogal onder de bovenstaande vragen deze-of, minder deze-hoe, en *de* wetenschappelijke folklore en bestaat nog niet. Taalkundige studieën, geschiedkundige vorschingen worden gedaan... maar dat is nu ook taalkunde liever, en geschiedenis geweest, en geen folklore! Zal het

ooit anders gaan? Daarop en kunnen we niet antwoorden! - Of zal *Biekorf* dien toestand beredderen? Ha! Dat is wat anders! Hierop kunnen we wel antwoorden, en stout zeggen: ‘Neen!’ Dat en is in *Biekorf*'s werk niet, noch in zijn doel noch in zijn kracht, noch in zijn geest noch in zijn geld, noch in niets van alles wat hem toebehoort! Maar er is iets waarmêe men best overal zou begonnen hebben, en niet en begon; en dat kan *Biekorf* beproeven, en beproeven zal hij het.

Dat is 't volgende: Geen ernstige wetenschap zonder bibliografie. Door bibliografie wordt tijd gewonnen in 't zoeken; worden herhalingen vermeden, en geld gespaard; worden vondsten vermond, en krachten verdubbeld; worden gadingen opgewekt, en onderwerpen mogelijk gemaakt. Geen wetenschappelijke studie over dingen van stelligen aard, of men werkt eraan eerst bij vergelijking, en dan bij terugschouwinge: vergelijking immers met andere uitslagen die eventoen gevonden zijn, en terugschouwing over verleden daadzaken van den aard van deze die men behandelt. Doch hoe, zonder bibliografie, eene en andere van deze beide werkwijzen aangevangen? Onmogelijk! Zoo is 't in alle daadbetreffende studieën, ook in geschiedenis en taalkunde, en... ook in folklore. Wat de folklore betreft, gronden werden bijeengebracht, en worden 't nog dagelijks; ontelbaar vele. Maar waar, en hoe, en welke? Zelfs ingezien aleen de Dietsche landen, zijn ondenkelijk veel bouwstoffen verzameld, en voort verzamelt men er. 't Wordt tijd daar schikking in te brengen. Reeds meer-dan-eens heeft iemand die lust had op bouwen, gepoogd met die stoffen een huizeken op te trekken; doch welken last 'n kostte het hem niet; en dan als zijn gebouwtje daarstond, had de man wel moeten kunnen andere en vreemde gebouwtjes nazien, om te vernemen of het zijne evenkloek als deze andere, en evenwelgemaakt was. Hij en kon het niet omdat alle de noodige stof- en stelaangevinge ontbrak. En dat was jammer.

Twee slag boekenschouwingen zijn er vandoen. Een

eerste (een bibliografie om ineens op te maken) die aangeven zou alles wat totheden verscheen van dienstigs tot folklore. Zulk eene en bestaat hier nog niet, en 'n bestaat nievers volledig. Verder een tweede (eene die regelmatig wederkeerend uitkomt) die aanbrengen moet alles wat vanhedenvoort het licht ziet en baten kan tot folklore. Dergelijke stelselmatige bibliografie als deze tweede, en werd nog voor geen land verwezentlijkt, voor geen land op een of twee naar; en daar waar ze bestaat, als b.v. in Zwitserland of in Duitschland, is ze ook maar plaatselijk of onvolledig opgesteld, oftewel en komt ze niet regelmatig uit. *Biekorf* nu zou willen de schuld zijn dat 't eerste slag boekschouwinge mogelijk worde, en dat men 't tweede overal aanvange. Niet rechtstreeks en kan hij aan 't eerste werk beginnen; dat en is geen werk voor bieën of biewerk, dat is ‘peerdewerk’. Maar aan 't tweede kan hij wel, en daaraan is 't dat hij zal beginnen: t.w. aan een voortloopende boekopgevinge. 't Is een voorbeeld dat hij geven zal, en dat doen van hem kan elders nagevolgd en ja verbeterd worden.

Van eigen is de folklore, die hier in te zien valt, eerst en hoofdzakelijk de dietsche folklore. Ook zullen we ons ooge meest op dietsche gegevens gevestigd houden, althans voor 't aanwijzen van gronden en stoffen. Doch in de bate van velerhande werk, zullen we ook behoeven boven ons kimme te kijken. B.v. alles wat werkwijskunde of methodologie betreft, is uit alle streken over te nemen; zijn ook vanoveral over te nemen de werken van den algemeensten aard, als zijn: werken over voorheensche volkeren, waarvan wij Dietschen nogook een takje zijn; dan nog de folkloristische schatten en beschouwingen van bij de gebuurs, omdat menige onzer ooftboomen uit hunnen grond meêzuigen; eindelijk van gelijkwaar, deelsgelijkende gevallen als bij ons voorkomen, met de besprekingen erover, - al was het maar als tegenbeproevingen van onze vondsten en bevindingen.

'n Is ons werk tewege geen droom? We antwoorden:

als 't een droom is, 't is dat we slapende zijn. Dus 'n kunnen wijzelf in dit geval niet oordeelen. Maar weet men wat? Die 't meent dat we droomen, 'n loope niet gaan schande fluisteren daarover, en ons beknibbelen in hoeken of kanten waar geen zon of maan en komt; hij trede stout voor den dag, en nijpe stevig in onzen arm. Als we hem kunnen afweren, 't is dat we niet en slapen; en kan hij ons zeer doen, 't is dat we inderdaad sliepen, en hij zal ons wakker maken. In beide gevallen zullen we daardoor onszelven meer bewust worden; en dat en kan ons geen kwaad doen. Dank op voorhand.

Alleszins en zal ons werk geen leute zijn: noch voor ons die 't doen, noch voor velen die 't zullen gedaan in handen krijgen. Maar wij we zullen ons beste doen. De lezer ook en eische niet te veel - en zorge zelfs voor nog nieuwe inschrijvers -. Ons doel is eens de zake te beproeven. 't Eerste jaar zal ons werk onvolledig zijn; 't tweede al iets beter; en 't derde misschien voldoende. Mag iemand meer van ons wenschen? En 'n slaat ons pogen niet goed meê, we geven 't eerlijk op. Zal 't kwaad geweest zijn te hebben willen deugen?

God gave dat onze taak lukke. *Biekorf* zou medeen (en dat reeds almaar in zijn bijblad) voor wetenschappelijke folklore, alle ander tijdbladen uit welke streek ook, misschien kunnen vooruitschieten. Ware dat jammer? Zeker toch niet! En toch ware *Biekorf* de *Biekorf* van vroeger gebleven, d.i. niettegenstaande nu een brokske zwaarder kost er nog bij, het smakelijkste sneukelgerecht dat een Vlaming na zijn werk kan nutten en genieten.

'T BEREK VAN BIEKORF

De Vliegen

VAN den levene der vliegen is er veel te vertellen dat het weten weerd is. Er zijn vliegen, de wereld rond, overal waar een brijzelke overschot te vinden is. Nievers ligt er een kruimelke brood, een druppelke melk, een leekske bier, een graantje suiker, een draadje vleesch ten ondomme, of er zitten vliegen omtrent. Ja, het werk waartoe de vliegen door Gods voorzienigheid geschapen en aangesteld zijn, bestaat hierin dat zij al dien bucht, die anders zou verrotten en de lucht bezoedelen en verderfelijk maken, neerstig opzuigen en uit den weg helpen. Dat is de reden van hun bestaan en daartoe zijn zij wonderlijk begaafd.

Beziet mij dat tafelberd! 't Is versch gezeept en gespoeld, gewreven en gekuischt: en toch zitten er twee drie vliegen op, met hun snuiterke pijlrecht uitgesteken, vlijtig te zuigen en te pompen. Met uw lompe menschenoogen ziet gij daar geen vlekske voedsel meer op, maar 't vliegske heeft tweemaal vier duizend oogen: langs weerskanten van zijn boos kopke zitten er vier duizend volmaakte oogen, vier duizend blinkende ruitjes, die 't licht en de beeldtenis der uitwendige voorwerpen binnenlaten, en die 't geringste brijzelke kruime zoo groot maken als een koekebrood! Wie kan er 't gestel en 't bedrijf van het vliegske aanschouwen en overleggen, zonder de weldadige almogendheid en voorzienigheid des Scheppers te bewonderen? De oude Plinius stond er reeds verbaasd over: ‘Nusquam alibi spectatius naturae rerum artificium quam in insectis!’ En hij beschrijft den angel der vliegen die schaars zichtbaar van kleinigheid, en scherp genoeg om te booren, toch uitgehaald en hol is om te zuigen. Maar hij spreekt van de pooten der vliegen niet, die nogtans ook wonder zijn om aanschouwen.

Hebt gij nooit, ja, gij hebt voorzeker menigmaal belet dat een vliege overal aan kan geraken, en dat zij de geringste spetterlingen, die 't is gelijk waar gevlogen zijn, kan

benuttigen? Dat zij met even veel gemak loopt op den vloer, klimt langs den wand en, kop omleege, rijdt langs het gewelf en op de zoldering onzer huizen? Daartoe is elke vliegepoot voorzien met twee kleine klauwen die greep hebben op al dat rauw en oneffen is; en is 't zake dat de vliege gladde ruiten wil opklauteren of op de vlakke zoldering wil dretsen, dan komt er uit elk van hare zes voetjes een weinig slijm te voorschijn, rechts genoeg om tegen te houden zonder den tred te beletten. Ja 't is wonder dat de vliegen, met dat lijm aan hun pooten, zoo rap te beene zijn!

Even wonderbaar is de geboorte en de gedaantewisseling der vliegen.

Van al de vliegen die 's zomers onze keukens met hun zoevend geronk vervullen, en is er, aanvang 's winters, geen eene meer te hooren of te zien. En 't en is niet dat zij, gelijk eenige andere dieren, in hoeken en kanten schuil zoeken en hunnen winter uitslapen, neen't: ze sterven, maar sterven niet uit, want, eer zij te kwiste gaan, leggen zij eiers die taai genoeg zijn om 't bijten van de koude te kunnen uitzien, en die kippen onder 't warm gestreel der eerste zomerzonnestralen. En uit ieder eike komt er een vliegske? Niet te doen, maar een wormke te voorschijn, een van die krielende wormen of manen, die men tot aas gebruikt om visselkes te vangen.

Nu, moeder vliege, eer zij haren laatsten snik gaf, wist of gevoelde, door 't ingeven van Dezen die ook 't broos vliegenleven in gang houdt, wat slach van voedsel hare kinderen, die zij nooit zou krijgen te aanschouwen, zouden begeren en behoeven. En, waar zij hare eieren geleid heeft, heeft zij gezorgd dat er zulk voedsel lag, in overvloed. Want die kleine vliegwormen komen uitgehongerd ter wereld: van den eersten dag huns levens af, smullen zij, dubbele dikte, hun buikske vol. En 't moet zijn dat het smaakt, want hoe meer dat zij eten, hoe meer eetlust zij hebben, en hoe meer eetlust zij hebben, hoe meer dat zij eten. En God weet hoe dat spel zou vergaan, ware't niet

dat, op zekeren dag, deze heete honger net afgekraakt wordt en stille valt.

Zoodra de vliegworm ophoudt van fretten, valt hij aan 't spinnen, en hij weet zijnen draad zoo bedreven en behendig, zoo dicht, zoo vast en gepast om zijn lijf te draaien en te winden dat hij, op het einde onzichtbaar geworden, lucht- en licht- en waterdicht in eenen koker gesloten ligt. Daarin blijft hij veertien dagen lang slapen, en als hij wakker schiet, en dat de koker openspringt, komt hij, van aanschijn wonderlijk veranderd, niet uitgekropen, maar lustig uitgevlogen: 't is een vliege!

Niet waar, dat God wonder is in zijn werken?

Ook was de leergang, dien de oude Van Beneden ons te Leuven gaf over zoologie, en wel hoofdzakelijk over de kerfdieren, een echte lofzang tot den Schepper; en die eigenste uitgelatene en spotzieke studenten die sommige andere leeraars, bij hunne intrede in de schoolzaal, onthaalden al roepen en zingen van:

> ‘Le voilà,
> Nicolas,
> ah! ah! ah!’

zaten een geslegene ure te luisteren, zonder roeren, en bijna zonder te durven verademen, op die ingetogene, eerbiedige, maar tevens schilderprachtige beschrijving der wonderen uit de dierenwereld.

Dr LAUWERS

Jevons en de tooverijstelsels

EEN stelling, die heden menig voorstander telt in de anthropologische school der godsdienstwetenschap, is dat godsdienst uit tooverij zou ontwikkeld zijn[(1)].

(1) Over de hoofdstellingen der jonge Godsdienstwetenschap leze men bijvoorbeeld de ‘*Revue pratique d'apologetique*’ - 15 juillet 1907. - *Chronique de l'histoire des Religions* par V. ERMONI p. 479. - Bauchesne, Paris.

Wat al uitgedacht wordt om deze stelling te bewijzen, is zeer belangwekkend voor katholieken, die het ééngodendom, voorafgegaan van een goddelijke openbaring, voorstaan.

In deze bijdrage zullen we vooreerst zien, waarop de tooverijstelsels steunen, en daartoe zullen we, volgens Jevons, de denkwijze van Frazer(1), een der aanhangers van die stelsels, meêdeelen. Daarna toonen we aan, hoe Jevons de meening van Frazer wederlegt(2).

Eindelijk - en dat is wat we hoofdzakelijk beoogen - willen we onderzoeken, waarin Jevons'wederlegging verkeerd is, en zou moeten veranderd worden.

***

Frazer's tooverijstelling volgens Jevons(3).

We kunnen het stelsel met weinige woorden samenvatten:

'De godsdienst is uit tooverij ontwikkeld; de priesters volgen op aan tooveraars; de afgodenbeelden komen voort van fetisen(4)'. De oormensch, zegt hij, wist onderscheid te maken tusschen het natuurlijk en het boven-of-buitennatuurlijke (het goddelijke).

Wat hij zelf verrichten kon was natuurlijk, wat hij niet volvoeren kon, werd aan goden toegeschreven, en was bovennatuurlijk, b.v. regen verwekken of wolken verdrijven.

(1) FRAZER. *The golden bough.*

(2) JEVONS. *An Introduction to the history of Religion.* Third Édition - Methuen & Co, London, bl. 4431-40.

(3) JEVONS: *Introd. to the History of Religion...* p. 24-25.

(4) Vgl. TIELE - *Inleiding tot de godsdienstwetenschap.* 2e druk 1900 I; bl. 69 - FETISEN: "De oorsprong van dit woord is bekend. Toen de Portugeezen voor 't eerst met negers in aanraking kwamen, zagen zij hen zekere voorwerpen dragen, op heilige plaatsen neêrzetten of boven ophangen, in groote hutten verzamelen, en vernamen zij dat men aan die voorwerpen een bijzondere toovermacht toeschreef, en door hun bemiddeling allerlei zegeningen en beschermingen tegen gevaren, vooral de mededeeling der zelfde toovermacht verwachtte. Daarom noemden zij die voorwerpen feitiço, overeenstemmend met het middeleewsch latijnsche "factitius" met toovermacht begaafd".

Maar - en hierop dient voornaamlijk de aandacht gevestigd - dit onderscheid tusschen 't natuurlijke en bovennatuurlijke was volgens Frazer bij den oormensch *lang niet duidelijk;* integendeel.(1) De natuurmensch meende, dat ook hij door toovermiddelen bovennatuurlijke daden kon verrichten, en zelfs dat hij de goden dwingen kon, naar zijn welbehagen te handelen.

Van lieverlede nochtans leerde hij dat hij geene bovennatuurlijke macht bezat, en dat hij ver van de goden te kunnen dwingen, die goden integendeel moest trachten te overhalen door gebeden en offers, om te bekomen wat hij verlangde. Welnu, dank zij deze opvatting, te weten dat het onmogelijk is goden te dwingen, en 't bovennatuurlijke te verrichten, ontstonden het priesterdom, en de godsdienst. Tooveraars en priesters verschilden dus van malkaar, enkel hierdoor, dat de eersten meenden, de goden te kunnen bedwingen, en dat de laatsten overtuigd waren, dat men de goden alleen door offers winnen kon.

***

(1) De oormenschen ‘primitive men’, waarvan hier spraak is, zijn niet het eerste menschenpaar, maar menschen die uit het prehistorisch tijdvak tredend tot onze kennis komen. - Vgl. Jevons, introduction to the History.... p. 6, en ook P. Lagrange, Etudes sur les religions sémitiques, 2e édition 1905, p. 3. De anthropologen bedoelen door ‘primitive men’ menschen die nooit iets nopens goden of geesten vernomen hebben door anderen die vóór hen leefden. Zij zoeken hoe zulke oormenschen konden door zich zelf tot eenen godsdienst komen, en welke deze eerste godsdienstvorm geweest is.
Zij gaan dus van een standpunt uit, dat nooit bestaan heeft, noch bestaan kan. Wat meer is, om te weten hoe de oormenschen dachten en handelden, zoeken zij hoe de wilden van heden denken en handelen, en bijna al wat zij bij deze wilden vinden, beweren zij bij de oormenschen ook bestaan te hebben. Meermaals wordt vergeten dat de wilde stammen van heden, sinds eeuwen bestaande, zich ontwikkeld hebben; dat zij in menig beschavingsopzicht, veeleer achter- dan vooruitgegaan zijn, en in deze opzichten ten minste beneden de oormenschen staan.
Daarenboven: dikwijls schatten de anthropologen de oormenschen te laag, en weigeren hun de verstandelijke vermogens toe te kennen, die iederen mensch, beschaafd of onbeschaafd, als mensch, toegezegd moeten worden. Vgl. Lagrange, Etudes sur les religions sémitiques, p. 23.

Wederlegging door Jevons.

Frazer, om te bewijzen dat tooverij de oorsprong van den godsdienst is, zet dus als grondstelling vooruit de onbekwaamheid bij den oormensch *klaar en duidelijk* onderscheid te maken tusschen het bovennatuurlijke en het natuurlijke. Derhalve beweert Jevons[1], om Frazer te wederleggen, dat de oormensch, van den beginne af, tusschen beide begrijpen *zeer duidelijk* heeft kunnen onderscheid maken: wat volgens zijn verwachtingen voorviel, was voor hem *natuurlijk;* wat echter tegen zijn verwachtingen, die somtijds het sterkst gesteund schenen, gebeurde ten zijn voor-of nadeele, werd aan BOVENNATUURLIJKE machten toegeschreven.

Wij ook aanveerden dat de oormensch tusschen die twee begrijpen *klaar en duidelijk* het verschil wist in te zien; maar wij kunnen niet aannemen dat de oormensch dit vermocht om de reden die Jevons opgeeft, en die we nu zullen aantoonen: we zullen daarna Jevons bewijsvoering bespreken.

Hoe en wanneer dus zou de ‘primitive man’ voor den eersten keer aan het bovennatuurlijke gedacht hebben? Jevons antwoordt daarop: de oormensch droeg in zich het geloof aan de gelijkvormigheid der natuur (the belief in the uniformity of nature), het geloof dat, hetgeen hij ‘ÉÉNS’ had zien gebeuren, in de zelfde omstandigheden nogmaals zou voorvallen[2].

De oorzaak? van dit geloof echter was EENE INNERLIJKE NEIGING van 's menschen ziel (an inherent tendency of the human mind); HET WAS EEN PRIMITIEF GEVOELEN (a feeling, a primitive sentiment); ERVARING WAS DAN GEENSZINS IN 'T SPEL[4]. Dank zij dit geloof, verkeerde de oormensch niet in eenen staat van voortdurende verwon-[3]

(1) JEVONS, *Introduction to the History of Religion.* - Voornaamlijk chapter III, The Supernatural, en chap. IV, Sympathetic magic.
(2) JEVONS, *Aldaar*, p. 17.
(4) JEVONS, *Aldaar*, p. 85-86.
(3) JEVONS, *Aldaar*, p. 28.

dering: telken male hij water dronk scheen het hem niet zonderling dat water den dorst leschte; iederen morgen staarde hij niet verwonderd met open oog en mond op het dagen der zon, want wat *eens* gebeurd was, moest in de zelfde omstandigheden nog gebeuren. Ware het niet onredelijk, zegt Jevons nog, den oormensch dit geloof te ontkennen? Hebben de dieren het ook niet? Volgen de peerden b.v., den weg naar hunne drinkputten niet, vol hoop die weder te vinden, waar ze vroeger lagen? Geef aan een kind suikergoed, en als het u morgen weder ziet, zal het niet opkijken of gij niet nog eens wat suikergoed mede hebt? Staan onze ‘primitive men’ beneden de dieren en het kind? Door dit geloof dus, wist de oormensch weldra, wanneer zekere dingen geschieden moesten; volgens deze kennis schikte hij zijn leven, en alles wat aan zijne verwachtingen beantwoordde scheen hem *natuurlijk.*

Maar, zoo gaat Jevons voort,... 't zal wel eens gebeurd zijn, en zelfs heel in den beginne, dat de ‘primitive man’ er op rekende dat een bepaalde daad zou geschieden, die echter niet geschiedde, omdat een vreemde factoor, den oormensch, nog onbekend om reden zijner oppervlakkige wetenschap, hier in 't spel kwam. Nu eerst zal hij verwonderd zijn, en heel natuurlijk zal hij aan 't denken gaan: telken male ik zóó handelde, geschiedde dit zóó, en nu ik handel zooals ik placht, gebeurt dit anders. Hij kan niet meer volvoeren wat hij wil. Is het gebeurde nu iets gewichtigs, is de teleurstelling diep gevoeld, dan zal de oormensch natuurlijker wijze denken aan een geheimen werker, machtiger dan hij zelf is, die zijne verwachtingen kan bedriegen, te zijnen voor- of nadeele. Zulk eene macht wordt *bovennatuurlijk*[1] genoemd.

(1) LAGRANGE, *Études sur les religions sémitiques*, 7e édition, p. 9. Ce qui étonne le sauvage, c'est un fait inattendu ou tout à fait grandiose. Il lui semble alors que l'agent est sorti de son naturel, ou plutôt qu'il a affaire à un agent étranger ou très puissant. Et c'est alors seulement que peut naître le vague sentiment d'une force supérieure et libre.

Deze bovennatuurlijke machten, van in den beginne reeds meermalen ontwaard, heeft de ‘primitive man’ zich voorgesteld als zeer machtige geesten, omdat zijne wijsbegeerte het animisme was. Al de anthropologen beweren, dat het animisme, bij al de wilden op heden nog in zwang, ook bij den oormensch te huis hoorde. Het was, zegt Tiele[1], ‘eene soort kinderlijke wijsbegeerte, waardoor men alle verschijnselen in en om den mensch meende te kunnen verklaren. Het is het geloof dat alles wat leeft, ook al datgene waarvan de natuurmensch overtuigd is dat het leeft, omdat het zich beweegt, of omdat hij meent dat er zekere kracht van is uitgegaan, bezield is door een denkenden, gevoelenden, willenden geest, van den menschelijken alleen in graad en macht verschillend’. Bijna ieder wezen had zijnen geest, en alles wat in en door het wezen gebeurde, werd toegeschreven aan den geest van het wezen. Zoo verstaat men gemakkelijk, hoe met behulp dezer animische wereldbeschouwing, de oormensch de bovennatuurlijke machten, die zijne verwachtingen hadden te leur gesteld, als zeer machtige geesten beschouwde.

Hieruit blijkt dus, dat Frazer's aanvankelijke tooverijstelling onwaar is. Hoe is het immers mogelijk dat een mensch, die dacht dat het bovennatuurlijke eene macht was die op geheime wijze zijn best gesteunde verwachtingen kon te leur stellen, ooit het bovennatuurlijke heeft willen bedwingen, of zelf heeft willen doen wat het deed? Een mensch, die een redelijke ziel heeft, koestert geen zulke gedachten tegenover een wezen, dat hij weet machtiger te zijn dan hij zelf is. De aanvankelijke tooverij bij den ‘primitive man’ is dus volstrekt eene onmogelijkheid.

***

Ongetwijfeld is het waar, dat de oormensch in den beginne niet wist wat hij kon en wat hij niet kon, daar hij dit door ervaring leeren moest. Hij kan, zoo de anthropologen beweren, op boomen geklommen zijn, zoo als de

(1) TIELE, *Inleiding tot de godsdienstwetenschap*, I, bl. 64.

negers thans in Afrika nog plegen te doen, en met eenen tak in water gedoopt, water gesprenkeld hebben, denkende zóó regen te verwekken. Hij kan gewaagd hebben den wind te doen waaien, zoo in de eilanden Man en in Shetland nog gedaan wordt. Hij kan zelfs getracht hebben de zon te doen stilhouden, zoo in Australien nog gedaan wordt; doch pogende deze daden, die boven zijne macht waren, te weeg te brengen, was de ‘primitive man’ ver van tooverij af. Deze daden immers beproefde hij als zuiver natuurlijk; eerst later, als de ervaring hem geleerd had dat zij door machtiger wezens dan hij was moesten volvoerd worden, wist hij dat hij beproefd had het bovennatuurlijke te doen. Het bovennatuurlijke was dus enkel het gevolg en niet het doel van deze pogingen.

(*'t Vervolgt)*
LODEWIJK SCHRAM

De laatste schoone dagen

DE lente zwanger van de geuren,
Die stegen uît de bloesemkleuren,
De lente met haar dartelheden
Is heen! geweken met de vreugd.
Voorbij met 't leven van de jeugd
Gezonken in 't betreurd verleden.

De rozen mijner kinderjaren
Verwelkten ook lijk lenteblaren.
Dan mocht ik in genoegen baden!
Nu is gejuich en zang verstomd,
Want als het gure najaar gromt
Dan vallen vreugde bloem en bladen.

De zomer met zijn minnelonken
Verliet nature wellustdronke.
O zomer met uw gulden vruchten,
Met uwen gouden zonnestraal
En hemelzoete vooglentaal,
Ge zijt gevloôn voor 's najaarszuchten.

Ook mijne jeugd met zoete weelden
En vol van bonte tooverbeelden,
Mijn jeugd met bruisende eedle driften
Van liefde, moed en mannenkracht
Zinkt ook al in der tijden nacht,
De kommer kwam ze alrêe vergiften.

En bosch en beemd gaan nu aan 't treuren,
Geen bloemen schenken nog hun geuren.
Wel komt de zon soms 't veld beschijnen,
Maar 't levend groen wordt doodlijk geel,
Reeds zwijgt alom het vreugdgekweel,
En 't schoone leven gaat verkwijnen!
De herfst komt allen bloei verstoren,
De ontblaarde roze toont haar doren.

Oktober 1907
JEF VAN DE WOUDE

Een woordeken op-en-weg
‘Mensch-zijn!’

‘**M**ENSCH-zijn’ - in de Wereld - wat is dat? Dat is uitwendig handelen gelijk ‘men’ handelt in de Wereld!

Een vos zag eens een beeld zeer kunstiglijk gesneden.
Hij schouwde 't aan van boven tot beneden:
en zei: 't Is wonderschoon en naar den besten zin;
maar... 't heeft geen hersens in!...

en daarmede was hij stratewaard op. Enwel, wat gezeid van dien vos? Dat 't schoone was van hem! Hij meende dat hij slim was, doch hij bewees aleenlijk dat hij vos was! Daar! die leelijke vos!... en 'n had het beeld geen hersens, hij, hij en had er hij ook geen. Ware hij bijgekomen, en had hij een goed woord gedaan, met een groet en een grim en een lach, hij en ware desgehandeld geen vos gebleven, hij ware ‘mensch’ geworden! Immers te kunnen beelden groeten, 'k versta beelden met of zonder

hersens en nog liefst derzonder, beelden voldoen, beelden paaien, beelden op een voetstuk heffen en bewierooken, dat is ‘mensch-zijn!’ Spijts de vossen. Zulks doet men waneer men bij iemand zijn hekkens wil zetten naar den wind, zooals ‘menschen’ gedurig doen.

‘Mensch-zijn’ is b.v. kunnen zeggen ievers: ‘'k en zou!’ en elders dat tóch doen. 't Is ook kunnen vleêrmuis zijn, lijk velen

> die muis of vogel zijn navolgens hun profijt.

't Is bij boeren kunnen buischen en roepen: ‘Ik ben van den boer!’... met een halven knoop erdoor,... en verder weêr bij steêlingen een paar handschoen aantrekken, en zeemen! 't Is op Nieuwdag uitzetten van-huis-tot-huis, en overal een glazeken keeren ‘... tegen uw meuge’, en overal tienmaal herhalen: ‘'t Spijt me dat ik hier niet en kan blijven... Maar 'k moete voort! 't Komt alzoo met alle dat nieuwjaren; 't is hier nochtans 't huis waar dat ik liefst insprong, en 't eenigste waar mijn wenschen oprecht gemeend zijn!’ 't Is dannog, iedermaal dat ge zoo spreekt, ten bewijze van dat zeggen, er een beknibbelingske bijvoegen van 't een of 't ander huis waar ge reeds naartoe geweest zijt, en waarvan de wijn reeds door uw maag is. Kunt ge dat alles, 't is dat ge weet ‘mensch’ te zijn.

Wijders, om ‘mensch’ te zijn, eet en drinkt waar de anderen eten en drinken, - honger of geen -; men mulle of men maaltijde om gelijkwat: om de goê overeenkomst onder de bazen en 't werkvolk; of b.v. omdat 't Wederlandsche Zitdag is tot bestrijding van zee- en andere ziekten, of ter eere van de nieuwe vane der Vereenigde Duivelspeelders onder leuze ‘en leidt ons niet in bekoring’, of ter gelegenheid van entwaar een toogdag van ‘het Zwemmen door de eeuwen heen’... wat dat 't zij, weest er aan banke, en zwicht u van te vasten. Of acht gij het beter onverschillig te blijven aan ‘de Sociale Kwestie’? Die ‘mensch’ is, volgt dat alles. Volgt het ook!...

Om voort te doen met de huishoudkunde, een vrage:

opdat ge ‘mensch’ zoudt zijn, behoort nu uw hemdeborst, in zulk een tijd van 't jaar, rood of wit te wezen? Luistert, altijd 't zelfde antwoord: spiedt af wat de anderen doen, en handelt als zij. 'n Is er niet in uw gebuurte een breê geest die raadslid is van ‘Uwe-Stad-En-Avant’, een algemeene geest die wat van alles verkoopt... ook soms armoê (wat wilt-je?), van wien ja de ‘menschen’ in de weke zeggen dat hij een beetje niet-wel-wijs is, maar die toch den zondag ‘lijk uit een dozeken komt?’, een die hem ‘weet op te zetten?’, een die, als hij wil, nog meest ‘mensch’ is van geheel de wijk? Hij is uw man! Doet hem na! Draagt daarbij schoen als uw taartebakker, legt uw haar lijk uw beenhouwer, keert uw broek over in schoon weder ‘omdat 't altijd regent te Londen’... 't is de reden en de doeninge van de anderen, 'n steekt nooit uit in niets, en ge zijt er!

Mieren bedraven altijd allen hetzelfde pad, koeien volgen altijd allen de meest-koe uit de bende, schapen in de spoorhalle drommen altijd allen denzelfden vervoerwagen binnen: zijn ze zij toch verstandige wezens! Ze 'n hebben maar de sprake te kort. Gij die de spraak hebt, als hen zult ge doen; mitsgaders nog met alle de anderen uit uw soorte, overal spreken en knikken (aleenlijk om het knikken) lijk 't een of 't ander licht dat bezeten is om uw soorte voorop te gaan. Dat is ‘mensch’ zijn!

- En is dat ‘mensch’ zijn? - Ja 't!
- Geen ‘man’ zijn? - Ja!
- Niet zijn wat men is? - Ja!
- Niet zeggen wat men denkt? - Ja!
- Niet doen wat ge best vondt? - Ja!
- 't Groot verstand hebben van nooit geen eigen verstand te gebruiken? Meêloopen met de kudde? Samen met de kudde op de stoppels staan honger lijden? en niet liever aleen op 't gras uwen buik gaan vullen? - Ja! Dat is ‘mensch’ zijn! Wat kost dat? 't Is een kleintje, nietwaar? En de Wereld wil het zoo!

J. HAGEL

Mengelmaren

Guido Gezelle's *Duikalmanak voor 1908*, is verschenen bij den uitgever Jules Vermaut, Langesteenstraat, 28, Kortrijk.

Hij wordt onzen lezers aan onderstaande voorwaarden aangeboden:

1 ex.	-	1.00 fr.
12 ex.	-	0.90 fr. p. ex.
12 × 6 ex.	-	0.85 fr. p. ex.
12 × 12 ex.	-	0.75 fr. p. ex.

Inschrijvers gelieven aanstonds hunne inschrijving bij den uitgever in te zenden.

Schets van het Belgisch Handelsrecht door Lod. Dosfel en Will. van Eeckhout - XVI en 249 bl., bij Juul van Lantschoot, Dendermonde, of bij de schrijvers tegen 4 frank.

- Mijn doel is niet hier een grondige wetenschappelijke recensie te schrijven over dit boek, dat er enkel aanspraak op maakt te zijn: ‘een bondige schets van wat ieder koopman weten moet.’ - In een keurige taal geschreven, bondig en veel-zeggend, is het niet enkel een klare omschrijving van het handelswetboek, maar bevat het daarbij vele voorbeelden en formulen, die den leerling de voorstelling duidelijker maken, en den koopman of handelaar als af te schrijven voorbeelden kunnen dienen. Met een uitvoerige lijst achteraan van (Nederlandsch-Fransch-Duitsch-Engelsche) handelswoorden, is het alleszins geschikt ons als handleiding te dienen op de handelsscholen, in syndikalen van handelaars en reizigers of in middenstandsvereenigingen. Het zal een groot middel zijn tot vervlaamsching van de handelsrechtbanken en van den geheelen handel in 't algemeen, en dus medewerken aan het vervlaamschen van 't huishoudkundig leven in Vlaamsch-Belgie. - Het doel der schrijvers is te prijzen, en 't werk dat ze leverden is echt wetenschappelijk en degelijk.

Hun wensch zal zeker bewaarheid worden: ‘Moge het den Vlaamschen lezer nuttig zijn’.

A.D.G.

Al. Walgrave. *De Blindgeborene. Een Evangeliespel.* Hoogstraten, Van Hoof-Roelans, 1907.

Ik meen dat o.a. in ‘Hooger Leven’ over Al. Walgrave's laatste werk met lof gesproken werd. En iedereen weet dat ‘Hooger Leven’ lang geen dom weekblad is.

Rekening houdend met de betrachting van den schrijver, meen ik ook te mogen zeggen dat dit gewrocht goed geslaagd is. Want de dichter zelf waarschuwt den criticus vooraan dat geen tragische verwikkeling beoogd werd. Zoo werd de taak van den dichter veel ge-

makkelijker maar de lof van den bespreker blijft ook *sui generis.* Door het afwijken hier en daar van de stoffelijk-strenge nauwkeurigheid in eenige historische of topographische punten werd het tafereel meer leven bijgezet: dat kan men zeker den schrijver niet euvel duiden. Niet zelden bevatten de lyrische brokken echte bezieling. Ten slotte dus iets dat Al. Walgrave's letterkundige bekendheid met recht en reden verhoogt, al zijn de ‘Stille Stonden’ voor hem een degelijker eeretitel.

G.V.

‘P*hilippe Wielant et l'instruction criminelle.* Discours prononcé par M.R. Janssens. Bruxelles, Bruylant, 1907, pp. 21.’

Een allerbelangrijkst werk voor de geschiedenis der toepassingen van het strafrecht in de middeleeuwen is het welbekend boek: *Praxis rerum criminalium*, vroeger algemeen toegeschreven aan Jode Damhoudere, geboren te Brugge den 25 November 1507.

In 1872 vond M. Orts in de boekenzaal van de hoogeschool te Gent een handschrift, opgesteld en in 1519 geëindigd door Ph. Wielant, heer van Landeghem en Everbeek. M. Orts trachtte te bewijzen dat de *Praxis* van de Damhoudere niets anders was dan een afschrift of namaaksel van het werk van Wielant.

Sedert dien is er volop strijd onder de geleerden nopens deze zaak: sommige staan voor Wielant, andere voor de Damhoudere.

M.R. Janssens treedt op ten voordeele van Wielant. Dat de Damhoudere alleenlijk Wielant's handschrift wat veranderd en dan uitgegeven heeft, schijnt mogelijk en zelfs waarschijnlijk.

Mogelijk: Wielant schreef in 1519, toen de Damhoudere nog maar twaalf jaar oud was, en deze laatste gaf de *Praxis* uit in 1554. - Daarbij, in de zestiende eeuw, was men niet zeer nauwgezet, en voor afschrijverswerk schrikte men niet af.

Waarschijnlijk: De tekst van de Damhoudere komt heelemaal overeen met dien van Wielant: hier en daar echter werd iets veranderd. Bij voorbeeld: waar Wielant zegt wat er gedaan werd te Brugge, zijn geboortestad, daar zal de Damhoudere Gent in de plaats zetten; deze schrijver immers, in Brugge geboren, was uit Gent afkomstig; dan nog, waar Wielant, zinspelende op gebeurtenissen, die hij met eigen oogen gezien had, namen van rechters en ambtenaars aanhaalt, daar gebruikt de Damhoudere een nietsbeduidenden naam, zoo b.v. Socrates, enz.

Zoo dus, besluit M. Janssens, is Wielant, en niet de Damhoudere, de vader van het Vlaamsch recht.

Dit alles maakt het eerste deel van deze lezing uit. Daarna komt de korte inhoud van de voornaamste hoofdstukken uit Wielant's *Praxis,* en in een derde deel zullen rechtsgeleerden wellicht met belangstelling lezen, wat M. Janssens denkt over den tegenwoordigen toestand.

L.G.

[Nummer 24]

Kerstnacht

HEBT gij nog kleine jongens over straat zien bedelen te Kersttijde, in de snijdende bijtende konde? Geheel zomersch is hunne kleedij, rond den hals hebben zij een ouden lap gebonden, en zij loopen vóór uwe voeten en swatelen van-buiten-geleerde woorden. Ook gij hebt koud in die felle vorst en gij spoedt u, om in uwe warme kamer te komen, en daarom zijt gij nijdig-kwaad op die bedeljongens die voor uwe voeten loopen. En toch zijn die arme kleinen diep te betreuren....

Van zulk een jongen wil ik u vertellen; doch niet van eenen, dien men reeds met ‘een handgiftje’ wegzendt, om reden dat hij nog zoo klein is, zes jaar oud, misschien nog jonger; maar van eenen, dien men alleszins te naaste jare, of binnen twee jaren alzoo zou wegzenden.

Het was vroeg in den morgen. In een vochtig koud kelderhok was hij ontwaakt. Zijn vestje was dun en hij sidderde van koude; in den hoek op een houten bankje zittend, was

hij bezig, uit verveling, met na te gaan hoe zijn adem uit den mond vloog... Maar hij had danigen honger... en de uren verliepen... Soms naderde hij den stroozak, waarop zijn ziek moedertje lag; O, zoo dun was dat stroobed, en in plaats van een kussen had zij ergens een bundel lappen onder haar hoofd. Hoe was zij hier gerocht? Waarschijnlijk was zij met haren jongen uit eene andere stad gekomen en hier ziek gevallen... De feestdag was nakende, en daarom waren de andere kelderbewoners nu buitenshuis. Dieper in den kelder kreunt eene tachtigjarige vrouw, door de jicht gefolterd; vroeger had zij gediend als kinderwaarster, en nu lag zij daar eenzaam te sterven; zij zuchtte en bromde en schold nijdig op den jongen, zoodat hij vreesde naderbij te komen. Een teugje drank had hij reeds gevonden, maar nergens was er een korstje brood te vinden; en altijd keerde hij bij den stroozak weder, waarop zijne moeder lag, - om ze te wekken. Het werd hem van langs om aardiger te zijn in de vallende duisternis; 't was lang reeds avond en niemand stak licht aan. Hij voelde aan moeders wang en was verwonderd dat zij niets zei en zoo koud was als de muur daar. Hoe koud is het hier, dacht hij, terwijl zijne hand op den schouder der doode rustte... Dan blies hij op zijne vingertjes, om ze te verwarmen; en lijk hij nu juist zijn mutsje op den stroozak vond, ging hij topteenend en lijze uit den kelder. Ja, veel vroeger zou hij gegaan zijn, maar hij vreesde den schromelijken hond op den trap bij den gebuur. Den geheelen ganschen dag had hij dien hond hooren huilen. Nu hoorde hij 't niet meer, en de jongen wipte op straat.

God, welke stad! Zoo iets had hij nog van zijn leven gezien. Hoe donker was daarentegen de nacht in den hoek waaruit hij kwam; geheel dat straatje had maar een enkelen lanteern. De oude invallende houten huisjes waren met planken dichtgesloten; van zoohaast het begint te duisteren, is niemand meer. op straat, allen sluiten hunne huizen, en alleen de honden schollen samen, wel bij honderden, wel bij duizenden, en huilen en bassen

geheel den langen bangen nacht door. Jamaar, daarom was het dáár zoo warm, en dáár was er eten. En hier!... Och! had hij toch een korstje brood om zijnen honger te stillen.

Maar hoe hier alles dooreen krielt en zwermt! Hoeveel lichten, en hoeveel menschen en peerden en wagens, en hoe koud! Uit de neusgaten der dampende peerden vliegen twee stralen adem, die in wolkjes vriezen. Hunne hoeven slaan door de ijsschollen op de steenen. En de menschen dwarrelen dooreen en... och! hoe geerne zou hij eten, al ware 't maar een stukje, een heel kleine beet! En plotseling doen zijne vingertjes zoo zeer...

En nu nog eene straat; ah! hoe breed, hoe breed! Hier moet men zeker onder de voeten geraken. En de voorbijgangers roepen en schreeuwen en spoeden voort... en licht, zoo veel licht! Wat is dat? Zie toch dat groot glas! en achter 't glas eene schoone warme kamer! en in de kamer een boom tot aan 't gewelf! - Dat is een kerstboom met vele gouden papiertjes en appelen. Rond den kerstboom liggen poppen en kleine peerdjes. In de kamer loopen er kinderen, zoo net, zoo zindelijk... en zij lachen en zij spelen en eten en drinken. Daar! - daar spelen ze hand in hand, en wat zijn ze schoon, die kinderen! Ook muziek is er, door 't glas kunt ge 't hooren. De arme knaap ziet dat alles, vol bewondering, en hij lacht. Maar nu beginnen de teenen aan zijne voetjes te tintelen, en zijne handjes zijn bloedrood geworden, zijne vingers buigen niet meer en doen geweldig zeer bij elke beweging. Bitterlijk begint hij te weenen en hij loopt verder voort. Door een ander glas, ziet hij nog eene andere kamer, met kerstboomen opgesmukt; op tafels liggen er koeken allerhande, amandelkoeken, roode en gele koeken; daar zitten er vier rijkgekleede damen - aan iedereen, die binnenkomt, geven zij koeken, en de deur gaat gedurig open, en er komen maar altijd van de straat vele menschen binnen! De kleine sluipt bij de deur, opent ze ook, en treedt in de zaal. Och! och! hoe roepen en wenken ze allen, dat hij weg moet. Eene der damen komt aanstonds

bijgeloopen, steekt hem een kopeckstukje in de hand en doet de deur weêr open. Wat was hij toch verschrikt! Zijn kopeckje rolt op de trappen: hij kan waarlijk, om het te bewaren, geen vingertje buigen. Snel, snel loopt hij voort - waarheen? Dat weet hij niet. En hij loopt, altijd maar loopen, en hij blaast op zijne handen... Maar wat is 't daar nu? De menschen blijven staan en verdringen elkander: aan 't venster, achter 't glas, zijn er drie poppen uitgestald, fijn uitgewerkt in roode en groene kleedjes, en waarlijk, zij schijnen te leven. Een oud oud manneken zit op eenen stoel, en strijkt met den arm, alsof hij op eene groote viool speelde; twee anderen staan er nevens en strijken op kleine vedeltjes en zij knikken op maat met hunne hoofden, zij kijken elkander aan, hunne lippen bewegen, ja zij spreken, waarlijk zij spreken, al is het dat men hunne woorden niet verstaat, door 't glas. De kleine denkt eerst dat zij leven. En lijk hem al met eens 't gedacht invalt dat het poppen zijn, gaat hij zoetjes aan 't lachen. Nog nooit in zijn leven heeft hij zulke poppen gezien. Wel staat hem het weenen dichtbij, maar als hij weder naar de poppen ziet, moet hij toch glimlachen. Op eens schijnt het hem dat iemand aan zijn vestje trekt, zie daar staat een groote booze jongen nevens hem, die hem op zijn hoofd slaat en hem schopt. Hij valt neder. De menschen beginnen te roepen. Verschrikt springt hij op en loopt, loopt... hij weet het zelf niet waarheen - op een vreemd hof, en daar kruipt hij achter eenen hoop opeengestapeld hout. Hier is 't donker, denkt hij, hier vindt men mij niet. En van angst kan hij nauwelijks ademen. Op eens wordt het hem zoo danig licht, zoo wonderlijk licht... Handjes en voetjes tintelen niet meer, de warmte dringt door hem, zoo warm als op eenen oven, denkt hij. Hoe goed ware 't hier om te slapen... Ja, eerst wat slapen en dan nog eens naar de poppen. O! hoe schoon zijn die poppen... ja waarlijk ze leefden... Lijk de poppen in zijnen geest weder aan 't vedelen gaan, dunkt het hem dat zijne moeder bij hem een wiegeliedje zingt... Moeder, ik slaap... O, het gaat

hier zoo wel om te slapen. - Kom met mij naar den kerstboom, knaap, zegt over hem eene zachte stem. De kleine denkt dat zijne moeder hem roept - maar neen, zij is het niet. Iemand buigt neder en omhelst hem in de duisternis. En wat voor een licht glanst hem nu tegen! O, die kerstboom! Maar neen, dat is geen kerstboom. Nog nooit zag hij zulken boom. Alles glanst, alles blikkert en rondom, overal poppen. Maar neen, dat zijn geene poppen: 't zijn kinderen, 't zijn knechtjes, 't zijn meisjes in schoone fijne kleedertjes, en zij loopen tot hem en roepen hem mede, en nemen zijne handjes vast, en zij vlieden samen voort... ja, hij vliegt ook... Moeder ziet hem en lacht hem vriendelijk tegen. Moeder, moeder! Hoe goed is het hier, moeder! En nog eens komen de kinderen bijgeloopen, en nu vertelt hij zelf van de poppen die vedelen en knikken. - Zegt mij, wie zijt gij, knechtjes? En gij, wie zijt gij, meisjes? vraagt hij, lachend en liefkozend.

Dat is Christus' kerstboom, antwoorden zij allen. Op dezen avond heeft Christus altijd eenen kerstboom voor de kinderen, die op aarde geenen boom hebben.

En de kleine verstaat dat die knapen en meisjes zulke kinderen waren gelijk hij zelf. Sommigen waren gestorven van koude, anderen van honger, nog anderen van slagen, en velen nog van 't gemis aan oppas, toen ze ziek geworden waren. En allen zijn ze nu hier, allen als engeltjes, allen bij Christus, die nu zijne armen wijd open strekt en allen zegent, en ook hunne arme moeders zegent... En de moeders zijn daar ook, en omhelzen hunne knapen en meisjes, en wisschen hunne tranen af en zeggen hun dat zij niet mogen weenen, omdat het hier toch zoo goed is, zoo goed....

's Morgens vonden de dienstboden het kleine lijkje van den vastgevrozen knaap achter dien hoop hout liggen...

Uit de '*vertellingen*' vertaald van *F.M. Dostojewskij*[1].

MANUËL MATTE

(1) Fedor Michailowitsch Dostojewskij, den 30 December 1821 (11 Januari 1822) te Moskau geboren, deed zijne studiën van ingenieur te Petersburg. Zijne eerste vertelling: 'Arme menschen' (1845) had veel bijval. Naderhand beticht van oproer, onderging hij een ballingschap van elf lange jaren in de bergwerken van Siberië. In 1860 keerde hij, gebroken naar het lichaam en gekweld door vallende ziekte, naar Petersburg terug, waar hij in woord en schrift, de vaderlandsliefde tegen het nihilismus verdedigde. Het aangrijpendste zijner werken zijn de merkweerdige 'Gedenkenissen uit een doodenhuis', sombere herinneringen aan die lange jaren vol kwellingen en ellende, die zoo diepvoelend afschilderen hoe zelfs in het uitvaagsel der maatschappij het edele niet teenemaal uitgedoofd is. Hij stierf te Petersburg op 28 Januari (9 Februari) 1881, en werd met alle eer, op 's lands kosten, begraven.

Jevons en de tooverijstelsels
(Vervolg van bladz. 375.)

Wat dient er nu van Jevons' wederlegging gezegd?

ONGETWIJFELD mogen we gerust met schrijver instemmen voor menige beschouwing, die we hierboven medegedeeld hebben, b.v. dat de oormensch *op duidelijke wijze* kon onderscheid maken tusschen 't natuurlijke en 't bovennatuurlijke; ook, dat er tegen Frazer mag aangenomen worden, dat de oormensch niet begonnen heeft tooverij te plegen; dan nog, dat de tooverij de oorsprong van den godsdienst niet is, enz. En toch valt er veel te zeggen op Jevons' wederlegging, en namelijk nopens de INNERLIJKE NEIGING, waardoor volgens schrijver de mensch er op rekent, dat hetgeen hij ÉÉN ENKELEN KEER zag geschieden, nog zou voorvallen.

Deze innerlijke neiging (inherent tendency) noemt hij, zoo wij hierboven zagen, een primitief gevoelen (feeling), iets dat niet steunt op ervaring. Laat ons nu deze stelling van op de keper beschouwen.

We stellen daar den ‘primitive man’; voor hem een hoogen boom, die een weinig rechts helt, en juist door eenen rukwind neêrgeveld wordt. Wat zal er nu bij den ‘primitive man’ gebeuren? Alleenlijk zal hij kunnen vertellen, dat zulke boom, op zulke plaats, in zulke bijzondere omstandigheden omgevallen is, en meer niet. Maar laat diezelfde man, andere boomen, kleine of groote, rond zijne woning of op verre plaatsen geplant, hellende

links of rechts, zien vallen langs den kant waar zij helden, dan zal hij, begaafd met eene redelijke ziel, al deze bijzondere omstandigheden aftrekken en afdragen, en eene onderstelling bouwen in dezer voege: ‘alle boomen vallen langswaar ze hellen’.

Zoodus, eerst nadat hij *door ervaring* deze onderstelling gewonnen heeft, zal hij er op rekenen, dat sommige feiten nog zullen gebeuren. Wordt echter zijne verwachting nooit te leur gesteld, dan wordt zijne onderstelling eene wet.

Op dergelijke wijze kunnen wij, evenals de oormensch, met zekerheid vaststellen, dat sommige daden nog zullen geschieden. De reden immers daartoe, is dat we begaafd zijn met een verstandelijke ziel, die al hare gedachten *toedrachtelijk* en in de verschijnselen zoekt, en die daarna komt tot iets algemeens, dat zij onthult uit de nederbepalende omstandigheden. Zulk een ziel bezat de ‘primitive man’ zoowel als wij.

Dus kan de oorzaak van dit geloof in de gelijkvormigheid der natuur, ofwel dit ‘primitief gevoelen’, zóó Jevons zegt, volstrekt geen innerlijk of liever aangeboren gevoelen zijn, dat niet zou gestemd zijn op ervaring. Deze neiging, waarbij men er op rekent dat sommige feiten nog zullen voorvallen, is doodeenvoudig een gevolg van wat men in de denkleer[1] noemt: de *inductie.* Daar de (*inductie*) steunt op veelvuldige ervaringen, besluiten wij, dat de oormensch niet natuurlijk en noodzakelijk overtuigd is van het opnieuw gebeuren van wat hij maar ‘ÉÉNS’ zag geschieden; maar enkel nadat hij de bijzondere omstandigheden afgetrokken heeft, zal hij tot de kennis van de algemeenheid van het verschijnsel komen, algemeenheid die hem tot het vast geloof zal brengen dat hetgeen hij vroeger MEERMAALS zag gebeuren, nog gebeuren zal in gegeven omstandigheden.

Jevons, om zijne stelling te bewijzen, gebruikt het

(1) Logique. Mgr Mercier, 4e édit., p. 195.
L'induction est un procédé qui passe de quelques cas particuliers à une loi générale.

volgende betoog: het peerd en het kind hebben die innerlijke neiging; het ware dus belachelijk en onredelijk die den mensch te ontkennen. Welnu, we loochenen dat het peerd en het kind zulke neiging bezitten, en alzoo valt alle grondslag voor schrijvers betoog weg.

En inderdaad, dat een peerd, na ÉÉN ENKELEN KEER bij eenen drinkput geweest te zijn, natuurlijk, zooniet noodzakelijk den weg naar dien drinkput nog zal volgen, vol hoop dien te vinden waar hij voorheen lag, dát is ten minste onwaarschijnlijk en zelfs valsch. Maar dat het peerd er weêr keere na eenige, zelfs weinige ervaringen, en dank zij die ervaringen, dát schijnt ten volle waar, hierom. Immers, als het dorstige peerd naar den drinkput geleid werd, is het beeld van den afgelegden weg in de hersenen van het dier ingeprent geworden: de dieren trouwens hebben geheugen even als de mensch(1). Nog meer, daar de zinnen van het peerd heel opmerkzaam zijn, - en zooveel te opmerkzamer dewijl het enkel deze uiterlijke zinnen heeft, - zal het beeld van den afgelegden weg bij hem, na weinige proeven heel duidelijk en helder afgeteekend staan. Telkenmale het peerd drinken gaat, ontstaat er in zijne hersenen, dank zij de verbindingsneuronen, een aaneenschakeling van beelden, te weten: dit van drinken en dit van spierenbeweging. Hoe meer het peerd bij den drinkput gebracht wordt, hoe sterker die aaneenschakeling zal worden. Krijgt het peerd nu dorst, het beeld van drinken verwekt dit der spierenbeweging, die het peerd moet doen om naar de bron te gaan; en doordat het peerd het beeld van den weg in zich heeft, wordt het duidelijk dat het peerd vol hoop den goeden weg zal inslaan.

Er kan dus hier geen spraak zijn van een innerlijke neiging, maar wel van een psychologisch feit, gesteund op de ervaring en op de aaneenschakeling van beelden.

(1) MGR. MERCIER. *Psychologie*, p. 305, édit VII.
Il n'y a aucune raison de refuser à l'animal la mémoire. Il est d'expérience vulgaire que le cheval reconnaît son écurie, le chien son maître.

Wat het kind betreft, dat na ÉÉNS een stuk - een vierkantig stuk - suiker gekregen te hebben, 's anderdaags naar den gever zal opzien om er wederom te krijgen, hier moeten wij onderscheid maken.

Een klein kind, dat noch loopen noch spreken kan, een kind, bij hetwelk de zielsvermogens nog niet ontwikkeld zijn en nog niet gansch in werking, is, wat zijn handelen aangaat, aan een dier te vergelijken. Het zal er niet op rekenen, dat hetgeen het 'ÉÉNS' zag geschieden, opnieuw zal gebeuren; maar na eenige ervaringen, zal het bij het zien van den gever terzelfder tijde door aaneenschakeling van beelden aan een stuk suiker, en wél, aan een vierkantig stuk suiker denken. Zelfs, deze aaneenschakeling zal wellicht zóó diep en zóó gauw niet verwezenlijkt worden als bij ontwikkelde dieren, daar de zinnen van dit kind wellicht zóó opmerkzaam niet zijn als de hunne. Geef b.v. aan zoo 'n heel klein kind, het vierkantig stuk suiker, het zal dit opeten, en daarmede uit; komt gij 's anderdaags weder, het zal aan geen suiker denken; maar doe dit eenige keeren en dan zal de aaneenschakeling zóó sterk zijn, dat uw beeld dit van het vierkantig stuk suiker zal bijroepen.

Neemt gij echter een kind, wiens zielsvermogens kunnen in werking treden, b.v. aan den ouderdom van 5 of 4 jaar, of misschien nog vroeger, dit kind zal u bij het wederzien met oogen bekijken, die genoeg te kennen geven dat het iets van u verwacht. Doch dit is geen aangeboren gevoel. De handelwijze van het kind immers verraadt eene heele redeneering - een aaneenschakeling van *gedachten*, niet enkel van beelden - die zich zóó onder ander kan voordoen: personen, die mij vroeger iets gaven, hebben mij bij hun wederkomon nog iets gegeven. Dus zou hij die nu bij mij komt, mij ook iets kunnen geven. Ook nog, b.v. die persoon heeft mij gisteren iets lekkers gegeven; hij doet dit omdat hij mij bemint; als hij dus vandaag weêrkomt, zal hij wederom iets goeds mede hebben, het zij suiker, het zij een ander goed ding; ik zal hem dus gaan liefkoo-

zen opdat hij mij zou blijven beminnen. Gelief nochtans wel in te zien dat deze of welk andere redeneering ook niet altijd uitdrukkelijk geschiedt, alhoewel ze zeker geschiedt. Dat een kind iemand gaat vleien om iets te krijgen, dat een kind van sommige personen iets verwacht veeleer dan van andere, dat alles getuigt duidelijk genoeg, dat er hier aaneenschakeling van gedachten is. De ziel van den mensch immers kan abstracte gedachten vormen, en niet enkel beelden maar ook gedachten aaneenschakelen, die tot het nogmaals gebeuren van iets kunnen doen besluiten. De handelwijze van zulk een kind berust dus, niet op eene innerlijke neiging maar op werking van den geest. Innerlijke neiging, primitief gevoelen, zijn dus woorden maar geen oorden; de wetenschap die ernstiger onderzoek vereischt, kan niet bevredigd worden door zulke niets zeggende oplossingen, die daarenboven op iedere moeilijkheid tot antwoord kunnen gegeven worden.

We mogen dus niet te lichtgeloovig alles aanveerden, wat in groote woorden en lijvige boeken als loutere waarheid door de anthropologen verdedigd wordt. Vooreerst, de ethnologische en folkloristische gegevens, waarmede deze school te werk gaat en die haar tot standpunt dienen, zijn niet altijd zeer vertrouwbaar[1]. Verders, bijna al de anthropologen, voorstanders der valsche ontwikkelingsleer in zake godsdienst, handelen niet onpartijdig, maken van vooraf hunne onderstellingen, en zoeken eerst na deze bepaald te hebben, de feiten die hunne stelsels moeten staven. Dit belet ons geenszins nochtans uit hunne werken te halen, wat ons kan dienstig zijn.

Zóó zullen we van Jevóns' stelling onthouden, hoe hij bewezen heeft, dat de tooverij de oorsprong van den godsdienst niet zijn kan; ofschoon we ons door schrijvers wijsgeerige begrippen over de zielkunde niet zullen laten betooveren.

LODEWIJK SCHRAM.

(1) *Over natuurvolkeren*, door LOD. GHYS. *Biekorf*, 1906, bl. 214.

Waarheid

Omnis homo mendax.

DE waarheid is een schuchter ding
een zeldzaam ding om hooren;
zoo menschenschuw, dat ze achter vlucht
als men ze zoekt van voren.
Grijpt toe! houdt stevig grepe en waant
ze 'n *kan* u niet bedriegen;
gij hebt uw hand vol pluimen en
de vogel is gaan vliegen!

CAES. GEZELLE

Kerstdagbloesem

MET eene weidsche winterpracht
van vonkelend ijsgeloovert,
heeft 't vriezen van verleden nacht
ons vensters volgetooverd;
en buiten staan, zoo onverwacht
bezet met donzen zoomen
van zilverwitten ijzelvacht
de takken van de boomen.
Kom, laten wij aan 't vier gebracht
den kerstblok gei doen gloeien
en in den heerd moet bloesem zacht
van blijde vlammen bloeien.

De kerstblok laait, het Oosten klaart
de zonne zal gaan schijnen
en al des winters sneeuwgeblaart
al 't ijsgebloei verdwijnen.
Die Kerstblok, ei, verstaat mij wel, -
- laat af uw treurig droomen, -
die Zonne die, Emmanuel,
te Bethleem moet komen
en smelten doen in liefdedooi
den killen bloei der wereld
het hertverstijvend ijsgetooi
met liegend goud bepereld!

CAES. GEZELLE

Een woordeken op-en-weg
‘Mensch’ of ‘geen-mensch’?

WAT geweest? Wat verkozen van de twee?

Ei! 'k Hoor iemand lachen!

‘- Dat is me de vrage! zegt men. 't Is of stond er daar voor ons een jongen, met zijn twee vuisten vooruitgestoken: deze zijn toe, met de kneukels alboven, alle twee gelijk; en de knape drilt zijn loozen blik, van onder zijn wenkbrauwen, vlak binnen in onze weekgespannen oogen; hij bedwelmt ons; dan vraagt hij met een effen aangezicht: ‘Paar of onpaar?’

‘Mensch of geen-mensch?’ 't Is lijk ‘paar of onpaar?’ zoo eenvoudig als dat!

‘Mensch of geen-mensch? Wat geweest? Welke vrage! Kan men wel 't een of 't ander zijn dan?’

- Ja men kan't... in de wereld te weten. En van 't een of 't ander te zijn in de wereld spreek ik. ‘Mensch-zijn’ is ‘dom zijn’, en ‘geen-mensch zijn’ is ‘dom schijnen te zijn’. Zoo vernamen we 't voorheen. Wat verkozen van de twee?

Vele lieden en maken geen zeer hoofd in dien keus. Ze zijn 't een of 't ander, en ze 'n weten 't niet; of weten ze 't... tot daar! God schiep den dag, en zij ze gaan erdeure.

Mijn bakker is zulkeen. En als zijn brood aangebrand is, en dat ik hem wil berispen en vrage: - ‘Maar vent wat is er gebeurd? Zijt-je gij nu mensch, of en zijt-je geenmensch?’ - ‘Mijnheer, antwoordt hij, dat liegt aan 't fasceel’! En ‘domweg’ trekt hij zijn menschdom vanonder de vlage!... De slimmerik! Gelukkig is hij de kerel! Bovendien hij bakt hem rijke!

Doch niet alleman en mag bakker zijn! Wie zou er 't brood opeten?

Andersgezinden dus zijn er ook, die er hunne zinnen op zetten en ze erop breken! Wat gedaan? ‘Mensch-zijn’ of ‘geen-mensch’? To be or not to be! Voor dezulken, voor veel Vlamingen onderander, is de vrage belangrijk. Die vrage stellen ze bijgevolge; en ze zoeken de antwoorde.

Daar hebt-je dan b.v. een ouder.

Een ouder is altijd een ouder: een ouder is preusch op zijn kind. Hij zou dat kind willen doen bedijgen, dat kind willen doen entwat worden in de wereld. Welnu, wie entwat wil worden in de wereld, moet ‘mensch’ zijn. Weswege de vrage bij een ouder gauw opgelost is. ‘Kon dat kind een keer later.... God-den-Heere! welk een troost in een ouders ouden dag!’ - ‘Enwel, kind’ zeggen de ouders dan; en vader pakt het tusschen zijn knien, en moeder voert het woord: ‘Kind, ge moet leeren “mensch” worden! 'n Zijt ge later “geen mensch” ge 'n zijt niets!’ En beide bevestigen 't met meeninge.

Zoodan daarop wordt het kind gepaluft en gekamd, en omgoten en omgeurd... en 't vliegt naar schole! - ‘Mensch worden’ vermaant moeder nog eens, ‘mensch worden, kind’, al zijn laatsten knoop toedoende!

Maar och! Wat doet het kind in schole? Heel het tegenovergestelde! Men weet het: wel kan men kinders minnen, maar niet zinnen! Ziet: een langen tijd is 't kind liever *onmensch* dan ‘mensch’: 't zal peerd spelen in schole, en katje, en konijn; 't zal Baekelandt achterdoen, en dan twee maatjes van hem, twee schabeletters met houtenen zweerden aan en een pluime op hunnen hoed, moeten hem ‘stekken’ en hem onthoofden; 't zal ook gaan Amerika zoeken, en zijn weg verliezen, en door wildemans vermoord en in brokken gesneên worden... Zoetenhemel! Dat kind en doet niets anders als een leven betrachten van doodgaan, een leven waarin zijn ‘menschen’-toekomst om zeepe moet.

Gelukkiglijk wordt het dan ook grooter, en 't leert nadenken. Zal het nu zoeken ‘mensch’ te worden? Och! nu scheelt er iets anders. 't Denkt nu na, ja, maar 't zegt: ‘Wat beleven we schamele tijden! En wat zijn de “menschen” toch trunten!’ 't Verneemt dat er voorheen een man was, een Mucius, bijgenaamd de Slinksche, dus nogmaar een slinksche, die zijn rechterhand in 't vuur stak... uit manhaftigen spijt; 't verneemt nog dat er eens een grieksche slaaf, nogmaar een slaaf dus, Epiktetes, zijn been

liet radbraken... uit wijsgerige overtuiginge; dan nog dat de HH. Bloedgetuigen hen lieten vaneensleuren... voor de waarheid; nog dat de oude Vlamingen eeuwenaan vochten... voor het recht, en dat ze dertig keer verslegen werden, maar dertig keer weêr te velde voeren... en 'n hadden ze geen dertig keer verslegen geweest, dat er geen Vlamingen meer 'n bestonden!... Houzee! Manhaftige overtuiginge voor waarheid en recht! Hoe schoon! Houzee! - En dat kind zijn bloed gaat aan 't koken... Maar, ei! Wat is dat?

't Gevaar is groot,
en dringend de nood
in den Lande van Leve en van Schelde!...

't Hoort op een dag vragen naar mannen met manhaftigheid, mannen met overtuiginge, mannen die iets kunnen verpanden voor de waarheid en 't recht! Nog altijd wordt Vlanderen bestormd; nogeens moet er gestreden, om misschien voor den een-en-dertigsten keer door de ‘menschen’ verslegen te worden. Want ja, de ‘menschen’ zijn 't die Vlanderen onder willen. - Wat! de ‘menschen’! En de ouders die 't kind wilden ‘mensch’ maken? Zou het nu kunnen willen ‘mensch’ zijn? En 't kind komt weêrom thuis, en 't zweert: ‘Neen liever *geen-mensch!* liever geen toekomst! liever geen wereld, liever...’

- Hou' kind! - Hier wil ik het inhouden! Want met alle die ‘lievers’!... ‘liever is een haas, en hij springt zeere!’ 't Kind heeft gelijk; maar weigert het ‘dom te zijn’, 't en hoeft daarom niet te moeten van honger sterven. 't Sprong ineens te verre: 't meent nu te moeten heel-en-gansch ‘geen-mensch’ worden uit volmaaktheid, daarbij heel-en-gansch grof uit ware beschaafdheid, en dus heel-en-gansch kinkel uit Vlaamschgezindheid! Doch neen! Dat niet! Was de ouder mis, nu ook is het kind mis.

Wat gedaan? ‘Mensch’ te zijn, of ‘geen-mensch?’ ‘Mensch’ te moeten zijn is hard,... en ‘geen-mensch’ nog harder! Kom! Een Vlaming en weze noch 't eene geheel, noch 't ander geheel! Hij kan uitwendig 't eene zijn, en inwendig 't andere! Hij blijve in 't midden, zoo

het de oude Vlamingen aanbevolen. Zij zeiden niet: ‘ge moet *mensch* zijn!’ maar ze zeiden: ‘ge moet altijd *een beetje mensch* zijn!’ 't Voorste zeggen is fransch, 't laatste was vlaamsch, en 't is 't nog, en 't zal nog lange 't beste woord zijn!

Kind weest vanbinnen ‘geen-mensch’; en verder steekt dan vanbuiten den ‘mensch’ uit, zooveel ‘men’ dat van u zal willen; en dat dan daarbuiten de ‘mensch’ maar fladdere - hij mag het - naar alle winden... 't is zijn ambacht!

J. HAGEL

Kerstlied

HET kribbeken staat,
Ei kinderkens gaat!
Aanschouwt de lieve lichtjes
blij rood als uw gezichtjes!
Treedt nader, Jesus wacht
op u, en tegenlacht:
Want 't kindeken is er zijn herteken klein
zoo lief als 't zijn
kan geen er zijn.

Treedt nader, die dwaalt,
bij 't kribbeken! Straalt
de ster der hoop niet tegen?
Af van de donkere wegen
van kwaad en zonde! Richt
uw oog naar 't glanzend Licht:
Want 't kindeken is er zijn herteken klein
zoo goed als 't zijn
kan geen er zijn.

Het kindeken krijt:
Treedt nader die lijdt!
Het reikt zijn kinderarmen
tot u, 't zal u verwarmen
aan zijnen liefdegloed
die tranen drogen doet:
Want 't kindeken is er zijn herteken klein
zoo mild als 't zijn
kan geen er zijn.

Bij 't kribbeken kom
ik, Jesuken, om
mijn nood en leed te klagen,
u liefde en vrêe te vragen,
en laat niet onvoldaan
mij van uw kribbe gaan:
Want kindeken, is er uw herteken klein
o mocht het mijn
als 't uwe zijn.

Kortrijk
F. DEWITTE

Mengelmaren

Jozef de Cock. *Ons Leven.* Bladzijden uit het dagboek van een schacht. Leuven, Keurboekerij, 1907.

Aan een gebrek van hoogleeraar De Cock hebben wij dit kostelijk boekje te danken. Ja, aan een gebrek... aan zijn nieuwsgierigheid nl. Hij zegt het zelf: ‘Het handschrift dat ik de eer heb in de onderhavige bladzijden uit te geven werd, geachte lezer, door mij ontdekt op 13 Oogst 1907, omtrent twee uren van den namiddag. Te half-twee (let wel op dat het Just-Lips-noenmaal in de vakantie te half-een begint in plaats van te één uur) had ik genoenmaald, een kopje koffie gebruikt - rooken doe ik niet - en daar het te heet was om te gaan wandelen ('t was twee dagen vóor half-Oogst en dan kan 't immers vervaarlijk heet zijn) ondernam ik een langzaam kuiertochtje door de schaduwrijke gangen van den linkervleugel des collegegebouws. Ik beken dat ik nieuwsgierig ben van natuur. 't Is een gebrek - maar wie heeft er geen?... Uit nieuwsgierigheid trok ik hier en daar in de kamers een schuif open en vond daar niks bijzonders: pijpstelen zonder kop aan, brokken krijt, beroeste pennen, knoppen en dergelijke kostbaarheden meer. Nievers geld tenzij op één plaats een kwade duit: die heb ik door 't venster in de Dijle gegooid. Zoo kwam ik aan de kamer n^{r} 207 en daar in de tafellade heb ik het handschrift ontdekt. Ik spaar u de beschrijving van mijn vreugde: stel u Colombus voor toen hij Amerika vond.’

De professor mocht waarlijk opgetogen zijn van blijdschap om die zonderlinge vondst. Maar al de toekomende lezers van het handschrift nog meer. Nu laat ik maar gerust Klikspaan's Studententypen in mijn boekenkast opgesloten en wie Klikspaan kent zal deze plotse onverschilligheid zeker wel aan geen gewone oorzaak toewijten. Waarlijk moest de fijn-schrijvende, snaaksche hoogleeraar zelf het dagboek gemaakt hebben hij zou 't niet beter gedaan hebben dan de hoogst begaafde schacht Pol Wilmans.....

G.V.

Bladwijzer van woorden en zaken 1907

Boeken

	Bladz.
Anatomie du système nerveux de l'homme, door Van Gehuchten	41
De blindgeborene, door Al. Walgrave	387
Het drievuldig beeld, Karel van den Oever	170
Ons leven, door Jozef De Cock	404
Oud en Nieuw, door J. Delaere	15
Rosa, door Louisa Duykers	319
Schets van het Belgisch Handelsrecht	387
Het uitzicht der dingen, door Stijn Streuvels	46
Van Zon zaliger, door R. Vermandere	267
Verzamelde Opstellen en Gedichten, door Godfried Hermans	212
Verzen	172
De wording der hedendaagsche beschaving van G. Kurth, door Osw. Robyns	16

Eigennamen

De Allaertshuizen	104
Bavendamme	32
Cersarias	32
Claroet	32
De Coeterscheur	103
Coudescure	32, 47, 103
Coudescuren in Vlaanderen	104
Cruninghe	32
Dodenkerke	32
Frazerias	32
De Hemme	104
Hennebenne	32

Heyle	32, 47
Koude schuur	103
Loringhacapella	32
Mantingalanda	32
Meirelenbeke	32

	Bladz.
Odagri agrum	32
Ouderschuere	32
Poelvoorde	32
Remboudskerke	32
De Remme	104
Saeftinghe	32, 47
Sausele	32
Scheldeholt	32
Schelfleta	32
Schoorbakke	104
Selmetrodha	32
St-Laureyns	32
Ste-Kruis	32
Strallant	32
Stenbeca	32
Tippingehim	32
Tippingihem	47
Trabeten	32
Vinpinga Accara	32
Watene	32
Westeraccra	32
Winau	32
Wissant	32, 47
Zevenberghe	32

Gedichten

Aan ‘Zeemeeuwe’	264
Ad Agricolam	45
Afscheid	170
's Avonds	167
Begrafenis	130
De blijde Requiem	285

Bloei	203
Coronemus nos rosis	96
Eerappels	128
Einde	325
Homeros' Dood	180
Ik zie ze geern komen	212
Kerstdagbloesem	399
Kerstlied	403
Kloostervrede	169
Körner - *An den Frühling*	101
De laatste schoone dagen	383
Lentelied	95
Het lied der Wanten	57
Maalderslied	202
Meiavond	180
Mireio	269
Mysterium Solitudinis	29

	Bladz.
Naar de Fabriek	316
's Nachts	168
Najaar	367
's Noens	167
Onuitgegeven gedicht van Guido Gezelle	74
Op het strand	181
Qm dilecta tabernacula tua	54
't Roeiersliedje	266
Sitio	102
Sperteler	348
Terugkeer	97
Transit mundus et concupiscentia ejus	83
De tweezak	75
Voor mijn venster	7
Waarheid	399
De Weduwe	28
Wiegelied	129
Wolken	56
Zal de lente komen	83
Zomermorgen	265

Geschiedenis

Abdy van St-Andries	118
Accipiter stellaris	210
Adriaan de Budt	161
Alveringhem	163
Het Ambacht der Bakkers	305
Annales Rerum Flandricarum	206
Anthonius De Blende	161
Baardmakers	311
't Beleg van Kales	313
Bergen	163

Blafot	206
Blauvalk	210
Blauvoetenkrijg	159
Blauvoet en Isengrin	158, 205
Blauwvoet = Roofvogel	207
Bloedveete	165
Bogenmakers	311
Boudewyn met den schoonen Baerd	120
Bouvines	164
Broekburg	163
Cassel	163
Christiaen van Praet	163
Cours d'histoire nationale van Namèche	206
Damme	164
Damiette	164
Deelmannen	307
Deken	308

	Bladz.
Despars	119, 161
Diederik van Elzaten	207
Dowaai	163
Drakenmakers	311
Duclos	119
Erembaldus	119
Falco cyanopus	210
Faucon lanier	210
Ferrand van Portugaal	164
Galbert van Brugge	118
Geschiedenis van Vlaanderen	206
Gilles de Leeuw	164
Godshuizen	312
Gramaye	161
Gewicht en prijs van brood	313
Herbert van Wulveringhem	163
Hoedenmakers	311
Het hof van Loven	116
Hoofmannen	308
Houthem	163
Ingherkins	157
Iperius, abt van Sithiu	161
Isenbaart	209
Jacob en Philip van Artevelde	159
Jacob de Meyere	161
Jan Brando's *Chronodromon*	160
Jaerboeken van Veurne en Veurne-Ambacht	161, 206
Jan-Frans Willems	158
Jan Van Waesberghe	31
Joos Schollaert	31
Kapelaan	310
Karel de Goede	117
Karls	159
Keyhem	164

Kerels en blauvoeten 157
Kervyn 158
Kistenmakers 311
Koningin Mathilde 157
Koorndragers 311
Lafaard 210
Lambrecht Nappe 119
Lambrecht van Ardres 165
Leonard Willems 160
Lobium 117
Loove 117
Marcellus Florentii 116
Marchantius 161
Meyer 205
Molenaars 311
Nering der kruishalle 311

	Bladz.
Neringen en Ambachten	306
Nigrekini of zwarte knieën	205
Notables	309
Orchies	163
Oud-Burgemeesters	309
Oude geslachtboeken	161
Oudegherst	161
Oudgermaansche beschaving	338
Oud-Schepenen	309
Over 't ontstaan van 't Ambacht der bakkers te Brugge	115
Pasteibakkers	311
Pater Lucas van Mechelen	189
Pauwel Heyndericx	161
Philip-August	162
Philippis	162
Philip van Elzaten	162
Processie ter eere van de droefheden van Maria	196
Reinaart de Vos	158
Reinhart Fuchs	206
Rykaerd Blauvoet	206
Rodenbach	159
Rooden Maandag	163
Saksische Flemings	159
Sanderus	161
Schilddrager	310
Sigebert Ingeryck	206
St-Aubertus	311
Ste-Lucia	311
St-Winnoksbergen	163
Den Speghel der Antiquiteyten van Veurne ende Veurne-Ambacht	161
Spellenmakers	311
Stoeldraeyers	311

Supposten	309
Tresorie	306
Van Straten	118
De Verstraeten	116
Veurne	163
In Veurne-Ambacht	157
Victor Fris	160
De vinders	308
Wapenschild der bakkers	305
Walter van Hondschoote	163
Warmoeslieden	311
Warnkoenig-Gheldolf	206
Watou	164
De weerde der Eddaliederen	338
In den Westhoek	157
't Westland	163
Wielant	161

	Bladz.
Willem de Bretoen	162
Wolf-monik, *lupus monachus*	209
Zannekin	159
Zeesperwer	210
Zoetekoekbakkers	311
Zwaerdekens	307
Zwarten Mantel	116

Gods lieve Heiligen

H. Ambrosius	282
H. Arphius	284
Bernardus	284
Bonaventura	284
Dyonisius	284
H. Ephrem	282
Rusbrochius	284
St-Aubertus	311
Ste-Lucia	311
Taulerus	284
Verselensis	284

Kunst en wetenschap

Albrecht Rodenbach	77
Anatomie du système nerveux de l'homme door Van Gehuchten	41
Anesthésie	67
An Introduction to the history of Religion	378
Antwoord op: ‘Aardige dingen’	33
De antropologen	379
Over Blankenberghe	84
Brieven van Guido Gezelle	80

Buikpijn 323
Caligula 324
Ceylan 324
Cleopatra 325
Coccus illicis 248
Coccus cacti 248
Conium maculatum 37
Crookesbuize 37
Crotton tinctorium 249
Cumberlandisme 66
Cyrus Field 347
Eengodendom 378
Études sur les religions sémitiques 381
Fetisen 378
Frazer 378
Godsdienstvorm 379
Godsdienstwetenschap 377
Guido-Gezelle-laan 82

	Bladz.
Grasset	38, 68, 156
Henri Horrie	82
Henri IV	346
Hugo Verriest	77
Hyperesthésie	67
Hypnotisme	67
Hystérie	67
Idiosyncrasie	323
Inductie	395
Inwendige inzichten	72
Innerlijke neiging in zaak van geloof	380
Jan van Ruusbroec	248
Jevons	378
Jevons en de tooverijstelsels	377, 394
Journal de neurologie	41
Karel De Gheldere	77
Karmozijn in de Godsboeken	251
Karmozijn bij de Romeinen	251
Kermes en Karmozijn	248
Kinderliedjes	320
Klooster te Brugge	84
Een laatste woord	151
Lagrange	379
Lollia Paulina	324
Magnetometer	36, 66, 155
Malleus Maleficarum	231
Marcus Antonius	325
Mathias Duval	42
Mercier	34, 73, 151
Mossels	323
Neuronenstelsel	40
Nopal	250
Nux vomica	37
Oesters	321

Oesters en Typhus	343
Onderscheid tusschen bovennatuurlijke en natuurlijke	380
Ontspanning van het spierengestel	71
De oormensch en de tooverij	378
Peerlemoer	324
Philippe Wielant et l'instruction criminelle	388
Plancus	325
Plinius	325
Praxis rerum criminalium	388
De *primitive men*	379
Psychose	67
Richet	38, 68, 156
Roccella tinctoria	248
Roode Zee	324
Rubia tinctorum	248
Saussure's waktemeter	72

	Bladz.
Schelpvisch	323
Schets van het Belgisch Handelsrecht, door L. Dosfel	387
Schoonheid van Brugge	84
Schildluizen	248
Sir Oliver Lodge	69
Het slaapstelsel	71
Slapen	70
Een sluitwoord	65
De steurvisch	245
Somnambulisme	67
J^{w} Stefanowska	42
Suggestio mentalis	66
Telepatische gewaarwordingen	73
Telepathie	66, 151
Tiele	378
Tooveraars en priesters	379
Tooverij	378
Tooverijstelling	378
Tuberculinum	37
Typhus-bacillen	347
Urosalpynx	322
Van Beneden	377
Venus	325
Eene verbetering aan Biekorf	369
De vliegen	375
William Crookes	69
Zenuwkrankheid	323

Letterkunde

Alberdingh Thym	124
Anna Roemers	295

Bellemans	189
Beteekenis van Edda	339
Den blijden Requiem	190, 285
De blindgeborene	387
Bredero	295
Brynjolf Sweinson	339
Cats	295
't Cloosterken	190
Christene bestanddeelen	355
De Musset	123
Den droeven Alleluia	190
De Denen	342
Dorestad	341
Dwergen	354
De Edda	339
Eerste Bliscap van Maria	195
Emile Demonie	123
Fedor Michailowitsch Dostojewskij	393
Den geestelijken Nachtegaal	190

	Bladz.
Germaansche beelden uit de Heldensagen	338
De Gylfaginning	358
Goden- en heldensagen	354
Goethe	123
Gottland	341
Grieken en Latijnen	338
Heidensche bestanddeelen	355
Hooft	295
Hugo Gering	339, 359
Hugo Verriest	123
Huydecoper	297
Huyghens	295
Ierland	341
Invloed der oude klassieken	356
Joodsch-Christene beschaving	355
Justus de Harduyn	189
Keulen	341
Dr Leo van Puyvelde	128
Meester Jan van Coudenberghe	196
Misteriespel	195
Nederlanden	341
De nieuwe tijd	121
Noormannen	242
Noorsche beschaving	355
Noorwegen	341
Odin-Wodan	354
Oehlenschlaeger	123
Oertoestand der Indo-Germaansche volkstammen	354
De ondergang en de vernieuwing der wereld	355
Orkneys	341
De oude Germanen	338
Oudnoorsche gedichten	354

Pater Lucas	280
Pels	296
Reuzen	354
Schalden	339
Schildmaagden	354
Schotland	341
Sevende Bliscap van Maria	195
Shetland	341
Snorri Sturluson	339
Sophus Bugge	353
Thomas Carlyle	360
Thor-Donar	354
Utrecht	341
Van Haeften	189
Verwey	295
Vogel Phenix	201
De Völuspa	355
Vondel	295

	Bladz.
Weedommen van Maria	196
De weerde der Eddaliederen	338, 353
Wikingentijd	341
De Zweden	342

Mengelmaren

Beeltenissen onzer letterkundigen	220
Boekenbespreking	46
Coudescure	103
Futura	368
Het Groot-Vastenavondfeest te Geeraardsbergen	30
Guido Gezelle's duikalmanak	387
Dr Jos. Schrynen	350
Jozef De Cock	404
Kinderspel en kinderlust	64
Dr Lauwers	236
Loquela	234
Om de maand	319
Paarwoorden	203
René Vermandere	267
Voor onze taal	13

Oorkondschap

Het Ambacht der Bakkers	305
De blijde Requiem	280, 285
Groote neeringhen	120
Landafteekening te Nieuwpoort	103
Oude plaatsnamen in Vlaanderen	32
Smalle neeringhen	120

Schetsen

Géen-menschen	349
Haastig	326
Konijnendorp	49
Menscheneters op den spoortrein	17
Mowgli	85, 132, 221, 253
t'Oostende	361
Reigers	106
't Steêkerkhof op Allerzielen	1
Topsy	182
Turf-Moeras	8
Uit ‘den levene der Dieren’	49, 105, 141, 173
Een woordeken op-en-weg	317, 349, 384, 400

Taalkunde

Bergan = verbergen	351
Bherg = schitteren	351
Loquela	234
Stafrijmende paarwoorden	203

Verdietschingen

	Bladz.
Douairière = lijftochtenares	157

Verhalen

Kerstnacht	389
Mowgli	85, 132, 221, 253
Menscheneters op den spoortrein	17
De Stormklokke	237
Topsy	182
Uit den levene der dieren	49, 105, 141, 173

Vlamingen

Albrecht Rodenbach	121
Bij het beeld van Albrecht Rodenbach	121
Breyne Albrecht	48
Jode Damhoudere	388
Vader Jan-Ignaas De Beucker	58
Vanderhaeghe Jozef	48
Wielant	388

Volkszeg

H. Blasius	350
Blazende Wind	350
Bloeden	231
H. Brigitta	351
H. Clara	351
En toch wetenschappelijk	231
Holda-Perchta	351

H. Katharina	351
H. Lambertus	350
Lamheid	350
H. Lucia	351
Na regen zonneschijn	251
Oogziekten	351
Patrones der spinsters	351
Roos	350
H. Rosa	350
Serpenten en Spiegels	233
St-Clou	350
H. Valentyn	350
Vallende ziekte	350
Zweren	350

Wangeloove

Balder	357
Freyr	343
Frigga	360

	Bladz.
Hela's-poort	360
Hermoder	360
Hodr	358
Jevons en de tooverijstelsels	377, 394
Loki	358
Njord	343
Odin	343
Thor	343
Wodan	343
Wodan, windgod	344

Wetensweerdigheden

Boekenschouw	372
Burgemeester en Schepenen van Brugge	352
Cracco, E.H.	77
Ethymologische Folklore	350
Frans Blieck	77
Frans De Potter	77
Frans Rens	77
Guido Gezelle en ‘de Vriendschap’ van Rousselare	77
Hendrik Conscience	77
Joannes Ludovicus Billiau	352
Kielland	13
La Civilta Cattolica	13
Prudens van Duyse	77
Snellaert	77
Serrure	77
Tonnekenbrand	30
Twee volksheiligen	350
Vandervoort	77
Van Oye	77
Eene verbetering aan Biekorf	369

Woorden en wendingen

Afsubbelen	304

Zendelingen

Breyne Albrecht	48
Vanderhaeghe Jozef	48